

DE
SOCINO
ET
SOCINIANISMO
DISSERTATIO.

Authore G E O. A S H W E L L O, S. S.
Th. Bacc. & Ecclesiæ Anglicanæ Presbytero.

- 2 Tim. I. 14. *Bonum Depositum custodi, per Spiritum
Sanctum qui habitat in nobis.*
2 Pet. II. 1. *Etiam inter vos erunt falsi Doctores, qui
Hæreses exitiales subintroducunt, Dominum, qui ip-
sos emit, abnegantes, celeremque Perditionem sibi-
ipsis accersentes.*

Christianus mihi nomen est; Catholicus vero
Cognomen: illud me nuncupat, istud ostendit.
Pacianus Epist. ad Sympron.

IMPRIMATUR.

J O. N I C H O L A S, Vic. Can. Oxon.

Julij 9. 1679.

O X O N I Æ Impressi: Prostant autem venales
Londini per J. Adamson, ad Insigne Angeli in
Cœmeterio Divi Pauli, MDCXCIII.

1800

ON THE 11th 1805
OFFICE

32nd St. N. York
10

made by the
of the
of the
of the

of the
of the
of the

of the
of the
of the

Reverendo in Christo Patri
ac Domino , *D. Thomæ*
Episcopo Lincolnienſi.

Reverende Antiſtes,

Differtatio hæc de Socino & Socinianismo, quæ tui nominis Patrocinium petit, non uno nomine illud à Te postulat. Nam sive ipsam Compositionem, sive Argumentum hujus libelli, sive Auctoritatem tuam in Ecclesia, sive præsentem hujus Ecclesiæ nostræ Statum, in qua præfides, considero, Dignitati tuæ inprimis debita videtur. Etenim primo, non possum non lubens, gratusque fateri, me in hoc Opusculo conficiendo, hæud mediocriter instructum, adjutumque fuisse, Suppellectile ista libraria, qua Bibliotheca tua eximie locupletata est. Deinde Dignitas ista Episcopalis, qua superemines in Ecclesia, ut Facultatem dat, sic & obligat, præceteris è clero Anglicano, ad suscipiendum ve-

teris Fidei Catholicæ Patrocinium contra
 cujuscunque generis novatores; istos præser-
 tim, qui ipsius Christianismi fundamenta
 convellunt. Hujusmodi vero Patrocinium
 eo magis necessarium est, magisque tempe-
 stive poscitur quo novatorum Dogmata per-
 niciosiora sunt, & numero plura; quo peri-
 culosius se ingerunt, latiusque se spargunt.
 Socinianismus autem, ut bene notum est,
 quædam Hydra multiceps est, sive Compendiū
 Hæresium, earumque pessimarum, quas
 proinde Ecclesia Catholica jampridem Sy-
 nodis frequentibus damnavit earumque Pa-
 tronos gravissimo Anathemate percussit.
 Porro, cum Anabaptismus ut plurimum
 rude vulgus infecerit, cui Dogmata de Bo-
 norum Communitate, & Immunitate à Jure
 atque Dominio magistratuum, valde allube-
 scunt, Socinianismus è contra eo periculo-
 sior est, quia non tam crassos Politici cor-
 poris humores corrumpere gestit atque con-
 turbare, quam Spiritus tenuiores atque
 subtiliores, (cujusmodi sunt animales in
 cerebro versantes) nimirum Ingenia politi-
 ora, & generosiora, quæ cum hujusmodi
 virus penitus imbiberint, multo validiora
 sunt ad malum istud, quo sic tincta sunt &
 penitus imbuta, undiquaque dispergendum;
 Hæresisque istius Pestem etiam iis afflare
 satagunt,

fatagunt, qui & Ingenio pollent; & Dignitate præstant. Huc accedit valde speciosus rectæ Rationis Prætextus, qui cunctis blandissime arridet, & quasi fascino quodam Homines dementat. Plerique enim innata quadam Philautia laborant, qua sibi præ cæteris sapere videntur; & obstinatione Animi, quæ præfractos reddit, & alieni Arbitrii impatientes, eo quod judicandi libertatem intra certos limites coerceat, Rationem quasi captivam in Triumpho ducat, & Opiniones cujusque privatas Authoritati publicæ vel invitas subdat. Sed quod adhuc propius attingit, & validius urget germanos Ecclesiæ Anglicanæ Filios, unicuique Horum, hodie præsertim, ex Officio incumbet, Matrem suam, tot nominibus sibi venerabilem, ut contra omne genus Adversarios pro viribus defendere, sic & Ipsius famam vindicare à malignantium Calumniis; Romanensium præcipue, qui, præter vim apertam, fraudibus rem agunt, eo periculosius, quo occultius: partim dum sectas nescio quot contra Ipsam & excitant, & fovent, quibus ex omni Parte oppugnetur; partim, dum atrocissimis Calumniis eandem defamare nituntur, cunctisque invisam reddere. Præsertim, cum affirmant Ipsam in hoc Socinianismo patrocinari, dum uniuscujusque

Pri/ati

Privati Rationem S. Scripturæ Interpretem statuit, omniumque Controversiarum in Religionis negotio Judicem, seposita Ecclesiæ Authoritate, aliisque mediis ad rite judicandum requisitis. Quasi non aliter Ecclesiæ nostræ Reformationem, Doctrinamque in ipsa stabilitam, tueri possemus, quam ex Socinianorum Principiis; quia sc. infallibili isti Authoritati, quam Ecclesia Romana sibi perperam arrogat, Rationis nostræ Judicium in universum subicere recusamus. Enimvero, plus satis notum est, quam averfa sit Ecclesia nostra à Socinianismo, seu potius, quam ei adversa; idque non solum ex Seren: Regis nostri Jacobi (veteris Fidei Catholicæ, dum in vivis erat, acerrimi Defensoris) Protestatione Anti-vorstia; sed multo luculentius ex publica Fidei nostræ Confessione Articulis 39. comprehensa; & nuperius in Canone 4°. Synodi Anglicanæ, quæ celebrata est A. D. 1640. quo hæc Hæresium colluvies diserte impugnatur, & gravissima censura damnata est. Tantumque abest, ut Rationem cujusque privatam in Tribunali juridico collocemus, in Ecclesiasticæ Authoritatis opprobriu, ut ex adverso, omnes Concionatores apud nos, legitime ad munus istud exequendum admissi, ex Decreto Ecclesiæ nostræ teneantur — Ne quid unquam doceant

doceant pro Concione, quod à Populo religiose teneri & credi velint, nisi quod consentaneum sit Doctrinæ Veteris aut Novi Testamenti; quodque ex illa ipsa Doctrina Catholici Patres, & veteres Episcopi collegerint. lib. Can. 1571. Tit de Concionatoribus. His tamen non obstantibus, Socinianorum libros apud nos passim dispersos habuimus, & à junioribus quoque Scholasticis avide perlectos in contemptum Canonis supra memorati, 1640. Et quod multo pejus est, quosdam ex his Anglice versos habuimus ut plures etiam è vulgo corrumperent, qui Imperitia juxta, & Inconstantia laborantes, facilius perverti solent, & Catholica Fide deserta, quam nunquam probe didicerunt, in errorum Devia se abduci patiuntur. Imo, neque defuerunt aliqui inter nos Theologi, qui tum in concionibus, tum scriptis in publicum editis, nimis ostenderunt, quantum fa-verint quibusdam Socinianorum Dogmatibus. His causis permotus hujusmodi Dissertationes neutiquam intempestivas putavi; adeoque fiduciam mihi tandem sumpsi, Humanitate tua toties & tamdiu experta confisus, Tractatum hunc in manus tuas dare, & Patrocinio tam venerabili munitum, in publicum edere, valde foelicem me existimaturus, si quo modo huic Hæresi perniciosissimæ viam aliquatenus obstruere

obstruere valeam, errantem aliquem reduce-
 re, vacillantem confirmare, rudem & imperi-
 tum in Fide melius instruere, Dogmatis So-
 ciniani fæditatem demonstrare, & speciosum
 rectæ Rationis Prætextum, de quo tantopere
 gloriantur hujus Sæcæ Homines, & cujus
 fallaci ostentatione se plerisque commendant,
 detegere atque è medio tollere. Sed ne radio
 ultra sum, sola jam vota supersunt, ut Deus
 Opt. Max. Fidem istam Catholicam, quam
 hic aut alibi plantavit, vindicet ac defendat,
 Ecclesiam suam inter tot Hostes inviolatam
 conserveat, Veritatem & Pacem in ipsa stabiliat,
 Hæreses eradicet, schismata resarciat, Secta-
 rios cujusque generis ad bonam mentem re-
 vocet; & (ut hæc omnia melius fiant, sibi que
 constant) Hierarchiam Ecclesiasticam incolumem
 servet, Authoritate vigentem reddat, &
 sanctitate venerandam; nominatim vero, Re-
 verentiam tuam in omnibus istis copiose beet,
 quæ ad munus tuum Episcopale, ut oportet,
 complendum conducunt, & ad laudabilem
 amplissimæ istius Dioceseos Gubernationem,
 cui jam præfectus es. Sic orat

Venerande Antistes,

Reverentiæ vestræ Servus multis
 nominibus devinctissimus,

GEO: ASHVELLUS.

LECTORI CHRISTIANO, & Catholico.

Scire Te velim, Christiane & Catholice lector, hanc Dissertationem de Socino & Socinianismo, esse Partem Operis multo majoris; cui Titulum dedi, De Judice Controversiarum, & Catholicæ Veritatis Regula. Et in hoc Argumento tractando, singula ista, quæ potui Diligentia, examinavi, quæ Theologi ad alterutrum Caput referre solent; viz. S. Scripturam; Traditionem Catholicam; Ecclesiæ Catholicæ Authoritatem, hujus seculi præsertim; Concilia, præcipue Oecumenica; Ecclesiæ Romanæ Prærogativam, quam sibi in judicando vendicat; Spiritum privatum; Judicium Ecclesiæ primitivæ, sive Consensum Patrum; denique rectam sive sanam Rationem. In quorum ordine, S. Scriptura ante Omnia pro Fundamento jacta (quæ tamen, ut in quibusdam silet, sic & in Aliis dubia est, atque obscura, variisque Interpretationibus obnoxia,) Reliqua ad Ædificium superstruendum spectant, & sibi vendicant, vel Interpretum munus in Scriptura explicanda; vel Judicum, in Controversiis

ADLECTOREM

*sis determinandis; vel potius, utrumque simul. Horum Singulis, pro modulo Tenuitatis meae, quod aequum atque debitum est attribui; & quousque conferant ad Veritatem elucidandam, ad Regulam Fidei firmandam, litesque Theologicas definiendas, pro virili mea demonstravi; quam necessaria item sint qualemve usum habeant, in alterutro munere peragendo. Argumentum sane ex sua natura nobilissimum, Nobisque simul explicatu necessarium, maximi Momenti in se, nec minus Omnibus utile cognitu. Controversiarum omnium Theologicarum, veluti Clavis, quae januam aperit ad divinae veritatis Adytum, qua semel conspecta, sententiamque suam ferente, illi-
 co lites conticescunt. Ita ut ex hujus Argumenti explicatione legitima, Istarum omnium Determinatio quam maxime pendeat. Quid autem in eo tractando praestiterim, Aliorum erit judicare, qui me multo melius judicare norunt. Hoc tantum mihi dicere fas sit, quod, in isto opere conficiendo, veritatem sincere quaesierim, Diligentiam haud mediocrem adhibuerim, & quod Plura de hoc Argumento conatus fuerim in unum & idem volumen compingere, quam uspiam alibi me vidisse memini. At utrum integrum hoc Opus unquam in publicum proditurum sit, plane nescio, cum expensa Praeli certa sint eaque sat gravia, Tempora vero*

AD LECTOREM.

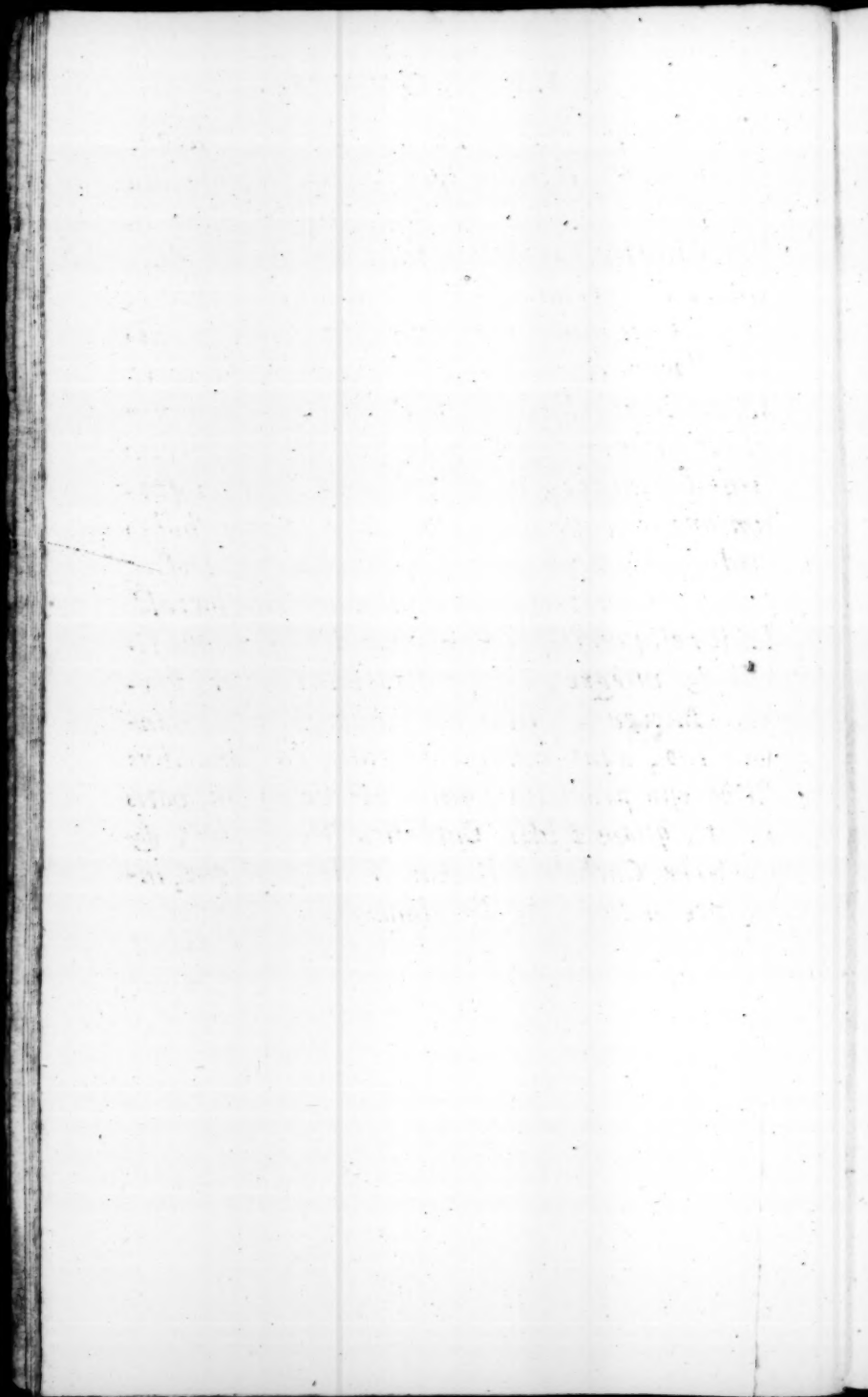
vero incerta, & Periculo plena; qualia nec Bibliopolæ favent, nec lectori; neque Illi Animum addunt ad Sumptus in Prælum erogandos, neque huic ad libros, ampliores præsertim, coemendos. Interim, hic libellus periculum sui facit; dum Oculis eruditissimi seculi, nec minus Opinionum varietate distractissimi, se visendum exponit; cuius tamen Censuram subire paratus est, quam iniquam fore haud veretur in Plebisque, cum Socinianismus istæ, quam detegit simul & impugnat, ab omnibus per orbem Christianum Ecclesiis communi suffragio damnetur, quæ tamen in Aliis non paucis inter se differunt, ita ut hic communis Christianismi Causam agere videar, quæ cunctis vere Fidelibus non potest non esse chara. Cur vero hanc Operis mei Partem præ Cateris elegerim, quam in lucem primum emitterem, cum revera omnium ultima sit; ita se Res habet. Dissertationem hanc annexui isti Operis Parti, quæ tractat de recta sive sana Ratione, & Reliquas simul sumptas Magnitudine fere æquat; ea vero de Causa annexui, quia Sociniani præ omnibus Sæctariis, de Istius Patrocinio se maxime jactant, & ad eam semper appellant. Atque hoc est (ut Istud obiter moneam) quod occasionem præbuit excusoris errori, cui in singulis hujus libelli Paginis hic Titulus cernatur, De recta sive sana Ratione

AD LECTOREM.

tione; cum potius ita se haberet, De Socino
 & Scoinianismo. Quem errorem, ut spero,
 facile condonabis, cum parum aut nihil ad Rem
 ipsam spectet. Eandem vero ante Ceteras in
 lucem emisi, tum quia in & ex se completa
 est, & ab antecedentibus minime dependens;
 tum, quia Heresis ista, quam patefacere co-
 natur, & patefactam pessundare, ut in se
 perniciosissima est, sic & periculosissime se Ho-
 minum mentibus insinuat sub rectæ Rationis
 obtentu; præsertim, in hoc Seculo, ubi tot Ho-
 mines ubique occurrunt, vago & instabili
 Ingenio præditi, Principiorum Fidei Christia-
 nae vel omnino nescii, vel Eisdem leviter in-
 structi; Authoritatis Ecclesiasticæ superbi Con-
 temptores, Opinionibus malefantis præoccupati,
 præfracti & indociles, alieni Consilii impa-
 tientes, propriæ Rationis admirabundi Cultores,
 & sibi solis in omnibus placentes. Quantum
 vero spectat ad Catalogum Dogmatum Soci-
 nianorum (quæ ut particulatim recensero, ita
 fusius prosequor) & hoc ultra Tibi notum
 velim, quod multo majorem locorum citatorum
 partem, vel Ipse propria Manu exscripserim,
 vel diligenter exscribendam curaverim. Pauca
 solum restant, quorum singula fere citavi ex
 Fide Josuæ Stegmanni, in Photinianismo suo;
 & petita sunt ut plurimum è libro Smalcii con-
 tra Frantzium; quem licet solícite quæsitum,
adhuc

AD LECTOREM.

adhuc tamen comparare non potui, adeoque nec consulere. Interim spero, Stegmannum ista Smalcii loca mala Fide non citasse, cum in aliis Citationibus ipsum satis equum ac diligentem repererim. Hoc autem idcirco monui, Ne quis me iniquiorem existimet in Opinionibus Illorum recensendis, Eisque videar errores aliquos imputasse, qui in ipsorum Scriptis non extant visendi. Quod certe neutiquam facerem sciens lubensque, in Illorum, vel Aliorum quorumcunque, præjudiciū. Hoc unum habeo quod adjiciam; quod si Dissertatio hæc Doctis, Bonisque fuerit accepta, Animum Mihi fortasse dabit reliquum Opus Prælo mandare, si minus simul & integre, saltem divisim & per partes. Interea, libellum hunc, pro Candore tuo, æqui bonique consule, & Conatibus Illius esto propitius, qui nihil magis in votis habet, quam Fidei Catholicæ Veritatem, & Ecclesiæ Catholicæ Pacem. Vale, Meique, inter precandum, ne sis Immemor.

DE
S O C I N O
ET
S O C I N I A N I S M O

Differtatio.

ARGUMENTUM.

Rigo Secta Sociniana, à Lelio Socino; & Fausto illius ex fratre nepote; quorum Historia brevi percurritur. Utriusque ingenium, eruditio, & mores, praesertim Fausti. Quomodo, & unde hic Faustus Haesum & Haeticorum farraginem in unum compegerit, novamque sectam de suo instituerit. Artes quibus usus est, in Dogmatibus suis uniuscujusque Genio commendandis, Discipulisque sibi colligendis. Opportunitates item, quas sedulo Idem arripuit, ad Haeses suas disseminandas, praesertim in Polonia. Ejusdem superbia summa, & arrogantia, dum suo ipsius ingenio in omnibus fidit; & Amicorum Judicia vilipendit; neque hoc contentus, Catholicam Ecclesiam contemnit; eamque non sua solius aetatis, sed & seculi Primitivi, cum Patribus, Conciliis, & unanimi
A *consensu*

consensu Doctorum illius, totoque corpore Ecclesiæ suis Pastoribus adherentis. Adversarii Socini, iique non solum è Pontificiis, sed & ex Ecclesiis Reformatis, imo, & ex Anti-Trinitariis, qui ipsius Principiis innitentes. Invocationem & Adorationem Christi prorsus abnegabant. Inter Hos præcipui, Franciscus Davidis in Transylvania, & Christianus Franken in Polonia; quorum Disputationes de hoc Argumento cum Socino extant inter Illius opera, ut & alia Disputatio ejusdem Socini, cum Erasmo Johannis, Ariano. Postulata Socinianorum paulo æquiora, allata à Joachimo Stegmanno. Postulata eorundum plane iniqua & absurda, de Judice Controversiarum, Interpretatione S. Scripturæ, viribus Rationis naturalis in Religionis negotio, Hereticis non coercendis, Ecclesiæ, Aliisque quibusdam. Catalogus Hæresium à Socinianis assertarum, cum perniciosis illarum effectibus. Socini, & Socinianorum Concessa. Postulata Socinianis proposita quæ vel instis Concessis Postulata Socinianis proposita quæ vel in istis Concessis fundantur, vel alias sane Rationi & Æquitati consona sunt.

§. 1. **S**ocinianorum Secta à duobus Socinis nomen & originem accepit, Lælio sc. & Fausto ipsius ex fratre nepote; utroque ex nobili familia Senis in Italia oriundo, Jurisprudentiæ studio imprimis dedita, cujusque peritia quamplures ex ea celebres evaserunt: Marianus Socinus, tantopere ab Ænea Sylvio (Ejus concive & postea Papa Romano, nomine Pii 2.) laudatus, fuit hujus Fausti Abavus. Pater autem Fausti, ob summum Ingenii acumen, dictus est *Pater subtilitatum*. Neque sane filium habuit ex hac parte ullatenus degenerem. Mortuus autem dicitur, cum nondum excesserat Annum 31. Memorantur hæc ab ipso Fausto in Epistola sua ad
vīrū

virum Excellentissimum, N. N. paulo ante mortem conscripta. Faustus vero natus est, ut ibidem ipse narrat, quinto die Decembris, juxta vetus Calendarium. A.C. 1539. duabus Horis & tribus fere quadrantibus, ante ortum Solis

§. 2. Sed ut ad Lælium revertamur. Is dicitur ab Equite Polono, qui vitam Fausti conscripsit, Juri Civili, sicut & Antecessores ejus, operam primo dedisse. Postea vero, dissidiis circa Religionem exortis, per Lutherum & Alios, qui varias corruptelas in Ecclesia Romana palam arguebant, & Reformationem acriter urgebant, sese ad Theologiæ studium applicuisse, ut hujus ope errores receptos detegeret atque adeo Ecclesiæ morbos, quibus tunc Temporis laboravit, sanaret. Hoc autem ut melius præstaret, Scripturam imprimis consuluisse fertur; ad cujus sensus fælicius eruendos præter excellentis Ingenii altitudinem, & Judicii acrimoniam, dicitur attulisse scientiam haud mediocrem linguæ Græcæ & Hebraicæ & aliquantulum Arabicæ. Quibus instructus, ut studia sua promoveret, & se in veritatis perquisitione securius dirigeret, Patriam suam reliquit; & cum primariis illius ætatis Theologis, qui opus reformandæ Ecclesiæ aggressi sunt, familiariter conversabatur; sc. Bullingero, Brentio, Munstero, Musculo, Petro Martyre, Zanchio, Beza, præcipue autem, cum Melanchthone & Calvino, ut ex eorum Epistolis liquet. His solitus est identidem nova sua Dogmata inter colloquendum proponere; non tamen audacter ea asserendo & propugnando, sed fere Dubitantis more veritatemque sincere quærentis. Qua sua in speciem modestia hoc saltem effecit, ut ab eorum colloquio atque consortio non in totum rejiceretur,

jiceretur. Tandem tamen, eo usque urgebat Calvinum istiusmodi quæstionibus, ut eum serio monere cogeretur, ne sibi posthac ista portenta Quæstionum proponeret, sed quærendi pruritus mature corrigeret, *Si Tibi inquit, per æreas illas Speculationes volitare lubet, sine me, quæso, humilem Christi Discipulum ea meditari, quæ ad fidei meæ edificationem faciunt. Ac ego quidem silentio meo id, quod cupio, consequar, ne Tu mihi postea sis molestus.* Cum vero ultra pergendo, Serveti Blasphemias, aliæque insana Dogmata, apertius in se tuenda suscepisset, una & altera Epistola, ab eodem Calvino gravius increpitus est. Non longe post, Servetus ob Hæresin Genevæ combustus est. Lælius vero ex-emisse dicitur à supplicio, incredibilis modestia, morumque Dexteritas, quæ Adversarios Illius ita exarmarunt, ut cuius libertatem ferre non poterant; Personam tamen odisse non sustinerent.

§. 3. Quod vero ad Peregrinationes ejus attinet; dicitur Patriam suam reliquisse, cum natus esset Annos 21. A. C. 1547. Proximo quadriennio peragravit Galliam, Britanniam, Belgium, Germaniam totam, & Poloniam, quam primum ingressus est, A. C. 1551. quo tempore conversatus est cum plerisque e nobilitate Polonica. Persuasit Franc: Lismantino Patria Corcyræo, & Bonæ Sfortiæ Reginæ, à Confessionibus, cucullum suum monachalem abjicere, & Papismo deserto, in suas partes transire. In Poloniam rediit post mortem Patris Mariani, qui Bononiæ obiit, A. C. 1556. Quando impetravit literas Regum Poloniæ atque Bohemiæ, quibus munitus, securius in urbe Veneta, cum Amicis de Patrimonio suo agere posset. Tunc maxime apparuit, quantum potuerit apud Nobilitatem Polonicam

lonicam atque Germanicam ; summis enim studiis tunc certatum est in ejus causa apud Lud: Priulam Venetiarum, & Cosmum Etruriæ Ducem, sc. Annis 1558. & 1559. Non longe post, obiit Tiguri, ubi sedem per aliquot Annos fixerat, sc. mense Maio, A. C. 1562. Anno autem ætatis suæ 37°. Cum autem adhuc in vivis esset, absens, & per litteras, in Sententiam suam traxerat fratres suos, & familiares, eorumque uxores ; ex quo factum est, ut Socinorum familia huc illuc dispersa fuerit, atque dissipata. Tunc Faustus quoq; Italia derelicta, Lugdunū in Gallia se contulit ; ex his liquet, quantum ingenio suo fideret Lælius in Rebus Theologicis, qui veteris Ecclesiæ Doctoribus aut neglectis aut contemptis, & præcipuis ætatis suæ Theologis, qui Ecclesiæ reformandæ operam navarunt, posthabitis ; ex suo ipsius sensu Scripturas interpretabatur, & nova Dogmata condebat ; quæ tamen, ut sibi divinitus revelata, quibus visum est, clam impetivit. Justo sane Dei judicio, ut qui spreverat Duces à Deo sibi datos ad veritatem investigandam, & sibi soli saperet, à Deo desertus, & Diaboli sub Angelica specie, Delitescantis Illusionibus expositus, in gravissimos errores abduceretur. Hic præcæte is, fuit viæ Dux, & Auctor novi Dogmatis, Fausto nepoti, per avia & abrupta Hæresum vaganti. Hic ista errorum semina sparsit, quæ, sub lilius cultura, non longe post in amplissimam messem excreverunt. Hic demum lapides istos sedulo collegit, quibus, aliquanto post Tempore, fundamenti loco jactis à Fausto, insana illa Socinianismi moles ab eodem paulatim superstructa est.

S. 5. Cum autem Lælius supremum Diem obiit, Faustus erat Lugduni in Gallia, ubi per Triennium

commoratus fuerat, post fugam suam ex Italia. Tunc temporis erat Juvenis 23. circiter Anlorum. Audita vero Patruī morte, accelerato Itinere Tigurum Pervenit ut Chartas sibi legatas arriperet, & in tuto poneret; qua festinatione sua, structas iis Patruī lucubrationsibus insidias ægre anteveruisse fertur. Lælius enim moriens, scripta sua huic suo nepoti legaverat, opportuno tempore propalam edenda. Quippe perhibetur, eum, dum in vivis esset, inter Amicos gloriari solitum, Faustum post se omnia feliciter explicaturum, atque persequitur. Ita, post obitum Patruī, Faustus hac literaria suppellectile instructus, in Italiam discessit, & in Aula Magni Ducis Hetruriæ per duodecim Annos commoratus est. Hac tandem elicta, Basileam venit, A. C. 1574. ætatis suæ 35. Illic Theologiæ ope am navavit, per tres Annos, & amplius, sacris præcipue voluminibus intentus. Ibi quoque primum suum librum edidit, De Christo Salvatore. Postea, à celebri Medico Georgio Blandrata in Transylvaniam evocatus fuit, ut Franciscum Davidis à suis erroribus liberaret, quocum frustra disputavit. Non longe post in Poloniam secessit, jam quadragenarius, A. C. 1579. & Anti-Trinitariis se statim adjunxit. Cum autem accusatus esset, apud Stephanum Bathorem Poloniæ Regem, de seditioso quodam scripto contra Magistratum civilem (sc. de libello contra Palæologum) Cracovia discedens, ubi quartum jam Annum degebat, confugit ad Christophori Morstinii Domum, Paulikonii Domini, paucis passuum millibus à Cracovia distantem; ubi non tam latebris & obscuritate istius secessus, quam nobilitatis in Cente Polonica, Privilegiis, sese tutatus est. Illud Rus suburbanum, per Triennium & ultra, fovit hunc Hospitem

pittem ubi non longe post, Filia ejusdem Morstinii in uxorem ducta, nomine Elizabetha, Patroni sui Geher factus est, unde securitatem suam in illis locis, affinitatibus & amicitiiis stabilivisse visus est. Ibi librum suum conscripsit contra Gabr : Eutropium Canonicum Posnaniensis Collegii. Ibidem quoque Filiam suscepit ex modo nominata uxore, Agnetem dictam, circa Pentecosten Anni 1587. Eodem Anno, mense Septembri, uxor decessit; & Ipse non longe post tum morbo diutino conflictatus est, tum Patrimonium in Italia amisit post obitum Ducis Francisci. Filia Socini, post mortem sui Patris, nupta fuit Stanislao Wiszowakio equiti Polono, ex quo Filiorum, Filiarumque mater facta est.

§. 6. Quod vero ad Socinum ipsum; Oninium fere odia in se concitavit, post librum de Christo Servatore Typis evulgatum; propter quem, aliaque Scripta blasphema, quæ in vulgi Aures simul, manusque venerant, cum jam Cracoviam rediisset (ubi ut plurimum degebat) commoto per Scholasticos Tumultu, æger tunc, et forte curandæ valetudini intentus, e cubiculo extrahitur seminudus et per forum ac celeberrimas plateas, deposcentibus ad Supplicium plerisque, contumeliosè raptatur; tandem vero, cum pessime multatus fuisset, a Martino Vadovita Professo e Cracoviensi, ægre furenti multitudini eripitur. Cum autem adhuc ei minas intenderent, inde discessit, non multis ante Obitum Annis, et sese Lucavicias contulit, Pagum novem circiter milliaribus Cracovia distitum; usus mensa & Aedibus viri nobilis Abrahami Blonscii. Ibi post aliquot Annos supremum diem obiit, sc. A. C. 1604. ineunte; ætatis item suæ 65°. pariter ineunte.

§. 7. Ita vixit, ita mortuus est Faustus Socinus, præcipuus hujus Sectæ Auctor; qui dum in vivis erat, huic uni operam sedulo dedisse visus est, ut Patriui sui Lælii Dictata, quæ Chartis mandata sibi legaverat, penitiùs digereret, & perfectiùs excoleret. Huic studio cum satis, ut putavit, incubuisset, illico libros conscribere cœpit & ubique Gentium evulgare, in Germania, Transylvania, Polonia, ipsaque Italia. Fertur scripsisse ab Anno 1570. nec à scribendo cessavit, donec vivere desit. Enimvero in hisce libris suis novum plane Religionis Systema molitus est. Siquidem haud satis habuit, hunc aut illum Fidei Christianæ Articulum convellere, sensum orthodoxum & à majoribus receptum pervertere, aut Fundamento antiquitus jacto, cum plerisque antehac Hæreticis, malefana Dogmata superstruere, nisi & ab ipsis Fundamentis, quæ loco antiquæ Fidei Ipse de novo jecerat, integrum & ex suo Ipsius ingenio efformatum, e igeret Ædificium. Hic enim, ut arbitror, primus omnium, inter cunctos hucusque Sectarios, ex proprio Ingenio, Patriui sui Chartis quadantenus adjuto, per singula Theologiæ Capita, aliam novamque formam Religionis introduxit; nimirum in Fidei Dogmatibus, in Politia atque Disciplina Ecclesiæ, in Sacramentis item & Sacramentalibus, inq; Forma cultus Divini, sacrisque Ritibus ad eum spectantibus, quos Ecclesia Catholica, à majoribus olim acceptos, adhuc retinet & solenniter observat. Etenim his omnibus, aut in totum abolitis, aut sædissimè depravatis, practicam solum Theologiæ partem excoluisse videtur, quæ de moribus & officiis tractat. Huc Socinus refert totam ferè de Deo notitiam, viz. ad Promissâ, & præcepta Evangelica, quæ sunt objecta

objecta fidei practicæ, & Obedientiæ Deo præstandæ ex fide promissorum; parum sollicitus de cognitione Naturæ Divinæ, & Attributorum illuc pertinentium, modo observantia mandatorum divinarum integre exhibeatur. Quali Christiani parum aut nihil intersit, scire quid Deus sit, modo constet, quid velit. Propter hanc quoque Crellius illius Discipulus, non parum celebratur in Ethicis suis. Adeo ut Philosophiæ moralis Professores potius censendi sint, quàm fidei Christianæ. Imo, ne hanc quoque in quibusdam, nobis integram & inviolatam tradiderunt, cum aliqua lege Christi vetita permiserint, & multo plura eadem lege permissima vetuerint. Quid? quod multo pejus est; duo ista Socinianorum Dogmata de Anima humana omnis sensus experte, post egressum è corpore donec ad Christi Adventum è Somno expergefiat; & totalis Interitus, sive Abolitia Impiorum, post Judicium à Christo peractum, omnem plane virtutem è mundo tollunt & omnimodæ morum licentiæ latam portam aperiunt. Cum enim multo major Pars Hominum, à malo absterneatur, & in officio contineatur, supplicii metu potius quàm amoris virtutis; quid non audebunt ambitiosi, avari, luxuriosi, omnique nequitiae dediti quotiescunque fraudibus & dolis, aut aperta vi, cupiditates suas explere datum est, si modo persuadere sibi possint, nullas omnino restare penas post hanc vitam à se subeundas, quotcunque aut qualiacunque flagitia sua in hac vita fuerint? Idcirco, ne jactent sese Sociniani de morum præceptis, & honestioris vitæ Regulis. Nam & Epicurus has tradidit; qui etiam libros conscripsit de Sanctitate & Pietate adversus Deos, ut Cicero memorat lib. I. de nat. Deorum; cum tamen satis
notum

notum sit, quomodo illius placita omnem Religio-
nem funditus e mundo sustulerint, & cum Religio-
ne virtutem; dum Providentiam divinam negavit,
& statum futuri seculi.

§. 8. Sed redeamus ad ipsum Socinum. Cum Illius
Dogmata in variis Tractatibus ab eo scriptis spar-
sim extarent, & paulo fusius atque liberius ibi tra-
derentur, visum est nonnullis ejus Discipulis, eadem
in summam redigere, & systematice componere.
Quod tentarunt Moscorovius in Catechismo Raco-
vienti, Ostorodus in Institutionibus suis, Smalcius
contra Frantzium, & Volkelius imprimis, in libro,
cui Titulum dedit De vera Religione; eodem pla-
nè Jure, quo Lucianus monstruosissimæ Fabulæ nomen
tribuit, veræ Historiæ. Alii autem, parum aut ni-
hil Illius Doctrinæ addiderunt, sed eum, vel Argu-
mentis ulterius confirmarunt, vel Commentariis
suis in aliquot S. Scripturæ partes verius illustrarunt.
Eniedinus enim, Aliique quidam in hoc operam
posuerunt, ut loca quædam S. Scripturæ in sensum
alienum perverterent, dum vel sua Dogmata astru-
ere, vel sensus orthodoxos, à nostris Theologis al-
latos, destruere conati sunt. Alii vero Polemice
scripserunt in defensionem Doctrinæ Socinianæ. At
si Aliqui fortassis ei quidpiam superstruxerint, nemo
tamen, quantum videre mihi contigit, Principia ab
Illo, posita mutavit, vel iisdem nova quædam & ali-
ena adjecit. Itaque Eques ille Polonus, qui Socini
vitam conscripsit, eum hoc præcipue nomine lau-
dat, quod in animo semper habuerit nobilioris Fi-
dei Doctrinam tradere. Unde in fine istius Histo-
riolæ, eum non ineptè comparare videtur cum
Ignatio Loyola, Jesuitici ordinis fundatore. *Ignatius*
quoque, ait, ut alios taceam, majorum nostrorum memo-
ria,

ria Patriam, Agnatos, Opes, Honores, aliasque Illecebras contempserat; multos quoque labores, multa Discrimina, ultro subierat, zelum Gloria Dei & Fidei militiam professus. Non despicio Animi magnitudinem, quæ in Eo aut similibus Nonnullis apparuit. Neque enim prorsus molli Itinere ad Gloriam contenderunt. Sed nondum hic video illud magis arduum, quod querimus, nobilioris Fidei Specimen. Sic Ille. Non impar sane, aut incommoda Collatio Ignatii & Socini. Uterque genere nobilis. Uterque mundum & mundana, saltem in speciem, deseruit. Uterque dueros labores tulit. Uterque Dei zelum, & Fidei militiam professus est. Uterque novæ Sectæ Author, è diametro quidem alterutrumque oppositæ, sed æque perniciosæ. Utrumque demum Animi magnitudo (ut Illi loqui lubet) revera malesana Ambitio, & Superbia, & inanis Gloriæ Cupiditas, egit et impulit, ad novam Religionis fabricam, Sectamque formandam. Socini autem eo major Gloria ex hujus Scriptoris sententia, quod Hic novæ quoque Fidei Typum, seu nobilioris Fidei Specimen (ut loqui amat) excogitaverit, & orbi Christiano suscipiendum exhibuerit. Par sane Gloria utriusque, par merces utrique debita est.

§. 9. Hic novum Theologiæ Systema tandem confecit Socinus novæ Sectæ Magister & hoc suis Discipulis ubique evulgandum tradidit; qui certe minime segnes erant in hujusce Magistri Dogmatibus quacunque licuit & ubicunque oportu-
visum est tum voce tum scripto apud Omnes disseminandis. Et vix credi potest quantum brevi creverit hæc Secta præsertim in Transylvania & Polonia, Partibusque vicinis & quanta audacia, insigniores quidam Socini Discipuli non solum libros suos in vulgus ediderunt, sed & Regum aliorumque Principum Virorum pa-
troci-

trocinium sollicitaverint; Inter quos Moscorovius, non longe post mortem Socini, Catechismum suum Racoviensem qui Socinianismi Summam continet ausus est ad Serenissimum nostrum Regem Jacobum mittere cum epistola dedicatoria in qua hæc occurrunt. *Ecclesia nostra Catechesin hanc latinitate donatam, Augusto nomini S. R. M. T. inscribendam & dedicandam per me dixerunt; prout etiam Ego, Earum nomine S. R. M. T. inscribo, & submisso dedico* Anno proxime sequente viz. 1610. Conradus Vorstius Socini Discipulus suum Tractatum Theologicum de Deo inscripsit D. Mauritio Hassiæ Lantgravio. Idem Exegesisin Apologeticam in eundem librum fæderatis Belgii Ordinibus inscripsit, A. C. 1611. qui ambo libri Eiusdem Regis nostri Jussu, in Cæmeterio Paulino, & utraque Academia, publice cremati sunt. Nequis autem miretur aut scandalum ex eo patiatur, quod hujus sectæ Dogmata in tantum apud quamplures invaluerint, mecum advertat si lubet, quasdam huius Incrementi Causas. Nam præter Novitatis studium, qua Omnium fere mentes gratissime affici solent & a consuetis facile abripi alia non pauca, tum in persona Socini, tum in Doctrina ab Ipso proposita tum in Modo Proponendi, tum in Homi-nibus, quibus Eandem proposuit tum in Statu Ætatis simul illius, atque Gentis apud quam potissimum prævaluit, infelicitè una concurrerunt, quæ plurimos nec Ignobiles, nec Insultos, nec literarum imperitos, ad favorem sibi, suoque Dogmati conciliandum, valide sollicitarunt. Siquidem,

§. 10. Primo, Multa in ipsius Socini persona spectanda occurrebant, quibus & venerationem Sibi conciliauit apud Omnes quibus innotuit, et Amorem. Ingenium ei sublime, & acutum et ad omnia idoneum quibuscunque

buscunque Illud intendere voluit, & applicare. Memoria tenax nec minus prompta ad reddendum quæcunque exceperat. Eloquentia quoque in promptu ad Animi sui Sensum expedite efferendum. Ratiocinandi facultas ad dissertandum parata, siue Aliena impugnare vellet, siue Sua defendere Hæc omnia apparuerunt in Disputationibus istis, quas crebro cum Dogmatum suorum Aduersariis habuit. In Tractatibus, quos composuit; imo, & in quotidianis Colloquiis, quæ Occasione data, cum suis familiaribus iniit. Inprimis, Memorix sælicissimæ insigne Specimen edidit; in Disputatione quadam cum Christiano Franken quam cum eo habuisse narratur, in Confessu Synodi Chmelnicensis; ubi (sine ope alicuius Scripti quo Sibi tunc uti non dabatur, ad Capita Argumentorum brevi consignanda) ordine repetiisse dicitur 50 Illius Argumenta contra Invocationem Christi, quæ præmeditata secum adduxerat, & continenter efferebat; & Unicuique Responsum suum sigillatim aptasse, ita ut Aduersarius abierit confusus. Neque solis Naturæ Dotibus excelluit; quin & has adauxit & expolivit & ad summam perfectionis Gradum perduxit partim frequentibus Exercitiis, partim Artium liberalium Auxiliis. Cum enim inter Illius Opera extet Tractatus de Sophisticis Elenchis, certum est Eum logicæ technis atque fallaciis probe instructum fuisse, & Earum omnium bene gnarum quascunque Ars illa suppeditat. Nec minus constat vel Historiam Illius vel Epistolas perlegenti, quam cunctis persuadendi Artibus longe multumque Præstaret. Itaque cum hæ duæ Artes insuper accessere naturali isti facundix & ratiocinandi facultati quibus antea pollebat, necesse est ut Eas, quamplurimum adiuverint si-

mul, & adornaverint. At simul notum est logicam ut & Rhetoricam, instar Gladii ancipitis se habere & in malum æque ac bonum adhiberi nec minus ad falsi quam ad Veri partes tuendas usurpári & posse & solere. Unde est quod logicam Tullianus non inepte appellet, *Artem struendi ac destruendi versipellem*. Quomodo autem & quanto studio his Artibus usus fuerit Socinus cum Discipulis Illius in sequentibus apparebit.

§. 11. His Animi Dotibus accessit iusta Corporis Statura, proceræ vicinior & plane virilis; congrua & elegans membrorum proportio, in Corpore aliquanto graciliori, intra modum tamen; frons lata & porrecta, & Oculorum masculus vigor; vultus placidus ac decorus, ita tamen ut Oris gratia ac venustas de Illius vigore arque maiestate nihil imminueret; Habitus demum Gestusque totius Corporis ad summam Elegantiam compositus. Hæc item omnia decorabat & multo gratiora reddebat, Educatio ingenua, & consuetudo vitæ sermonisque cum Viris primarii Ordinis, quibuscum Conversari solebat. Nam ut erat vir genere Nobilis, ita & aulicis moribus insigniter excultus; comis erga Omnes & humanus; accessu & alloquio facilis, officiosus in Amicos, erga cunctos affabilis. Immo, Honorem Cuique ultra modum exhibuisse dicitur, adeo ut Illi crimini daretur ab Amicis, tantus Sui Contemptus, & Aliorum Cultus. His accessit modestus Corporis Cultus comptus tamen, ac decorus, nam etsi à fastu, luxuque longe aberat, faciles tamen, & in promptu habendas, non aspernabatur Munditias.

§. 12. Indolem quoque dicitur habere ad omne Genus Honesti pronam atque paratam, quam et variis Virtutibus excoluisse fertur. Dili-
gentia

gentia, Modestia et Humilitate, Mansuetudine atque Patientia, Liberalitate in Amicos, et Misericordia in Pauperes, simplicitate et Integritate Morum, et ardentissimo Veritatis divinæ promovendæ Zelo. Neminem unquam contempsisse visus est. Neque unquam otiosus apparuit, sed vel legendo, vel scribendo, vel differendo occupatus est. Nullam rem, nisi consulto et circumspecte, aggressus est; Nihilque scribere auspicatus est, nisi longa et matura Meditatione concoctum. Cum primum ingressus est Poloniam, et Anti-Trinitariis Se adjunxisset, in Multos incidit, quorum Dogmata cum suis minime congruebant. Cum autem Dissensum suum haudquaquam reticeret, satis asperere atque diu Repulsam passus est. Qua tamen Ignominia Se minime affectum ostendit, cum neque in Iram prorumperet aut hostile odium foveret, aut Ullum alienati Animi Indicium proderet. Candor, et inaffectedata Simplicitas in Moribus Illius apparuit, quibus ita Gravitas inerat, ut omnino Fastus atque Supercilium abesset; et Hominem facilius revereri velles, quam posses timere. Cum autem natura ad Bilem pronus fuerit, seu potius præceps, ita tamen fregit hanc vesanam Animi Rabiem, ut Mansuetudo illa, quæ in Eo post eluxit et Plerisque admirationi fuit, visa fuerit potius Naturæ Dos, quam fructus Virtutis. Patientiæ quoque, in Malis omne genus tolerandis, eximia Documenta dedit. Cum enim natura, ut modo diximus, irritabilis Ingenii esset, et Sensus valde delicati, Nihil mali Ei accidere potuit, quod Eum non penitus afficeret, et acerrimo Doloze Cor Illius transfigeret. Attamen, et in his quoque Certaminibus, quæ multa et gravia pertulit, Naturæ suæ

Victor

victor & Triumphator apparuit, fertur enim calamitates ab Alienis, Injurias à suis, Pericula ab Hostibus, Ingratitudinem ab Amicis, Invidiam à Doctis, odium ab imperitis, Infamiam ab omnibus, Pauperiem à fortuna, denique ab ipsis Anti Trinitariorum cætibus, quibus instruendis, & in unam coagmentandis tantum operæ impendisset, jugem nec sine ignominia Repulsam, summa Animi magnitudine, perpeßum fuisse. Ad hæc, de eo narratur quam alienus fuerit ab avaritia, quam promptus ad opera Charitatis, & omnia Humanitatis officia. Nam quamdiu, post Patrimonium sibi in Italia obreptum, vel tenuissimo sumptu conditionem suam tolerare potuit, adduci nequirit, ut mune a ultro sibi oblata caperet. Quinetiam, ultro in egenos facultates suas erogabat. Neque eleemosynis tantum erogandis studium adhibuit, sed & omne liberalitatis Genus lubenter exercuit. Præterea, zelum ardentissimum Divinæ veritatis promovendæ præ se tulit. Siquidem, non solum suis Ipsius sumptibus nonnullos libros in lucem edidisse fertur, sed & Doctrinam suam (quam ut verbo Divino per omnia consentaneam, cunctis persuasissimam esse voluit) omnibus, qua potuit, modis propagare nunquam destitit, scriptis integris sive Tractatibus, epistolis huc illuc missis, privatis publicisque Disputationibus, Informationibus eorum quos mentis suæ habuit Interpretes; longis item Itineribus, quorum pleraque ab extrema Silesiæ ora, in intimam usque Lituaniam suscepta sunt; valetudinis, famæ, fortunarum dispendio; sui denique capitis Periculo. Tam acrem, tam indefessum zelum in Dogmate isto passim evulgando demonstravit, quod pro veritate Divina, aut revera habuit, aut saltem haberi voluit. Postremo, modestiam

§. 13. Postremo modestiam insignem atque Humilitatem, ut in cætera conversatione ostendit, ita præcipue in eo, quod Delicta sua reprehendi facile passus sit, & severiora quædam Amicorum monita, ad redargutionem criminum spectantia, non solum patienti ac tranquillo, sed & grato Animo exceperit. Documento lit, inter alia, Responsum illud ad Epistolam Marcelli Squarcialupi, conciliis (ut puto) sui, & in exilio socii; qui cum Socinum, inter Alia quædam, redarguisset de nimio calore inter disputandum, quem etiam ait non raro in clamores inconditos erupisse; ita reponit Socinus, ut culpam suam ingenue fateatur, & Gratiâs ei reddat pro amica atque tempestiva monitione; ut & aliis quibusdam Amicis, qui se de eadem culpa antea monuissent; Illi autem, præ cæteris. Sic enim pergit, --- *Quanquam plus Tibi, quam illis, me debere agnosco; quod ipsi, nec tam aperte istud meum vitium mihi significarunt, neque Id quod Tu deinde addis, addiderunt; sed illud prorsus me celarunt. Nec enim unquam me inter disputandum furere mihi nè leviter quidem indicarunt, qui vix me aliquando irasci, ausi sunt dicere. At Tu me ab Ira ad furorem devenire, idque de levi causa asseveras. Hoc profecto non leve est vitium, & me summa ope niti decet, ut eo prorsus liberer. Illud, quicquid Tibi visum fuerit, constanter affirmare possum, me inter disputandum, commoveri quidem sæpissime aliqua ratione; id tamen dolore fieri, quod Adversarius veritatem, ut mihi videtur, agnoscere & amplecti nolit. Aliter autem, animo me turbari, aut irasci, vel perraro, vel fortasse nunquam contingere. Utcunque sit, Tibi immortales pro Admonitione tua Gratiâs ago. Namque ea, ut spero, fiet, ut posthac nemo me in disputando moderatum*

non esse merito affirmare possit. Sic ille, Epist. ad Marc: Squarc: dat: Cracoviæ. Nov: 20. 1581. extat autem, Tomo 1. pag. 367. col. 1.

§. 14. Tantus ac talis erat hujus Sectæ Auctor ac Patronus in quo omnia, quibus Homines eximie affici, & quasi extra se rapi solent, ita concurrerunt, ut omnes, quibuscum conversabatur, quasi fascino quodam dementaverit, & non exiguam Admirationem sui, cum Amore conjunctam, cunctorum animis imprimeret. Cum autem Ingenio excelso, bonaq; indole ita excelluerit; cum ratiocinatione simul & eloquio admodum polleret; cum insignia vii tutum specimina apud omnes ostenderet, quas vel egregias habuit vel egregie simulavit; cum natura simul & moribus ita comparatus esset, ut ad omne Genus humanum demerendum quasi factus videretur; minimè mirum est, si quamplurimos fefelle. it, & in suas Partes attraxe. it. Ita, quod Augustinus olim de Fausto Manichæo, nec incommode, nec immerito dici potest de Fausto Socino, Eum *magnum Diaboli laqueum* fuisse.

§. 15. *Secundo*, ut patientissime tulit quosvis Oppugnantes, eorumque studium laudavit in veritate perquirenda; & gratulatus est iisdem, quod secum in quibusdam saltem convenirent; ita nova sua Dogmata non imperiose ac minaciter Discipulis suis imposuit, sed ea leniter ac modeste proposuit amplectenda. Cum enim mos fuisset, non solum Pontificiis, sed & aliis quarumcunque fere partium Doctoribus, sub terribili Damnationis interminatione, & æternæ salutis jactura, Placita sua cunctis obtrudere, Ille nihil credendum injunxit, ut absolute necessarium, nisi quod verbis disertis in Scriptura extaret, aut saltem ex ea clare deduci possit. Imo, nihil ad salutem absolute necessarium esse voluit, nisi

Scientiam

Scientiam promissorum atque Præceptorum, à Christo traditorum; & quæ istam scientiam consequuntur, exque ea dependent, fidem illis Christi Promissis, & Obedientiam ejus Præceptis, constanter atque sincere præstandam. Alia, quæ minoris momenti putabat, aut obscurius in S. literis tradita, ac proinde disceptationibus obnoxia, licet ipse de iis sententiam suam in hanc, illamve partem tulerit, haud tamen suam istam sententiam cunctis obtrusit, ut omnino necessariam ad salutem assequendam. Quod ad me attinet nullum mihi, inquit, est Dubium, quin omnes Illi, sive Calviniani, sive Lutherani, sive Anabaptistæ, sive Ariani, qui se ad Præscriptum Christi gesserint, (nec enim dubito ex singulis istorum Ordinibus Tales esse non Paucos, aut saltem esse posse) celestis vitæ Hereditatem adituri sint. Papistas solos excipit, quos omnes hodie Idololatrias esse statuit. Deinde addit--- Quantum ad Res Saluti non necessarias idem in S. literarum, quod in Aliorum cujuscunque generis librorum explicatione, usu veniet, in quo nihil, argui potest inconueniens. Ut enim suo quisque modo illos interpretatur, absque eo ut vel Aliorum se subjiciat Judicio, vel de vero illorum sensu ita quicquam habeat exploratum, ut error subesse nequeat: Sic etiam, in Rebus Saluti nostræ non necessariis, S. literæ explicabuntur. Quanquam Hæ quidem id insuper habent præ Aliis eximium, quod cum Res sint Divinæ, ac proinde sibiipsis contraria, aut inter se dissidentaneæ esse nequeant, ubique per se ipsas tuto explicari possint. Hæc Ille, Epist: 3^a ad Andr: Dudithium. pag. 502. col. 2. in fine Tom. 1. Idem alibi -- Ad salutem per Christum consequendam, ea tantum sunt necessaria, sine quibus Fides in ipsum Christum, seu in Deum per Christum (sc. Fides in promissis, ut non semel se explicat) ejusque Præceptorum Obedi-

entia consistere nequit. Epist. 4. ad Jo: Volkeliū. pag. 454. Col. 1. Ita laxus ac lenis est Socinus, sive Res, sive Personas spectes, quoties necessaria ad salutem definit. Quinetiam, in omnibus suis Dogmatibus, quæ palam asseruit, & ab omnibus recipi voluit, ut in o. oculis Divinis fundata, non tamen ea, ut Doctoris irrefragabilis Dictata Discipulis suis tenenda injungit, & sine mora aut mansuetudine deglutienda; sed molliter ac sobrie, verbisque tam Affectu plenis, quam sanam Rationem præ se ferentibus; ea commendat Animis cunctorum. Amice monet; Pathetice hortatur, o. at, obsecrat, & obtestatur, ut suos errores agnoscant & abjiciant; solam veritatem à se quari religiose proſitetur; pro convitiis, sana consilia, & Supplicationes refert, humilitate simul, & Amore pio, in speciem refertas; errantium miseretur; obstinatos emoluit; Repugnantes non rejicit & à se longe pellit, sed ad se leniter attrahit; ratiocinatur, & persuadet, & ad Illorum Rationem appellat, ita ut ipsos totidem Judices statuere videatur ad sententiam de cunctis suis Dogmatibus, prout sibi æquum visum fuerit, ferendam. Denique quod ipse conferre non potuit, à Deo petit, ut ille spiritum Illuminationis impertiret Doctrinæ suæ oppugnantibus qui veritatem demonstraret, eosque dirigeret in viam quæ recta ducit ad vitam æternam.

§. 16. Has persuasorias Artes, variasque Affectuum Illecebras, quibus tot Discipulos sibi conciliavit, passim videre est in Epistolis illius. Non abs Re erit, ex iis unam & alteram Pericopam in exemplum adhibere. Matthæus Radecius, Secretarius Gedanensis multum dubitavit de Invocatione & Adoratione Christo præstanda, qui secundum Socini Dogma nudus Homo erat. Socinus in sua ad eum Epistola post

post Ratiocinationem satis prolixam, quasi ei per se sumptæ diffideret, ad veteris Ecclesiæ Authoritatem confugit; qua in medium allata, ad preces se convertit — *Noli igitur, rogo atque obsecro Te Veritati manifestissima quidquam repugnare, & summum ac præstantissimum Christianæ Pietatis mysterium, ac Fundamentum agnosce; supremam sc. in nos omnes Jesu Nazareno datam à Deo in perpetuum præsentem Potestatem & Gubernationem.* Nicmoievius, vir magnæ Authoritatis apud Polonos, ei multum resistit. Quid autem Socinus refert? *Vincit, inquit, ut Tu in ipso tuo Scripto concludis, veritas. Quod ut in nobis, potissimum eveniat, id caveamus diligentissime, quod Tu me mones, nè præjudicatæ opiniones, nobis noceant; neve nos pudeat, ut ais, à minori aliquando admoneri, ab eoque discere.* Sic ille Resp: ad Epist: secundam Jo: Nicmoievii. pag. 423. Tom. 1. Jacobus Covetus Parisiensis, minister Evangelicus, misit at ad Socinum, librum à se conscriptum contra Theses illius de Jesu Ch isto Servatore, quem hisce verbis concludit, *Ex his omnibus satis liquet, Christum ideo vere Servatorem nostrum esse, quod morte sua Deo pro nobis Peccatoribus plene satisfecerit, Nosque ex dono Dei credentes satisfactionis & justitiæ suæ perfectissimæ gratuita Imputatione servaverit.* Et hæc quidem ex Dei verbo deprompta, tanta, ut spero, apud Te Authoritatis erunt, ut posthac malis cum Scriptura credere ac sentire quam absque Scriptura ex tuo sensu per devia aberrare. Tu, propterea Boni consules &c. pag. 246. Tom. 2. Quid ad hæc Socinus? In hac tua Conclusionem, ait, nihil est ad quod respondendum mihi sit, nisi ut Tibi gratias agam, qui cum crederes me sententiam de Christo Servatore nostro, veritati contrariam, & à S. literis abhorrentem sequi, reducere me conatus sis in viam re-

Etiam, Testimoniis Scripturae, variisque Rationibus, & sane pro hac non vulgari Humanitate, & propensi in me Animi significatione, me Tibi plurimum debere, & nunc confiteor, & perpetuo agnoscam. Non pauci enim ex iis, qui tecum sentiunt, fuissent, qui longe aliter, quam Tu feceris, mecum egissent; & tanquam pestilentem Hominem, me penitus aversati essent. Quare, si unquam parem Tibi Gratiā referendi Occasione sese mihi obtulerit, non committam, ut ingrati Animi abs Te, vel à quovis Alio, merito accusari possim -- Sed & tui ad me scribendi, & mei Tibi Respondendi sine dubio Finis erit, si veritati, & Dei Gloriae, simulque tuae & Aliorum saluti omnia posthabueris; Deum vero precatus fueris (ut quidem ego ex Animo precor) ut si imprudens hactenus in eum, & in Ejus filium in Evangelio ministrando contumeliosus fuisti, populi que Tibi commissi, dum salutem curare credis, Damnationem, procurasti, Tibi benigne veniam dare, & Spiritu suo mentem tuam perfundere, ac sui cognitionis luce collustrare velit. Andr: Dudithius ei dubia quædam solvenda proposuerat. Quod cum fecisset in Epistola responsoria, hæc tandem adjicit; Credas mihi velim, neca me Tenuitatis probe mihi consciū; Idque satis habere perspectum, me neque ad disputandum cum Homini bus tuae sortis, nec ad tibi de Questionibus tam sublimibus satisfaciendum, aptum esse. Quinimo novi, aut tenendum mihi silentium, aut saltem veniam à Te petendam, quod ita libere Tibi respondeam, Tecumque sermonem conferam. Epist. 3. ad Andr: Dudithium. pag. 508. Col. 1. Tom. 1. Franc: Puccius, nobilis Florentinus, Epistolam miserat ad Socinum in qua 110 Argumenta adduxerat pro immortalitate Rerum, præsertim vero Hominis in prima Creatione. Hæc Socinus refutan-
da

da in se suscepit, Defendit se Puccius altero Scripto, & paulo acrius, verbisque asperioribus Socinum redarguit. Videamus jam, quomodo se gerat Socinus in Replicatione sua ad huiusmodi Antagonistam. Cavi, inquit, quantum potui ne Te Convitio aliquo aut Maledicto laderem quamvis à Te graviter & frequenter lacesitus fuerim. Siquid tamen Mihi imprudenti exciderit, quod Animum tuum, præter Id, quod par est, offendat, ut benigne Mihi Id ignoscas vehementer & summis precibus à Te peto atque contendo. Sed Illud vehementius multo præ tua Salutis desiderio, Terogo, seu potius moneo, ut posthac, si fieri potest aut mecum, aut cum quovis Alio, sive coram sive ex Scripto disputans, à Convitiis abstineas. Nam præterquam, quod virum Nobilem ac literatum, qualis Tu es, minime decent, & Adversarii Causam juvant, à regno Dei, eum, qui Ipsi deditus est, excludunt, ut Paulus aperte testatur; qui etiam præcipit, ne cum eiusmodi Hominibus, qui inter Christianos se esse profiteantur, vel cibum quidem sumamus. Quod si à Convitiis, ut divino regno non judicemur indigni, abstinendum Nobis est; à Calumniis multo magis abstinere debemus; quibus tamen Tu, in tuo Scripto adversum Me, delectatus quodammodo fuisse videris. Quare quid Tibi faciendum sit vides. Hæc si præstiteris, & præterea Vitæ absolutiori Innocentiæ & Christiana Sanctitati studueris, quicquid in hac Controversia nostra unquam sensurus sis, Ego & Te semper meum in Christo fratrem esse agnoscam, & Tibi mecum satis convenire putabo. & quod Tu Mihi perhumaniter facturum Te polliceris, si Tecum de veritate conveniam, hoc est ut Ego interpretor, si tuam Sententiam veram esse assensus fuero, Id Ego reipsa præstabo. Ex Te enim, &

multa addiscere curabo, qua Me docere potes, & quantum in Me fuerit Tecum cum in Studiis, tum in Conatibus tuis omnibus, adjumento ero. Sin autem Te non multum curare animaduvertere poterō, ut vetere Homine deposito, novum inbuas; etiamsi non in hac questione tantum sed in omnibus Christiana Religionis Placitis; quin & in singulis divinarum literarum sententiis, atque adeo verbis & syllabis interpretandis, mecum prorsus sentires, non tamen Te, vel fratrem agnovero, vel Tibi mecum convenire existimaverō. Spero, Te omnino, non factis minus quam lingua verum Christianum plane Nobis expressurum. Neque enim ignoras, quam gravia divina Supplicia impendeant iis, quibus celestis illa Veritas patefacta est, nec dignam tantam Cognitione vitam instituunt. Deus Opt. Max: pro sua clementia, Te nunquam deserat, & Studia ac labores tuos ad Ecclesie sue utilitatem dirigat atque convertat. Tom: 2. pag: 369.

§. 17. Hæc autem ea de Causa aliquanto fufius citavi ut eo luculentius apparet, quantam Humilitatis atque Modestiae. Cha. iratis & pii Zeli, virtutis Morumque probitatis speciem præ Se ferat in Scriptis suis; præsertim in Epistolis, quas partim ad apertos suorum Dogmatum Impugnatores conscripsit. partim ad Dubios atque Hæsitantes; quorum Plerosque his Artibus tandem Sibi conciliavit & in suam Scholam illectos Discipulæ suæ ita paulatim assuefecit, ut Cunctorum Dogmatum suorum strenui Assertores paulo post evaserint.

§. 18. A tibus vero iisdem fere olim usi sunt Encratitæ & Euchitæ, atque Pelagiani, aliique quidam veteris ævi Hæretici, qui sub nomine Christiano vitæ seveioris zelum simulabant. Ita &
Pleu-

Pseudapostoli, Paulo testante, se in Ministros Justitiæ transformatabant; sicut ipse satanas, illorum Magister, sub specie Angeli lucis apparere solet, ut expeditius, & sine suspitione fallat incautos. Et hic ipse Socinus, in ista Epistola sua ad Fuccium, quam in hac ipsa Replicatione sua defendit, *Anima humana mortalitatem* asserueat; quo Errore Nihil magis officit Pietati in Deum & Probitati morum; licet hic videri velit adeo studiosus præprobæque vitæ Vindex, ut illius respectu Opinionum suarum approbationem pro nihilo habere videatur. Ita molliter, adeo leni tacitoque Passu, se paulatim insinuavit Serpens hic lubricus atque versicolor; suæque Dogmata lethali veneno imbuta, latenter infudit in mentes Auditorum. Nimirum, optime novit, quod natura duci velimus, non cogi; Fidem impetrari, non exigi; quodque non solum æquum putemus, sed & pro Jure nostro poscamus, ut mens nostra liberrima sit, præsertim in Religionis negotio. Hinc est quod Ecclesiæ Authoritatem, quamvis ab ipso Deo derivatam, firmissimeque munitam, pierumque vereamur potius, quam amemus; quodque illius decreta quæ Assensum & Obsequium à nobis exigunt, quamvis summa Ratione confirmata sint, minùs tamen grata habeamus. Independentem esse volumus, nostrique ipsorum Domini; ideoque leges omnes, quasi tot vincula & Compedes, libertatisque nativæ Impedimenta abrumperetudemus à nobis ac rejicere. At hinc simul sit, quod hoc pacto in Prædam non raro cedimus subdolis, hujusmodi Impostoribus; qui, ut jampridem monuit Apostolus διὰ χρηστολογίας καὶ εὐλογίας, per Blandiloquentiam & verba speciosa, corda ἀπάγων, hoc est, simplicium, & minime malorum decipiunt

ac

ac seducunt. Etenim mirari subit (quod tamen experientia frequens fieri docet) quam propensi sint Homines , ac veluti parati ad incidendum in has fraudes; adeò ut etiam contra sanæ Rationis Dictata, malint probabilibus Argumentis, & suo Arbitrio permissis, utrum admittantur, vel non, persuaderi, quam irrefragabilibus ad Assensum cogi. Valida Argumentorum Tela, quasi tot Hostium infensorum Arma, reso midare solemus, & a nobis repellere; at speciosas verorum Hostium fallacias sponte admittimus, & sub Colloquii obtentu in Insidias cadimus. Sic Aviculæ incidunt in Retia dolosa, dum Aucupis fistulæ incautius auscultant. Sic molles lenesque adblandientis solis Radii, viatorem illum paulatim denudant, quem ventus asperrimus atque validissimus, omni vi sua, vestibus spoliare non potuit. Sic Retiarius Myrmillonem vincit, ducitque captivum. Sic demum, hostis insensissimus humani Generis, sagis & veneficis obsequium suum promptissime exhibere videtur, dum ad eorum nutum simul apparet, et voluntati paret, adque Illorum arbitrium se in speciem accommodat, cum interim iisdem revera imperet, eosque suæ Potestati subditos habeat. Istiusmodi artificia Socinus hic usu pavit, qui contradicentes patientissime ferre solitus est, & placidissime tractare, donec hoc tandem effecerit, ut speciosa Humilitatis ac modestiæ ostentatione, cum ementito veritatis tuendæ atque propagandæ studio conjuncta, Adv. sarium in suas partes pertraxerit; atque hoc sæpenumero effecit, non tam speciosis Rationum momentis, quam simulatione modestiæ. Exemplo sit illud Socini Responsum, quo asseruit, nullam esse necessitatem ordinationis in Ecclesia, quæ facultatem det exercendi Ministerium Evangelicum,

à Præpositis ipsius conferendam. *Non video*, inquit, *quare non liceat Homini in Scripturis perito, ac probo, illud officium assumere.* Quid vero, aut in se infirmus & ineptius, aut tam celebri Rationis sanæ Patro- no indignius, proferri potuit? Ille non videt, seu potius videre non vult, ergo Alii omnes delusi sunt, qui se videre putant, & unanimi suffragio necessita- tem istius ordinationis se videre testantur. Ergo tota Christi Ecclesia ante Socinum, instar Sodomiti- cæ Gentis, quæ ante ostium Loti cæcitate percussa est, Januam istam, qua pastoribus omnibus bonis ac legitimis introeundum est in Christi Ovile, dis- cernere non potuit; ita ut hoc pacto, furibus exclu- sis, latronibusque abactis, qui vel aliunde scandere solent, vel in Caulam vi irrumpere conantur, legiti- mos duntaxat Pastores sequatur Christi Grex, vo- cique Illo. um sedulo & secure auscultet. Ergo Tra- ditione Ecclesiæ seposita, praxique Traditioni isti consona, quam ab Apostolis usque derivatam per tot Annorum Centurias ipsa retinuit, derelictis, & procul ablegatis, unius privati Hominis ductui & arbitrio, clausis oculis, obsequendum est. Ergo de- mum, ipsa S. Scriptura, quæ sobriis ingenuisque le- ctoribus hanc necessitatem & Praxin satis clare o- stendit, & cunctis hactenus Christianis, ex antiqua & non interrupta Catholicorum Doctorum Inter- pretatione, hunc sensum distavit, non nisi discolo- ribus, distortisque Fausti Socini Conspiciliis perle- genda est. Quid autem Religioni, quid Æquitati, quid sanæ Rationi magis adversum, vel esset i po- test, vel excogitari? Nihilominus, istiusmodi Re- sponso, etiam in Aliis quamplurimis non exigui mo- menti Dogmatibus apud perplures Illius Discipulos valuere, qui & in Conjecturas illius, dubiaque Pro- blemata

blemata ab ipso obiter definita, & Opiniones nullo fundamento subnixas p. o. indubiis oraculis accipere parati fuerunt. Ita, quos validioribus solidæ Rationis armis superare non potuit, sub specie amici Colloquii, & pacifici Fæderis ineundi, emollivit, ac decipit, & in suam sententiam pertraxit non invitos. Quos Argumentorum robore frangere nequirit, obsequio flexit; & Affectibus eorum, in partes suas, orationis suaviloquio pellectis, Judicii vires enervavit; aciemque mentis aut occæcavit, aut obtudit, Ita callidus Hostis, cui Robur deest, fraudibus rem agit; & Adversarium multo fortiorem, nunc mo. as neciendo, nunc insidias tendendo, nunc Pacis ostentatione facta, & Fæderis ineundi simulatione; nunc demum proditione hostilium Copiam, in sui ipsius partes pertraxerat, cum paulutim fatigat atque atterit, & tandem in suam potestatem redigit non obnitentem. Equidem lenem Jacobi vocem hic audio, at hirsutas Esaui manus sentio. Aut Apocalypsicam illam Bestiam videre mihi videor, Agni mansueti cornibus, at sævi Draconis lingua trifulca instructam & armatam, qua Homines in Terra degentes decepsisse dicitur, & decipiendo occidisse. Ita Serpens leni sibilo Evam olim aggressus est, & blandiloquio suo persuasit, ut ambitiosa Scientiæ sublimiores affectatione delinita, vetitum à Deo fructum degusta. e auderet.

§. 20. Eisdem quoque Artibus usi sunt & Alii Heterodoxi, qui licet se Socino toros non dederint, neque illius Doctrinam palam professi fuerint, vestigiis tamen ejus in hoc insistant, quod fide antiqua, & veteris Ecclesiæ Praxi, una posthabitis nova & contraria docuerint; & sub prætextu fallibilitatis istius, cui Patres (ut Homines) fuerunt obnoxii, inter-

terpretationem S. Scripturæ, licet antiquitus ad Illos derivatam & unanimiter ab iisdem assertam, rejicere ausi sint; quodque insuper Opinionem propriam Istius loco substituerint; & Rationem privatam publicis veterum Decretis, communibusque sententiis, haudquaquam veriti sint opponere. Sic, inter Alia non pauca, Hierarchiam Ecclesiasticam tollere conantur, Clerique ac Plebis Christianæ discrimen. Neque enim ad hanc innovati Dogmatis assertionem, aliqua evidenti Demonstratione, aut Argumento irrefragabili vel ipsi se compelli profitentur; vel Alios adigere; quin suam duntaxat Opinionem atque Conjecturam ad hoc sufficere putant, ut ab omnibus admittatur. *Non video*, inquit unus Horum, *quo minus hoc per Scripturas liceat*. Atque iterum. *Videtur hoc nobis verbo Divino contrarium*. Cum ipsis in locis ea doceant, quæ Fidei, Praxique veterum adversantur. Novi sc. Pythagoræ exorti sunt, aut fatidici Phæbi Sacerdotes, quorum nudæ opiniones, seu Divinationes, pro totidem oraculis habendæ sunt. Ex his vero, & similibus Recentiorum Dictis, patet, quod omnem Authoritatem idcirco detrahant Antiquis, ut eam in se transferant. *Patres*, aiunt, *Homines fuerunt, adeoque & fallibiles & fallaces*. *Ergo eis fidendum non est; præsertim in Re tanti momenti, qualis est æterna salus Animarum; ne Cæci cecos Duces sequamur, cumque iis simul in foveam cadamus*. Atque hoc modo simplicibus & Incautis imponere solent, quasi & ipsi quoque, qui sic agunt contra majores, eosque vilipendunt præ se, non essent Homines, æque ac illi, iisdem erroribus lapsibusque obnoxii. Seipso tamen Populo in Duces offerre, imo & imponere, æquum putant, quasi ipsi errare nec possent, nec vellent, aut sui sequaces in Devia abducere.

§. 21. *Tertio*, Aliud quoque fuit, huic simulatæ modestiæ & Humilitati annexum, quo Socinus apud multos prævaluit. Nimirum, quod non solum unumquemque Doctrinæ à se propositæ Arbitrum constituere visus sit, sed etiam quod latam Fenestram aperuerit unicuique novatori, ut quodcunque sibi visum fuerit, ex suo Ingenio procederet, & ad Arbitrium promulgaret. Enimvero ut natura nobis insitum est, nolle lubenter ad Aliorum iudicium & sententiam astringi, (quod Servitutis Genus quoddam putamus, & infirmæ Rationis Argumentum) sed potius Iudicum Partes in nos assumere, quoties alienum quidpiam Nobis proponitur examinandum, ut Illud pro Arbitrio, vel approbemus vel damnemus; ita nihil fere Naturæ nostræ magis allubescit, quam Curiositatis studium, & Innovandi libido. Ingeniosiores præsertim, agiles esse solent & inquieti; ita ut neque norint ubi Pedem sistant aut sistere ament. Sedem quamcunque fixam, certamque, præcipue ab Alio quovis Sibi assignatam, pro Carcere habent; & in Aliorum quorumcunque Verba, legesque jurare, Captivitatis Genus autumant minime ferendum. Ita Nomades plerumque sunt, qui nullibi fixum Domicilium habent, neque sub ullius Dominio constanter degunt, sed huc iluc pro libitu vagantur. Itaque Socinus huic Epidemio morbo favens, quem probe noverat se longe, lateque propagasse, & Hominum plerosque corripuisse, eandem licentiam, quam Sibi ipsi assumpsit, Aliis facile concessit. Neque sane mirum est Socinum quamplures Discipulos, hac Effica gratissima delinitos, ad se, suamque Sectam allexisse. Facillimum enim Cuique est, volentem ad se accersere, & , qua Natura ducit attrahere. &
in

in hoc non minus perniciose libidini humani Ingenii visus est indulgisse, quam Epicurus olim libidini Carnis indulgit. Quid quod Superbiæ quoque isti & Ignaviæ, quibus Genus humanum plus obnoxium est, in hac Re faverit, gratumque fecerit. Quid enim superbius, quam Nulli subiici velle aut Alterius Cujuscunque sententiæ astringi in Religionis negotio; quin è contra, nova Fidei Principia ex suo Ingenio cudere, & Doctrinæ hactenus ab Ecclesia receptæ, pro suo Arbitrio, aut admittebdæ, aut ablegandæ, se Judicem constituere? quid item Ignaviæ magis gratificatur, quam lectione Veterum omnino neglecta, (in quorum Scriptis diligentiùs versandum est Ei, qui Veritatem istam invenire desiderat, quam hodie inter tot Polemicos Theologos, Sectasque Multiplices fere perdidimus) se solum consulere, proprioque Ingenio fidere, in Doctrina Christiana dignoscenda, deque Ea sententiam in singulis Articulis ferenda? Quid autem ipse Socinus in hac Re fecerit, satis aperte testatur in Epistola sua ad Squarcialupum, qui cum pro Jure Amicitia (erat enim intimus Socino) eum reprehendisset de libro quodam, quem scripserat contra Jac: Palæologum celebrem fama & euditione Græcum, nemine Amicorum in Consilium adhibito, qui Eum indicio suo regere, & Censuram de libro isto ferre, tum optime possent, tum promptissime vellent, hoc Responsum ab Eo tulit. *Quod addis, Me nihil emittere debere, nisi bene & sape à libero judicio Magistrorum excussum & examinatum; qui sint Magistri isti, non sane intelligo. Neminem enim Ego in iis Rebus, de quibus in Responsione illa mea (sc: ad Palæologum de Magistratu) differitur, ex iis qui hodie vivunt, ulla ex parte Magistrum agnosco,*
sed

sed Deum tantummodo Præceptorem habui, sacrasque literas. Quinetiam in universa ipsa divinarum Rerum scientia, quacunque tandem illa in Me sit, præter unum Laliū Patrum meum qui jam diu mortuus est; vel potius, præter quædam Paucula ab Ipso conscripta, & multa annotata, nullum prorsus Magistrum Me habere contigit. Sed fortasse Magistros appellas Eos, qui & Alios, ut Tibi videtur, & me docere possint. Ego ut ingenue fatear, in iis quæ in Responsione illa Mihi tractare necesse fuit, ne unum quidem hæcenus novi ejusmodi Magistrum tametsi multa adhuc in iisdem Rebus Me doceri posse, plane persuasum habeam. Utinam unum Aliquem invenerem. Tu si Eum Te reperisse existimas, indicato tantum, & Me Iudicium tuum magnificere statim videbis, & quin docear, prorsus non recusare; Epist. ad Squarc: P. 362. col: 1. Tom: 1. Quibus in verbis ut summam Arrogantiam ostendit, (licet aliquantulum Modestix in Clausula, simulet) ita fiduciam quoque summam ponit in suo solius Ingenio; adeoque palam testatur, se Veteris Ecclesiæ Monumenta haud consuluisse, in novo suæ Theologiæ Systemate conficiendo; sed ex proprio Cerebro deprompsisse quodcunque Sibi placuit, Illudque sub nomine Veritatis divinæ Omnibus exposuisse. Equidem Deum Præceptorem in speciem agnoscit, at Seipsum solummodo constituit divinæ legis Interpretem. Vtusticorem autem Eruditionem prorsus ignoravit, quæ Eum instrueret ac dirige. et in S. Scriptura rite interpretanda; quippe qua nec opus se habere putavit, nec in Ea se exercere voluit, propter ingratum legendi Tædium, & Patrum sententias inter se conferendi laborem. Maluit itaque vir aulicus, & Theologiæ studiis paulo serius se dans Itinere

nere isto prolixo ac molesto, per remota, obscura, ac salebrosa Antiquitatis Monumenta, prætermisso, Dami se continere, suum Ipsius Ingenium consulere, & intra microcosmi sui Confinia otiose spatari. Tædii fuga partim, partim Philautia, atque Superbia, & inanis Gloriæ Aucupium una suaserunt tum ne Veterum Scripta perlegeret, tum ut Novitates suas Scripto propalaret. Maluit, cum multis Aliis Doctor esse, quam Discipulus; & novam Sectam ducere, quam in veteris Ecclesiæ agmine inter novissimos procedere;

§. 23. Quantum vero nativis Ingenii sui Dotibus fidebat in Rebus Theologicis & quam parum instructus accesserit ad scribendum, si Artium & Disciplinæ Scholasticæ Adjumenta spectemus ab Ipso audiamus in Epistola ad Virum excell: N. N. non longe ante mortem conscripta, *Quid exquisiti Iudicii, ait, in ejusmodi Philosophicis, & Theologicis, iisque difficillimis Disputationibus expectari à Me potest, Homine, qui nec Philosophiam unquam didicit nec scholasticam, quam vocant, Theologiam unquam attigit, & ipsius Logica Artis nihil nisi Rudimenta quadam, idque valde sero degustavit. Nolo enim Te ignorare plerasque Disputationes meas, quarum quedam non sunt editæ, scriptas à me fuisse, cum nondum Dialectica Arti ullam operam dedissem. Cujusmodi sunt, ista disputatio de Servatore; adversus Puccium, Palaologum, & Franciscum Davidis; de Baptismo aquæ, de loco 7^{mi} Cap: ad Romanos, de Auctoritate S. Scripturæ, Responsio ad paranesein Volani, Animadversiones in Theses, de Trino & uno Deo, Collegii Posnaniensis & alia quædam imperfecta; ut posthac non mireris, si in meis Scriptis multa deprehenderis*

C

minus.

minus recte tradita & conclusa. Sed, inquires, cur igitur eas scripsisti, cum tam male instructus ad eas scribendas esses? Nimirum, quia vel Jussu eorum, quibus parendum mihi erat, vel Adversariorum Provocatione, fui ad id faciendum compulsus. pag. 490. Col. 1. Tom. 1. Ubi, ut Causas scribendi affert minime justas & idoneas (satis enim constat, quosdam libros à se editos, nec Amicorum Jussu, nec Adversariorum Provocatione, sed sponte sua, & Amicis renitentibus) ita clare demonstrat, tum, quam imperitus fuerit, & expers Artium istarum, quæ ad Theologiam perdificandam apprime conducunt; tum, quantum nativis Ingenii sui viribus inniteretur. Quod & Eques Polonus, qui vitam ejus conscripsit recte observat quando narrat, quomodo Socinus impressionem variorum Hostium, à quibus satis acerbe ac diu Repulsam passus est, suo sibi Ingenio senserit propulsandam; cum primum sc. venerit in Poloniam.

§. 24. Attamen in hoc saltem speciem æquitatis præ se tulit, quod eandem sentiendi, judicandique libertatem, quam sibi vendicavit, cæteris omnibus indulserit. Sic enim in tractatu suo de Ecclesia, unumquemque ipsius Judicio dirigendum relinquit, sive in sensu S. Scripturæ eruendo, sive Censuram ferendo de Aliorum Doctrina; quia sc. tuto inniti non possumus Aliorum quorumvis Judicio, sive hodie viventium live veteris Ecclesiæ Doctorum -- Non attendendum est, ait, quid Homines doceant, sentiantve, vel antehac docuerint aut senserint, quicunque Illi tandem, aut quotcunque sint aut fuerint. pag. 344. Tom. 1. Idem, Epist. 3. ad Andr: Dudithium -- Quod quaris, quis Controversiarum, in rebus sacris oborientium, Index sit futurus? Ego vero respondeo, extra nos Ipsos Alio nobis Judice opus non esse, quam Deo & Christo, qui

quis sua Sententia beabit quotquot Nostrium imbuti deprehenduntur Doctrina ad salutem consequendam necessaria, si modo eam vita expresserimus; Ceteros vero Illa desituros condemnabit, tanquam eos, qui, quod non ea, qua par erat, Probitate essent præditi, ipsi in Causa fuerint: Aliud Judicium expectandum non est. Sibi quemque ad vigilare par est, Idque pro vero admittere ac tenere, (licet universus Terrarum orbis in Alia omnia iret) quod Ipsemet totus ad Dei obsequium conversus, de genuino S. literarum sensu arbitratur & intelligit. pag. 502. Col. 1. Tom. 1. Paulo antea vero asseverat, Scientiam Promissorum atque Præcepto um, esse unum illud necessarium ad salutem requisitum, obedientia sc. accedente, quæ scientiæ isti correspondeat. In reliquis, inquit, si quis occurrat error nemo ob eum Celo excludetur. Unde consequitur, sine jactura Salutis æternæ, credi aliquid in S. literis præceptum aut vetitum esse, quod revera illic non sit præceptum aut vetitum. Sic Ille. p. 501. Col. 2. Hanc insanam licentiam, & sibi sumpsit Socinus, & Aliis persuasit. At utinam Illud Vincentii Lirinensis serio perpendisset. Religio Christiana est Depositum secundum Apostolum. Depositum, inquit, custodi. Quid autem est Depositum? Quod Tibi creditum est, non quod à Te inventum; quod accepisti, non quod excogitasti; Rem non Ingenii, sed Doctrinæ; non Usurpationis privata, sed publicæ Traditionis; Rem ad Te perductam, non à Te prolatam; in qua non Auctor debes esse, sed Custos; non Institutor, sed Sectator; non Ducens, sed Sequens. Hæc ille, Cap. 27. Quæ si Socinus, ejusque Socii ac Discipuli, ut oportuit, & legissent & serio considerassent nunquam aurei hujus Depositum loco, quod ab Apostolis Ecclesia Christi receperat, & Filiis suis per unumquodque Sæculum in manus tradiderat, Æs viros, nummosque reprobos

Dei effigie fraudulenter insculptos, nobis ausi fuissent obtrudere.

§. 25. *Quarto*, Neque hic substitit Socinus. At si-
cut unumquemque & suæ, & Alterius cujuscunque
Doctrinæ Judicem constituit; inque hoc superbiæ
simul innatæ, & Ignaviæ Generis humani favit; ita
quoque ejusmodi Dogmata proponere studuit, quæ
& sibi metipsi & inter se, quamplurimos conciliarent.
Etenim Ecclesiæ occidentis, per multos jam Annos,
sub tyrannico Ecclesiæ Romanæ jugo laboraverant,
quæ sua Dictata, pro totidem indubitatæ Fidei Ar-
ticulis, cæteris omnibus imposuisset. E contra, Soci-
nus omnia fere vituperabat, & erroris arguebat, quæ-
cunque Ecclesia Romana tenuit, & in usu habuit; qua-
si illa Religionem pristinam non solum corrupisset,
sed & in universum perdidisset. Porro, haud mirum
est, Hoc valde gratum fuisse quamplurimis qui ex
illius Tyrannidis odio, & superstitionis horrore,
quas gravissime detestabantur, in adversam Partem
plus justo propensiores erant. Difficillimum enim est
iis, qui extremitatem invisam fugere nituntur, ita mo-
derari sibi metipsis, Cursumque à se institutum rege-
re, ut in medio Gradum fistant. Hinc factum est
ut Complures, quicquid Ecclesiæ Romanæ Fidei,
Politix, Cultui, & Consuetudinibus ab ea receptis,
contrarium fuit, pro vero & Bono parati essent
accipere. Præsertim, cum ubique fere, & ex ore om-
nium suorum Doctorum audirent, Papam Romanum
esse illum Anti-Christum, ab Apostolo Paulo præ-
dictum, qui in Templo Dei sessurus esset; & Ecclesi-
am ei subditam, esse illam meretricem Babylonicam
Joanni Apostolo in Visione præmonstratam. Unde
hanc veri, falsique Regulam paratiores erant admi-
tere, quandocunque sibi proponeretur, nempe, Qui
qui

quid Ecclesia Romana tenet, & in usu habet, non potest non esse falsum & improbandum, ergo, Quicquid ei ex adverso repugnat, pro vero, Bonoque habendum est. Neutiquam vero mirandum est, si Homines, quos hoc modo paratos ac dispositos invenit, Socinus ad se allexerit, suorumque Dogmatum Fautores effecerit, quæ in singulis fere Capitibus, è diametro opposita sunt Ecclesiæ Romanæ Dictatis, etiã ubi antiquam fidem, praximque retinuit. Hinc aliquis non inepte Ecclesiam Romanam sub magnifici cujusdam Templi forma depinxit, cujus Tectum Lutherus, Sociique ejus submoverunt; parietes autem, Calvinus, & illius coadjutores demoliti sunt; Anti-Trinitarii vero, quales erant Socinus, & ejusdem farinæ Sectarii, eam ab ipsis fundamentis, rutris suis, ligonibusque adhibitis, atque id genus Ferramentis, penitus diruerunt.

§. 26. Et certe multo facilius est Homines in eandem sententiam adducere, et sibi mutuo coadunare, in negativis, quam in positivis Dogmatibus. Nam vel odium, vel metus Hostis publici, eos frequenter in unum cogit, & vires Illorum invicem sociat, qui sese mutuo oppugnare parati sunt, quoties propria Res agitur, aut unus Aliquis Fæderatorum leges Cæteris præscribere conatur. Ita Græciæ urbes, Gentesque variæ, contra Xerxem; Cretenses item, contra quemvis Hostem externum, inter se fæderabantur (unde Adagium, Syncretismus) qui tamen, Hoste communi sublato, sese mutuo quam acerrime impetere solebant. Veteres pariter Hæretici, sat bene inter se convenerunt in oppugnanda Ecclesia Catholica. At quoties Aliqui ex eis dogmatizare cæperunt, propriosque Fidei Articulos condere, quibus cæteri constringerentur, illico in Partes abiere. Sic enim contigit Arianis, imperante Constantio, cum

maxime dominarentur, & Catholicos gravissime premerent.

§. 27 Cateum, Paucissima fuerunt, quæ Socinus vel credenda, vel observanda Suis præscripsit; neque Alia fere quam quæ, si recepta non forent, Christianismi plane abnegati Recusantes arguerent, eosdemque in numerum infidelium redigerent. Attamen cum Hoc tantum asserere auderet, Christum invocandum esse atque adorandum, Contradictores habuit nec paucos, nec parvi nominis inter Anti-Trinitarios. Adeo facile & expeditum est, Socios Nobis asciscere, in destruendo potius, quam in construendo. Et enim non ægre reperiuntur, qui veterem Structuram conjunctis studiis, Conatibusque impetant, & frustulatim convellant, eo quod Ille hoc, Ille aliud in ea mendosum, & inconcinne dispositum, aut cernat, aut se cernere putet. At quam primum novum Ædificium, Veteris jam diruti loco construicæperit, tunc statim videre est, quot Capita, tot Sententias ædificatorum. Tunc inter se divisi cernuntur. Tunc inter eos convenire nequit vel de Materia vel de Magnitudine, vel de Forma Ædificii construendi ejusque Partium variarum. Singuli item in sua Sententia pertinacius hærent, neque aut ab ea se divelli patiuntur, aut alienæ cedere. Pro diversitate Imaginationum & Affectuum diversa sentiunt. Confule item loquuntur instar Ædificatorum Babelis, adeoque cessat Opus, Operariis à se discedentibus, aut se mutuo impugnantibus.

§. 28 Socinus quidem palam professus est, se Papismum velle destruere, & ex Ecclesia Christi radicitus extirpare; sed adeo temere, & impetrite

rite Opus hoc aggreffus est ut omne fere Triticum una cum zizaniis, infælici Opera eradicaverit. Cum enim Tyrannidem Papalem tollere vellet, eadem Opera Hierarchiam Ecclesiasticam è medio sustulit. Non aliter missæ Sacrificium propitiatorium, & Transubstantiationem destruere voluit, quam omnem Eucharistiæ necessitatem, & efficaciam penitus tollendo, & qualemcunque Christi præsentiam in Eadem. Purgatorium item & Sanctorum Invocationem, quam optime aboleri putavit, negando vitam omnem, sensumque Animarum humanarum in statu Separationis, & definiendo Psychopannychiam. Ita Medici imperiti, & immites non aliter morbos è Corpore humano tollere solent, quam simul evacuando succos, humoresque salutares, Spiritusque vitales penitus exhauriendo.

§. 29. Equidem Socinus Ejusque socii (si modo Iplis Fides adhibenda sit) hoc pacto reconciliare studuerunt, non modo Christianos inter dissentientes, (Controversiis omnibus, cum materia sua, abscissis & Dogmatibus Fidei ad Paucissima redactis) sed Mahometanos quoque, & Judæos Gentilesque Idololatrias, qui omnes à Trinitatis Dogmate, aliisque Pluribus, quæ Sociniani e medio sublata volunt, quam maxime abhorruerunt. His ergo scandalis, ut Iplis appellare visum est, amotis, & Pariete intergerrino plane diuto, viam bene paratam existimarunt, qua Infideles in Caulam Ecclesiæ introirent. Sed quo successu hoc tentarunt? Isti Infideles non sunt conversi, at hi boni Reconciliatores facti sunt Apostatæ. Siquidem haud ignotum est, quamplures ex Anti-Trinitariorum Schola prodiisse, qui partim in Judaïsmum, partim in Mahometanismum, partim in Epicureïsmum & Libertinismum, & par-

tim in apertum Atheismum prolapsi sunt. Hæc enim neque semel, neque ab uno solo Socino olim objecta sunt; quæ nec diffiteri ausus est, etsi excusationes quasdam afferre conetur, at minime justas & idoneas. Inter opera Socini recensentur 30 Scrupuli ab excellenti quodam viro propositi, et Ipsius solutiones singulis appositæ. Quorum decimus tertius objicit Socini Sociis atq; discipulis. *Quod eorum plerique nulla Pietatis commendatione, nullo laudato prioris vitæ exemplo commendati fuerint. Imo, inquit, ut plerumque videmus, hæc Doctrina de Christo, per vagabundos, & contentionum zeli carnalis plenos Homines; Alios, ex lustris, Aulis, Garcis, prolata est. Scrupulus 18us objicit iisdem. Quod cum præservidus ipsorum zelus deferbuit, in propagando Regno Christi, ut ipsi præ se ferebant, in quendam Atheismum prolapsi fuerint, ita ut Alii aperte Christum, alii vero etiam Deum, & Inferos negent. Cui Socinus nihil habet quod reponat, nisi illud Joannis. 1. Epist. 2. 19. ex nobis prodierunt sed non erant ex Nobis. Idem, solut. scrupuli 27^{mi}, fatetur Judæizantes, qui partim ex se prodierunt, multum impedivisse suæ Doctrinæ progressum. Neque audet aliquid pro certo affirmare de Pietatis Incremento, vel Decremento, inter suæ sectæ Professores, Decrementum potius fateri cogitur; cujus ignominiam ex hoc elevare conatur -- *Quod hoc perpetuum sit in omni Religionis mutatione, quantumvis bona, ut major sit ab initio Hominum Pietas, quam postea. Hæc Ille, Tom. 1. pag. 327. Idem ad Synodum Wægroviensem scribens, in qua suæ ipsius Sectæ Homines convenerant, sic eos compellat -- Visum est mihi vos hortari, ut de Adoratione & Invocatione Christi in Ecclesiis nostris conservanda, imprimis laboretis. Hæc enim retenta, perfacile omnes Judæici errores, convelluntur, ea vero vel*
*abjecta**

*abjecta, vel spreta, nulla ratione fieri potest, ne ubique
Judaismus vigeat, vel potius turpis Epicureismus, at-
que Atheismus. --- Quod si unquam Temporum & Perso-
narum ratio tulit, ut id fieret (viz. ut in publicis
Precibus, statutis quibusdam Diebus, Christus Jesus
Dei Filius nominatim invocaretur) nunc maxime
inter nos fert, cum & nos tanquam Jesu Christi contem-
ptores, pessime apud Alios Christiani nominis Homines
audiamus; & eorum, qui Christi nomen profitentes, ip-
sum tamen nec adorant, nec adorandum censent; & ni-
hilominus, quia Trinitatis opinionem abjecerunt, ex no-
stro Catu esse existimantur: aliquis omnino sit numerus.
Tom. 1. p. 491. Col. 1.*

§. 30. Ex Horum numero erat Franciscus Davidis,
qui Socini Principiis insistens, affirmantis Christum esse
nudum Hominem, eum censuit nec adorandum, nec in-
vocandum esse, & ad hoc probandum, inter Alia, Ar-
gumentum affert ex Mahometis Alcorano. Sic enim
arguit. *Ut non perperam in Alcorano fingitur, Christum
suis Cultoribus opem ferre non posse, quia contra ejus Do-
ctrinam & manifestas Assertiones ipsum Deum esse fassi
sint, cum tamen Ipse se Dei Filium esse professus sit; ita me-
rito reprehenduntur, qui Christum adorandum & invo-
candum esse docent, cum Ipse Patrem invocandum esse præ-
ceperit.* vid. op. Socini, Tom. 2. p. 751. Col. 2. ex quo
liquet, unde ille ejusque similes, blasphemias suas hau-
serint contra Jesum Christum, nempe, ex Alcorano,
librisque Talmudicis; quod Socinus ibidem ei rege-
rit; At interim fateri non vult, suam ipsius Doctri-
nam, de Jesu Christo nudo Homine hisce Blasphemi-
is, non solum occasionem idoneam, sed & justam
nimis Causam præbuisse. Veruntamen idem Socinus
in Disput. cum Christiano Franken, (quæ extat Op.
Tom. 2. pag. 767.) qui iisdem Principiis insistens,
eadem

eadem docuit cum Francisco Davidis, arguit eos qui Christum adorandum esse negabant, lapsus in Atheismum; quod se observasse dicit quamplurimis evenisse; ideoque monet eundem Franken, ne cum iis pariter in Atheismum labatur. Eques item ille Polonus, qui Socini vitam conscripsit, meminit insignis cujusdam contra Atheos laboris, quem refellendis ingeniosis magni cujusdam viri commentis susceperat; cum vero periisse dicit, cum aliis Socini Scriptis, in Tumultu Cracoviensi, cujus antea meminimus. Apparet quoque ex ejusdem operibus, quamplures vel denegasse, vel saltem in dubium vocasse Authoritatem S. Canonis; & Martinum quendam Seidelium, Olaviensem Silesium negasse Jesum esse Messiam illum promissum, Davidis Filium, & in Regno successorem, quia non accepit Regnum mundanum. Hic item dicitur, tres Epistolas misisse de hoc Argumento ad Cœtum Cracoviensem, dictum minorem; qui ex Anti-Trinitariis sine dubio constabat. Socinus enim, illius Cœtus nomine, Responso dedit ad illas tres Epistolas. Vid. Soc. Op. Tom. 2. pag. 804.

§. 31. Hi sc. erant genuini fructus istius Reformationis (ut iis vocare libuit) quam Anti-Trinitarii, (quorum Socinus tandem Princeps evasit) in Transylvaniam, Poloniam, Silesiam, Hungariam, Partesque vicinas introduxerunt. Hi fructus sponte enati sunt ex enormi ista licentia, quam & Socinus sibi arrogavit, Aliisque indulsit, in Religionis Dogmatibus de novo cudendis. Hi denique fructus Doctrinæ Socinianæ, ut in aliis Articulis, ita præcipue in iis, ubi asserunt Jesum Christum esse nudum Hominem, & omnimodam Insensationem Animæ humanæ separatæ, cum totali Abolitione

itione Impiorum in die Judicii. Itaque Franc: Pucci-
 us non immerito videtur exprobrare Socino, Quod
sibi sinxerit Pietatem quandam novam, in qua bene Sen-
tire facile negligitur, & summa licentia detorquendi
S. literas ad libitum, & quidlibet ex quolibet colligen-
di, usurpatur. Et quod de ejus sanitate omnino despe-
 randum sit, si non moveatur Divinis Oraculis, imo ea
 depravare non vereatur suis frigidissimis Commentis-un-
 de hortatur eum, *Ne amplius resistere veritati & in*
Divinum numen contumeliosus esse velit -- & postea --
Non me latet, Te etiam negare immortalitatem Anima-
rum, nisi Christianorum in Resurrectione. Confugis ad
 impium Dogma Epicureorum, qui existimarunt cum cor-
 poribus Animas interire, & omnia simul morte deleri.
 Dicis tamen eos, quamvis ita sentirent, existimasse ta-
 men se posse solidas voluptates experiri & idco summum
 Bonum in voluptate potuisse. Num igitur existimas E-
 picureos bene sensisse? Si bene senserunt, quid Nos
 solliciti de futuris & aternis sumus? Edamus, & Bi-
 bamus, eras enim moriemur. Sin pessime, quomodo vis
 errore eorum Tuum tegere? Def. Fr. Puccii ad Resp.
 Socini. Op. Soc. Tom. 2. pag. 264. & 267. Col. 2.

§. 32. Quinto. Ad hæc, Socini successum, in
 Dogmatibus suis propagandis, plurimum adjuvit
 status Provinciarum Polonicarum, quando ipse ad eas
 primum accessit. Etenim tunc Temporis, miser. inæ
 inter se discissi erant in Religionis negotio, Aliis Alios
 accerrime impetentibus. Poloniam tunc dixeris cum
 Africa sedes permutasse, Regione ista monstrorum
 ferace, ubi omne Genus Ferarum generatur, atque
 alitur; de quibus fertur, quod cum ad Aquas conve-
 nerunt bibendi causa, pro Ingenio quæque suo, &
 Affectu, cum cæteris, aut Marte aut venere commisce-
 antur ex quo congressu Aliæ occidunt, & Aliæ nascun-
 tur.

tur. Sic & in Polonia factum est, ubi nulla Opinio tam monstrosa excogitari potuit, quin Prædicatorem nacta fuerit, Aliosque sui Fautores. Hinc autem Dissidia necessario exorta sunt, inter tot Opinionum, Sectarumque Authores simul atque Asseclas, qui non mitius inter se, quam cum Catholicis & Orthodoxis digladiabantur. Diversimodi errores, non minus sibi invicem, quam veritati adversi, Patronos suos, Pugilisque adepti sunt Photiniani, Ariani, Anabaptistæ, Davidiani, Budneistæ, Judaizantes, Anti-Scripturistæ, Libertimi, & Atheismi fautores, sua Dogmata impune divulgabant. Anti-Trinitatorium Principes erant, Geo: Blandrata, & Fr. Davidis, Jo: Paulus Alciatus, Matthæus Gribaldus, Petrus Statorius, Franciscus Lismaninus, Gregorius Schomanus, Krovicius, Gregorius Paulus, & Erasmus Joannis Arianus. Geo. Blandrata, & Fr. Davidis, inter primos, libris Latine editis, Doctrinam suam propagarunt, ut Andr: Dudithius testatur in Epistola ad Bezam conscripta: A. C. 1571. Op. Soc. Tom. 1. p. 524. His accedens F. Socinus, primo in Transylvaniam, deinde in Poloniam se contulit. Cum autem illos, Aliosque plures, inter se conflictantes invenerat, & multo validiores in refellendis Adversariorum Dogmatibus, quam in suis ipsorum defendendis, delassatos tandem mutuisque confractos Dimicationibus, & plane nescientes quo se verterent, aut ubi Pedem figerent, ad extremum sibi conciliavit, & in sua Castra pellexit, ut sub ipsius vexillo militarent. Sic olim Philippus Macedonum Rex (ut Civilia cum Sacris aliquatenus conferamus) varios Græciæ Populos, urbesque inter se prius dissidentes, dissidiisque suis labefactatas, non ægre subegit. Et Cæsar Augustus, ut Tacitus observat, Romanos civilibus

Discordiis

Discordiis fessos, nomine Principis sub Imperium accepit. Et (ut exemplum paulo congruentius afferam) sic Mahometes varias Arabiæ Gentes, non minus Religionibus quam Tribubus discrepantes, in unum composuit, suoque Dominio subdidit, tam in sacris, quam in Civilibus; & successores illius, cum Schismata & Hæreses inter Christianos passim invalescerent in oriente, Mahometanismum longe, lateque disseminarunt.

§. 33. Sed & Aliud quoque fuit, quod Socinum non parum adjuvit in hoc suo Conatu perficiendo; nempe Doctrinæ suæ Compages, quam ita callide formavit, & in unum composuit, ut nihil omnino novum, & inter Sectarios inauditum, prædicaret, sed quod prius inter eos innotuerat, & ab hac vel illa Secta antea divulgatum esset atque defensum. Ita Partes systematis sui Theologici undique collegit, diversasque Sectariorum sententias in unum quasi volumen compegit, partim hinc, partim illinc decerptas, ut singulis placeret, quorum singulis de suo Aliquid proposuit. Hoc & ipse testatur, in Apologetica sua Epistola ad Mart: Vadovitam -- *Nullum Dogma in meis Scriptis in lucem editis asserui, quod non modo a tibi, sed in hoc ipso Regno, ubi ea sunt edita, ab Aliis ante me, & meum huc Adventum, partim publice, & voce & Scripto assertum; partim jam affirmatum, & discutiendum propositum non fuisset.* Et speciatim, quod ad Doctrinam suam contra Christi satisfactionem, affirmat, eam desumptam fuisse è Dialogis Bernardini Ochini, lingua Polonica editis, Annis 35 ante hanc suam Epistolam conscriptam. Hæc autem data est Jun. 14. 1598. Op. Soc. Tom. 1. pag. 475. Sic & in Hoc quoque Mahometem imitatus est, in Alcorano suo
con

consarcinando; in quo reperiuntur aliqui Gentilium Ritus, à Majoribus accepti; non pauca è Talmude Judæorum Fabulæ, Ritusque ab iisdem traditi; quædam item Christianorum Dogmata & Instituta, partim laudabilia Catholicorum, partim ab Hæreticis mutuo sumpta. Sic uterque quamplurimis placere studuit, ut è diversis variorum Dogmatum Professöribus quamplurimos Discipulos sibi colligeret. Quod & uterque effecit apud eos, qui in Fide vacillantes, & inter varias Opiniones huc illuc distracti, in illo um Sententiam tandem concesserunt. Ita Nautæ profugi aut imperiti, in Mari ignoto aberrantes, & huc illuc à quovis vento jactati, potentiori cuivis Piratæ se in manus dedunt. Ita quoque Viatores incerti, qui patrio Solo vertiginose deserto, in Solitudine invia vagantur, cum bene defessi sunt, & de optato Itineris exitu plane desperant, se cuivis viæ Duci, qui se ultro offert, & speciosa pollicetur, dirigendos permittunt.

§. 34. *Sexto;* Huc adde, quod Socinus in hoc suo Conatu, non solum adjutus fuerit Temporis illius Opportunitate, in quo Factiones ubique gliscebant; sed & ipsius Regni Polonici Statu atque Politia; in quo satis notum est quanta Authoritate polleant Palatini, & Castellani, cæterique Nobiles, in suo quisque Gradu, qui in Præfecturis suis atque Districtibus, fere sui Juris sunt; ut qui amplissimis Privilegiis fruuntur, & propemodum, quicquid volunt, possint. Quid mirum est igitur, si Socinus, Ipse Nobilis, natura item Comis & Affabilis, & super hæc, Artibus aulicis apprime eruditus, Sese in Nobilium Polonorum favorem insinuaverit, quorum Amicitia & Authoritate fretus, suam

suam Doctrinam longe, disseminare valuit, & Discipulos Sibi passim colligere? Præsertim, cum ad hæc externa Adjumenta accesserint istæ Virtutes, aut saltem Species Virtutum, quarum antea meminimus, Candor scilicet & Modestia summa, Mansuetudo, atque Patientia, zelus pro veritate divina, & placidissima Morum urbanitas inter conversandum cum Hominibus; quarum ut specimina præ se tulit in quotidiana Vitæ Consuetudine, sic & in Epistolis suis ad Amicos conscriptis, Eadem ubique demonstrat. Siquidem Hoc pro certissimo Axiomate jamdudum apud Me obtinuit, (utpote quod crebris experimentis hucusque probatum fuit, ac proinde Fidem indubiam meretur) Neminem multum Mali posse in Ecclesia Dei, nec in Genere humano seducendo admodum proficere, nisi qui eximium aliquid Boni in se habet, & supra Vulgi mores, aut saltem prætendit. Satanas itaque nunquam magis cavendus est, quam cum in Angelum lucis se transfigurat. Tunc enim Pios & Veritatis amantes decipit, si minus attentos, vigilesque deprehenderit. Sic & Ministri Illius studiosissime evitandi sunt cum ovinis pellibus induti, simplicitatis & innocentiae speciem præ se ferunt; intus autem lupinam rabiem foveant, quam opportunitate data, exerere & exercere solent in perniciem Gregis Christiani. Nam minime aut Illud, aut Hos latet, Vitium simul atque Falsitatem, si nude proponantur, & prout in se sunt, appareant, Plerisque horrore fore. Proinde, Fucos, pulchrisque Coloribus ut plurimum delibuta sunt, ut subementita Veritatis, Virtutisque specie, incautis placeant & imponant.

§. 35. Nihilominus Socinus, licet his Artibus
&

& Opportunitatibus insigniter adjutus, non tamen adeo prævalere potuit in Hæresi sua disseminanda, ut non multos Adversarios invenerit, qui palam atque constanter Illius Conatibus sese opposuerant, atque impia Dogmata ab eo divulgata conjunctis Suffragiis damnarunt. Extra Regnum Poloniæ, Adversarium nactus est Jacobum Covelium Parisiensem, Ministrum Evangelicum, qui scripsit, contra Theses Ejus de Jesu Christo Salvatore, quas Socinus emiserat, cum adhuc Basileæ commoraretur; librumque suum Misit ad Socium ex Francofurto ad Manum. Cal: Aprilis, 1577. & cum inter 30 Scrupulos, ab excellenti quodam Viro propositos Socino, Hoc inter Alia perplura objiceretur, *Angliam & Scotiam Illius Dogmata penitus aversari*; fatetur Ille quod sic objectum est, sed cum contemptu summo rejicit, inquit, *Quid attinebat Angliæ, Scotiaque Regna hoc loco commemorare, quæ Doctrinam nostrorum Hominum propriam, tanquam pestilentissimam aversantur?* Resp: ad Scrup: 24. At intra Regnum Poloniæ, ubi diutius vixit, quamplurima scripsit, Discipulos undique collegit, & in Cætus tandem formavit, multo plures habuit, qui sibi adversarentur; atque Hos, non solum è numero Pontificiorum (quod mirum erat, cum se Illius omnibus ex professò Hostem statuerit) sed & Ecclesiarum Reformatarum Theologis, tum Bohemicæ, tum Augustanæ, tum Helvicæ Confessionis, qui per amplissimum istud Regnum magno numero dispersi erant, & Cætus suos habebant legitime stabilitos. Nam præter Assertiones Collegii Posnaniensis de Trino & uno Deo, quas Gabriel Eutropius illius Collegii Canonicus edidit; Andreas Volanus Minister in Lithuania,

nia, contra eum scripsit; de Christi natura, & Peccatorum per Ipsum expiatione. Gregorius item Zarnovecius, Ministre Evangelicus, scripsit contra librum illius de Jesu Christo Servatore, Polonice, ut Socinus ipse memorat in Epistola ad Mart: Vadovitani. Quinimo, & Eques ille Polonus, qui Socini vitam conscripsit, ultro fatetur, quod cum Socinus in Poloniam veniret, & Anti-Trinitariis se statim adjunxisset, satis acerbè atque diu Repulsam passus sit, cum Dissensionem in quibusdam Dogmatibus non premeret; quod plerique è Ministris natu majoribus; Niemoievius item & Czechovicius viri maximæ Authoritatis apud Polonos, ei refragarentur; denique quod & ipse, & Lælius illius Patruus, cum suo ævo jugiter spreto & inglorii fuerint, & solis odiis Nobiles, ne morituri quidem secundioris Famæ auspiciū delibaverint.

§. 36. Sed quod Mihi, inter Socini Adversarios, maximi momenti videtur ad Hæresin illius damnamandam, quæ eadem fuit cum illa Anti-Trinitariorum, quorum sectæ adhæsit, Hoc est; quod omnes Theologi, virique Principes in Polonia, triplicis Confessionis modo memoratæ, sc: Bohe-micæ, Augustanæ, & Helveticæ, tandem in unum convenerint, Synodisque frequentibus coactis, Consensum in Doctrina unanimiter statuerint, triplici Confessione à singulis approbata, omnique contraria Doctrina, sive Pontificiorum, sive Sectariorum, pariter damnata. Præcipue vero se opponunt Anti-Trinitariis, quos ut publicos & professos Evangelicæ Doctrinæ Hostes junctis suffragiis anathematizant, & è sua Communione pellunt. Atque hoc fecerunt partim ante Socini adventum in Poloniam,

partim post. In synodo Sendomir: sic, quæ celebrata est. A. D. 1570. Apr. 14. -- Posteaquam diu, multumq; cum Sectariis Trithemitis, Ebionitis, Anabaptistis, conflictatum esset, ac tandem Divino favore ex tot tantisque certaminibus, & deplorandis contentionibus emerisimus; visum est iisdem Ecclesiis Polonicis reformatis & Orthodoxis, qua in quibusdam Capitibus & Formulis Doctrina, Hostibus veritatis & Evangelii minime consentire videbantur, Pacis & Concordiæ studio Synodum convocare, atque Consensionem mutuam testari. Quare habita amica & Christiana collatione sic junctis compositisque animis consensimus in hæc Capita. Primum, triplici Ecclesiarum nostrarum Confessione mutuo approbata, sancte invicem polliciti sumus, unanimiter, secundum Regulam verbi Dei, nos defensuros Consensum hunc mutuum in vera & pura Christi Religione, contra Pontificios, contra Sectarios, denique omnes Hostes Evangelii & veritatis. Synodus Generalis Cracoviensis celebrata A. D. 1573. Anti-Trinitarios, sub nomine Arianabaptistarum, insuper hac gravissima censura ferit, Actu 4°. cum ex his, inquit, aliquot Concionatores, & Auditores, suapte sponte ad Synodum nostram venissent, & de suo Dogmate ibidem differere vellent, Synodus post gravem de iis Deliberationem, denegavit eis colloquium & disputationem; & tale Decretum fecit--Siquidem Arianabaptista, è Nobis egressi, non manent in Doctrina Christi, ac Fide de vero deo Patre & Filio, cum Spiritu Sancto, adeoque Deum non habent; & jam a nobis sæpissime Colloquiis ac Scriptis admoniti, pertinaciter in errore manent; nullum jam amplius cum Ipsi Commercio, quamdiu Sententiam suam tuentur, habeamus; nullas Disputationes Ipsorum admittamus; sed eos, librosque Illorum blasphemos secundum Præceptum Spiritus S. vitemus

vitemus; ne alias Fundamentum Religionis Christianæ (fidem firmissimam de Deo, in cujus nomine sumus baptizati) subter nos commovere, ac in Dubium vocare videamur; & ne operibus eorum malis, Doctrinis venenatis, atque Blasphemijs, Gloriam Domini oppugnantibus communicemus. Imo, non solum se illorum Doctrinæ adversos, sed & ab eorundem ceremoniis alienos ostendunt, ne in minimo cum eis communicent: sic enim decernunt Actû 6°. ejusdem Synodi -- De Ceremoniis, præsertim in usu Cœnæ Domini, mota questione, An ea in omnibus Ecclesiis nostris uniformes esse possent? Conclusum est, ut, secundum morem primitivæ Ecclesiæ, libertati Christianæ Ceremoniæ inter nos permittantur. Monitis tamen fratribus, siqui sessione in Sacra Cœna utuntur, ut eam Ceremoniam Ariani baptistis propriam relinquunt. Atq; iterum in Synodo Petricoviensi Generali. A.D. 1578. mense Junio. idem decernunt -- Ceremonias libertati Christianæ donamus ac permittimus, ut Stantes, vel Genua flectentes, Pii Sacramentum Corporis & Sanguinis Christi sumant, sessionis vero ad mensam Domini, quia præter Ritus in omnibus per Europam Evangelicis Ecclesiis vulgo consuetos, illi inter nos primi Authores extiterunt, qui omnia temere in Ecclesia immutantes, & sine scientia Christum quasi imitantes à nobis ad Arianismum perfidi Transfugæ facti sunt; quare hanc propriam Ipsi (ut Christum, ita & Sacra ejus irreverenter tractantibus) & tanquam minus honestam ac religiosam, simplicioribusque admodum scandalosam, Ceremoniam rejicimus. Posthac in Synodo Gen: Wlodislaviensi, A. D. 1583. Jun: 19. cum Socinus jam per 4. Annos in Polonia mansisset, Harmonia trium istarum Confessionum de novo confirmata est, Actû 4. Prohibitum quoque est, libros aliquos proprio arbitrio publicare, sed eos solos qui à superioribus in

Ecclesia examinati fuerint & approbati. Act. 5. Repetitur item Decretum contra sessionem ad mensam Domini, ne in usu sit in ullis sui Contentus Ecclesiis Poloniæ, & Lituaniæ &c. Nam hac Cæremonia, aiunt, (licet cum cæteris, libera) Ecclesiis Christianis, & cœtibz Evangelicis, non usitata, tantumque infidelibus Arianis, cum Domino pari solio sese collocantibus, propria. Cum itaque sessio putissimum occasione, & malo auspicio Illorum, qui miserrime ex nobis exciderunt, & Dominum, qui nos redemit, abnegarunt, in consuetudinem irrepsit aliquot nostris Ecclesiis, rogamus & hortamur omnes istos Cœtus, & Fratres nostros in Domino, ut sessionem committent in Cæremonias nobis in Ecclesiis Evangelicis per Europam consuetas, &c. Act. 6. Denique in Synodo Gen: Toruniensi, quæ habita est A.D. 1592. Aug. 21. Acta priorum Synodorum Generalium denuo confirmantur, & tres Fidei Confessiones unanimi Consensu approbantur, quarum primaria Capita distincte enumerantur; & præcipue faciunt contra Socinianos ut ex Titulis apparet. Unde concludunt, *Se per hunc consensum in Doctrina, & se invicem mutuo conglutinare, & ab omnibus Hæreticis, Sectariis, & blasphemis Idololâtris, Apostolicam & Orthodoxam Fidem adulterantibus, sejungere.* Ibidem etiam actum est de conservanda ac tuenda puritate Doctrinæ de Deo, ejus essentia, & Personis propter eos qui à voce Trinitatis abhorrent; & decretum, ut qui ea voce uti nollent tanquam de fide suspecti, ex Cœtu Evangelico excluderentur. Decretum autem de hoc consensu in hæc verba formatum est -- *Consensum nostrum Evangelicum Sendomiria. A. D. 1570. institutum, & eodem Anno Consignatione Posnaniensi illustratum, ac postea Generalibus Synodis, Cracoviensi, Petricoviensi, & Wlodyslaviensi auctum, stabilitumque,*
prout

prout ista in Exemplari Torunii, Latine & Polonice A. D. 1592. excuso continentur; universi hac nostra Generali Toruniensi Synodo comprobamus, atque confirmamus; & contra Adversarios, qui tam verbis, quam Scriptis hætenus, Discordiam, & fictum consensum nobis Evangelicis objectare ausi sunt, hunc verum Consensum sincere nos amplecti & fovere, atque secundum eum in sancta concordia vere conjunctos esse profiteamur. Deinde sequitur -- Quilibet minister Evangelicus in Regno Polonia, & magno Ducatu Lituania, ac ceteris Provinciis adjunctis, tenebitur hunc consensum (cui hos quoque Synodi Toruniensis Canones incorporamus) non tantum habere & legere, sed etiam ex Præscripto illius, & Canonum in eò expressorum, tum ipse agere, tum Cætum sibi commissum gubernare. Et paulo post -- Quicumque in Doctrina Evangelii Dei nobiscum non consentit, & qui Idololatriam aut Hæresin amplectitur; denique qui concordiam nostram dirimit, neque consensum Nobiscum retinere vult, Pœnam superius descriptam, sine ulla dilatione, reipsa sustineat; viz. ut minister & munere ministerii, & loco privetur: Patronus vero, ut ministro multetur, & contra ejusmodi excommunicatio vibretur. Et in Præfatione ad Acta harum Synodorum, profitentur hoc modo -- Addicti Sanctæ Concordiæ, & operam dantes adificationi Ecclesiæ atque extirpationi Scandalorum, nos qui in Polonia Regno idololatriam Antichristi rejecimus, & omnes Hæreses Christianæ Fidei, Symbolo Apostolorum, Niceno, & Athanasiano &c. adeoque Authoritati Scripturarum repugnantes, vitamus, ac puram Evangelii Doctrinam sincere profitentes, & exequi studentes, Evangelici vocamur.

§. 37. Tot, tantosque Adversarios expertus est Socinus, cum ipse Catholicæ Fidei, & Ecclesiæ Authoritati adversaretur. At quod adhuc magis mirum

est, & notatu dignum, ex horum numero erant, non solum Orthodoxi, qui reformationem errorum legitime instituerant, sed & ipsi Sectarii, qui una cum ipso à Catholica Fide desciverant, Anabaptistæ, Mennonitæ, Judaizantes, Chiliaistæ; imo, & ipsi Principes Anti-Trinitariorum, qui primi libris Latine editis suam Hæresin disseminaverant, & viam Socino straverant. Tales erant Jac: Palæologus, & Franciscus Davidis in Transylvania; quibus postea accessit Christianus Franken in Poionia. Atque his jure addi potest Erasmus Joannis Arianus. Erasmus hic Scholæ Rector aliquandiu fuerat Antuerpiæ, ubi cum Hæresis suæ librum clam emisisset, Gulielmus Princeps Auriacus, re cognita, conatus ejus tempestive repressit, ne error exitialis se latius diffunderet; illumque aufugere coegit in Transylvaniam, ubi Arianismum palam docuit in cœtu Claudio-politano, cujus Minister erat. Hic autem, utcumque Anti-Trinitarius, Sententiam tamen ab illa Socini diversam tenuit. Aiebat enim, Christum fuisse Substantiam spirituales à Deo ante reliqua omnia creatam, quæ postea carnem nostram induit, conceptus ex Spiritu Sancto in utero Beatæ Virginis: Socinus autem asseruit, Christum fuisse nudum Hominem, neque ullatenus extitisse, antequam natus esset ex Maria Virgine. Hoc enim cum Paulo Samosateno, ac Photino tenuit; cum Ebione item ac Cerintho. Cum hoc Erasmo Socinus Disputationem iniit Cracoviæ, quæ finita est Novembris 30. 1584. Eamque postea edidit Socinus, & Moscorovio dedicavit, sc: Junii 16. 1595. Atque extat inter Illius Opera.

§. 38. Quod autem spectat ad Alios Tres, qui jure dici possunt

possunt Triumviri Anti-Trinitariorum, illi ulterius extenderunt Dogma Socini de natura Christi; & Principiis iisdem cum Illo insistentes, qui Christum nudum Hominem ex natura sua Deumque solummodo factum affirmavit, Adorationem Deo soli debitam, atque Invocationem, Eidem denegarunt. De Jac: Palæologo ita queritur Socinus in Epistola ad Marc: Squarcialupum--- *Annon primus Omnium in Transylvania Sententiam illam maxime impiam & detestandam de non adorando, neque invocando Christo, docuit, & scriptam reliquit? Nonne ejus Doctrina hodie, quæ à quibusdam Francisci Davidis esse creditur, integræ eaque non paucæ Ecclesiæ in Hungaria fœdissime sunt corruptæ? Nonne in Lituania alterum quendam Franciscum Davidis, quantum in se fuit, iam excitavit, & Provinciæ illius Ecclesiæ suo veneno infecit, ab ipsiusque Polonia Ecclesiis jam fere divulsit ac separavit?* Tom: 1. p. 365. col: 2. Franc: Davidis successit Jac: Palæologo, & eandem Hæresin docuit in Transylvania. A qua ut Geo: Blandrata eum averteret, Basilea Socinum accersivit. Quod ut commodius efficeret, utrumque in eadem Domo hospitari fecit per quatuor Menses, ut familiarius inter se conversarentur, & habitis mutuo Colloquiis in eandem Sententiam de Christo convenirent. At Franc: Davidis suæ Opinioni firmiter addictus & Famæ tuendæ avidus, quam apud Discipulos suos jam pridem comparaverat, Eadem apud Eosdem publice prædicare denuo cœpit; propter quod, à Principe Transylvaniæ in Carcerem conjectus est, ubi non longe post, Diem supremum obiit. Hujus Incarcerationis, Mortisque sequentis invidiam sustinuit Socinus, ex opinione Quorundam, licet e-

am à se amovere studiosissime niteretur. Christianus Franken utrique succedens, idem Dogma acerrime defendit, & summo studio propagavit in Polonia. Cum Hoc ergo solennem Disputationem instituit Socinus, quam & habuit, in Aula Christophori Paulicovii, mense Martio. A. D. 1584. Extat hæc Disputatio de Honore Christi inter op: Socini. Tom: 2. P. 707. & quamvis ei adjectæ sint Notæ non paucæ, & Responsiones ad ea quæ Franken dixit; ut & Correctiones quædam Eorum, quæ Ipse Socinum dicentem facit, (sive à Socino, sive potius ab aliquo Illius Discipulo superadditæ) attamen, quantum Mihi videtur, potiores Partes tulit Ch: Franken in ista Disputatione, prout isthic refertur.

§. 39. Hi Tres Anti-Tinitariorum Antesignani, Socini conatus præcipue impediabant in Doctrina sua propaganda, & Cætibus colligendis. Neque ulli ex omnibus iis, quos expertus est, Antagonistis, ei adeo molesti erant, ac Hi; neque in quibus refellendis sollicitius elaboravit. Siquidem suis Ipsius armis Illum petebant, cum in iisdem castris educati fuissent, & Militiæ Socinianæ Artes probe edocti. Quibus, eorumque Discipulis, dum os obstruere conatus est, Argumentis undiquaque petitis; cum tandem loca S. Scripturæ à se contra eos allata eludi videret, & in alienum sensum perverti, prout & Ipse multoties fecerat, tum in novis suis Dogmatibus exinde astruendis, tum in Telis Antagonistarum repellendis, necesse habuit acerrimus hic Ecclesiasticæ Traditionis Hostis Veterumque Ecclesiæ Patrum Contemptor, ad Asylum, tandem confugere. Ut patet, inter Alia quædam, ex Epistola 3^a, quam ad Matthæum Rade-

Radecium scripsit, quem non longe à fine illius ita compellat, & cum eo verecunde exoptulat de Adoratione & Invocatione Christi, de quibus ille plurimum dubitavit, an debitæ fuerint vel non, ac proinde licitæ --- *Etsi verissimum est*, inquit, *quod ais, hic de Re omnium maxima agi, nihil est tamen quod Nos suspensos sive ancipites, qualem Te esse confiteris, hac in Re tenere debeat. Imo, quia de Re omnium maxima in Religione nostra agitur nihil prorsus est cunctandum; sed apertissima Veritas statim amplectenda, & mordicus retinenda. Nam unde factum esse existimas, ut ab ipso ferme nascentis Ecclesiæ Christi Initio, usque ad nostra Tempora, tot viri, adeo ut nullus sit Numerus, non minus Pietate quam Doctrina clarissimi, tot ipsius Christi sanctissimi Martyres, cum alioqui gravissimum errorem secuti fuerint, quod Christus sit unus ille Deus, qui omnia creavit, aut certe ex Illius substantia propria genitus; nisi quia nimis aperte in sanctis literis ea illi tribui animadverterunt, quæ soli Deo tribui consueverunt; & inter Cetera, potissimum Adorationem & Invocationem; Eave à quibus Adoratio & Invocatio; illa, ut prorsus debita; Hæc, ut plane conveniens, nullo pacto sejungi possunt. Noli igitur, rogo & obsecro Te, Veritati manifestissimæ quicquam repugnare, & summum ac præstantissimum Christianæ Pietatis Mysterium ac Fundamentum agnosce, supremam sc. in nos omnes datam à Deo in perpetuum presentem Potestatem & Gubernationem. Hæc Epistola data est die 8. Jan: A. D. 1586. Cracoviæ. Extat autem, Op: Soc: Tom: 1. p. 391. col: 2. Atque eadem Clausula repetitur in Tract: de Ecclesia, prope finem. Quæ verba Socini, ut Mihi videtur, observatu dignissima sunt; idque non solum, quod*

in

in his coactus sit fateri, Christum esse unum illum Deum, qui omnia creavit; aut certe ex illius propria substantia genitum; atque adeo non esse Creaturam, nudumque Hominem, qui non existit, antequam ex B. V. Maria natus esset; (quod alibi toties affirmat, variisque Argumentis, quantum in se est, propugnat) sed etiam, & multo magis, quod hoc asserere cogatur ex Autoritate veterum Ecclesiæ Doctorum, qui (ut verissime inquit) nimis aperte in S. Scriptura ea Christo tribui animadverterunt, quæ soli Deo tribui consueverunt; &, inter cætera, potissimum Adorationem & Invocationem. Unde & Eum obnixè rogat, ne manifestissimæ Veritati quicquam repugnare velit: Porro, constet modo sibi Socinus illiusque Discipuli Magistri sui Dictatis auscultare velint, ut ad eandem Regulam cætera sua Dogmata examinari patiantur, riteque sic examinata ad illam conforment, neque aliud, neque amplius quidquam ab eis petimus. Sed quis non videt, ex hoc Concesso, totum Socinianismum illico ruiturum, & abolitum iri ex Ecclesia; nimirum si Interpretatio S. Scripturæ ab antiquis Patribus allata, qui Fidem Christianam Pietate simul ac Doctrina adornarunt, & Martyrio insuper confirmarunt, pro vera & Authentica accipienda sit; & si Omnes Interpretationem eam oppugnantes, in manifestissima veritate oculos claudant.

§. 40. Interim hic advertere lubet, ad quas angustias redactus fuerit Socinus, cum ad Scripturam solam appellaret in Dogmatibus suis astruendis; nempe, ad Scripturam suo Iplius sensu expositam, seu potius, in Eum detortam. Quippe nihil mirum erat, si Discipuli illius, Aliique cuiuscunque

juscunque Generis Sectarii, Interpretationes ejus non illico, & sine examine admiserint, sed in suo quiscunque sensu abundaret. Liberum enim erat cuicunque alteri, æque ac Socino, sentire quicquid sibi visum fuerit, suisque Placitis asserendis Scripturam adaptare. Nam sic merito poterant arguere. Cur Alios suum ad sensum admittendum astringeret, qui sensum antiquitus receptum in tot Fidei Articulis fastidiose rejecerat? Cur Auctoritatem aliquam in Socino agnoscerent, qui Ecclesiæ Catholicæ veterumque illius Doctorum Auctoritatem omnino sustulerat? Quo jure Socinus Illud improbareret in Aliis, cujus Ipse toties Exemplum dederat? Hinc factum est, ut Socinus cum videret parilem & dogmatizandi, & interpretandi licentiam, quam Ipse sibi arrogaverat, ab Aliis itidem usurpatam, necessarium sibi tandem putaret, Veterum Auctoritate, tanquam Ajacis clypeo, se defendere, quam prius admodum vilipenderat, & a se contemptim abjecerat.

§. 41 Atque idem fere senserunt uniuscujusque ætatis Hæresiarchæ; nuperius autem in Anglia nostra primarii Schismatum hic gliscentium Auctores atque Patroni. Hi etenim, cum, spreta Ecclesiæ Auctoritate atque conculcata, Hierarchiam, Cultum Dei publicum, Consuetudines antiquitus receptas, Ceremoniasque decoras ac laudabiles, incautius oppugnassent, istiusmodi Argumentis temere usi, quæ omne Regimen Ecclesiasticum, Ordinem totum atque decorum publici Cultus, Consuetudines omnes Ecclesiasticas, etiam ex vetustissima traditione derivatas, Praxique Catholica stabilitas; ritus demum quoscunque, etsi in se laudabiles, si modo Auctoritate humana

humana præscriberentur, pro illicitis damnarunt; paulo post experti sunt quamplurimos suorum Discipulorum & iisdem Argumentis armatos, & iisdem Magistrorum suorum vestigiis insistentes, Omnia illa impetere, & certatim demoliri, quæcunque hi novi Ædificatores, in veteris Ecclesiæ à se prius demolitæ loco, crexissent. Hinc Omnia statim pessundata sunt, Politia Ecclesiastica, Ordo Cultus divini, lectio S. Scripturæ, cum Precibus & Hymnis ei connexis, Recitatio Symboli, usus ipsius Orationis Dominicæ, Pædobaptismus, sacra Synaxis, & Cætera fere cuncta antiquitus recepta & universaliter in Ecclesia antehac observata; Schismatis Authoribus sero tandem sapientibus, & velint, nolint, ad Ecclesiæ primitivæ Doctrinam Praxinque (at frustra) appellantibus, quas in Matre Ecclesia, à se diruta atque destructa, cum Tempus esset, agnoscere noluerunt. Adeo temere & imprudenter, ne quid durius dicam, agunt omnes ii, qui ex Ignorantia vel Incuria; multo magis, qui ex Superbia, vel Invidia & Malitia Ecclesiæ Primitivæ Scita & Instituta, quæ ad Posteriores derivata sunt, & ab Eisdem universaliter accepta convellere amant; cum facillime prævidere possent, si modo Mentis oculos aperire, animumque, vellent advertere, eos omnes, qui Veterum Autoritati detrahere student, Eadem Opera suam omnino destruere.

§. 42. Hæc habui, quæ dicerem de Socino Eiusque Sociis ac Discipulis; deque Artibus iis atque Opportunitatibus, quibus uti solebant in Hæresi sua disseminanda. Restat, ut quædam Illorum Postulata recenscam, quæ non parum faciunt ad illius Argumenti elucidationem, quod præ manibus habemus;

habemus ; ut & ulteriorem Eorum Confirmatio-
nem, quæ prius asseruimus. His adjiciemus Cata-
logum istorum Dogmatum, quæ in Socinianorum
Scriptis occurrunt, cum perniciosissimis eorun-
dem Consequentibus ; Hypocrisin item, & miserrima
subterfugia Socini, reliquorumque Anti-Trinitari-
orum ; Denique Postulata quædam ex nostra Par-
te proponemus, quæ ab iis concedi & æquum,
& necesse est; nisi rectæ Rationi simul renunci-
are velint, suisque Ipsorum Concessis, quæ hisce
postulatis præfiximus. Postulata autem Sociniano um
triplicis Generis atque Gradus sunt ; quædam sc;
satis æqua ; quædam, prorsus iniqua ; quædam i-
tem in medio quasi Ordine constituta, quæ non
nisi Sensu restricto, & limitatione adhibita, con-
cedi par est.

§. 43. *Primo*, quædam Illorum Postulata æqui-
tatem quandam præ se ferunt, si commode acci-
piantur Quod vero ex æquo petunt, æquum est
ut obtineant. Hæc autem fere sunt ; quæ ut plu-
rimum excerpti ex libello Ioachimi Stegmanni de
Iudice & Norma Controversiarum Fidei. viz: 1.
Quod Intellectus humanus Divinorum æque ac Hu-
manorum rationem postulet. 2. Quod Spiritus
Sanctus non tollat Rationem, sed extollat. 3. Quod
Ratio humana æque indeterminata, sive indifferens
sit ad Divina, ac ad Humana ; licet non æque
apta & idonea. 4. Quod Autoritas omnis,
quoad Agnitionem, à Rationis Iudicio pendeat. 5.
Quod Fides præsupponat & sequatur Iudicium,
tum Rationis, tum Sensus. 6. Quod Religio Ra-
tionem exigit, & ad Eam appellet. 7. Quod Ve-
ritas S. Scripturæ, non nisi Rationis Iudicio ex-
aminetur atque dignoscatur. 8. Quod omnia Cer-
tamina

tamina olim exorta, non solum inter Ethnicos Philosophos de Rebus naturæ inter se mutuo pugnantes, sed etiam inter eoldem Paganos, Iudæos & Hæreticos cum Christianis Catholicis (quæ olim & acerrima, & innumera fuerunt) quæcunque tandem consopita sunt, ex Infidelium & Heterodoxorum Convictione, non nisi Ratione Iudice determinata sint atque composita. 9. Quod non omnino necesse sit omnes lites, etiam minoris Momenti, à publica Authoritate in Ecclesia definiri. Satis est quod Opinionum sibi adversantium Patroni eo usque in officio contineantur ut neque prædicando, neque scribendo, Pacem Ecclesiæ perturbent & Hæresi aut Schismati viam adaperiant. 10. Quod Nihil reperiatur in S. Scriptura Fidei nostræ propositum, quod Logicæ Regulis minime congruat. Logica vero est Ars Ratione bene utendi. 11. Quod in singulis Controversiis inter Doctos hodie agitatæ, Rationis nostræ Iudicio innitamur, quoties alterutri Parti Assensum præbemus. Cur enim Quispiam e Nobis hujus potius quam diversum aut contrarium sentientis Opinionem sequitur, nisi quod Eam Cæteris meliorem judicat? Quo autem Iudice hoc censet nisi sua Ipsius Ratione? 12. Quod in Absurda quam plurima necesse sit incidere, qui Rationis Iudicium abnegat. *Vel enim, inquit Stegmannus, agnoscis Me Rationes tuas, sive Argumenta posse dijudicare, vel non? Si Illud, Rationem agnoscis Iudicem: sin Istud, Cur non tantum Surdo narras fabulam, sed & eadem opera multis Mihi verbis persuadere conaris, Me surdum esse? Deinde, vel intelligit Adversarius, quæ Ipse contra Rationis Iudicium profert, vel minime. Si Hoc, Nihil agit: Sin Illud, Rationis ipsius, cujus ope intelligit, Iudicio,*
aut

aut vera censet, aut falsa. Si vera censet, cur Rationis Judicium damnat? sin falsa, quomodo pugnat, metumque contendit? An Me crediturum existimat Ipsi ea dicenti, quæ Ipse falsa esse Judicat? Sin Rationem sanam in Judicio suo adhibet, cur contra Rationis Judicium disputat? 13. Quod Satanæ in hac Re versutia potissimum appareat, dum sacrarum literarum acerrimos Patronos atque Assertores, omni Rationis Judicio in iisdem exponendis privare nititur; idque sub ipsius Religionis Prætextu. Unde fit, ut S. Scriptura, Reformatorum pia Industria quasi restituta, parum aut nihil piis lectoribus & Auditoribus prosit, tum nihil Ipsorum Hostibus obsit. Siquidem hoc pacto, quantum in se est, verbum Dei suo Fructu privant, & absurdissimis quibusque Absurdis latam fenestram aperiunt; tandemque in Prædam cedunt, aut Pontificiis, aut Fanaticis: nimirum aut Illis, Fidem implicitam postulantibus; aut His, peculiarem Spiritus S. Illuminationem prætendentibus. 14. Quod Fides præsupponat Intelligentiam, usumque proinde Rationis; atque adeo, quod Homo maxime spiritualis Ratione uti cogatur. 15. Quod Ratio de Nihilo sententiam suam ferre possit, nisi Judicium illius Principiis certis & idoneis nitatur. Hæc autem sunt, vel communia Rebus naturalibus ac divinis, vel propria S. Scripturæ. Quicquid vero Ratio rite colligit, vel ex His, vel ex Illis, neutiquam potest S. Scripturæ contradicere. 16. Quod non pauca Theologica sint, quæ è Principiis philosophicis, & è consideratione Rerum naturalium atque humanarum cognosci queunt. Reliqua autem, quæ sine S. Scriptura cognosci nequeunt, potius supra Naturam vel Philosophiam,

Iosophiam, quam supra Rationem esse dicenda sunt. At hoc Postulatum non est admittendum, si intelligatur de Ratione mere naturali. Concedi autem potest de Facultate Rationis in sese absolute spectata. Hæc enim in vere Fidelibus cælitus illuminata est, & Spiritus S^{ci} auxilio supra vires nativas elevatur. 17. Quod Ratio sufficiat ad Cognitionem eorum omnium quæ sunt ad Salutem necessaria. Hoc etiam Postulatum admitti bene potest, si modo intelligatur de Ratione S. literis probe edocta, quæ ista Omnia satis aperte proponunt cuicunque lectori Rationis sanæ compoti, & quæ inibi legit, serio consideranti. 18. Quod Deus, atque Res omnes divinæ, ad nostram Salutem spectantes, quarumque cognitionem Deus à Nobis requirit, à Ratione humana vere percipi possint, etsi non perfecte, & Conceptu Rei perceptæ adæquato. Nam ut Universalia intelliguntur à Nobis, etsi non per Species a rebus sensibilibus desumptas; sic & Spiritus resque spirituales. Ad cognitionem autem Dei, triplici via pervenitur, sc: Causalitatis, perfectionis, & Remotionis omnis Imperfecti. Primo, via Causalitatis; quæcunque enim in hoc Mundo cernimus, vel non cernimus, à Deo creata fuisse intelligimus; & ex his Operibus intelligere datur, quis & qualis & quantus sit Opifex universorum. Deinde ex Facultatibus & Operibus cæterisque Creaturarum Perfectionibus, quibus Aliæ Alias excelsunt, & quæ hic illic maxima sunt Specierum, tum Graduum varietate, inter Easdem disperguntur, colligimus perfectionem Dei Creatoris, à quo singulæ processerunt ac tanta varietate distributæ sunt. Neceesse est enim, ut hæc summe sit in se & eminentissimo

Gradu universas Perfectiones in singulis Creaturis spectabiles comprehendat & exue. et , ut sol radios luminis per Aerem , & Oceanus aquas, Fluviorum & lacuum , per Terram dispersas. Denique , quicquid Imperfecti discernimus inter Creaturas , à deo remove discimus , quippe qui est ens in se omni Modo , Graduque perfectum , sicut est Fons omnis Perfectionis inter Creaturas distributæ. Hinc est , quod dicimus , Deum esse increatum , infinitum , immaterialem , immobilem , invisibilem , incomprehensibilem , immensum , immortalem. Enimvero , hujusmodi Rationis nostræ Perceptio , etsi in sua natura imperfecta sit , neutiquam tamen spernenda est , cum neque nulla Cognitio sit , neque falsa. Nam Adæquatio nostri Intellectus cum re intellecta non eo extendi debet ut in se comprehendat omnimodam Rei intellectæ perfectionem , & ex adverso , omnem imperfectionem ex parte sui prorsus excludat. Tum enim paucissima , etiam ex Rebus naturalibus ; à nobis vere cognoscerentur. Sufficit autem ad veritatem Cognitionis , Conceptum nostrorum cum re ipsa Convenientia, ejusmodi sc : qua Nihil Intellectui nostro repræsentetur , quod in re ipsa non sit ; nihilque , quod in re insit , negetur. At si Plura sint in re ista , quam per speciem intelligibilem Rationi nostræ offeruntur , Species illa imperfecta quidem dici potest , sed non falsa. Imo ob id ipsum Conceptus imperfectus est verus , quia perfectus esset verus ; cum Imperfectus sit Pars Perfecti. Si ergo Totum tale est , partem esse talem minime dubitandum est E.C. Siquis Equum toto Corpore album , pedibus album diceret , quod illos solos videret , aut meminerit esse albos , Conceptus esset imperfectus sed in se verus. At Siquis

E

Conceptum

Conceptum imperfectum pro perfecto venditet, & hoc tandem quod concipit, Rei conceptæ inesse pronunciet; negans interim, Alia plura inesse, quæ tamen revera insunt, vel etiam contrarium ponens, Conceptus Illius non dicendus est imperfectus, sed plane alterius Generis ac proinde falsus; idque ob hoc Ipsum, quod perfectior Conceptus verus esset. Pars enim non est Integrum. E. C. Siquis Equum toto Corpore album Pedibus solis album esse diceret aut ex aliqua parte Corporis nigrum. Ita quoque, siquis porcum pro Ove aut Ægrotum pro Sano conciperet. 19. Quod neque. sensus, neque Ratio nostra, fallatur circa propria Objecta, debito modo disposita; cum sc: ipsæ Facultates nostræ sanæ sunt, atque Organa Illarum illæsa. Quomodo enim errare possumus in exercitio nostrarum Facultatum, Causis omnibus Erroris remotis? Immo, plerumque in nostra Potestate est, si modo hoc Ipsum ageremus vsunque diligentem Mediorum a Deo & Natura nobis concessorum adhiberemus omnem Erroris Causam in Rebus majoris momenti, non solum advertere, sed & amovere; adeoque errorem inde enascentem, aut prævertere, aut corrigere. Certe, haud credendum est, Omnes Homines, in re eadem, eodem plane Modo, simul errare 20. Quod Certitudo ibi poni debeat, ubi Dubitatio locum non habet; & quod huiusmodi Certitudo suos Gradus habeat. Dubitatio enim ibi dicitur esse, ubi in utramque Partem, vel re ipsa sunt, vel esse videntur, Rationes æque validæ; ita ut, quo Te veritas inter has duas, vel non omnino, vel non æque saltem appareat; ut cum Statera in æquilibrio se sistit, ex æqualitate Ponderum in utraque lance positorum. Quamprimum
autem

autem majus aliquod Pondus alterutri lanci imponitur illico tollitur hoc Equilibrium, altera lance depressa, & altera elevata. At sicut multi sunt Gradus præponderationis in Statera, seu (quod idem est) elevandæ hujus lancis, & alterius depi-
mendæ; ita quoque Se Res habet in Assensu mentis nostræ. Quamprimum enim alterius Partis Rationes præponderant, certitudo fit, Animo extra Dubitationem collocato; cum Assensus noster subsistere possit, quasi in spatiis intermediis. Hoc vero fit, cum hujus Partis Rationes, licet alicujus sint Ponderis, non tamen æquipollent adversæ Partis Rationibus, sed eis locum cedunt. Certitudo quippe oritur ex majori quali gravitate Argumentorum unius Partis præ Altera, quæ infert Concludendi necessitatem. Et si enim multitudo quoque Argumentorum non parum valeat, per se tamen sumpta haud quicquam efficit, nisi singulis Argumentis aliqua Gravitas, seu vis probandi insit. Tunc demum, ut in exercitu -- *que non prosunt Singula, Juncta juvant.* Cæteroquin, vel una Ratio firmiter concludens, longe plus valet, quam ingens futilium & leviuscularum nume us. Quanto magis, si Singulæ adeo firmæ sint, ut per se etiam, sine Aliarum auxilio, sufficere possint? 21 Quod nihil Deo imputandum sit, quod Justitiæ & Æquitati palam repugnat. Itaque siquid occurrit in S. Scriptura è quo p. ima fronte Tale quidpiam consequi videatur, Cuivis pio & cordato in Illud sedulo elaborandum est, ut com-
moda Interpretatione adhibita ita explicetur, ne Iniquitatis minimam Particulam Deo omnis Æquitatis, & Rectitudinis Fonti imputari necesse sit. Hoc vero postulatum admitti sine dubio debet, prout verba sonant, at non in sensu Socinianorum;

qui illud statuunt in Deo iniquum esse, quod revera Tale non est, cum S. Scriptura illud Deo disertè attribuat, & Ecclesia Christi Catholica idem semper asseruerit. E. C. Imputatio peccati primorum Parentum toti humano Generi; Mors Christi innocentis pro redemptione nocentium, cum satisfactione pro Peccatis & imputatione Justitiæ Illius, per fidem applicatæ cunctis salvandis; Æternitas item pœnarum in Gehenna pro peccatis in Tempore admissis. 22. Quod Fides neque cogatur neque ex voluntatis imperio dependeat. Equidem Homo exterior cogi potest vel ad fidem istam abnegandam, quam intus & in Corde amplectitur; vel ad Fidem istam, sive Religionem aperte profitendam, quam intus & in corde negat; sed interior Homo, sive Animus, immunis est ab omni externa vi quæ ad Cor penetrare nullo modo potest. Quicquid ergo Homo credit, sponte credit, non coactus. Imo, (quod ultra demonstrandum est) nemo aliquid credit, quia vult credere, sed quia ejus Intellectus, idoneo aliquo Argumento, de Rei propositæ veritate convincitur. Hoc autem à Pico Mirandulano quinque Argumentis probatur. viz Primo, non est in potestate nostra judicare, hoc vel illud esse aut non esse, ex solo voluntatis arbitrio. Siquidem comperimus, quoties aliqua Res dubia proponitur, de qua mens nostra nihil determinavit in hanc illamve partem, quod in neutram propendeamus, priusquam accedat aliqua Ratio convincens, aut experimentum proprii sensus, aut Testimonium Alicujus fide digni, quod faciat alterutram præponderare. Secundo, nemo potest alicui Propositioni assentiri, aut veram esse concludere, nisi sibi vera appareat. At hæc veræ apparentia, non dependet, aut procedit ex Actu solius

folius voluntatis, sed ex Rei ipsius evidentia, aut ex Testimonio Alterius. Tertio, etsi Actio Intellectus, quoad exercitium, pendeat à voluntate, nimirum, in cogitando de Re proposita, vel ab ea se avertendo; non tamen quoad Specificationem, hoc est, quoad Assensum, vel Dissensum. Nam hi mentis Actus, qui sibi mutuo contrarii sunt, fundantur in, & procedunt a diversa atque contraria Rerum ipsarum Apparentia, cum respectu ad lumen istud mentis nostræ, quæ juxta istam Apparentiam de Re proposita judicat. Quarto, solum voluntatis mandatum non potest efficere, ut Homo credat illud, de quo Rationem idoneam reddere paratus esse debet, quoties Hoc ab eo serio postulatur. Sic autem se Res habet in Fidei Christianæ Dogmatibus, ex Petri præcepto. 1 Pet. 2. 15. ut & ex consona sententia atque Praxi omnium Theologorum: Inter cæteros autem, Scotus Proleg: in Sent. qu. 2. octo Argumenta adducit huc tendentia, viz. lumen Prophetiæ, Harmoniam sive Consensum librorum s. Scripturæ, diligentem Inquisitionem eorum qui Evangelium primo receperunt, Authoritatem atque Gravitatem Sacrorum Scriptorum, rationabilem veritatem Rerum Scriptarum, cum absurditate contrariorum errorum; perpetuam stabilitatem atque Constantiam Ecclesiæ, tum in Duratione, tum in fide; & Miracula Fidem confirmantia. Quinto, si duntaxat Duo, quorum Hic diserte credit, quia vult; ille autem diserte recusat eandem Rem credere, quia non vult; neutrius Actus est Alterius Actu rationabilior; sed è contra, uterque in hoc se gerit Tyranni instar, aut Hominis pervicaci Ingenio præditi, cui solum Arbitrium pro lege est -- *Sic volo, sic jubeo, stat pro Ratone voluntas.* Quis autem tam impius est, ut dicat,

Christianos non majore Ratione credere Evangelio, quam Infideles reculant? Pico assentit Card: Cameracensis, Sent. qu. 1. Art. 2. Sicut impossibile est, inquit, assentiri sine Ratione, ita videtur Impossibile assentiri plus, quam Ratio probat vel probare videtur. Durandus pariter in 3um Sent. Dist. 24. qu. 3. Num. 7, 8. Ratio non totaliter dimittitur à Credente. Imo, non est possibile aliter Credere, saltem meritorie. Cum enim Credere sit quoddam Assentire, Assentire autem Nemo potest, nisi ei quod apparet verum; ergo oportet ut Illud quod creditur, appareat verum Rationi, vel in se, vel ratione medii, per quod assentitur. Et si non in se, sed tantum ratione medii, Illud medium apparebit verum, vel in se, vel per aliud medium. Et si non est Processus in Infinitum, oportet quod deveniatur ad Primum, quod apparet Rationi esse verum in se, & secundum se.

§. 44. Hæc sunt ista Socinianorum Postulata, quæ æquitatem aliquam præ se ferunt, adeoque concedi ex æquo postulant. Restant Alia, quæ vel prima specie iniqua sunt, vel fraudulenter & simulatorie proposita, vel saltem non nisi sensu limitato concedenda. Extant autem apud eundem Stegmannum, in libello Ejus paulo ante memorato, viz: de *Judice & Norma Controversiarum Fidei Primo*, Hoc modo Quæstionis statum ponit de *Judice Controversiarum*, inter Pontificios ac Socinianos, p. 36. &c: Publicum illi Judicem volunt, Isti Privato contenti sunt. Illi ad Unum istud munus restringunt, isti Omnibus judicandi libertatem relinquunt. Illi Talem requirunt, qui Aliis Sententiam dicat; Istis sufficit, si Quisque sibi ipsi quid verum, rectumque sit dijudicet. Illi, suum Judicem perpetuo ex Spiritus Sancti Afflatu pronunciantem faciunt; Isti

Isti suum sana Rationis Dictamen sequi affirmant. Illi, Judici suo omnes alios Homines obligatos esse volunt; hi suo Neminem, nisi ipsum Judicantem, subiiciunt; eo quod sibi, non Aliis judicet. Necesse enim est, ut ait Becanus, ut sit aliquis Judex publicus, qui cum Authoritate, decernendi ac definiendi inter Partes litigantes, Potestatem habeat. Comp: l. 1. c: 5. Hæc ille. Quæ Verba Stegmanni satis ostendunt, qualem Judicem Sociniani velint, qualemque solum agnoscant. Equidem nos, Pontificem Romanum Contraversiarum omnium in Ecclesia Judicem, minime agnoscimus, cujus Sententiæ definitivæ omnes obsequi teneantur; multo minus Infallibilem, & ex Spiritus S^{ti} Instinctu semper pronunciantem. Interim, visibilem & publicum Judicem, seu potius Judicum Confessum, in Ecclesia agnoscimus, & ad lites in ea terminandas necessarium ducimus; ut sine quo, nec Veritas, nec Pax, in Ecclesia conservari possit. Hoc enim & experientia, & ipsa Ratio demonstrat. Atque eadem Ratio luculenter ostendit, quam irrationale & absurdum sit, suam judicandi libertatem unicuique Privato relinquere, ab omni humana Authoritate Solutam atque independentem; quasi Nemine omnino indigeret, qui eum dirigat, Eique præscribat, in Rebus ad Fidem spectantibus; cum tamen, vel ipsis fatentibus, Omnes neutiquam esse possint Judices idonei, ad Sententiam de hujusmodi Rebus commode ferendam. Siquidem idem Stegmannus, p. 73. Ad sanitatem Rationis, ac proinde ad rite judicandum vires Naturæ integras, vegetasque requirit; singularem Judicii acrimoniam Animique probitatem; immunitatem à Vitiis, pravisque Opinionibus, quæ Judicium corrumpant; necnon ab omni pertinacia.

Insuper, ad perficiendam eam, requirit Institutionem & Exercitationem; Educationem item liberalem, in Disciplinis tum philosophicis, tum sacris. Deinde, p. 77. ostendit, qualis Exercitatio requiratur. Principiis divinis inquit, adiungi debet Exercitatio, qua ea, quæ docti sumus, ad Usum accommodamus, variis de Rebus, tum privatim tum publice, sapius disserendo; sive cum Adversariis ipsis sive cum Aliis, qui Adversariorum defendunt Sententias, disputando. Quinetiam, quæcunque vel pro Adversarii Sententia vel pro nostra Sententia contra Adversarios afferri possunt inquirendo & examinando. Sic naturalis illa vis Rationis, ait non conservatur tantum & excitatur, sed & ad exactum ac sincerum de rebus oblati iudicium prompta redditur & expedita. Accedat libertas à Præiudicio, & sincerus Amor Veritatis; imprimis autem Illustratio Spiritus S^{ci}, Cujus ductum Ratio sequatur in iudicando. Ita Stegmannus. At num Aliquis sana Ratione præditus existimare potest, hæc Omnia ad recte iudicandum requisita, in singulis quibusque Hominibus reperiri posse, quos tamen pro se Iudices faciunt in rebus Fidei? Nonne Plerique sunt Carnales; vel Animales; Ineruditi vel ignavi; Opinionibus pravis imbuti, vel Partibus addicti; Stupidi aut scelerati; Cæci aut Pertinaces; Mundani demum, & Spiritu Sancto destituti? Certe huiusmodi Homines, vel ipsis Socinianis Iudicibus, in iudicando errabunt, si modo Iudicium suum sequi velint. Sin visum sit Illis, alium quempiam Iudicem eligere (ut certe necesse est, in hoc Casu) quomodo in huiusmodi electione sua sese securos reddent, quod iudex sic ab iis electus, præfatis Dotibus probe instructus sit;

fit, cum ipsi in hac re ignari sint, ac proinde ad eligendum prorsus inepti? Quomodo cæci idoneum eligent Itineris Ducem, qui eos certo dirigat in via? Sine dubio, quemcunque sic eligunt, temere ac fortuito eligere necesse est. Se tamen illi moderandos dant, iuumque Judicium, prout illi lubet, efformandum concedunt. Cur itaque Securitati suæ multo melius consulere nolunt, Judices illos admittendo, quos Deus iis dedit, & Ipsius Ecclesia semper approbavit, frequentibus experimentis edocta? Cur etiam absolute & indefinite recusant unumquemque Judicem, ex Spiritus Sancti Afflatu pronunciantem; & contraponunt ei iudicem qui sanæ Rationis Dictamen sequitur; quasi Hæc duo sint sibi mutuo contradictoria? Siquidem Nemo sanæ mentis Enthusiasmis fidit in hoc Negotio vel in se, vel in Aliis. Neque ipsi Pontificii statuunt Papam Romanum Causas ad se delatas ex afflatu Spiritus extraordinario determinare; sed hoc solum asserunt, istum dei Spiritum illi assistere in legitimo usu Mediorum. Imo, quid obstat, quo minus dicamus Spiritum Sanctum, certo modo & gradu, adesse & assistere unicuique Judici, probe se Gerenti, in Rebus Theologicis definiendis; sive sit Concilium, sive Episcopus, sive Arbitrator quivis idoneus, à Partibus inter se disceptantibus electus; sive Privatus quispiam pro se iudicans, Iudicio Discretionis? Præsertim, cum ipse Stegmannus inprimis exigit Illustrationem Spiritus Sancti ad recte iudicandum, ut modo ostendimus. Attamen, Hic ipse pag: 57. ejusdem libelli, asserit, *suum Cuique Iudicium sufficere, qui sana Ratione utitur; ut si omnes Homines Spiritu Sancto essent præditi, suum Cuique Iudicium omnino sufficeret.* Ubi rursus inter se oppo-

nit

nit sanam Rationem, & Spiritum Sanctum. Sed interim, quo certo Iudicio sana ratio ab insana dignoscetur; aut Spiritus Dei verax à Fallace & Illusorio? Quam multi enim sunt, qui in utroque dignoscendo, & sibi & Aliis imponunt? Num Sociniani soli rectæ Rationis proprii, idoneique Iudices sunt; cum tamen se opponere audeant non solum Ecclesiæ Catholicæ hujus ævi, sed & omnium retro Seculorum; & Hæreses resuscitent ab ea semper damnatas? Nonne fateri coguntur, Plurimos apprimè Doctos ac pios, & insignibus Ingenii Dotibus præditos, ab eorum Dogmatibus plane abhorre, & semper abhorruisse? Quomodo autem sit, ut veritas tot, tamque eximios Ecclesiæ Doctores hætenus latuerit? Imò, (quod multo plus facit ad errores Illorum damnandos) quid in Causa fuit, ut cum primum innotuerint hæc nova Socinianorum Dogmata, suis item Argumentis, quæcunque excogitari potuerunt, ab acutissimis, & ingeniosissimis eorum Patronis, suffulta & munita, tantum absterit, ut apud Illos valerent, ut è contra odio & horrore summo fuerint statim excepta? Num recta Ratio apud Socinianos solos Sedem suam obtinet, atque Dignitatem, cum interim apud Cæteros omnes, qui Chisti nomen per totum Terrarum Orbem possidentur, aut planè exulet aut nihili æstimetur. Quis vero hoc putet, qui sana Ratione præditus est, & qui sibi soli non sapit, atque adeo à Cæteris omnibus pro insano meritissime habendus sit? At si eo usque ingenui ac modesti sint, ut Aliis omnibus, qui se putant recta Ratione uti, suum Ipsorum Iudicium sufficere velint, Contradictoria probant, & simul valere æquum putant; quippe qui neque Sociniani, neque inter se consentiunt.

Hoc

Hoc autem, quam Rationi absonum sit, Nemo non videt. Quid? quod & ipsi præ Cæteris damnent Fanaticos, qui nil nisi Spiritum Sanctum crepant; quodque nos velint Spiritus probare rectæ Rationis judicio. Quod argumento est, Uniuscujusque Judicium, qui Spiritum Sanctum se habere putat, aut quem ab Alio haberi censet, non ei sufficere ad sententiam ritè ferendam; cum in Hoc facile decipi possit, ut & certum est, quoniam plures in eo fuisse olim deceptos, & etiamnum decipi. Equidem Stegmannus, p. 39, 40. Judici publico aliquid concedere videtur, sed ironice tantum atque delusorie. Sic enim ait --- *Non tam Judici alicui publico sententiam ferendi libertatem adimimus quam Alios ut ipsius sequantur sententiam, cogendi ac puniendi Authoritatem, id est, Jus ac Potestatem, derogamus. Nos, aliosque Homines, ab illa Obligatione, qua Judici isti astricti esse dicuntur, liberatum imus.* Sed hoc pacto Prævaricatorem agit dum Judicem simul admittit, & rejicit. Quomodo enim quispiam esse potest judex publicus, sine Authoritate obligandi, & cogendi quoscunque suæ Jurisdictioni subditos, ut vel sententiæ ab eo latæ sese submittant, vel Contumaciæ suæ Pœnam subeant? Certe potestas obligandi judici essentialis est. Alioquin, pro judice publico ludibrium publicum haberemus. Nec minus ridiculi erunt, qui Talem sibi efformant & constituunt, Titulo tenus judicem, phantasticum, precarium, scenicum; judicem sine omni Imperio, aut Potestate coactiva, quam ei expresse denegat Stegmannus; cum suo judici attribuit istiusmodi duntaxat Authoritatem, quam habent quivis viri honesti & graves erga Alios quosvis; cum primis autem Doctores erga Discipulos, & Seniores erga Juniores. Paulo post item, sc.

pag. 50. Arbitrum Controversiarum nobis concedit quidem; sed Qualem? *Non hic disputatur*, inquit, *Annon in Dubiis duo litigantes Tertium aliquem, (seu totam Ecclesiam, seu quædam ejus Membra) addire possint ut utra pars verum, utra falsum defendat, explicetur. Id enim omnes facile concedunt --- modo intra Arbitrorum, seu Doctorum Terminos se contineant, id est, ut cuique si ipsi eorum Argumenta minus probentur, dissentiendi libertatem relinquant; neque ulli necessitatem quicquam Credendi, vel faciendi, sua tantum Autoritate imponant. Sic ille. At quid tum Arbiter? Cui Bono, aut in quem finem eligitur, si modo sententia illius pro mero arbitrio eligentis, aut recipi potest, aut rejici? Arbiter enim est Judex à privatis electus, sicut Judex ordinarius est publica Autoritate constitutus. Uterque autem constituitur ad finem certum litibus imponendum, adeoque necessario instrui debet Autoritate in hunc finem requisita. Certe Arbitri Autoritas in Rebus ad vitam civilem pertinentibus obligatoria est ex Consensu litigantium, ad faciendum aut dandum, ad dimittendum aut reddendum hoc vel illud. Cur non pariter in Theologicis? si minus ad Credendum, vel faciendum; saltem, ad cohibendum linguam & manum; illam, à Prædicando; Hanc, à scribendo. Quid? quod non solum quædam membra Ecclesiæ (per quæ intelligere videtur illius Præpositos, vel singulos, vel in Synodo aliqua particulari congregatos) sed etiam totam Ecclesiam, sive diffusive sumptam, sive in Concilio Oecumenico coactam pariter vilipendit, dum hanc istiusmodi Arbitram facit, tum quæ à privato quoquam, pro arbitrio eligi possit, vel non, ad Dubia terminanda; tum cujus sententia definitiva pro libitu item eligentis, admitti possit*

possit vel ablegari. Ex quo patet, quam nihili habeat Authoritatem Ecclesiæ Catholicæ, quæ omnium vere fidelium Mater est; quam ex ipsius Christi præscripto summe revereri debemus, ejusque legibus obtemperare: quam latam quoque fenestram aperiat cunctis Hæreticis & Schismaticis, ad novitates suas, cum Ecclesiæ Contemptu, propagandas; præcipue autem, quam adversa sint Socinianorum Dogmata Ecclesiæ Christi Catholicæ Doctrinæ atque Decretis, cum ad illius Tribunal ea nullatenus deferri velint, aut ex ejus sententia definiri. Quo nullum certius & luculentius Documentum afferre potuit, quod nova sint, & aliena à Fide Catholica, ac proinde Hæretica.

§. 45. Secundo, Sociniani ipsi soli judices esse volunt, quid sit iniquum & Injustum; inhonestum item in se, ac Naturæ Divinæ incongruum. Unde Quicquid hujus Generis sibi apparet in S. Scriptura Deo attributum, Illud omne *commoda*, ut vocant, *Interpretatione*, in alium sensum convertunt. At revera, hanc licentiam sibi assumunt, non tam ut Deo suum Honorem integrum servant, quam ut Hypothesi suæ serviant, & præconceptæ alicui Opinioni astipulentur; ad quam confirmandam atque tutandam, verba illius Dei, cujus Honorem præ se ferunt, in sensum à vero alienum detorquent. Nam si veritati tuendæ consulerent, verba Dei ita interpretari debuerunt, ut nihil afferrent in Præjudicium seu violationem aut illius Sensus, quem verba Contextus sacri aperte præ se ferunt; & qui in aliis Scripturæ locis pro genuino agnoscitur; aut sensus Ecclesiæ Catholicæ, sive Doctrinæ eidem ab Origine traditæ, quam semper & ubique apud se retinuit. Neque satis putant

tant S. Scripturam in hac re pervertere ad suam Sententiam confirmandam. Similem quoque licentiam sibi sumunt, in aliis S. Paginæ locis ad suam mentem interpretandis, sive quæ Dogmatibus suis favere videntur sive adversari. E. G. Antequam Abraham erat, ego sum. Jo: 8. 58. id est, inquit illi, *Antequam factus fuerit Abraham, scilicet Pater spiritualis multarum Gentium, per prædicationem Evangelii in toto Orbe, & fidem ei datam, ego sum lux mundi; sive veni lux in mundum.* Verba illa Thomæ ad Christum, Dominus meus, & Deus meus. Jo: 20. 28. Exponit Eniedinus, non de Christo, quasi ad eum dirigerentur, sed per modum Exclamationis ad Deum Patrem directæ, quali uti solemus, cum mirum quiddam & inopinatum Nobis ex improvise occurrit. Verba Christi ad latronem, Amen dico tibi, Hodie mecum eris in Paradiso Luc: 23. 43. ita pervertunt, ponendo comma post Hodie. *Dico tibi hodie, mecum eris in Paradiso, viz: Tunc, cum ad Judicium venero.* Illud Evangelistæ Joannis, In principio erat Verbum. Jo: 1. 1. Exponunt de Principio Evangelii prædicati. Illud item Psalmistæ, Tu in principio, Domine, Terram fundasti, & Cæli sunt opera manuum tuarum, Psal: 102. 25. quod Apostolus diserte applicat Christo Dei Filio. Heb: 1. 10. vel Deo Patri tribuunt contra Textus istius cohærentiam cum præcedentibus, vel interpretantur de Mundo, non primitus creato, sed per Christum renovato sub Evangelio. Adde huc Illud Franc. Davidis, qui Socini Dogmati insitens de Christo mudo Homine, negavit eum Precibus ad se directis invocandum. Hic enim eam Stephani Protomartyris orationem, ad Christum hisce verbis directam, Domine Jesu, suscipe Animam meam. Act:

7. 59. Sic exponit, *O Deus Pater, qui es Dominus Jesu, suscipe Animam meam*. Innumera fere alia sunt S. Scripturæ loca, in quibus exponendis impie & absurde ludunt, sui que lectoribus illudere conantur, dum ad Dogmata sua astruenda, vel Argumenta Orthodoxorum declinanda, illa miserrime detorquent. Cæterum in hoc, ut in Aliis quamplurimis, rectæ Rationis Dictamini minime obsequuntur. Hæc enim jubet ut iste sensus Verborum S. Scripturæ recipiatur, & præ Cæteris omnibus valeat, qui multo usitatio est & alibi agnitus, ubi de eadem materia tractatur; qui etiam scopo S. Scriptoris, Cohærentiæ verborum, Circumstantiis loci allegati, & Subjecto, de quo isthic disseritur, melius aptiusque convenit. Hic sane postulat, ut præferatur illi sensui qui novus & inauditus est in Ecclesia Dei; imo contrarius illius Judicio, detortus atque monstrosus, Fideique Analogiæ, olim receptæ, & per tot secula retentæ, plane adversus. Præsertim, si ad viam huic Expositioni parandam, Verba, literæ, Commata, aliaque Puncta, cum literarum apicibus mutantur atque transferantur, quæ S. Contextus Metamorphosin faciant; eumque ita transforment, ut novi & alieni sensus capacem reddant, excluso Vetere & Orthodoxo. Atque hoc eo culpabilius redditur, quod hujusmodi Mutatio fiat, non solum sine Authoritate exemplarium, sed & contra fidem eorum, quæ vetustissima & optima habentur, & passim in Ecclesia recepta sunt; necnon, contra fidem Versionum antiquissimarum, quas Ecclesia primitiva recepit, & ad Posterios transmisit. Enimvero quicumque postulat, ut novus S. Scripturæ sensus admittatur, contra Judicium præsentis Ecclesiæ, & Doctrinam vulgo

vulgo inter Christianos receptam, necesse habet ad fidem huic sensui conciliandam, Rationes validissimas afferre, tum quæ sensum communiter receptum subvertant, tum quæ novum istū stabiliant, veterisq; loco substituant. Alioquin, nullo omnino Jure, nulla prius Æquitatis specie, Assensum nostrum potest exigere.

§. 46. Tertio, *Ratio sana sufficit*, inquit; *ad ejusmodi Cognitionem, quæ ad Salutem, vel nostram, vel Aliorum promovendam sufficit.* p. 159. Si quidem hoc intelligatur de Ratione humana non illuminata, S. Scripturæ palam contradicit, quæ interiorum Spiritus S. illuminationem multoties requirit ad Doctrinam salutis rite intelligendam, ut antehac ostendimus; necnon, ad fidem ingenerandam, sine qua nuda cognitio non est salutaris. Idem tamen, p. 138. inter Satanæ Artificia ponit Theologorum nostrorum Sententiam, qui prohibent; quo minus Scripturæ humano subjiciantur Judicio; neque quisquam imensos Religionis agros Rationis Decempeda metiri ausit. Cum vero Apostolus diserte affirmet, Hominem psychicum sive animale non capere ea quæ sunt Spiritus Dei, neque posse cognoscere, quia spiritualiter discernuntur; stultitiam autem ei esse. 1 Cor. 2. 14. sic interpretatur hæc verba idem Stegmannus, sc. p. 145. *Postquam Homo psychicus Dei verbum audit; Talis esse desinit.* Deinde pergit -- *Hoc inde tantum sequitur; quod ejus Hominis Ratio, qui verbum Dei nunquam audit; id ipsum, antequam audiat, cognoscere & dijudicare nequeat, cum non nisi Principia naturalia, Ipsi perspecta sint.* Sic Ille. At satis constat unicuique locum istum serio inspicienti quod Apostolus ibi loquatur de tali Psychico, cui verbum Dei in Evangelio jam propositum est. Quomodo enim spiritualia illic memorata ei stultitia videri

videri possunt, priusquam mentis suæ Oculis ob-
 jecta sint, & Illorum stultitiam prout ipsi tunc
 apparet, habeat sibi expositam? Etenim antequam
 hoc fiat, nullum omnino Iudicium de iis ferre po-
 test, cum ea prorsus ignoret. De ignotis autem
 nemo judicare potest, aut Centuriam ferre. Apo-
 stolus insuper affirmat, ea quæ sunt spiritus Dei
 non posse ab eo sciri, quia spiritualiter discernun-
 tur; Spiritualis autem judicat omnia. Ex quo ap-
 paret, hujus scientiæ Impedimentum, sive Ignô-
 rantiae Causam, non esse positam in defectu Obje-
 cti proponendi, sed in defectu luminis spiritualis,
 quod Mentis Oculos illustret ad Objectum propo-
 situm rite discernendum. Paulo supra quoque dixit
 Apostolus se Iosqui Sapientiam in mysterio, quam
 nemo Principum hujus seculi novit; si enim no-
 vissent, Dominum Gloriæ non crucifixissent. v. 7, 8.
 Certum autem est ex Evangelica Historia, Verbum
 externum Evangelii auribus eorum insonuisse &
 tum Judæorum, tum Gentilium Principibus satis
 clare propositum fuisse. At hanc Sapientiam dei
 mysticam, per Christum in Evangelio revelatam,
 Neutri interim sciverunt, eo quod non essent Il-
 luminati, Spirituales, Perfecti. Unde idem Apo-
 stolus ibidem ait v. 6. Sapientiam loquimur inter,
 seu, apud Perfectos. Pergit autem Stegmannus in
 Sententia sua confirmanda dum sic exponit, *non*
capere. v. 14. *Non cum* inquit, *habet sensum qua-*
si non possit homo animalis percipere seu intelligere men-
tem Spiritus dei, & quid sibi velit. Hoc enim Illi
repugnat quod stultum esse judicet. Ergo, ut cogno-
verit necesse est. Non Capere ergo est, non Admittē-
re, Approbare, Accipere. Sic ille. At ut hoc ei con-
 cedamus. Hoc non Admittere, seu non Approbare,

ex eo procedit, quod non recte intelligat quæ sunt Spiritus Dei. Aliud enim est, literalem verborum sensum intelligere; aliud autem, mentem Dicentis scopumque perspicere, cum Authoritate ejusdem, qua Auditores obligat ad fidem Dictis suis adhibendam; præstantiam item atque utilitatem summam Rerum ab ipso dictarum, cum necessitate easdem admittendi, quæ omnibus incumbit, qui salutem æternam consequi velint. Illud quidem Homini animali competit, hoc non item. Nam si bene intelligeret, quis loqueretur, nempe Spiritus Dei; Quid item sibi velit in eo quod loquatur; Præstantiam quoque Dictorum rite perpenderet, cum fide & obedientia, quas iisdem præstare tenetur, Illud minime ei Stultum videretur, quod hoc modo proponitur.

§. 47. Quarto, Idem Stegmannus de Cognitione Dei Patris, & Christi loquens, hæc habet -- *Et si id omnino à nobis requiritur, ut Deum, ejusque Filium cognoscamus, non est tamen cognitio Essentia aut Natura Divina, sed voluntatis, id est, Promissorum & Præceptorum.* Sic ille, p. 153 eadem habet Socinus in solut. Scrup. 30. ab excellenti quodam viro propositorum. viz. Resp. ad primum. p. 327. Tom. 1. At è contra; sine dubio requiritur à nobis, ut cognoscamus, non solum voluntatem, sed & naturam utriusque, quæ & qualis sit, quousque & in quantum Deus eam revelare dignatus est. Nam ex vera hujus notitia, quam maxime pendet Honor & cultus utrique debitus. Unde enim fluxit omnis illa Idololatria atque superstitio, quæ olim apud omnes fere Gentes regnabant, atque hodie in plerisque regnant, nisi ex ignorantia veri Dei, Christique Filii ejus? Si enim probe nossent Homines, Deum verum esse unicum & supremum,

supremum, substantiam spiritualem, invisibilem, & incomprehensibilem, cæterisque attributis ornatam, quibus naturam suam nobis in verbo suo manifestare tibi vilius est, nunquam ad tot Idola se convertissent, aut cultum numinis tot superstitionibus corripissent, quæ Impietatem summam, sævitiam, nefandasque libidines in mores Hominum passim invexerunt. Hinc enim factum est, ut numen Divinum, ejusque cultus, aliis ludibrio & Contemptui foret; Aliis autem, odio & Horrori. Et si eadem Gentes cum Judæis, pro certo nossent, quis & qualis fuerit Jesus ille Nazarenus, quem nos pro Filio Dei unigenito, & Messia illo, Patribus olim promisso habemus atque veneramur, nunquam Evangelium illius repudiassent, nomenque Christianum prorsus abolere studuissent. Imo si ipsi Sociniani Naturam Divinam, ut oportet, cognovissent, neque nunquam ei detraxissent perfectiones ei connatas, Omniscientiam sc. & Omnipræsentiam, quas sapientiores Ethnici in eo lubenter agnoverunt; neque Affectus humanos, Consiliorum mutationem, variasque voluntatis commotiones eidem tribuissent, quæ Imperfectionis Indicia sunt. Idem dici potest de Ignorantia Christi Filii, & Spiritus Sancti, quorum naturas si Sociniani, aliquæ Sectarii rite perspexissent, nunquam in tot impias & monstrosas Hæreses incidissent.

§. 48. Quinto, Idem p. 201. &c. prolixè disputans contra corruptionem Rationis humanæ ex lapsu Adami, quam Theologi nostri, cum veteribus, allegerunt, eam his verbis denegat, & à nobis pariter denegari vult --- *Ratio, inquit, post lapsum, Officium suum facere potest, ut aliæ facultates. Nunc etiam post lapsum in omnibus Hominibus, non magis ad naturalia, quam ad Spiritualia determinata est; neque minus*

ad Divina, quam ad Humana percipienda & dijudicanda per se accommodatur: Differentia, non nisi in Principiis, ac Revelationis modo, ac Tractationis raritate aut frequentia consistit. Id. p. 206. Quadam concupiscentia mali, vi Seminis Parentum, transfunditur in Posterios -- sed hæc fuit in Adamo, Evaque ante lapsum. Concupiverunt enim fructum vetitum, antequam comederunt -- Hæc concupiscentia, in quibus inest, in aliis major, in Aliis minor est Præterea, honesta Educatione & studio corrigi, ac plane tolli potest -- Illud ab omni aequitate & justitia remotissimum est, adeoque Deo sine Blasphemia attribui nequit, quod propter primum illud Adami Peccatum, omnes Posterios puniverit, cum innocentes illi hætenus fuerint. Neque enim consentire, neque quicquam ad factum illud conferre, cum nondum essent, potuerunt. Sic ille. At hæc illius Postulata contraria sunt verbis S. Scripturæ, prout hætenus exposita fuerunt à cunctis Ecclesiæ Doctoribus; ac proinde jam pridem damnata sunt in Pelagianis, ejusdem Ecclesiæ sententia; idque synodis quampluribus, per totum orbem Christianum exinde receptis, & approbatis. Et sane, si S. Scripturas oculo simplici consulere velimus, quam ubique fere reperiemus statum Gentilium ante conversionem ad fidem Christi, veramque veri Dei notitiam, dici statum Ignorantiæ atq; Tenebrarum, Evangelio nondum eis illucescente. Imo, ipsi Gentilium philosophi, qui acutissimo Ingenio, & multiplici eruditione pollebant, non solum cum vulgo desipuerunt, sed & ei præiverunt in supersticioso cultu fingendo, Morumque corruptela. Cum profiterentur se esse Sapientes, ait Apostolus, stulti facti sunt Rom: 1. 22. Et mutarunt Gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem Imaginis corruptibilis

ruptibilis Hominis, volucrum, & quadrupedum, & reptilium. v. 23. Propterea tradidit etiam Illos Deus cupiditatibus Cordium Ipsorum, in immunditiam. v. 24. Sed, veleo tacente, experientia crebra hoc idem plus satis evinceret, cum unicuique lectori vulgo notum sit, quam variis Opinionibus fuerint inter se discissi, quæ non minus cum veritate, quam secum pugnarunt. Atque hæc opinionum Repugnantia cernebatur, non solum in levioribus quibusdam Dogmatibus, (quod facilius ferri potuit) sed in Rebus maximi Momenti, viz: de natura Dei, & Animæ humanæ, de origine Mundi, de Providentia, de summo item Hominis bono, & Mediis ad illud assequendum conducentibus. Ex his autem satis liquet, Rationem humanam, in Divinis præsertim ac spiritualibus, infirmatam esse atque corruptam; ita ut ea non adeo certo atque clare perspicere possit, deque iis suum Judicium ferre, ac perspicit atque dijudicat naturalia & humana, quæ sibi multo propiora sunt magisque familiaria. Atque hoc, ex parte saltem, prius agnoverat ipse Stegmannus --- *Non negamus*, inquit, *Naturalia Rationi humanæ familiariora, & perspectiora, esse Divinis. Ea enim ex Rerum ipsa natura Ratio ipsa observavit, collegit, & constituit. Divina vero Dei intellectu jam constituta accipit. Illa crassiora sunt, & circa ea, ab ineunte statim ætate, ac sine Intermissione, versatur Ratio. Hac vero subtiliora sunt, & vel tarde, vel raro, vel segniter intellectui offeruntur; ut mirum non sit, non aequè promptam esse Rationem &c.* Hæc Ille, p. 99.

§. 42. Sexto, Idem Stegmannus Cap. 8. cui Titulum facit, *De Abusu Rationis*; non vult Hoc ad Respondentem omnino spectare, ut Thesin suam confir-

met. Postulat autem hunc Respondendi modum probari, quo dicitur, polle verba ab opponente adducta, alio, ac ille voluit, modo, intelligi. Sunt, inquit, qui acerbiorē *Sarcasmo* hoc *Responsum* solent accipere; egregia *Ratio*. Verba alio modo accipi possunt, ergo debent, ergo hoc modo non possunt. At, inquit, Opponentis *Consequentia* statuitur necessaria, cujus mirum *Contradictoria* falsa sit. *Necessarium* autem est, quod aliter esse non potest. Ergo, quod aliter esse potest, non est necessarium. Ostenso autem, Opponentis consequentiam non esse necessariam, Illius conclusionem exinde non recte colligi, sequitur. Sic ille. Hæc vero, *Ratione* recta minime suffragante, concedi sibi postulat. Nam primo, Ad Respondentem spectat, Thesin quam defendit idoneis Argumentis confirmare, æque ac Opponentis Argumenta enervare, quæ in contrarium afferri solent. Hoc enim usu venit in solennioribus Disputationibus, ut status *Questionis* ad discutiendum propositæ rite ponatur, *Termini* elucidentur, certæ demum *Theses* distincte exhibeantur, & *Rationibus* appositis sigillatim confirmentur. Deinde, Quicunque vult novas *Theses* asserere, contra receptam *Ecclesiæ Doctrinam*, ex æquo & bono tenetur, eisdem validis Argumentis firmare quæ eo usque prapolleant, ut evertendis istius *Doctrinæ* *Fundamentis* sufficiant. Aliter, nemo sanus iis permovebitur ad deferendum *Fidei Dogmata*, olim tradita, & communiter approbata. Hæc enim quodam *Præscriptionis* *Jure*, sedem quam nacta sunt, tenent, donec vi aliqua majore extrudantur, sc: vel *Rationis* ex rerum ipsarum natura petitiæ, vel *Authoritatis* extrinsecus accedentis. Notum quoque est illud, & vulgo receptum in Scholis, *Affirmantis est Probare*.
Sociniani

Sociniani autem in Thesium suarum Defensione, non se teneri putant, ut demonstrent alteram Præmissarum ab opponente allatarum esse falsam, aut Illius Contradictoriam esse veram. Sed hoc satis esse existimant, ut ostendant, eam non esse necessario ac demonstrative veram. Denique, miserrimum sane est, & maxime ridiculum Socinianorum effugium, (quicquid è contra videtur Stegmanno) cum Argumento aliquo premuntur è S. literis deprompto, dicere, verba ab Opponente adducta, posse alio modo accipi, ideoque suo ipsorum sensu accipi debere, non autem in sensu Opponentis. Siquidem Conclusio bene sequitur ex valde Probabilibus, (ut sæpissime fit) non autem ex solis Necessariis. Tum enim omnis Syllogismus esset Demonstrativus. Idcirco jure valere debet Conclusio ista, quæ ex probabilibus Præmissis infertur, quamdiu alia Propositio, vel magis, vel saltem æque probabilis, non afferatur in contrarium. Etenim, si Argumentum æque probabile ex adverso afferatur, neut i Argumento dabitur assensus, sed mens pendebit quasi in æquilibrio. Sin magis Probabile afferatur, eo verget assensus, & Dubitatio animi Fluctuantis tolletur. Neque enim Certitudo in Puncto consistit, sed latitudinem suam habet, Gradusque distinctos; multi enim sunt Præponderationis Gradus. Unde fit, ut, quam primum alterutrius partis Rationes præponderant, certitudo fiat, & Animus extra Dubitationem ponatur. Quod & ipse Stegmannus alibi sua sponte fatetur; nec tatetur solum, sed & demonstrare conatur ex collatione Bilancis, ut paulo supra ex eo ostendimus.

§. 50. Septimo, Idem media violenta, nullo omnino casu adhiberi vult, in Religionis negotio. Sic

enim ille differit. Siquis Argumentorum robore, vi Conscientiæ, amore alterius &c: ad aliquid faciendum cogi dicitur, voluntati libertas relinquitur; quod repudiare si vellet, posset. At si quis neget Religionem, evitandi causa Carceris, exilii, Infamiae, proscriptionis Bonorum, Mortisve ipsius potuisset quidem non abnegare, sed potius mala illa perpeti, & propterea excusandus non est Quia tamen illa Media violenta sunt, ob id ipsam eorum adhibendorum jus nulli Iudici in Religionis negotio conceditur. p. 42, 43.

At bona pace Stegmanni, hæc illius Assertio, neque in Omnibus valet, neque erga omnes. Equidem Infidelium Conversio, qui adhuc sunt extra Ecclesiam, non est violentis mediis attendenda. At Res paulo aliter se habet in iis, qui Fidem Christi jam susceperunt, & per baptismum in illius Ecclesiam cooptati sunt. Aequum enim est, ut tunc sese submittant legibus tum Ecclesiæ istius, tum Reipublicæ Christianæ, cuius membra facta sunt, Cuiusque Patrocinio fruuntur. Sin è contra obstinate se gerant & cum Aliorum Scandalo leges utriusque violent, æquum pariter est, ut Pœnas istas dent, quæ à legibus sancitæ sunt contra reſ actarios Transgressores; cum sc. Admonitiones, aliaque mitiora Remedia comperta fuerint inefficacia, in iis ad Officium reducendis. His itaque mediis olim usi sunt piissimi Imperatores, aliique Principes Christiani, contra sui temporis Hæreticos; idque non sine consensu Episcoporum suorum; imo, cum eorum voto, plausuque & licet Augustinus aliquandiu minus probaverit istam legum severitatem, fatetur tamen se postea, experientia magistra certius edoctum, mutasse sententiam; quippe quæ salutaris severitatis illius fructus sibi quotidie demonstrabat, in Hæreticis.

cis ad Ecclesiam reducendis; qui & ipsi de ista Conversione sua sibi gratulabantur, Deoque gratias agebant. Siquidem Aliud est, conscientiam violari; Aliud, obstinationem Animi frangi. Equidem raro procedebatur ad mortem infligendam (licet & hanc quoque irrogatam legimus Manichæis, & Priscillianistis, necnon & Montanistis, cum Receptoribus suis & Occultatoribus) frequentissime autem ad Carcerem, & exilium, & Bonorum publicationem; ne quid dicam de excommunicatione Hæreticorum, & extrusione Cleri excommunicati ab Ecclesiis quas antea possederant; quæ certe non exiguam Infamix notam iisdem inusserunt. At fortasse, hic dicent Sociniani nihil tale sub Apostolis factum fuisse, nec in aliquot seculis sequentibus, quando Fidei puritas, morum sanctitas, & Charitas, cum Pace, maxime inter Christianos vigeant. Nec sane mirum est, jus gladii tunc Temporis haud exercitum fuisse in coercendis Hæreticis, cum neque Apostoli, neque Episcopi ipsorum successo. es, Potestate Gladii armati fuerint; neque aliam aliquam Jurisdictionem civilem à Christo acceptam habuerint, qua contumaces Ecclesiæ Filios reprimerent. Interea tamen habuerunt Potestatem ei parilem & æquipollentem, ab ipso Christo sibi datam; quam & exercuerunt, prout occasio se obtulit, & necessitas exegit, in quosdam insignioris notæ Transgressores. Ita legimus, Petrum Mortis sententiam tulisse in Ananiam & Sapphiram; quam & statim inflixit. Paulus item, Elymam magum cæcitate percussit; Idemque Corinthium istum, Incestus reum, Satanæ tradidit, ad interitum Carnis, ut Spiritus salvus fieret in die Domini. 1. Cor. 5. 5. viz. ut Satanæ eum morbis quibusdam atque Tormentis affligeret, quibus acrius admonitus

admonitus atque correptus, ex sensu Pœnarum Corpori inflictarum, tandem excitaretur ad Animæ Pœnitentiam exercendam, quæ ei in die Domini verteret in salutem. Eandem quoque Censuram alibi se infixisse dicit in Hymenæum & Alexandrum, quos in hunc finem tradidit Satanae, ut castigati discerent non Blasphemare. 1 Tim. 1. ult: Similem item Pœnam minatur cæteris Corinthiis, variorum Criminum reis, nisi mature resipiscerent, & Adventum suum ad eos morum emendatione prævenirent. 1, Cor. 4. 18. 21. 2, Cor. 10. 4. 11. & 12. 20, 21. & 13. 2. 10.

§. 51. Et sicut ipsi Apostoli, cum Episcopis illorum successoribus, Jurisdictione aliqua civili sive coerciva non fuerunt armati, ita nec Magistratus aliquos Civiles isto ævo habuerunt ad quos in hoc negotio provocarent. Cum enim illi, qui Judæis simul ac Gentibus tunc Temporis præerant, Infideles essent, & Religionis Christianæ Hostes professi, Hæreticorum causas, si modo ad ipsorum Tribunal delatæ fuissent ab Ecclesiæ præpositis, determinare nec scivissent, nec voluissent. Eusebius tamen refert de Paulo Samosateno, Socinianorum Antecessore, quod, cum damnatus esset in Synodo Antiochena, & Episcopatu depulsus, nec tamen ædibus Episcopalibus cedere vellet; Episcopi, qui eum suffragiis suis damnassent, de hoc Aurelianum Imperatorem interpellare æquum putarint, & illius auxilium contra Hæresiarcham implorare, quod & obtinuerunt; atque ita, Paulo ejecto, Domnum, à se illius loco electum introduxerunt. Euseb. Hist. l. 7. c. 24. Quid ergo vetat, quo minus idem hodie fiat in Fidei Christianæ Perduelles, & Ecclesiæ Perturbatores; præsertim sub principibus Christianis, qui pro officio suo

suo Fidei Catholicæ Defensores sunt & utriusque Tabulæ Custodes? Deinde, quid si Hæretici (ut semper fere fieri solet) sub Religionis Prætextu, incantos & instabiles ab Ecclesiæ Catholicæ Fide abducant, ejusque legibus inobsequentes reddant, Schismata creent, Disciplinam conturbent, atque hoc pacto Seditiones excitent, pacemque publicam violent? neque enim Ecclesia turbata, Respublica diu potest esse tranquilla. Num & Hi abibunt impunes & quicquid sibi lubet, tum eloquentur. tum agent, sine pudore aut metu cujusquam? num impia & Blasphema Dogmata ubique spargent & Schismaticorum conventus sibi pro libitu undiquaque colligent, Magistratu Christiano interim silente, ac cessante? Num Ecclesiæ præpositos, eorumque censuras superbe contemnent, contra leges Politicas acque ac Ecclesiasticas, nemine conatibus Ipiorum obstante, contemptumque legum vindicante? At Christus, ejusque Apostoli, & Ecclesiæ veteris Episcopi hæc nunquam fecisse leguntur, ne quidem sub Politia Judaica sibi adversante, aut sub imperio Principum Ethnicorum. Christus ipse adeo Turbas non ciebat, ut non semel à Turbis secesserit; partim, ut Inimicorum violentiæ cederet, qui jurgia, rixasque quærebant; partim, ut nimium ac præposterum vulgi studium ac favorem declinaret, cum ipsum pro Rege peterent Doctrinam quoque suam non seditionibus ac tumultibus excitatis propagare studuit, sed leniter ac pacifice, & Argumentis ad Conscientiam cujusq; convincendam accommodatis, veritatem illius, & cœlestem originem ostendit Testimonio Joannis Baptistæ, quem Judæi pro Propheta habebant; Prophetiarum veterum adimplerone, vocibus Dei patris de Cœlo latis, & innumerabi-

merabilibus fere miraculis, quibus Isaias olim Messiam venturum denotaverat; præcipue, Resurrectionis suæ signo miraculoso, quod ut Judæis non semel dederat, ita Tempore à se præstituto exhibuit. Doctrinam item suam minime novam esse probavit, eo quod Testimonium haberet à Mose & Prophetis, ad quorum proinde Scripta consulenda Auditores suos obnixè hortatur. Quin & suos Discipulos serio monet, ut observarent ac facerent quæcunque Scribæ & Pharisei eis observanda mandarent, eo quod in Mosis Cathedra sederant. Matt: 23. 2, 3. Sic & Paulus, cum de Seditione concitata à Judæis accusaretur, coram Præsidente Felice, hac Apologia se purgat, Quod Judæi ejus Accusatores non invenerint eum in Templo cum aliquo disputantem, aut Concursum Turbæ facientem. Act: 24. 12. Et paulo post invenerunt me, inquit, in Templo quidam ex Asia Judæi, neque cum turba, neque cum Tumultu. v. 18. Idem eodem Festo, eodem modo se purgat---Si quenquam injuria affeci, aut aliquid Morte dignum feci, non recuso mori. Act: 25. 11. Et paulo prius---Ad Tribunal Cæsaris sto, ubi me oportet judicari. Judæos injuria non affeci, ut Tu probe nosti. v. 10. Deinde, coram eodem Festo Præsidente, & Rege Agrippa, cum se, suamque Doctrinam defendit, quam Illius Adversarii Novitatis & Hæreseos insimulabant, ostendit se testatum fuisse Evangelium Parvo & Magno, nec quicquam extra ea dicentem, quæ Prophetæ & Moses futura prædixerunt. Act: 26. 22.

§ 52. Ita se gesserunt Christus, ejusque Apostoli, tum quoad Doctrinam, tum quoad Mores. At novatores hodierni, qui His maxime contraria & loquuntur,

loquuntur, & agunt, ægre ferre non debent, quod os iis obstruatur; manusque simul & Pedes eo usque coerceantur ut huc illuc vagari non liceat, quocunque maleficus Impetus rapit; perpetrentque quicquid mali in animo habent, ad seductionem Fidelium, perniciem Ecclesiæ, & perturbationem Reipublicæ; quod item asperiora quædam Remedia usurpentur ad eos in ordinem cogendos, quos leniora adeo non revocarunt ad Officium, ut potius foverint in errore vel etiam irritent ad plura & pejora perpetranda. Idcirco in his Casibus, & erga sic delinquentes, Moses Aaroni opem præstare tenetur, Magistratus civilis Ministerio Evangelico ut qui gladio Spiritus non absterrentur à malo, gladio Magistratus Politici (quem etiam in Fide Christiana defendenda frustra non gerit) ab ea violanda cohibeantur.

§ 53. Quid? quod his pejora quandoque tententur in Religionis negotio. Surrexerunt enim in Ecclesia, non solum qui fidem Catholicam in quibusdam Articulis, vel prorsus abrogarunt, vel pessime adulteraverunt, sed etiam qui se Prophetas extra ordinem à Deo missos palam professi sunt; imo, qui palam ac procatiter Deum illum blasphemarunt; quem Ecclesia Christiana semper coluit, & agnovit. Etenim Ecclesiæ Catholicæ Filii uniuscujusque seculi ubique & unanimiter & ore professi sunt, & publice adoraverunt Deum essentia unum in Trinitate Personarum, in cujus nomen & Fidem baptizati fuerunt. Non tamen defuerunt inter Socinianos, eorumque socios, qui Sacro-Sanctum hoc Trinitatis Mysterium ore petulanti atque blasphemio inceserint, *Monstrum* appellantes, *Commentum humanum*, *novum Idolum*, *Deum fictiti-*

um & Sophisticum, fabulosam chimeram, Turrim Babelis, diabolicam Ideam, tricipitem Cerberum, tri-
corporeum Geryonem; imo, Blasphemum Dogma ex imo
Orco per Filium perditionis, virtute Satanae, Gentium
Ecclesiis obtrusum. Hæc nempe sunt insignia ista elo-
gia quibus Servetus, Dudithius, ipseque Socinus,
cum reliquis Anti-Trinitariis, ipsius vel Discipulis,
vel Sociis, Christianorum Deum, & ab omnibus ve-
re fidelibus summo Honore cultum, adornaverunt.
Num itaque tum huiusmodi impostores, qui se Pro-
phetas jactant, Dei que supremi nuncios cœli in
Terras missos; tum Rabulæ hi blasphemæ, qui De-
um super omnia Benedictum fœdissimis conviciis
incessere non cessant; in sua impietate sine Censu-
ra pergent, & impunes abibunt in Republica Chri-
stiana? At Apostoli pro sua modestia simul at-
que prudentia, nec ipsa Gentium idola contume-
liis & opprobriis insectari solebant, si modo scribæ
Ephesio fides danda sit. Hic enim ex eo nomine
Paulum ejusque Socios excusat, quod neque sacri-
legi fuerint, neque in Dianam blasphemæ, quam
Ephesii, cum aliis Asiaticis, pro Dea coluerunt.
Act: 19, 37. Quid ergo merentur illi, qui cum
inter Christianos non solum vivant, sed & in nu-
mero Illorum censeri volunt, Deum tamen à Chri-
stianis communiter agnitum, Deum verum, & ab
omnibus vere Fidelibus summa veneratione cul-
tum fœdissimis contumeliis atque conviciis pro-
fœdere non verentur? Certe Deus olim sub Lege,
mortis pœnam statuit, tam in Blasphemos, qui in
divinum Numen contumeliosi erant, quam in Pseu-
do -- Prophetas, qui cum à deo missi non essent,
tamen illius nomine ad Populùm locuti sunt; præ-
sertim, si à Fide, Cultuque veri Dei populùm ab-
ducerent

ducerent. Similes quoque leges sancitas legimus ab Imperatoribus, aliisque Principibus Christianis. Imo, & ante Christianismi exortum, ab Ethnicis Idololatriis idem factum accepimus, qui contemptum Divini numinis, & Religionis injurias, gravissimis suppliciis vindicare soliti sunt; idque non solum in plebeiis, sed in viris Principibus, eximiique nominis Philosophis. Siquidem hac de causa Alcibiades in exilium pulsus est & per omnium sacerdotum religiones Diis devotus, quod *solemnia Cereris mysteria per ludibrium enunciasset*. Hinc Anaxagoras, licet a Pericle discipulo studiosissime defensus, quinque tamen Talentis mulctatus est, atque insuper exilio damnatus, quia Solem ab Atheniensibus pro Deo cultum *μύδρον διάπυρον*, h. e. *Ferrum ignitum*, sive *Globum candentem*, asseruerit. Hinc Protagoras ab iisdem Atheniensibus in exilium pulsus est, librique illius diligenter conquisiti, in foro, sub præconis voce publice cremabantur, quod in principio cujusdam libri, *se dubitare*, dixerit, *an Dii fuerint, necne?* Hinc iidem Athenienses Diagoram Melium, *Atheum* dictum, morte damnarunt; & tum voce præconis promulgarunt, tum in ærea columna insculpi curarunt, se Intersectori ipsius Talentum duros; duo autem Talenta illi, quicumque vivum adduceret, ut refert Suidas. Denique, Socrates ab iisdem, quamvis immerito, & per calumniam, eandem tamen ob causam mortis sententiam in se latam sensit, quam & reipsa subiit. Tanto horrore fuit tantoque in odio, hoc Blasphemix crimen apud ipsos etiam Gentiles Idololatrias, qui verum Deum ignorabant, & Illius Honorem mille Diis fictitiis impertiebantur ut nihilosecius, vel solo Naturæ lumine edocti, contumelias cujusque numinis publice culti, & pro
vero

vero Deo habiti severissime vindicarent:

§ 54 Non diffiteor quidem, Stegmannum verbo tenus agnoscere Reverentiam Ecclesiæ ac Reipublicæ debitam; & velle sartam tectam manere Magistratus Politici potestatem pag. 52 Dei quoque, & Domini Jesu Judicium agnoscit, cui Omnes subiectos esse oportet. Sed quid verbis agnoscit, quod factis abnegat? Cur Fidem ab Ecclesia Catholica professam rejicit? Cur Politiam Ecclesiæ, cultum Dei publicum, Disciplinam, atque Sacramenta, ab ea, ex Christi Instituto, administrata, conculcat? Cur ex Religione innovata reipublicæ pacem conturbat? Cur Potestates civiles, una cum Ecclesiasticis, a Deo ejusque Christo institutas, Regulasque judicandi ab eisdem præscriptas, ad veritatem simul & pacem in Ecclesia conservandam, pro nihilo ducit? Satis enim notum est, quomodo in his omnibus sese gesserint Socinus, ejusque focii ac discipuli, quorum Patronum ac vindicem Stegmannus in isthoc libello se constituit.

§. 55. Octavo, idem lb: pag: 155. hanc Objectionem sibi solvendam proponit. Si Illud sibi velint, quod *Rationis Judicium, seu Sententia à Ratione lata, repugnet sive contradicat Sententiis sacris seu Theologicis; ut Ratio concludit, unum esse Deum, tum Personæ, tum essentie ratione, quia Persona nihil est Aliud, quam essentia una sive individua intelligens; at Theologia dicit; Tres esse Personas in una essentia. Sic in Incarnatione, hypostatica unione, miraculis &c. Dicimus, inquit, Aliud esse, Rationem; Aliud, Judicium sive sententiam Rationis: Illa enim, causa; Hoc, effectum est. Potest autem Aliquid contrarium esse effectui, quod causa tamen non repugnat. Ratio enim nihil judicare potest, nisi Principia habeat, ex quibus judicet &c.*

Sic

Sic Ille. At quomodo potest Aliquid esse contrarium sententiæ, sive Judicio Rationis, quod non est contrarium ipsi Rationi? Quippe si Ratio judicet secundum vera, congruaque Principia, sive propria S. Scripturæ sive communia rebus sacris & naturalibus, & ex iisdem rite concludat, non potest non elicere veram sententiam: sin aliter, falsam elicit. Certe recta Ratio semper recte judicat, quia judicat prout ipsa se habet, ac prout dirigitur juxta normam Principiorum istorum, quibus ipsa utitur in judicando. Quicquid ergo contrarium est Judicio Rationis, Rationi sic judicanti pariter adversatur.

§. 56. Nono, Idem quoque postulat (sicut & alii Sociniani, cum ipso Socino) ut *in Theologicis Controversiis determinandis, sufficiat consensus in iis, quæ sunt ad salutem necessaria.* At è contra; licet neque necessarium, nec revera possibile sit, prout Hominum Ingenia, moresque se habent, ut singulæ Controversiæ etiam minutioris momenti, definiantur, (tanta obscuritas est in quibusdam, tanta levitas in Aliis, tamque ampla occasio Turbarum inde oblata, inter mentium humanarum opinionumque diversitatem, quæ intra Cancellos adeo angustos concludi nolunt) necesse tamen est, ad veritatem simul atque Pacem in Ecclesia conservandam, ut conveniat inter Christianos, tum de Regula judicandi, tum de Judice sententiam laturo. Nisi enim de Regula constet, omne Judicium fallax erit & incertum; & nisi Tribunal quoddam in Ecclesia constituatur; ad quod lites quæcunque, quas oriri contingit, deferantur, & in cujus sententia decretoria acquiescatur, mille Hæresibus veritas catholica opprimetur, mille Schismatibus Pax Ecclesiæ violabitur. Multa enim in se levia, Turbas valde graves sæpe excitarunt; &

ex parvis initiis Discordiæ maximæ enatæ sunt. Certe Ecclesia, tum primitiva, tum hodierna, hæc mala frequenter experta est, & cum summo Doloris sensu animadvertit, cum Filios suos inter sese acerrime conflictantes viderit, non solum de Fidei Dogmatibus, sed etiam de Ceremoniis, & consuetudinibus, de fo mulis Disciplinæ, & Ecclesiastici Regiminis limitibus, quæ in sua natura Adiaphora sunt. Sed, quod multo plus est, & gravioris momenti, haud convenit inter multos, Quæ sint illa ad salutem necessaria. Non pauci enim reperti sunt qui necessaria quædam repudiarunt, quasi omnino reprobanda, aut saltem dubia atque problematica, adeoque nullius Christiani Fidei obtrudenda. Alii ex adverso surrexerunt, qui cerebri sui Commenta, & humana Instituta, pro omnino necessariis obtruserunt, & à cunctis Fidelibus, qui salvi esse cuperent, acceptanda Socinus necessaria restringit ad *Præcepta ac Promissa*. Pontificii *Symbolo Apostolico* nescio quot Fidei *Articulos* adjecerunt. Et omnes fere Hæretici fidem antiquitus receptam, vel decurtarunt, vel Additamentis suis depravarunt. Ita, vel mutilam reddiderunt, vel monstrosam. Itaque imprimis necesse est, ut de hisce fundamentalibus sive necessariis inter Christianos conveniat, quot & quænam sint. Hoc autem nemo sobrius fieri posse putat, quamdiu Ingenia Hominum adeo varia sunt; & Judicium de singulis controversiis cuicunque Privato relinquitur, pro illius opinione & Arbitrio ferendum.

§. 57. Decimo; Adjici huc potest illud Smalcii, aliorumque quorundam Socinianorum Postulatum viz. Quod omnes *Articuli Fidei* literaliter & expresse in *S. literis* extent, ita ut non sit Opus aliquos exinde per consequentiam deduci. Nam illum in finem, ait Smalcus, potissimum conscriptæ sunt sacrae literæ, ut

quid necessarium sit ad salutem, omnibus & Singulis expresse constaret. Atq; iterum. Omnes simplices tenentur ea intelligere quæ ad salutem scitu necessaria sunt; consequentias autem capere, omnibus datum non est. Sic ille, in *Refut. disp. Graveri de Sp. S.* citante Josua Stegmanno, in Photinianismo suo. Andr: Dudithius item, *Epist. ad Bezam. A. C. 1571. Op. Soc. p. 524. Tom. 1.* in eandem sententiam ita scribit --- *Prima sit hæc Regula, ut summa S. literis Auctoritas tribuatur; ita quidem, ut quod ibi expresse non docetur, id, ratiocinationibus humanis adducti, pro Dogmate, ac Fidei nostra Capite, assumere ac proponere nefarium esse existimemus.* Hoc autem ab illis, aliisque Socinianis postulatur, ne cogantur assentiri iis Fidei Articulis, quos impugnare solent, cum tamen valide clareque illorum veritas evincatur per consequentias è S. Pagina deductas. At utique recta Ratio docet, Conclusionem virtute contineri in Præmissis neque consequentiam falsam esse posse, quæ ex Principiis in se verissimis rite deducitur. Equidem lubenter agnoscimus, S. Scripturam in Rebus ad salutem necessariis, ut plenam esse, ita & planam; non tamen assensimus, illam adeo diserte & expresse de singulis Dogmatibus loqui, etiam quæ majoris momenti sunt, ut nullis sit opus consequentiis. Hæ vero Consequentia istiusmodi sunt, ut vel fieri possint etiam à Simplicioribus; vel saltem ab iis apprehendi, & pro veris agnosci, quamprimum ab Ecclesiæ Præpositis atque Doctoribus proponuntur, quibus ex officio præcipue incumbit, illas deducere, plebique Christianæ ob oculos ponere. Neque ad hoc astruendum desunt exempla Christi & Apostolorum. Si quidem ipse Christus probavit mortuorum Resurrectionem per consequentiam ex libro Moïsis deductam,

Matt. 22. 31, 32. cum Exod. 3. 6. Deitatem item suam & æqualitatem cum Patre, per aliam consequentiam probavit, è libro Psalmorum. Jo. 10. 30, 36. cum Psal. 82. 6. necnon è Psalmo 110. 1. ubi David appellat Messiam sibi promissum, Dominum suum. Sic enim arguit Christus. Matt. 22. 44, 45. Paulus eandem Christi Deitatem probat ex eo, quod nomen præstantius sortitus fuerit, quam Angeli; quod Thronum, Sceptrumque regale dederit ipsi Deus, eumque unxerit oleo lætitiæ supra Socios; quod Creatio Cœli & Terræ ipsi attributa sit; quod denique Deus Pater eum ad dextram suam sedere fecerit, donec posuerit Inimicos scabellum pedum suorum. Heb. 1. 4. 13. per plures ejusdem generis Argumentationes passim occurrunt in ista ad Hebræos epistola ut & in reliquis Paulinis. deinde, quædam Consequentia adeo faciles sunt, ut etiam à vulgaris ingenii Lectoribus fieri possint. Alioquin Christus non hortatus fuisset Judæos in genere ad scrutandum Scripturas, quia de Ipso Testimonium ferebant. Hoc enim Testimonium intelligi non poterat, sine diligenti Collatione veterum prophetiarum atque Typorum, cum rebus à Christo gestis, ex qua rite facta concludere possent, eum esse Christum olim prædictum, præsignificatum, & promissum sub lege. Hoc ulterius liquet exemplo Berœensium, de quibus fertur illos ex collatione Scripturarum, cum iis quæ à Paulo prædicata sunt, ad Fidem Christi adductos fuisse. Act. 27. 11, 12. comp. Jo. 5. 39, 40.

§ 58. Hac dixisse satis sit de Socinianorum postulatis, quæ contra Rationem & Æquum admitti petunt. Restat, ut Illorum Dogmata, in unum quasi Fasciculum collecta, simul exhibeamus Oculis lectorum, quo facilius appareat summa hujus monstru-

fissimæ

ssimæ Hæresis deformitas, cum gravissima pernici-
cie conjuncta, instar Hydræ Lernææ, quæ & Ca-
pite multiplici horrorem incussit, & Veneno mor-
tem intulit. Siquidem ex hoc Catalogo facile pa-
tebit, Socinum cum sociis, Discipulisque suis, di-
sertis verbis pleraque sustulisse, quæ ab Ecclesia
Christi primitus accepta sunt, tum quæ ad fidem,
tum quæ ad praxin spectant; quæque per tot
secula in eadem retenta fuerunt, atque observata.
Nam præcipuos Fidei Articulos, vel in universum
sustulerunt, vel fœdissime corruerunt. Veterum
Politiam atque disciplinam Ecclesiasticam, una
cum Sacramentis & Sacramentalibus liturgiis, cul-
tusque divini Ritibus antiquitus usurpatis, à se
procul amandarunt, aut saltem mutilarunt. Non
iis suffecit, Centonem quendam veterum Hæresi-
um nobis exhibuisse, instar Mendicantium Tuni-
cæ, ex diversis, iisque attritis lacerisque pannicu-
lis confutæ (ut cum Theodoretō loquar) nisi &
novis quibuscunque Commentis viam latam ape-
rissent, dum Cujusque Privati Rationem S. Scrip-
turæ Interpretem constituunt, & Judicem omnium
Controversiarum ad Religionem pertinentium. Re-
velationem Divinam, quæ Religionis omnis origo
est, & immota Fidei Basis, etsi non palam tollant,
negentque (ne pro Infidelibus plane habeantur, & à
Christianismo prorsus alieni) eam tamen clam sub-
ruunt, inutilemque reddunt in quamplurimis; par-
tim, dum seipsos solos Divinæ mentis Interpretes
faciunt; partim, dum omnia Fidei mysteria, à Deo
per Revelationem istam nobis communicata, ad
Rationis humanæ Tribunal adducunt, vel appro-
banda, vel abjicienda, prout illa inter examinandum,
principiis illis, quæ sibi perperam assumpsit in judi-

candi Regulas, congrua vel incongrua deprehenderit. Imo, licentiam sibi sumunt, non solum pervertendi sensum verborum S. Scripturæ, sed & mutandi com-
mata, Periodos, literarum apices, literasque ipsas, quoties suis Dogmatibus adversari videntur. Ita ut non immerito, eos potius audaces Criticos dixeris, quam humiles, & bonæ fidei Christianos. Sed exhibeamus Catalogum, ex quo hæc omnia luculentius patebunt.

§. 59. *Primo*, Quod ad S. Scripturam, ejusque Interpretationem, & judicium de controversiis Theologicis ferendum; sibi, suisque Discipulis totum tribuunt, cum summo totius Antiquitatis, & Ecclesiæ Catholicæ contemptu. *Constat*, ait, Socinus, *Justinum & Irenæum* aliter de Christi Persona sensisse, quam nos sentimus. Sol. 30. Scrup. Ad 5um. p. 327. Tom. 1. *Idem de Ecclesia*. p. 344. unumquemque relinquit suo ipsius Judicio in sensu, S. Scripturæ er-
endo, & censura ferenda de Aliorum quorumcunque Doctrina; nullorumque sententiæ innitendum esse vult, sive hodie viventium, sive veteris Ecclesiæ Doctorum -- *Non attendendum est*, inquit, *quid Homines doceant, sentiantve vel antehac docuerint, aut senserint, quicumque illi tandem, vel quotcumque sint aut fuerint*. Imo, nullam Divinam Patefactionem requisitam esse vult, præter literam S. Scripturæ. *Idem*, *Epist. 3. ad Matt. Radecium* Secretarium Gedanensem. pag. 387. sub specioso prætextu solius S. Scripturæ honorandæ, & ipsius Authoritatem agnoscendi, veterem Ecclesiam Catholicam, cum Doctoribus suis, & Conciliis vilipendit. *Inde*, inquit, *potissimum Dissensiones oriri quilibet facile perspicere poterit, quod soli Dei verbo plerique revera non adherent. Nam adhuc, præter S. literas, nescio qua Concilia, Patres, Anti-*
quitat;

quitas, maxima sunt in veneratione; adco ut Divinis oraculis propemodum aquentur, cum tamen ista omnia & siquæ sunt alia ejusmodi, nullas vires praterca apud cordatos Homines habere debeant, quam ut sensus Ecclesie illorum Temporum fidem faciant; vel etiam non temere recedendum moneant ab iis Dogmatis, quæ ipsi approbant. Sed S. literis licet aperte reclamantibus, quedam tamen mordicus retinere velle, quia sc. ab istis approbantur, hoc nihil aliud est, quam Divinam veritatem consulto pessundare, & ad Antichristiani Regni confirmationem ingentem fenestram patefacere. Legantur modo Pontificiorum scripta adversus Lutheranos & Calvinianos; & satis intelligetur, si præter S. literas Istorum Auctoritati sit standum, nobis omnibus causa cadendum esse. Quibus in verbis Socinus partim calumniatorem agit, partim Tergiversatorem, & sese manifestissimæ veritati opponit. Siquidem ignorare non potuit, creberrimas, gravissimasque lites oriri solere, suæque ætate ortas, inter Anti-Trinitarios, Anabaptistas, aliosque Sectarios, qui tamen S. scripturæ literæ unice adhærebant; ideoque ortas, neque adhuc terminatas, quia Autoritate Patrum, Conciliorum, veterisque Ecclesiæ, contempta & ablegata, sibi solis arrogabant Interpretandi munus. Eum quoque non latuit, quamplurimas Dissensiones in Ecclesia olim consopitas fuisse, ope Conciliorum, & Autoritate Patrum; qui partim propriis suffragiis ex sensu Ecclesiæ sui temporis latis, & partim ex Majorum Testimoniis, qui in Fide Catholica decesserant, litibus sic exortis finem exoptatum imposuerunt. Calumniatur item Orthodoxos, cum asserit Illorum dicta ab iis propemodum exæquarei divinis Oraculis. Etenim apud eos in Honore sunt, non ut infallibiles Dogmatum sacrorum Authores,

sed ut optimi ac fidelissimi Oraculorum divinorum Interpretes, idque non ex suo ipsorum Ingenio, sed ex Traditione Apostolica, quæ, priscis istis sæculis, è sacro Divinæ veritatis fonte, multo purius fluxit atque defæcatus in Canali suo, quam nunc Dierum. Sin veterum Authoritas huic soli Rei serviret, ut certos nos faceret de Doctrina, quam Ecclesia Catholica sui temporis tenuit ac docuit; & exinde moneret posteros, ne ab ea temere recederent; abunde satis esset ad Socinum innovati Dogmatis, & audaciæ non ferendæ arguendum; qui Doctrinam istam non solum temere abdicavit, sed & conviciis atque contumeliis fædissime p oscidit. At pace Socini, illis curæ erat, non tantum sensum atque sententiam Ecclesiæ sui ævi nobis exhibere, sed & Ætatum præcedentium, usque ad primos Evangelii Pracones; ut hoc pacto Fidei suæ Antiquitatem ostenderent, & Consensum Ecclesiæ Catholicæ in unoquoque seculo. Itaque quam fæda macula, quantum in se est, & veteris Ecclesiæ & hodiernæ, quæ vestigiis illius insistit, fidem famamque aspergit Socinus, cum plus satis innuit, veteres Dogmata quædam approbasse, & ad Posterios derivasse, contra Scripturas aperte reclamantes; & hodiernas Ecclesias adeo stupidas fuisse, atque vecordes, ut ea pro veris admitterent sine examine, sub lumine Evangelii tam clare effulgente; atque adeo, si minus ex malitia, saltem ex summa Insцитia vel Socordia, veritatem Divinam pessumdederint, & Antichristi Regno stabiliendo viam latissimam adaperuerint. Sugillat etiam, & novitatis inculcat Ecclesiarum reformatarum Theologos, quos Lutheranos & Calvinianos appellat, cum temere affirmat, illis omnibus causa cadendum esse, si præter S. literas, veterum

terum Authoritati standum sit; cum nescire haud potuerit, eruditissimos ex illis quamplurimum Antiquitati deferre; Novitatem solam Dogmatum & Rituum in Ecclesia Romana damnare; & veterum Testimoniis, ut Adversariorum causam refellere, ita & suam stabilire. Sin Anti-Trinitarios solos intelligat, ut suos arguit Apostasie à fide antiqua, ita probe novit, Theologos istos, quos nominat, Catholicæ Fidei causam contra istos defendere, tam veterum Testimoniis, quam Authoritate S. Scripturæ. Sed quod multo plus est, & Socinum Tergiversationis in hac Re manifestum reddit; in hac ipsa Epistola Authoritatem istam, quam adeo contempnimus, rejicit, cogitur agnoscere, ne sua ipsius causa cadat, quam in se tuendam suscipit contra eos, qui Invocationem & Adorationem Christo deberi negarunt. Cum enim multa Argumenta è S. literis attulisset, ad sententiam suam confirmandam, quæ probe noverat, & posse, & solere ab Adversariis eludi, mole hujus Authoritatis tandem premit Radecium, ut contra quam niti, nec audeat, nec possit -- *Unde factum esse existimas, ut ab ipso quasi nascentis Ecclesiæ Christi Initio, usque ad nostra Tempora tot viri, adeo ut nullus sit numerus &c.* quibus in verbis (uti ea paulo antea citavi) suam de hac Re sententiam validissime confirmat Testimonio veterum, quorum Judicio innitendum esse vult, in sensibus S. Scripturæ rite eruendis atque explicandis, ne alias veritati manifestissimæ repugnemus. *Idem Epist. 3. Andr. Dudithio* — *extra nos ipsos, Alio nobis Judice opus non est, quam Deo & Christo, controversiarum in Rebus sacris oborientium -- Sibi quemque advigilare par est, idque pro vero admittere ac tenere (licet univ ersus Terrarum orbis in alia omnia iret) quod ipsemet,*

met, totus ad obsequium Dei conversus, de genuino S. literarum sensu arbitratur & intelligit. Tom. 1. pag. 502. At quomodo Deo obsequitur, qui media rite intelligendi à Deo sibi data negligit, Fidei Duces averfatur, propriosque sensus, Judicio totius orbis Christiani, anteponeit simul & opponit? Idem, Animadv. in Assert. Theol. Coll. Posnan. ad 1. p. 424. Tom. 2. *De origine istius Dogmatis (viz. de Trinitate) non adeo sumus solliciti. Nam etiamsi ad ipsum mundi initium ea referenda est, id ejus falsitatem evidentiſſimam nihil minuire potest. Cum item Andreas Volanus his verbis Socinum urgeret -- Magna profecto Impudentia vestra, Ebionite, & inaudita quedam in contemnendo perpetuo universo Ecclesiæ Christi Judicio arrogancia, ut quod illa semper de Christo credidit, & quam fidem diversis Hereticis, tanquam Achil- lis clypeum opposuit, illam vos falsi & erroris insimulare non pudeat. Sic reponit Socinus -- Perpetuum istud Christi Ecclesiæ Judicium nunquam probabit Volanus. Imo contrarium à nobis manifeste probatur, quotiescunque Testimonia Christi Apostolorum in medium afferimus &c. Quo nihil futilius replicari potuit. Quam misera enim petitio Principii est, cum Soci-niani veteris Ecclesiæ Judicio erronei Dogmatis convincuntur, ab illius sententia ad Scripturam ap- pellare in suo ipsorum sensu intellectam, contra sen- sum Ecclesiæ Catholicæ uniuscujusque ævi, quem acceptum retulit ipsis Apostolis, S. Scripturæ Au- thoribus. Cum Socino idem in hac Re sentiunt illius Discipuli, Andreas Dudithius, & Ostorodus. Du- dithius sic in Epist. ad Petrum Carolinum Conciona- torem Varadiensem, data Cracoviæ Cal. Sextil. 1572. Op. Soc. Tom. 1. p. 533. Col. 2. ubi cum con- tra Dogma Trinitatis arguisset, hæc subdit -- Cave*

Tu,

Tu, Consensum veteris Ecclesie nobis opponas; quod etsi facias, nihil proficies. Veritas enim querenda est ex verbo Dei, non Hominum qualiumcunque tanta de Re Conspiratione. Ubi, ut modo vidimus in Socino, fatis absurde sibi concedi petit, quod in quaestione ponitur, dum seipsum verbi Divini Interpretem facit, & Aliorum quorumcunque sententiam in adversum latam, quasi Conspirationem contra veritatem Divinam temere rejicit. Atque hoc observatu haud indignum est, quas ob causas hic Dudithius, Communionem Ecclesiarum Reformatarum deserta, sese tandem ad Socinum, & cœtus ab eo collectos, contulerit. Duas autem affert; unam, quod Theologi illarum sese subicere nollent Authoritati veterum Patrum atque Synodorum ut neque Judicio præsentis Ecclesiæ Catholicæ: Alteram, quod inter se dissentirent, atque alii alios variorum errorum damnarent. Hinc factum est, ut sese tandem conferret ad Partem Socini, qui cuncta retulit ad disertâ S. Scripturæ verba, & interpretandi munus unicuique permisit, pro suo Arbitrio exequendum. vid. Epist. Dudithii ad Bezam, datam A. C. 1571. Op. Soc. Tom. 1. pag. 524. Ostorodus autem in hoc aliquanto pejus sentit, quod teneat S. Scripturam posse intelligi, & credi, & obsequium ejus mandatis præberi, sine interna & speciali S. Spiritus illuminatione & Auxilio. Sic enim Ille — *Confemus graviter errare eos, qui putant Sacram Scripturam sine præcedente interna Illuminatione, & singulari Revelatione Spiritus Sancti, nulla ratione Fidem & Obedientiam in Hominibus operari posse. Instit. cap. 1.*

§. 60. Secundo; Huic autem Hypothesi, fundamenti loco substratæ, reliqua Dogmata superstruunt, quibus primarios Religionis Christianæ Articulos, licet

licet in S. Scriptura fundatos, & Fidei Symbolo comprehensos, pertinaciter impugnant, & funditus subruere conantur. Quod ex sequentibus luculentius apparebit. Nam

§. 61. 1. Quod ad Dei naturam & Attributa, Opusque Creationis attinet; Naturæ Divinæ quædam attribuunt, ei prorsus incongrua, dictuque indigna, qualia sunt Passiones humanæ, quibus Animus revera commovetur ac perturbatur, & male afficitur, ut Ira, Dolor, metus, ac desperatio; simulque tollunt Perfectiones ei debitas, ut Omniscentiam, Omnipræsentiam sive Immensitatem, Infinitatem, Simplicitatem sive Spiritualitatem, & voluntatis Immutabilitatem. Negant item, Deum ex nihilo, mundum creasse. *Crellius De Deo ejusque. Atributis.* p. 278. negat Deum ubique esse, seu latere in medio Rerum impurissimarum ac sordium; sed in cœlo esse; Cœlum esse ejus Habitaculum; exinde Homines respicere, exaudire. Eum lucem inaccessam habitare, & siqua sunt His similia, quibus Habitaculi, & loci distantia significatur, qua Deus ab Hominibus distinguatur: *Barbari, inquit, orantes, in Cœlum manus aut oculos attollunt. Ergo ipsa quodammodo natura omnes Terrarum Populos monere videtur ut in Cœlo Deum querant, aut esse intelligant.* Adjicere potuit, omnes Christianos, juxta ipsius Christi Præceptum, orantes, ita compellare Deum; Pater noster qui es in Cœlis; cum tamen simul credant, eundem in Terris sibi adesse; Christumque ipsum, juxta suum ipsius Promissum, in medio illorum esse, ubicunque congregatorum in nomine ejus. *Matt. 18. 20.* Idem affirmat, Affectus Deo attributos in S. Scriptura, esse Commotiones quasdam divinæ Voluntatis; ita tamen, ut quoties dicitur pœnitere, dolere, irasci, indignari,

indignari, Res ingratae extra Ipsum non eo usque eum afficiant atque conturbent quin absorbeantur in perenni ista ac interna voluptate, qua semper in se fruitur; & ex eo, quod ea convertat ad quoddam Gaudium suum, disponendo illa ad Nominis sui Gloriam. In eum sensum differit. *Cap: 31. p. 321, 323.* Et de Pœnitentia sive dolore Dei, hæc speciatim adiicit---*Est Affectio in Deo ingrata, orta ex eo quod Facta sua optima indignissimum, ob alienam nempe Culpam, Eventum sortiri cernat.* Volkelius de Creatione, sic---*Idco Deus ex nihilo omnia fecisse dicitur, quia ea creavit ex Materia informi, H. E. Ejusmodi, quæ nec actu, nec naturali aliqua Potentia seu Inclinatione Id fuerit, quod postea ex ea fuit formatum; ita ut nisi vis quædam infinita accessisset, nunquam quicquam ex ea fuisset extitutum.* At non extendit hanc vim infinitam ad Creationem hujus materiæ informis ex Nihilo, sed accedit potius ad Illorum sententiam qui eam increatam affirmant, cum Scriptura nihil omnino dicat de Creatione illius. Moscorovius item, de Bapt: cont: Smigl. c: 3. p. 78, 79. Negat, Creationem oportere esse Productionem Rerum ex Nihilo. Atque asserit, quosdam statuere Materiam primam fuisse æternam, non leviculis Rationibus impulsos, nec quibus divinæ literæ uspiam contradicant, & refutare conatur omnia Smiglecii Argumenta in contrarium ab eo producta, sc numero 5. Ita limitat Omnipotentiam Dei, ut Crellius modo dictus Omniscientiam divinam certis quibusdam Terminis circumscribit; quando asserit, eam non extendi ad illa, quæ non sunt natura sua Scibilia; *Talia autem, inquit, sunt futura Contingentia determinate sumpta. Alioquin, humanæ voluntatis libertas*
neganda

neganda erit, & omnia erant necessaria. Cap: 24. pag: 202. Socinus quidem agnoscit prædictionem quorundam Futurorum à Deo, quæ nunquam fallit; eam tamen præpostere dependere vult, non ex Præscientia divina, quæ ad omnia se extendere dicitur sed ex solo Decreto divino. Sic enim ille. *Mirum esse non debet, si Deus Populi sui Afflictionem ab Egyptiis, tanquam certissime futuram prædicere potuit, non quidem ex prænotione quadam inexplicabili & incomprehensibili omnium quæ fiunt, sed ex Decreto.* Sic ille, Prælect: Theot: p. 547. Col: 2. Resp: ad Cen: c: 15. v. 13, 14. Tom: 1. Idem Ib: p. 548. Col: 2. Resp: ad Marc: 14. 30. Petrus propter Temeritatem suam meritus fuerat, ut in ejusmodi scelus laberetur, & divina Gratia, qua ab ipso abstinere potuisset, prorsus destitueretur; ex cujus Gratia subtractione, jam à Deo in Petri Temeritatis & Arrogantiae pœnam decreta, unde necessario Negatio ista, occasione oblata, consecutura erat, prædicit Illam Christus; non autem ex alia aliqua Dei Prænotione. Nec alia præterea re opus fuit, nisi ut Occasio Christum negandi Petro daretur. Id quod ipsum Deum curasse, i. e. effecisse, ut ab Ancilla ista aliisque interrogaretur, & ex numero Discipulorum & Comitum Christi esse diceretur, nihil absurdi continet. Atque Ib: sic--Deus solet falsos Prophetas excitare, ut tentet atque exploret suos Deut: 13. 3. Thes: 2. 10, 11, 12. Igitur potuit Deus per divinos Viros, perque ipsum Christum, falsorum Prophetarum Adventum prædicere; non quia id prævidentia inexplicabili prænosset, sed quia sic futurum decreverat; prædictum simul fuit multos futuros, qui falsis illis prophetis fidem adhibeant; non quia Deus; Ratione quadam prorsus incomprehensibili, multos futuros antea noverit, qui dig-

ni sint quibus efficacia illa erroris mittatur; verum, quia cum ejusmodi Homines ii sint, qui Veritati non obediunt, ut ibidem Paulus ait; ii vero, qui veritati non obediunt, aut pessimi quidam & perversi sunt Homines, aut ejusmodi qui nimis negligentes in Rebus divinis sunt, quorum semper ingens fuit, & futurus est Numerus; certum est, non desuturos unquam, qui ea Punitioe Dei sint digni.

§. 62. Hæc Socinus. At inter illius Discipulos, nemo audacius Naturæ divinæ Perfectiones violavit, tum subtrahendo quæ ei debita erant, tum affingendo quæ ei maxime incongrua erant, & eo prorsus indigna, quam Conradus Vorstius, Professor olim Theologiæ in Academia Leidensi; cujus libros proinde, qui blasphema ista Dogmata continebant, Seren. Rex noster Jacobus publice cremari jussit in Cæmeterio Paulino & in utraque Academia. Intercessit quoque, per legatum suum, cum fæderatis Belgii Ordinibus, ut illum, non solum Munere professorio privarent, sed etiam e finibus suæ ditionis pellerent. Et, ut palam ostenderet, quanto zelo tueretur fidem antiquam & Apostolicam, cujus ipse defensor erat, contra insana & impia Vorstii Dogmata, edidit libellum, cui Titulum dedit, Protestatio Antivorstia, in quo Illorum præcipua & maxime perniciofa notavit, excerpta è variis Ipsi-
us Tractatibus, quorum Titulos & paginas in margine citat. Hæc autem fere sunt. Nihil vetat Deo etiam Corpus ascribere, si vocabulum Corporis in Significatione latiore sumamus. Non satis circumspecte loquuntur, qui Deum, ut essentia, sic etiam voluntate, prorsus immutabilem esse affirmant. Nusquam Scriptum legimus, Dei substantiam simpliciter immensam esse; imo non pauci sunt, quæ contrarium sensum habere

bere videntur. Magnitudo nulla actu infinita est. Ergo nec Deus pater peculiarem quandam entitatem, seu quasi limitatam & restrictam essentiam habere putandus est. Nusquam diserte Scriptum est, substantiam Dei simpliciter, seu quovis modo, immensam & infinitam esse; & non pauca in S. literis occurrunt, quae contrarium, non dico clare asserunt, sed tamen asserere videntur. est in Deo quantitas sed non physica, verum hyperphysica; attamen nobis plane imperceptibilis & mere spiritalis. Deus quolibet sensu recte Infinitus dici non potest, quum Infinitudo illa, quae Definitioni certae opponitur, in Deum revera non cadat. Deus est in aliquo loco, sed non Physico, verum in Spatio abstractissime sumpto quod Deus suo divino modo adimplet. Deus compositus est ex Materia & Forma, in sensu quodam improprio; vel, si mavis, per Catathresin quandam per quam vocabulum Corporis, item quasi Materia & forma, seu quasi compositionis ex Genere & Differentia, aliquando eidem attribui posse non immerito Alicui videatur. Deus non est immutabilis, ut essentia, sic Voluntate, unde porro non difficulter efficitur, etiam interna quaedam Accidentia in Deo, hoc est in ipsa (ut sic dicere liceat) procreta Dei mente & Voluntate, revera existere. Quod alibi sic emollit, seu potius fuco illinit. Deus non quidem subjectum est ullis veris Accidentibus; tametsi per liberam voluntatem quaedam Accidentia latissime sic dicta, tum ad se, tum in se recipit Deus. Si omnia, & singula Rerum Eventa praecise & ab aeterno definita fuissent, nihil opus esset continua Rerum Inspectione & Procuratione, quae tamen Deo passim tribuitur. Plenius tamen respondere videntur, qui certam quidem in Genere universalem Dei scientiam esse docent; sed ita tamen, ut plures Certitudinis Causas in visione Praesentium ac Praeterito-

rum, quam in visione futurorum contingentium agnos-
cant. Omnia etiam decreta, quæ semel apud se præcise
definivit, uno modo & Actu, post factam Definitonem,
accuratissime novit; sed de aliis omnibus & singulis,
quacunque sunt aut fiunt, seorsim & per se consideratis,
hoc affirmari non potest; quippe quæ, non modo successive
in Tempore, verumetiam contingenter; & sæpe conditio-
naliter existunt. Futura contingentia, comparative lo-
quendo, etiam coram Deo dici possunt minus certa,
quam Præterita & Præsentia. Quod suum Dogma de
limitata & incerta Dei Præscientiâ à Socino magi-
stro suo, una cum cæteris, didicit; qui, cum negare
non aude et prædictionem quorundam contingentium
à viris divinitus illuminatis, quæ in unam par-
tem certo determinata erant ex decreto Dei, latè
tamen absurde, ut mihi videtur, eorundem Præsci-
entiam in Deo negat, (quam inexplicabilem vocat,
& incomprehensibilem) quâ Deus quicquam pro
certo determinare possit, quod non certissime futu-
rum prævidit; seu de quo ipse dubius esset; & conje-
ctando solum assequeretur, illud eventurum esse;
cum eventus interim revera in & ex se incertus sit,
ut qui dependeat ex dubia & incerta voluntatis huma-
næ determinatione, aliisque causis contingenter ope-
rantibus. At S. Scriptura scientiam Divinam præ-
dicat omnino infinitam, Præscientiam decretis ante-
ponit ut natura sua priorem, futura omnia ut Deo
præsentia repræsentat, & Dei consilia impervestiga-
bilia affirmat, nec Ingenii humani modulo dimeti-
enda. Intelligentiæ illius non est numerus, neque In-
vestigatio. Plal. 147. 5. Isa. 40. 28. Cogitationes &
via meæ, inquit Deus, non sunt sicut vestræ, sed
exaltatæ præ iis, sicut Cœli supra Terras. Isa. 55. 8,
& Intellexisti cogitationes meas de longe. Ps. 139. 2.

omnes vias meas προέδεις, prævidisti. Ita Sept. v. 3. non est verbum in lingua mea (nondum ore prolatum) quin Tu illud totum, seu omnino noveris. v. 4. Hæc scientia tua est mirabilis supra me; sublimis est; non possum ad eam pertingere. v. 6. O altitudo divitiarum & sapientiæ & Scientiæ Dei! quam inscrutabilia sunt Judicia ejus, & impervestigabiles viæ ejus! Rom. 11. 33. Quos præscivit, prædestinavit. Rom. 8. 29. Electis secundum præscientiam Dei Patris. 1 Pet. 1, 2. A seculo nota sunt Deo omnia Opera ejus. Act. 15. 18. Ubi loquitur Jacobus de Operibus Dei, ab eo per Prophetas ante-dictis Deus operatur omnia secundum consilium siue decretum [τὴν βουλὴν] voluntatis suæ. Eph. 1. 11. Christus de mortuis loquens, qui resurrecturi erant, dicit; omnes Deo vivunt. Luc. 20. 38. quasi jam viverent, & actu surrexerint. Deus mortuos vivificat, & vocat ea quæ non sunt, tanquam essent, seu actu existerent. Rom. 4. 17. Ita suam Deo Gloriam derogat Vorstius certam ei futurorum omnium Præscientiam denegando, cum (ut alibi loquitur) vult Deum per *discursum* quendam conficere de futuris, quasi de Incertis. Nec minus ei injurius est, cum Affectus humanos Deo tribuit, idque vere, & suo modo proprie, hoc est, pro divinæ, licet non pro naturæ nostræ proprietate sc. Affectus Amoris, odii, iræ &c. imo merus atque Desperationis, ut idem Rex noster illi merito exprobrat; licet turpiter negare cogatur, quod turpius asseruisse deprehensus est. Sic & in Reliquis fere, ne pro plane Blasphemo habeatur, & Dogmata à se asserta, Christianis lectoribus horri essent ad primum Intuitum, Illa lenit & expolit, & limitationibus quibusdam sophisticis virus lethiferum abscondere nititur, cujusmodi sunt, *Quodammodo,*

modo, *Quadrantenus, in meo sensu, Aliquantenus, improprie loquendo & metaphonice, videtur, nihil absurdi erit si hoc Deo ascribamus, & similia;* quibus passim utitur tum ut modestiam simulet, tum ut Placitorum suorum venenum placidius & occultius instillet in animos lectorum. Sic enim, ut cum eodem Rege nostro loquar, hic Anti-Johannes in Cœlos, & Dei Solium, profano Alarum remigio sublatus, sacram illius et ineffabilem essentiam, quæ miranda erat, non rimanda, sacrilegis quæstionibus sollicitat, & Infinitatem, unum ex Attributis divinis, cum Immensitate, quæ nonnunquam Creaturis tribuitur, commiscet; essentiam & substantiam, cum Hypostasi confundit, primas & secundas Creationes invehit, mediatas & immediatas; Deum quantum facit, & qualem, Æternitatem è seculorum Periodis componit, & cum Æviternitate confundit; Deum inficiatur Actum purum, & Qualitatum expertem, utpote qui Aliquid in seipso diversitatis aut multiplicitatis habeat; & (horresco referens) Principium cujusdam mutabilitatis; quasi Bellum non Theologiæ solum, sed humanis omnibus scientiis indixisset. Denique sic concludit. *Neminem hic recuso Judicem, an justis de causis videar commoveri, ut vel maxime Reformata Religionis Professor non forem, sed latiore vocis usu Christianus; aut, si velis è Schola Platonis Theologus, naturali saltem numinis Cognitione præditus.*

§. 63, Hæc de Vorstio, ejusque impiis Dogmatibus, circa Dei naturam & Attributa, quibus censoriam notam inussit Seren: R. noster Jacobus. Fas sit, pauca quædam his præfatis adjicere ex R. Daventarii nostri Dissert. de Prædest. Quibus Vorstius impugnat universalem Dei Præscientiam propriæ

voluntatis Immutabilitatem, & Dominium in voluntatem humanam. Sic etenim Vorstius. *Infallibilis ista, & prorsus universalis omnium futurorum Præscientia nulli usui est in Deo* Not. ad disp. de Deo. pag. 329. *Admissa hac Præscientia universali, & prorsus infallibili, necesse est, multa Scriptura loca mirabilibus Glossis torquere.* Ib. p. 330. *Absit, ut Deo vel Hypocrisin, vel Temeritatem atque Imprudentiam ejusmodi attribuamus, cujusmodi per infallibilem illam omnium futurorum prænotionem, induci omnino videtur.* Ib. p. 331. *Voluntas Dei ad extra, non minus in Deo, quam in Angelis & Hominibus, ad opposita vertibilis est.* Ib. 371. *Nihil absurdi ex eo sequitur, quod Deus in Tempore quadam præcise ac definite velle aut nolle dicitur, quæ fortassis antea non ita præcise, vel voluit, vel noluit. & crassius, p. 486. Penitentia recte Deo convenit, quatenus ipsa opera sua, propter supervenientem aliquam causam insperatam, vere improbat, deserit aut mutat.* Postremo, de Dominio Dei in nostras voluntates sic statuit. *Virtutes & bona Opera liberè prorsus & contingenter in nobis esse, aut à nobis fieri, vult Deus; eoque, potentius aut efficacius ea ipsa, quam per modum voti & desiderii velle non potest.* Amica Duplic. ad Jo. Piscat. p. 55. *Hinc illius Discipuli affirmant, Deum nunquam absolute velle, aut præcise intendere, cujusunque Hominis Conversionem; sed è contra, quod positis omnibus Gratia divina operationibus, quibus Deus utitur ad Conversionem humanam, ita tamen maneat ipsa conversio in Hominis Potestate, ut converti possit, vel non possit.* Hæc ille.

§. 64. S.S. Trinitatis mysterium, quod Ecclesia Catholica non modo semper agnovit, sed & pro primario Fidei Christianæ Articulo Filiis suis credendum injunxit, haud satis putarunt disertis verbis abnegare,

abnegare, nisi & impie quoque blasphement. Deum Patrem negant fuisse talem ab æterno, cum negant eum habuisse Filium ab æterno. Christum Dei Filium pro nudo Homine habent; ut Paulus Samosatenus olim, & Photinus; & ante eos, Ebion atque Cerinthus; ad quorum Hæresin debellandam Joannes dicitur Evangelium suum scripsisse; ideoque in ipso Principio Illius, Christi Deitatem asseruisse. Nec non Spiritus S. Deitatem omnino tollunt, cum affirmant, eum esse duntaxat virtutem Dei Patris, non autem substantiam aut Personam. Catechismus Raviensis asserit, *Sententiam eorum, qui Christo divinam naturam tribuunt, esse non solum sanae Rationi, verumetiam divinis literis repugnantem; & graviter errare eos, qui statuunt non solum Patrem, verumetiam Filium & Spiritum S. Personas esse in una Deitate.* Idem quoque Catechismus, & Schlichtingius in Symbolum, multum laborant, ut Argumenta ab Orthodoxis à S. Scriptura adduci solita pro Deitate utriusque, irrita reddant, dum ea in Hæreticum sensum detorquent. Hanc pariter censuram de istiusmodi Argumentis tulit Contr: Vorstius, *Argumenta, inquit, quæ adferuntur à Patribus, vel à recentioribus Theologis, pro æterna Christi Generatione, aut fallacia sunt, aut frivola.* Smalcus item sic—*Substantiam Dei esse simplicissimam, & numerounam, & tamen ex ea generari Alium, contradictionem implicat; & Ratiuncula Adversariorum in contrarium allata, Deum sc. de Substantia sua Filium generasse, nugatoria sunt.* Resp. ad nova Monst. part. 2da m. c. 22. p. 198. Cum autem Smiglecius objecisset, Christum sibi quamplurima in Evangelio attribuisse; quæ ipsius æqualitatem cum Deo Pa-

tre evincunt, qualis nulli Creaturæ competit Smalcus resp. et, *Hujusmodi Prærogativam non parum conducere ad augmentum Gloriæ Divinæ, & generis humani Solatium, qui sunt Duo præcipui fines, ad quos Deus collimat. hæc insuper adiiciens--Dico non posse quidem Creaturam per Omnia prorsus esse æqualem Deo, sed potest esse in quibusdam Rebus* Ib. c. 24. p. 216. Paulo post tamen asserit; Christum sibi divinam naturam arrogasse, plane controversum est imò omnino falsum. p. 220. Idem, in exam. 100. Errorum, hæc de Christo habet. Christus, ante Resurrectionem, non fuit perfecte, aut Christus, aut Dei filius, aut Deus. Err. 26. Christus dici non potest natura Deus sine Gloriæ patris imminutione. Err. 28. Christus non habet Potestatem rem ullam creandi, sc. ex Nihilo. Creationi Rerum aliquarum nullus hodie est locus. Err. 31. Ergo nec Ammarum humanarum, juxta Illum. Christi Potestas non absolute æterna futura est, sc. respectu Fidelium. Err. 32. Idem in exam. 157. Errorum reliquorum, quos Smiglecius ei objecerat, in Resp. ad nova Monst. Christus ante Mundum non extitit. Per eum Mundus non est conditus. Err. 45. Christus Angelos creavit, per reformationem Politia Ipsorum; sc. ut nunc ipsi subderentur, sicut prius Deo Patri soli. Err. 36. Pariter, de Dæmonibus--Dæmones per Christum dici possunt creari, quatenus Illorum Potestatem ita reformavit, ut nunc ei subditi sint, & pareant, qui antea soli Deo subdebantur, & parebant. Err. 123. Id. Resp. ad nova Monst. part. 2^dam. c. 17. p. 153. Illa verba Apostoli de Melchisedeco sine patre, & matre; non habens Initium dierum, nec finem vitæ. Hebr. 7. 3. Quæ de Melchisedeco typice, de Christo proprie

& juxta literam intellexit Ecclesia Catholica; vult Melchisedeco congruere, respectu Sacerdotii; neutiquam vero Christo, absolute atque simpliciter. Ostorodus autem, dum eadem verba explicat, hoc modo satis pro-
 caciter Catholicos infectatur, quando ait, detestabilem esse ruditatem, & negligentiam summam Illo-
 rum, qui verba illa ad essentiam, sive naturam Chri-
 sti referunt, quasi Ille in cælo matrem nullam, ut in
 Terris patrem nullum, haberet; cum hoc in Melchi-
 sedeco locum habere non possit, qui tamen filio Dei assi-
 miletur. Inst. cap. 41. Idem Smalcus in exam. 100.
 Err. hæc habet de Trinitate. Persona est natura in-
 dividua. Natura est Genus respectu personæ. Subs-
 stentia à Natura non distinguitur. Repugnat Rationi,
 unam numero Essentiam esse in pluribus. Err. 65-98.
 Sed audiamus ipsum Socinum de Trinitate sic dis-
 ferentem Usque Tempora Concilii Niceni & aliquanto
 post, (ut ex omnium, qui tunc extitere, Scriptis li-
 quet Ille unus verus Deus, quem passim sacra Testi-
 monia prædicant, solus pater Jesu Christi est credi-
 tus; & qui contrarium sentiebant ut Sabelliani, &
 eorum similes, pro Hereticis plare sunt habiti. Sic
 Ille, de Ecclesia. p. 345. Quo nihil falsius, aut in-
 fultius dici potuit; cum nemini ignotum esse que-
 at Veterum Scripta consulenti, quid senserit Eccle-
 sia illius ævi de Ebione & Cerintho, & Paulo Sa-
 mosateno qui Deitatem Christi, ac proinde Trini-
 tatem, negabant; & quod Sabelliani pro Hereticis
 ab eadem Ecclesia haberentur, quia Catholicam Fi-
 dem de eodem Dogmate, quam ipsa semper tenue-
 rat, violabant; licet alia prorsus Ratione; dum as-
 ferebant Trinitatem, non Personarum, sed Nomi-
 num solorum; sicut & Praxeas ante eos, qui De-
 um patrem cum Christo omnino confudit, & cru-

cifixum fuisse asseruit; unde Patripassianus dicebatur, & istius sectæ Princeps. Noctus item Sabelii antecessor, qui docebat Christum eundem, Ipsum esse Patrem & Spiritum Sanctum. Attamen verbis immediate sequentibus, non erubescit Ecclesiam Catholicam suæ ætatis, quæ hanc Sententiam de Trinitate Personarum in una Dei essentia defendit, Antichristiani mi reamea de Causa peragere. Idem, Animady in Assert. Theol. Col. Posnan. De trino & uno Deo, quarum prima hæc erat Impia & blasphemica secta, [sc. novorum Samosatensium] Dogma de trino & uno Deo, Commentum Antichristi, tempore S. Iustini Martyris inventum, asserit. In quam sic animadvertit Socinus *Imo contra Fidem de uno Deo, nullus gravior in Christi Ecclesiam ab Antichristi Spiritu error inductus est, quam in Deo, inque illius simplicissima essentia, plures esse Personas inter se distinctas, quarum qualibet sit verus Deus, & non patrem tantum domini Nostri Iesu Christi, esse illum unum verum Deum, sed Filium quoque ipsum, & Spiritum Sanctum. Quo nihil vel absurdius, vel, ut ita dicam, impossibilius, vel divinis Oraculis magis contrarium, excogitari potest. p. 423. Tom. 2. Hæc Socinus. At Andr. Dudithius, illius Discipulus, aliquanto petulantius inaccessit hoc S. S. Trinitatis dogma. Sic enim ille in epist. ad Joan. Lacisum equitem Polonum—Non sum jocularis, Lacisi, sed serio admodum professus sum, Confessionis illius Formulam, quæ Athanasii nomine circumfertur (quam non ab Athanasio, sed ab otioso potius aliquo Monacho, fuisse Scriptam, Camerarius noster opinatur) itemque Nicenum illud Symbolum, non esse S. Literis, & Christianæ Pietati consentaneum, sed ex humano sensu, & spinosis quibusdam frigidorum Sophistarum*

*Sophistarum argutiis depromptum. Abhorrent illa pro-
su; & valde quidem abhorrent à simplici illa & mi-
nime fucata Fide, quam Christus ipse, Magister & Ser-
uator noster, quamque ejus Discipuli docuerunt, litera-
rumque monumentis consignatam nobis reliquerunt. Op.
Soc. p. 500. col. 2. Tom. I & postea, Audi Augu-
stinum tuum, Trinitatis istius vestra Architectam. Ib.
p. 512. col. 2. Idem in Epist. ad Bezam --Tuum tibi
Augustinum proferam, cujus tantam Doctrina & San-
cti atis Opinionem in animas Hominum Satanas in-
seruit, ut major ejus, quam Christi Doctrina, fides
passim habeatur. Nam, cum alia multa plane ab Evan-
gelio abhorrentia, tum hanc de triplici Deo ecstati-
cam phantasiam, ex ipsius potissimum secundo Commen-
torum penu deprompserunt, qui Scholastici Theologi
nominantur. Ex hoc nimirum vino biberunt Illi primi.
Deinde, reliquas quoque Gentes Temulenti ipsi inebria-
runt; ita quidem, ut jam, quod ebriis accidere solet,
pro uno Tres, aut etiam plures perturbata visione, a-
spiciant. Sic ille. p. 525. col. 1. Idem, in Epist. ad
Petrum Carolinum --Tricipitem, Tergeminum hunc
Deum ignorarunt Apostoli, & tota illa orthodoxa Ec-
clesia. p. 533. col. 2.*

§. 65. Quod ad Christi Incarnationem attinet,
non unam Hæresin divulgant. Nam æterni Filii
Dei, Dei ex Deo ante secula geniti, Incarnationem
(quam ut summum Salutis nostræ mysterium, atque
Fundamentum, venerantur omnes vere Christiani)
procacissimis profanisque dictis excipiunt. O-
storodus vocat illam, *purum putum Hominum Super-
stitiosorum Figmentum.* Instit. c. 17. p. 96. Smalcus,
Dogma in Christiana Religione fere monstruosissimum.
Item, *Opinationem indignam, quæ in vera Christi,
Ecclesia locum habeat; nedum, ut fundamentum Salu-*

tis eam censeamus. Sic ille in Refut. Tho. Graveri de
 Incarnat. Idem in Exam. 100. Err. hæc habet. Ver-
 bum non est Caro factum; & oppositum dicere, error est.
 Err. 49. Christus à nativitate sua non fuit plenus gra-
 tia & veritate. Err. 50. Christus in morte desiit esse
 Filius Dei. Idem in exam. 157. errorum, hæc asse-
 rit eodem spectantia -- Tanta est fabula, ista duarum
 in Christo naturarum unio, ut vix Alia sit Illi par.
 Filii Dei cum humana natura unio, est Somnium anile.
 Christus secundum Carnem, id est, respectu conceptionis,
 dici potest Dei Filius, & Filius naturalis, quia natus
 Dei Filius. Christus Infans Deus vere non fuit, nec
 Christus perfecte nec Salvator nec Dominus. Nec ab infan-
 tia Spiritu Sancto repletus fuit, nec Rationis usum habuit,
 nec veram sanctitatem; quod postea aliquantulum
 emollit, interpretando de operibus Sanctis. Hæc
 ille, ab err. 6. ad err. 17. inclusive. Pergit vero sic
 in suo hoc Dogmate explicando. Christus propter
 similitudinem cum Deo, accidentaria ratione dicitur
 Dei Filius. Non enim est, nec esse potest Dei Filius
 propter generationem ex substantia Dei. Hoc enim ex
 impossibilibus unum est, Deum ex substantia sua ge-
 nerare. Err. 22. & paulo post -- Christus non est natu-
 ralis Dei Imago, sed nostri respectu, sc. ratione Do-
 ctrina. Err. 26, 27. Docent quoque, Christum in-
 carnandum fuisse, & in mundum venturum, etiamsi
 Homo non peccasset; hac Ratione addita, Quod eti-
 am Homo integer ex hac temporali vita ad aliam trans-
 ferendus fuisset, si maxime in statu primævo perstitisset;
 cujus Rei præconem & Perfectorem Deus Christum vo-
 luerit. Hoc tenent Sociniani, cum Andrea Osiandro,
 & Scholasticis nonnullis, vid. Jos. Stegm. Disp. 15.
 Dicunt item, Christum conceptum ac natum fuisse,
 non ex solo Maria semine & sanguine, sed ex carne a-
 liqua

liqua Substantia, quam Dei virtus in B. Virginis uterum immisit, vel inibi creavit; seu, ex semine aliquo purissimo, quod hoc pacto immissum est, aut illic creatum. Sic enim loquitur Smalecius, Resp. ad 2. part. Refut. Smiglecii. p. 156, 157, &c. Id. in exam. 157. err. in eundem sensum -- Nos tam ex Sanguine Maria, quam ex materia, à Deo ad Christi Corpus gignendum allata, Christum genitum esse dicimus. Err. 18. Denique Christum Davidis Filium dictum esse volunt, non quod B. Virgo, ipsius Mater, ex Davidis familia originem duxerit, sed quod fuerit Iosepho desponsata ex illa Familia oriundo. Sic etenim idem Smalecius -- Satis est, ut Christus dicatur ex semine Davidis factus, si Virginis Maria, quæ uxor jam fuit Iosephi, semen vel sanguis ad Christi generationem accessit. Jam enim Virgo Maria in Davidis familiam transferat. Resp. ad 2^{am} part. Refut. Smiglecii. p. 158. & Schlicht. in Symb. p. 47. Iesus Christus Davidis Filius est, secundum Prophetarum Oracula, quatenus in utero Matris suæ, non prius, nec alii Alieni, quam Gentis Davidicæ viro, desponsata, sic illius Interventu conceptus, & ex ea genitus fuit.

§. 66. Quantum ad Christi Invocationem, & Adorationem spectat; Socinus quidem non semel utramque asserit, ut ipsi debitam, & earum observationem acriter urget contra Francisco-Davidianos. Etenim in Epistola sua ad Synodum Wægroviensem, Antitrinitarios inibi congregatos, vehementissime hortatur, ut de Adoratione & Invocatione Christi in Ecclesiis suis conservanda, inprimis laborent; eo quod, illa spreta, vel abjecta, nulla ratione fieri possit, quin ubique Judaismus vigeret, vel potius turpis Epicureismus atque Atheismus. Non vult item cum istis amplius in Rebus sacris commercium haberi, qui
admini.

administrationem Regni Christi, & divinam Potestatem, hoc modo non agnoscunt. *Consultit insuper*, ut Omnibus Verbi Dei Ministris injungeretur, ut in publicis precibus, statutis quibusdam diebus, Christum Jesum Dei Filium nominatim invocarent Tom. 1. p. 491. Catechismus item Racoviensis de iis Homini-
bus, qui Christum non invocant, nec adorandum censent, ita sentit; *eos prorsus non esse Christianos, cum reipsa Christum non habeant; & licet verbis id negare non audeant, reipsa negent tamen.* p. 115. At tamen idem Socinus, cum alibi probasset *Adorationem divinam esse Christo debitam, vi Particula [Sicut] qua ipse Christus utitur — ut omnes honorificent Filium, sicut Patrem honorificent.* Jo. 5. 22, 23. Statuit nihilominus haud minimam differentiam inter Honorem istum, qui Deo Patri, & qui Christo ipsius Filio, debetur. De Ecclesia. p. 353. Quam Differentiam explicat in Disput. sua cum Christiano Franken. *Dico, inquit, Deum adorari, tanquam Authorem Rerum omnium; Christum autem, ut quoddam medium, per quod ejusmodi Adoratio tendit in Deum.* Tom. 2. p. 772. Atque hoc ulterius sic illustrat. *Quemadmodum liber iste protrusus per mediam mensam, non dicitur esse eorum, quos in cursu pertransit, sed ejus tantum ad quem pervenit; ita Christi Adoratio, cum non permaneat in ipso, sed ulterius pergat in Deum, dicitur esse ipsius Dei.* p. 777. Imo alibi, *Invocationem Christi, quam (ubi Res ipsius postulabant) ut summe necessariam urgebat, cunctisque suis usurpandam imponi voluit, adeo neglectim habet, ut inter Adiaphora recenseat, qualia sc. à Deo in verbo suo, nec jussa sunt, nec vetita; adeoque ut ibidem recte infert, non omnino necessariam.* Sic enim ille, Epist. ad Geo. Eniedinum. p. 485. Col. 2. Tom. 1.

Smalcius

Similcius quoque in hoc, ut in aliis, Magistri sui sententiam tuetur. Cum enim pro nudo Homine Christum habeat, eum tamen invocari vult, & divinis Honoribus affici, ut *Deum factum sive Hominem deificatum, & numen secundarii ordinis, Deo supremo subordinatum*. Verum, cum ignorare non potuit, Deum unicum celebrari à Mose & Prophetis, sc. numen illud supremum, cui soli debetur Invocatio, atque Adoratio Divina; veteres item passim affirmare, Christum olim apparuisse Patriarchis, dictumque Jehovam, & divinis Honoribus affectum fuisse (adeo passim & constanter, ut Tertullianus inter ceteros Articulos & hunc ponat, in sua regula Fidei. De præsc. adv. Hæret. cap. 13.) quem tamen ipse, cum suæ Sectæ Hominibus, pro mera Creatura habet, neque prius existente, quam ex Spiritu Sancto incarnatus fuerit, in utero B. Virginis; ut hunc geminum Honorem Christo asserat, cogitur, tum vilipendere Doctrinam Mosis atque Prophetarum in hac re ut Christianorum Fidei haud correspondentem; tum affirmare, cultum divinum meræ Creaturæ legitime exhiberi posse, & Angelis creatis olim actu exhibitum fuisse, ex concessione Dei. Sic enim ille, in Exam. 100. errorum — *Non est certum, Deum ob naturam divinam præcise colendum esse*. Err. 8. *Unum tantum Deum colere, qui sc. est Deus summus natura, & Independent, est Judaicum quid, & quodammodo Abnegatio Christianæ Religionis*. Err. 15. *Parum curandum est Christianis, quid Propheta dicant de cultu Dei unius*. Err. 16. *Potest Deus præcipere, ut quicumque vel Angelorum pro Deo colatur*. Err. 17. *Angelis, qui sunt Dii cælestes, divinum cultum tribui posse, & re ipsa tributum fuisse in vetere Fœdere, nemo inficiari potest* — Semper

per nos obligat Dei praeceptum, quantumvis etiam cap-
tum nostrum superet; & satius est, de Teipso dubi-
tare, an recte rem intelligas, quam dubitare, an Deo
Aliquid precipienti sit obtemperandum. Permisit Deus
ut tunc Illud fieret, cum nondum exaltatus esset Je-
sus Christus, & Mediator Dei atque Hominum con-
stitutus. Nunc autem, postquam inter Deum & Homi-
nes medius constitit Dominus Jesus, ita sunt reformati
Angelorum Throni & Dominationes, ut divinum Ho-
norem Ipsi ab Homnibus exhiberi, nec Deus velit,
nec illi permittant. Err. 100. Interim, hunc honorem
divinum, quem ut Christo debitum asserit, non vult
esse illi parem qui Patri sive Deo summo debetur.
Hæc enim adjicit Christus pari absolute cultu cum Deo
non est colendus. lib. Err. 75. Idem in Resp. ad nov.
monit. part. 2. cap. 8. p. 80. ita disserit. --Si Ami-
quitas, quæ consecuta est Apostolorum Tempora, & ha-
tenuis durat, pro Deo non habet eum, qui est subordi-
natus; quid mirum, si consideretur, quod S. literæ te-
stantur, Defectionem à Fide venturam; & futuros
eos, qui non sint confessuri Jesum Christum qui in carne
venit, & ipsum qui eos redemit; & eo prolapsuros no-
mine tenes Christianos, justo Dei Judicio adactos, ut
mendacio credant.

§. 67. De Redemptione nostra per Christum, sive
liberatione à Peccato & morte; de illius Sacrificio
propitiatorio, Sacerdotio, merito, morte, officio
Prophético, descensu ad Inferos, Resurrectione,
Glorificatione, sessione ad dextram Patris, & Inter-
cessionem pro Ecclesia, pariter sentiunt contra Fidem
Catholicam. Redemptionem proprie dictam negant,
& Metaphoricam duntaxat esse volunt. Pretium
item Redemptionis abnegant, sive persolutionem
Poenarum nostris peccatis debitam. Sacrificium
Christi

Christi propitiatorium pro peccatis, & ejusdem intercessionem pro nobis apud Patrem in Caelis, in quibus munus illius Sacerdotale præcipue consistit, pariter destruunt, aut depravant. Sacerdotium nempe illius figuratum esse volunt, ut & Intercessionem apud Patrem; & mortem Christi solummodo Præparationem quandam ad sacerdotium suum obeundum. Negant quoque Christum esse Redemptorem, Mediatorem, aut Servatorem proprie sic dictum, viz. respectu liberationis à peccato & morte, sed figurate tantum, & æquivocè; nimirum, quod viam salutis nobis verbo annunciaverit; miraculis, effusione sanguinis, & Resurrectione confirmarit; vitæ exemplo, & resurgendo à mortuis, viam salutis ostenderit; quod vitam æternam nobis daturus sit, ut minister seu Instrumentum conferendi illam; quod sit Mediator solum sub ratione Internuncii, instar Moïsi, cujus officium fuit, non Deum Hominibus placare, sed de voluntate Dei Homines admonere. Denique, quod nos Deo reconciliaverit, per simplicem in Gratiâ receptionem; non autem Deum Nobis, per alicujus pretii solutionem, & acceptionem. De his enim ita Smalcus - *Pontifex legalis ad oblationes proprie dictas constituebatur; at Christus noster Pontifex ad Oblationem improprie dictam constitutus est, & improprie, ac omnino metaphoricè, & allegorice nomine sacerdotis insignitur.* Resp. ad nova Monst. part 2. cap. 13. p. 129. Idem in exam. 100. Errorum, asserit, Christum metaphoricè & improprie appellari Sacerdotem; neque obtulisse verum Sacrificium, sed metaphoricum. Voces Sacrificii, Oblationis, & Interpellationis, quibus utitur Apostolus, in Epist. ad Hebraeos, improprie & figurate accipi vocibus & phrasibus allegoricis è lege Mosai-

ca translatis. Christum in Cruce non seipsum sacrificasse, nec obtulisse Deo pro Nobis. Falsum esse, Christum in Terris purgationem Peccatorum fecisse. Christum in Calis primum, factum esse Pontificem, & ibi Sacrificium suum primum obtulisse. In Christi sacrificio, nullum (proprie loquendo) locum esse voluntati Christi, ut in aliis Actionibus. In liberatione nostra per Christum, Nemini quicquam pro nobis solutum, ita ut improprie dicatur Redemptio. Christum non esse sacerdotem secundum ordinem Melchisedech, quoad ritum sacrificandi. Christum passionem suam & mortem, non proprie meruisse suam Exaltationem, quia sc. Apud Deum nullus Merito locus est, cum nullum debitum sit ex parte Dei. Deus ex aequo, id est gratis donavit Christo exaltationem. Hæc ille Err. 57-67. Hinc est, quod Meritum mortis Christi omnino negent. Sic itaque Catechismus Racoviensis. p. 177. — Etsi nunc vulgo Christiani sentiunt, Christum morte sua nobis salutem meruisse, & pro Peccatis nostris plenarie satisfecisse, tamen ista Sententia est fallax & erronea, & admodum perniciosa. Smalcus quoque Meritum Christi penitus tollit, tam Sui-Ipsius respectu, quam humani Generis. — Non promeruit passione sua Christus, ut nomen haberet supra omne Nomen; sed propter passionem, hoc est non sine Passione, ex divina Gratia consecutus est suam summam Dignitatem. Resp. ad nova Monit. part. 2. p. 114. & postea — Falso asserit Smiglecus, Christum in Terris purgationem Peccatorum fecisse. lb. c. 13. p. 132. Meritum infert coactionem in Deo ad mercedem reddendam. Err. 130. Ex dignitate persone non sumitur valor Actionis. Err. 140. Hæc item ibidem habet contra Meritum Christi quod veniam Peccatorum, reconciliationem cum Deo, & vitam æternam nobis acquisivit, sc. in Exam. 157. Er-

rorum. Ubi asserit, Christum nobis Deum non reconciliasse nec ex offenso placatum reddidisse. Deum ex se, & sua sponte propitium fuisse Hominibus, absque Cujusquam reconciliatione. Modum, quo sanguine Christi dicimur redempti, cum esse duntaxat, quod sanguine Christi sit novum Fœdus confirmatum; & eodem sanguine nos commoveamur ad spem Gratia divina; Christusque mediante sanguine suo consecutus sit potestatem nos salvandi seu à morte liberandi. Deo non esse ullum Pretium datum pro nobis. Deum Patrem dici bene posse, nos acquisivisse Sanguine suo, quia sanguis Christi sanguis Dei dici potest. Sanguinem Christi non esse, proprie dicendo, efficientem causam remissionis peccatorum, sed causam administram, vel finem qua non; Dei vero Gratiâ esse causam effectricem remissionis Peccatorum. Christum Peccatorum nostrorum poenas in se luendas suscepisse. Nusquam in Scriptura legi de oblatione Corporis & sanguinis Christi. Non remitti nobis Peccata propter sanguinem Christi, nec sanguinem hunc commovere Deum ad remittenda nobis peccata. Christum vitam æternam nobis non comparasse, sed paratam à Deo annunciasse; neque effecisse, ut nos illam à Deo sponte oblatam amplecteremur, & consequeremur. Christum non habuisse ullum sanguinem, cum per Spiritum æternum sese obtulit Deo. Sanguinem Christi dici in Scriptura pretiosum, non quod aliquem valorem pretii habeat, sed quod sit sanguis æterni Fœderis. Sola Christi morte peccata non esse expiata, sed & Resurrectione, & sessione ad dextram patris, & Intercessione. Denique Christum sanguine suo pro nobis fuso, veniam peccatorum non impetrasse. Hæc ille. Ebr. 47-72. Tenent insuper Patres in Vetere Testamento, per Christum ut Mediatorem, adeoque per Ipsius Passionem & mortem, justificatos & salvatos non su-

isse; aut per Fidem in Illius meritum: necnon, eos, qui ante Christum fuerant, sub eodem vetere Testamento, dicunt habuisse tantum Promissiones temporales; Doctrinam vero de remissione Peccatorum per Messiam venturum, non fuisse iis notam; neque vitam æternam illis promissam, aut Spiritum Sanctum. Sic etenim Smalcus in Exam. 157. errorum. Hæc dogmata statuit. *Christum non omnibus esse promissum, sed Abrahamo primum, & ejus posteris. Christum in lege veteri non fuisse necessarium Hominibus ad Salutem. Ab initio mundi, fideles in Messiam fidem non habuisse; atque adeo, fidem in Christum ad Justificationem non fuisse requisitam. Fidem implicitam, seu confusam in Christum (quam aliqui dicunt, Homines sub vetere Fœdere habuisse) nihil conferre ad remissionem Peccatorum. Fideles in lege veteri nihil de fructu mortis Christi scivisse. Ante Christi Adventum, Peccata non esse Hominibus remissa propter Christum.* Err. 38. 46. & paulo post --- *Christus non est mortuus pro illis, qui ante ipsum fuerunt.* Err. 74. Deinde, hæc adjicit contra meritum & satisfactionem Christi, quibus semper innixa est Ecclesia Catholica, ut unico salutis nostræ Fundamento, & Spei Christianæ fulcro firmissimo; quæ tamen à Smalcio cum summa audacia & petulantia rejiciuntur, ut ex infra-dictis patet. *Ista per satisfactionem Christi, & meritum Redemptionis, tum S. literis, tum sana Rationi, contraria est. Gratuita peccatorum Remissio cum satisfactione pugnat. Error crassus est dicere, aliquid nobis per Christum proprie comparatum esse, sc. vitam æternam quam apud Deum paratam, procuravit nobis, & procurat. Christus non solum non satisfecit, sed nec satisfacere potuit. Sanguinis Christi valor non est infinitus. Dogma de satisfactione Christi, monstrosus est.* Dens pro peccatis

caris satisfacere non potest, nisi & natura divina patiatur. Err. 79. 80. & paulo prius --- Deus potest per Christum peccata remittere, & salutem tribuere ei, qui in Christum non credit, modo in Deum credat. Err. 77. Hæc ille ibidem, quæ ad superiora referri possunt.

Quod spectat ad officium Christi propheticum; negant eum instructum fuisse Omniscientia ad illius executionem requisita, ab ipsa Nativitate, & virtute hypostaticæ unionis; sed quod aliquanto Tempore ante initium Ministerii, in Cælum ascenderit; ubi cum Deum Patrem viderit, & ab eodem edoctus fuerit, rursus ad homines docendos descenderit. Ita Smalcus affirmat, Christum bis ascendisse in Cælum, semel in vita, secundo post mortem. Err. 73. Quod item tempus somniat esse illud; quod in deserto jejunus consumpsit post Baptismum, & Descensum S. Spiritus super eum in specie Columbæ; sicut Moses totidem Dies, noctesque jejunans in monte Sina, legem à Deo receperat, israelitis communicandam. Sic ille, De Divin: Christi cap. 4. p. 13.

Per Descensum Christi ad Inferos, nihil aliud significari volunt, quam eum verissime mortuum fuisse, & propriissime, ut quivis alius Homo moritur. Ita Smalcus ibidem. cap. 33. vel permansionem in statu mortis à quo nulla humana ope, nullis natura viribus, ad superos, Terramque viventium, id est, ad vitam, vitæque Actiones præterquam sola insuperabili Dei Potentia, redire quisquam valeat. Ita Schlicht. in Symb. p. 73. At, pace illorum, Descensus hic significat motum ad locum, non permansionem aut quietem; quæ motui opponitur. Apostolus item affirmat, Christum descendisse in Inferiora Terræ, & in Abyssum. Eph. 4. 9. Rom. 10. 7. Quæ verba haud intelligi possunt

sunt de sepultura Corporis Christi. Veteres item uno fere ore interpretantur hunc Descensum de Anima Christi in statu Separationis, quando ivit εις δίκον Αδου, sive in Domum Inferni, nimirum in Habitaculum Animarum separatarum, ubi & permansit usque ad horam Resurrectionis, cum Corpori suo denuo unita est. Atque hoc ex eo patet, quod sicut inde reduxerit Animas quamplurimum Sanctorum, qui paulo post illum, e Monumentis suis resurgentes Hierosolyma ingressi sunt, & à multis manifestè conspexi Mat. 27. 52, 53.

Christum propria virtute è mortuis resurrexisse, non solum negant, sed & cum risu atque indignatione rejiciunt. *Quid enim magis, vel risu dignum, ait Socinus, vel à veritate alienum, aut videri, aut esse potest, quam eum, qui mortuus sit, seipsum in vitam revocare?* Sic ille, Disp. de unius Filii exist: Smalcius item hoc Dogma sic irridet — *Fabula est, Christum aliquam virtutem in Resurrectione declarasse; quæ, ut falsa est, ita seipsam etiam destruit. Falsa est, quia Dei Patris virtuti diserte hoc tribuitur in S. literis, quod Christus ex mortuis resurrexit. Seipsam destruit; nam si Christus mortuus fuit, quomodo omnipotens fuit, vel quomodo aliquid in Resurrectione declarare potuit? cum mortui, ut non sunt, sic etiam nihil agere possint; & si aliquid agant, jam hoc ipso mortui non sint.* Resp. ad nova monst. part. 2. cap. 21. pag. 190. Catechismus quoque Racoviensis dicit, *Illos falli vehementer, qui dicunt Christum excitasse Seipsum à mortuis.* p. 216. Attamen si Christo ipsi Fides, ut Potestatem habuit ponendi vitam, ita & eam denuo assumendi. Jo. 10. 18. Neque dubium est, quin præstiterit Promissum Judæis factum, solvite Templum hoc (de corpore suo loquens) & in tribus Die-

bus suscitabo Illud. Ib. cap. 2. 20, 21.

Dicunt etiam, Christum non habuisse corpus immortale statim à Resurrectione, sed tunc demum, cum in Cælum translatus est. Sic Ostor. Instit. cap. 41. & Socinus -- Non est Christus Iesus, quamvis, ut non amplius moreretur, à mortuis excitatus, immortalitatem sui Corporis, & Gloriam adeptus, nisi cum in cælum translatus est. Sic ille, de statu primi Hom. c. 8. p. 236. Smalcus Socini Dogma confirmat, quando ait, Christum post Resurrectionem Immortalitatem veram non habuisse, quamdiu in Terris commoratus est. Asserit autem, Christum factum esse immortalem per & post Ascensionem in Cælum. Relp. ad nova Monst. part. 2. c. 21. p. 193. & paulo post, negat Corpus immortale oculis corporeis videri posse, aut Manibus tangi, cum Immortales Deo similes sint, qui nec videri possunt nec tangi. Sic ille Ib. p. 195. Proinde, negat Stephanum & Paulum Corpus Christi immortale oculis humanis aspexisse. Ib. p. 194. At si hæc sententia aliquid virium habeat, aut Ratio à Smalcio allata, S. Scripturæ repudiandum est, quæ non semel satis diserte asserit, Sanctos post Resurrectionem in Corporibus glorificatos, & Christum Dominum in Gloria sua visuros & se invicem. Negat, insuper, omnem Potestatem in Cælo & in Terra reipsa datam fuisse Christo cum hanc sibi asseruit. Matt. 28. 18. Paulo post vero dandam fuisse contendit. Ib. p. 195. Atque alibi, negat Christum, cum post Resurrectionem diceret, Accipite Spiritum Sanctum, dedisse illum reipsa, sed tantum prædixisse, quod dandus esset, sc. per Afflatum in die Pentecostes. Exam. 157. Err. 24. Ibidem quoque eadem Dogmata repetit, ne ab eo temere prolata existimaremus -- Christus cum Corpore mortali surrexit, & Filius Dei factus est. Err. 31, 32. Corpus

immortale oculis mortalibus videri non potest. Err. 116.
Paulus vere Christum non vidit, neque Stephanns. Err.
 117. *Corpora immortalia tangi non possunt.* Err. 121.
 At S. Scriptura è contra affirmat, Christum in Cor-
 pore suo glorioso, tum à Stephano, tum à Paulo con-
 spectum fuisse, non inane Phantasma, non Angelum
 in forma Christi, non ipsam Christi Deitatem, quæ
 prorsus invisibilis est. Stephanns dicitur intentis in
 Cælum oculis vidisse Cælos apertos & Filium Ho-
 minis stantem à dextris Dei. Act. 7. 55. eundem
 certe quem jam expiaturus sic inter orandum allo-
 cutus est, Domine Jesu, suscipe Spiritum meum. v.
 59. Ille quoque qui Paulo apparuit eumque in via
 prope Damascum allocutus est se Jesum Nazarenum
 vocat, Ib. cap. 9. 9. & 22. 8. Ananias item, ab eodem
 Jesu præmonitus, & ad Paulum missus, ut illum bapti-
 zaret, oculosque illius aperiret, satis clare idem af-
 firmat -- *Deus, inquit, Te designavit, sive præordi-
 navit, ut videres Justum illum, & audires vocem
 ex ore ejus.* Ib. v. 14. Ipse quoque Paulus ad Corin-
 thios suos scribens, cum recensuisset varias Christi
 Apparitiones, quibus se visendum exhibuit oculis
 Discipulorum post Resurrectionem, viz. Cephæ, Ja-
 cobi, undecim Apostolorum, Fratrumque quingen-
 torum una congregatorum, tandem hæc adjiecit de
 semetipso -- *Novissime autem Omnium, tanquam A-
 borreo, visus est mihi.* 1 Cor. 15. 8. Quod autem
 Christus, statim à Resurrectione, corporis sui Im-
 mortalitatem consecutus sit, ex eo liquet, non so-
 lum quod, pro libitu suo evanuerit ex oculis Disci-
 pulorum. Luc. 24. 31. clausisque januis ad eos non se-
 mel introiverit. Jo. 20. 19, 26. (quæ Corporis sui
 naturam atque conditionem plane mutatam osten-
 dunt) sed ex disertis ejusdem Apostoli verbis, ubi
 inquit

inquit --- Christus resurgens (seu potius, excitatus, ^{exstans}) ex mortuis, non amplius moritur; mors ei non ultra (vel amplius) dominatur. Rom. 6. 9. Quinimo, si Christus in Corpore mortali resurrexerit, Corpus illius in statu minus perfecto fuisset per quadraginta Dies, quam corpora Sanctorum post Resurrectionem, cum illa statim immortalitatem induitura sint, & mors illico absorbenda sit in victoriam -- seminatur, inquit, Corpus in corruptione, surget in In corruptione. Seminatur in Ignobilitate, surget in Gloria. Seminatur in Infirmitate, surget in virtute. Seminatur Corpus Animale, surget Corpus Spiritale. 1 Cor. 15. 42, 43, 44. & paulo post -- Cum mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo qui scriptus est, Absorpta est mors in victoria. Ib. v. 54. Equidem, de Christo memoratur in Evangelio, quod non solum Corpus suum Discipulis tangendum præbuerit, sed etiam quod cum eis ederet ac biberit post Resurrectionem. Hoc autem sine dubio fecit, non quod victu indigeret ad mortale corpus sustentandum, sed ut veritatem Corporis ostenderet, ejusdem Corporis quod in Sepulchro conditum est. Unde & vestigia vulnerum simul ostendit, idque non oculis duntaxat visenda, sed & manibus palpanda. Alioquin concludere possemus, etiam Angelos illos, qui Abrahamum & Lotum visebant, & cum eisdem comedisse memorantur, fuisse mortales & cibo indiguisse ad vitam sustentandam. Negant etiam Christum, post sui Glorificationem in Cælo, amplius habere carnem & sanguinem ita Smalcus cum aliis in exam. 157. errorum - *Christus in Cælo imperfectus & maculatus esset, si sanguinem haberet.* Err. 155. *Corpus Christi non habet vestigia vulnerum.* Err. 119. *Christus ratione Corporis gloriosi post ascensionem suam*

in Cælum, est Spiritus vivificans, sicut primus Homo ratione Corporis, factus est in Animam viventem. Err. 25. Equidem dicimus cum Apostolo, *Carnem & Sanguinem Dei Regnum possidere non posse.* 1 Cor. 15. 50. Sed cum eodem Apostolo interpretamur ipsius verba de Carne & Sanguine, quales nunc habemus in mortali statu. Immediate enim hæc subdit -- Neque corruptio possidebit Incorruptionem. At certe, si Christus in Cælum ascenderit cum eodem corpore quod è sepulchro resurrexit, & si resurrexit in eodem Corpore quod in Sepulchro reconditum est, (ut Evangelium diserte testatur) Corpus ipsius jam in Cælo glorificatum, habet eandem substantiam carnis & sanguinis, quam antea in Terris habuit, etsi qualitatibus mutatis. Idem enim qui se exinanivit usque ad mortem Crucis, à Deo fuit in Cælos exaltatus. Phil. 2. 7. 11. Christi Glorificatio non peremit corpus ipsius, sed perfecit; neque aliquid de eo abstulit, sed totum extulit. Alioquin Christus non retineret naturæ humanæ Integritatem, nec Appellationis humanæ veritatem præstaret; cum tamen post Ascensionem quoque suam in Cælos; imo, cum in summa Gloria venturus est ad iudicandum vivos & mortuos, vocetur Homo, & Filius Hominis. Mat. 16. 27. & 19. 28. & 24. 27, 30, 37, 44. & 25. 31. comp: Act. 7. 56.

De Sessione Christi ad dextram Patris, qua significatur, Lignitas Deo Patri proxima, & potestas ipsi concessa super omnes Creaturas, in ordine ad Ecclesiæ suæ Gubernationem in hoc seculo, & æternam salutem in futuro; non unum Heterodoxon tenet Smalcius, quo partim Rem totam mala Interpretatione corrumpit, partim eam, plusquam oportet, tum adauget, tum diminuit. Sic enim ille. *Sessio Christi ad dextram*

dextram Dei, est Christi Divinitas. In Exam. 100. errorum. Err. 71. *Christus in usu sua Potestatis, quam à Patre accepit, à Deo non dependet. & paulo post — Per sessionem Christi ad dextram Dei affirmari videtur, Deum Christo, in salute Hominum procuranda, locum quodammodo honoratiorem ad Tempus concessisse — Deus ad certam Tempus Jesu Christo cessit suum Imperium super Homines, quod ad salutem eorum attinet.* lb. Err. 34. Quasi Rex summus exuat se Imperio, cum vices suas ad Tempus alicui Praefecto mandat; ut Pharaon quondam Josepho. Quasi Regnum caeleste, quod nunc exercetur in Ecclesia, non appelletur Regnum Dei Patris, æque ac Christi. Eph. 55. Apoc. 12. 10. Quasi demum mater Filiorum Zebedæi, cum supplex petierit à Christo, ut unus illorum ipsi ad dextram assideret in Regno suo, hoc voluerit, ut honoratiorem locum illi cederet. Sed ut in hoc nimis est, ita non longe post Christi regiam Potestatem nimis restringit, dum ait — *Christi Providentia, proprie loquendo, ad neminem spectat, nisi qui ejus sit — curam sui tantum populi, proprie loquendo, gerit.* Err. 42. At Scriptura non semel affirmat, & Smalcus alibi concedit Christum, post exaltationem suam ad dextram Dei in Caelis, non solum Dignitate superiorem esse omni Creatura, sed & Potestate, quam & exercet in Angelos, tum Bonos, tum Malos, & licet peculiarem curam Ecclesiæ suæ gerat, quæ ipsius fidem profitetur, & leges observat, nequam tamen Providentia sua destituit reliquum Genus humanum, quod totum redemit, & cujus salutem, tum serio optat, tum sedulo procurat. Alioquin nunquam misisset Apostolos suos, miraculorum virtute armatos, & linguarum Dono instructos, non solum ad incredulos Judæos, sed & ad omnes mundi

mundi Gentes ubique dispersas, ut eas per Evangelium iuvitarent ad fidem amplectendum, qua veniam omnium peccatorum, vitamque simul æternam, omnibus obtulit, quicumque pœnitentiam agere, sin- cere in ipsum credere, ipsius mandatis obtemperare, & tum in hac fide, tum in Obedientia legibus suis præstanda, ad finem usque vitæ perseverare volue- runt. Neque adhuc cessat, aut unquam cessabit hæc Christi Cura atque Providentia, usquedum Ele- ctorum numerum compleverit, & ad iudicandum Genus humanum in fine Mundi advenerit. Si- quidem Apostolorum Successores sub Christi auspiciis, huic sacræ Militiæ sedulo incubue- runt, ut crucis vexillum ubique circumfer- rent, Evangelium apud exteras gentes clara voce divulgarent; &, subactis Erroribus atque vitiis, quibus sub Satanz Tyrannide devincti jacebant, cunctos ita liberatos in Christi Regnum transfer- rent, Ipsiusque salutari Jugo subderent.

Denique negant Christum jam glorificatum ve- re pro nobis interpellare, seu intercedere apud Pa- trem in Cœlo; ex eo nempe, quod hoc repugnet potentia divina Christo concessæ; cum is, qui pro- prie orat, Potestatem omnia faciendi non habeat Idcirco, Interpellationem hanc dicunt esse plane figuratam, qua nihil Aliud significatur, quam to- tam illam Potestatem, Christo divina Benignitate contigisse; quo sensu, Interpellare erit, potentia à patre accepta, Nostri curam gerere. *Christus in cælo, inquit Smalcius, non nisi improprie interpellat pro Nobis.* Exam. 100. Err. 72. Et Catech. Ra- cov: *-Cum Scriptura testatur, Christum pro nobis in- terpellare, non fit propterea, ac si ille pro nobis preces ad Deum proprie fundat. Hoc enim simul non confi- stit*

sit cum perfecta Ipsius potestate, quam Deus ei re-
 ipsa concessit, & ob quam ipse Rex noster est. Verum
 in sit, ut in Membris nostris insigatur prorsus Pote-
 statem omnem, quam Christus habet, non ex sese ha-
 bere, verum Dei patris Dono; & ita omnia Opera
 efficere, ac si ad ea efficienda virtutem, Precibus in-
 terveniuntibus, subinde obtineret. Id vero Spiritus San-
 ctus propterea facit, ut Patris Prærogativa & Emi-
 nentia integra & inviolabilis persistat. Pag. 231. So-
 citius præterea huc miretorquet illa Christi verba.
 Jo. 14. 13, 14. Collata cum. 15. 16. Quicquid
 petieritis patrem in Nomine meo, dabo vobis.
 Cum Christus, ait, se facturum dicit, quicquid pa-
 trem Deum in ipsius nomine rogarent, satis sig-
 nificat, Rogare patrem in Christi nomine nihil
 Aliud esse quam patrem rogare, ad ipsum Christum
 preces dirigendo. Sic ille, Epist. de Invoc. Christi.
 p. 355. Tom. 1. sed è contra. Licet non existi-
 memus, Christum in statu Gloriæ collocatum, pro
 nobis apud patrem nunc intercedere, quemadmo-
 dum olim in Teris, nempe more supplicis, flex-
 is genibus, intentis in cælum oculis, clamore va-
 lido, & lachrymis manantibus; credimus tamen,
 cum Scriptura & Ecclesia Catholica, Christum sa-
 tis proprie dici posse pro nobis intercedere, & Pre-
 ces nostras Deo Patri offerre, ut apud illum ac-
 ceptæ sint, & effectum suum consequantur in gratiam
 precantiū. Modum quidem nescimus quo Preces No-
 stras sic offert, & pro nobis intercedit, sed Rem
 ipsam satis testatam habemus in S. L. teris, quæ affir-
 mant Christum in Cælos exaltatum ad Patris dex-
 tram sedere atque illic pro nobis intercedere; Cor-
 pus suum, quod olim crucifixum est ad humanum
 Genus Patri suo reconciliandum, & ad comparan-
 dum

dum ea omnia quæ ad Ecclesiæ Salutem conducunt, ejuldem Patris oculis continenter offerre; quæ conferunt Christum cum Mose & Aaron, qui pro Dei populo intercessisse memorantur; & cum Sacerdotibus Aaronis Posteris, qui cum suffitu ad Altare Incensi, Preces istius Populi Deo offerebant quæ Christum appellant Mediatorem inter Deum Patrem, & Homines quemadmodum Moses olim inter Deum & Israellem; quæ demum jubent nos preces nostras Deo Patri offerre in nomine Christi, id est, illius Meritis, Mediationi, & summæ apud Patrem Gratiæ confisos. — Quis est qui condemnet? Christus is est qui mortuus est, imo vero qui suscitatus est, qui etiam est ad dextram Dei, qui etiam interpellat pro nobis. Rom. 8. 34. Idem confertur cum Mose Mediatore. Lex per Angelos ordinata est, in manu Mediatoris. Gal. 4. 19. Mediator autem non est unius, Deus vero unus est. Ib. v. 20 Adhortor ante omnia, ut fiant Deprecationes, preces--Pro omnibus Hominibus--Hoc enim bonum & acceptum est coram Servatore nostro Deo, qui vult omnes Homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Unus enim est Deus, unus & Mediator Dei & Hominum, Homo Christus Jesus. 1, Tim. 2. 1-5. Nemo Sibiipsum sumit honorem [Pontificatus] sed qui vocatur à Deo, sicut & Aaron. Ita & Christus non ipse sibi hunc Honorem tribuit, ut fieret pontifex, sed is qui dixit ei, Filius meus es Tu, ego hodie genui Te. Heb. 5. 4, 5, Christus, propterea quod manet in æternum, habet perpetuum Sacerdotium. Unde & salvare in perpetuum potest eos qui per ipsum accedunt ad Deum utpote semper vivens ad interpellandum pro eis. Ibid. Cap. 7. 24, 25. Denique, confer

conſer Actionem Zachariæ cum Angelo Apocalyp-
tico. Legimus enim, quod ſecundum Ritum Functionis
Sacerdotalis Zacharias ſortitus ſit munus ſuffitus fa-
ciendi ingrediendo in Templum Domini. Tota
vero multitudo Populi foris precabatur tempore
ſuffitus. Luc. 1. 9, 10. Tum alius Angelus venit,
& ſtetit apud Altare habens Thûribulum aureum;
& dati ſunt ei ſuffitus multi, ut offerret cum Pre-
cibus Sanctorum omnium ſuper Altare aureum,
quod eſt ante Thronum. Ascendit autem ſumus
ſuffituum cum precibus Sanctorum, è manu An-
geli, in conſpectu Dei. Apoc. 8. v. 3, 4. Hic au-
tẽm Angelus repræſentatur in viſione, inſtar Sa-
cerdotis ſuffitum adolentis in Templo, noſtrique
pontificis vividam Imaginem gerit, qui noſtras
Preces Deo patri offert, Eaſque ſua ipſius Inter-
ceſſione comitatas, quaſi ſuffitu ſuaveolenti, puriſ-
ſimoque acceptiſſimas illi reddit.

§. 68. Spiritum Sanctum nolunt eſſe Perſonam;
Deo Patri & Filio cœqualem, ſed virtutem iſtam
duntaxat, & efficaciam utriuſque, per quam operan-
tur, quicquid Supernaturaliter operantur. Smalci-
us in Exam. 157. Errorum aſſerit — *Spiritum San-
ctum in Deo, eſſe Proprietatem ſeu Attributum, ſicut
Sapientiam, atque Juſtitiam.* Err. 132. & Paulo poſt-
*Spiritum Sanctum non eſſe unum, ſed Plures, eoſque
dignitate inæquales, ſc. pro diverſitate Donorum.*
Err. 137. Cur autem non pari Ratione, ſapientias
quoque & Bonitates multiplicat in Deo pro diver-
ſitate effectuum, & imparitate Graduum Sapientię
atque Bonitatis qui in diverſis Creaturis ſpectan-
tur, Ipſis à Deo ſumma varietatẽ communicati?
Schlichtingius quoque in Symbolum. p. 99. vocat
Spiritum Sanctum, *Virtutem illam, qua Homines
ſibi*

• sibi charos peculiariter sanctificat; Dei Afflatum, maxima virtutis & efficacia; imo, ipsam Dei virtutem & efficaciam, per quam Deus & Christus omnia quae velint in iis vel per eos, qui Illo afflantur, peragunt; & vicissim, qui illo afflantur, omnia quae Natura veribus non possunt, per eundem efficiunt. propterea, tum id, quod Ipse Deus & Christus, per Spiritum suum, vel agunt, vel loquuntur; tum id, quod ipso afflati, per eundem Spiritum Sanctum, similiter vel faciunt, vel loquuntur Spiritui Sancto ascribitur. Sic Spiritus Sanctus nobis dat, quid & quomodo loquamur; nos sanctificat, docet, illuminat, mysteria Dei nobis revelat; nos ducit, regit, consolatur; roborat, spem in nobis efficit; nempe quia haec Omnia Deus & Christus per eum faciunt. Idem in nostris Cordibus clamat, Abba Pater, scrutatur Profunda Dei, & novit ea quae sunt Dei; nimirum quia nos per illum clamamus, scrutamur, novimus. Similiter in nobis & pro nobis loquitur, futura praedicat, de Evangelio testatur. Miracula patrat, Mundum arguit, Episcopos constituit, legatos mittit, decernit, cum haec Omnia Deus & Christus, accedente nostra his in omnibus opera ac Ministerio, per Spiritum Sanctum peragant. Propterea, haec omnia, atque His similia, & Deo, & Christo, & Spiritui Sancto & Illis, qui eo afflati, Talium sunt Administrati, adscribi solent — Cum unus & idem Spiritus dicitur dividere unicuique seorsim, prout vult, divisio Donorum, & porro voluntas, ei tribuitur ad similitudinem eorum quae voluntate, & propterea, diversimode agunt; & quatenus divisionis Donorum medium est, seu Instrumentum Divinum quod à divina voluntate regitur. Hæc Ille. At ex Adverso, etsi minime disiteamur Spiritum sanctum quandoque accipi in S. Scriptura pro Dei Potentia, sive efficacia

inter

inter operandum, & quandoque pro Donis Spiritus Sancti in Homines collatis (quæ figuratæ hujusce vocis Acceptiones sunt) quoties tamen proprie accipitur, personam designat, Personam divinæ essentiæ participem, eamque ordine tertiam in S. S. Triade. Siquidem expresse appellatur Deus. Act. 5. 34, 9. Adiungitur Deo Patri, & Filio (quos omnes pro personis habent) ut ejusdem Naturæ, parisque Dignitatis particeps, in formula Baptismi, Benedictione Apostolica, & officio Testis de Cælo Matt. 28. 19. 2, Cor. 13. ult. 1. Jo. 5. 7. Nos dicimur Dei Tempa, eo quod sumus Tempa Spiritus Sancti 1. Cor. 3. 16. 17. & 6. 19, 20. & 2, Cor. 6, 16. Talia illi tribuuntur in S. Literis, quæ Personæ soli proprie conveniunt, eique divinæ; ut voluntas, & Distributio Donorum supernaturalium. 1, Cor. 12. 4, 11. Creatio. Psal. 104. 30. & 33. 6. Job 26. 13. Regeneratio. Jo. 3. 5, 6. Tit. 3. 5. Sanctificatio. Rom. 15. v. 16. 1, Cor: 6. 11. Unctio Christi. Luc: 4. 18. Testificatio de Christo. Jo: 15. 26. Instructio Apostolorum. Jo: 16. 13. Missio Prophetarum sub lege. Isa: 48. v. 16. Vocatio Apostolorum, & Constitutio Episcoporum sub Evangelio. Act: 13. 2. & 20. 28. Immensitas seu ubiquitas. Ps: 139. 7. Omniscientia. 1, Cor: 2. 10. Omnipotentia deum Illius, & Æternitas, apparent ex Operibus Creationis; necnon ex eo, quod vocetur virtus Altissimi, & Digitus Dei; sc: Luc: 1. 35. & 11. 20. Cum Matt: 12. 28. Dicitur item Jehova. Isa: 6. 7, 8, 9. Cum Act: 28. 25. Et Deus Israelis. 2, Sam: 23. 2, 3. Equidem, non inviti concedimus, Deum Patrem, & Christum, istos affectus à Schlichtingio supra memoratos per Spiritum Sanctum operari qui Spiritui

Spiritui S^o. vulgo tribuuntur in Scriptura. Sed quomodo inde concluditur, Spiritum hunc non esse Personam ab utroque distinctam? non magis sane, quam Filium Dei non esse Personam à Patre distinctam, quia Pater per illum dicitur secula fecisse. Heb. 1. 2. omnia creasse, tam in Cœlis, quam super Terram. Col. 1. 16. eumque misisse, ut redimeret eos, qui sub lege erant. Gal. 4. 4, 5. aut quod nos ipsi non simus Personæ ab eodem Spiritu Sancto distinctæ, quoniam in effectus ipsi pariter attribuuntur, quos ipsius Afflatu & Adjumento præstamus; ut Schlichtingius fateatur in Instantiis modo allatis. Dicitur quidem virtus Altissimi. Luc. 1. 35. & virtus ex Alto: 1b. cap. 24. 49. Sed hæc virtus, non est qualitas aliqua in Deo, ad illius essentia differens, illique superaddita (hæc enim, cum simplicissima sit, nullam omnino compositionem admittit) sed substantialis, eademque cum ipsa Dei Natura. Unde idem Spiritus alibi, non semel, Deus appellatur. Cujus Rei veritas adeo manifesta est, ut coegerit Eniedinum, insignem Socinianismi vindicem, disertis verbis agnoscere, *Spiritum Sanctum, non accidentalem quandam, sed substantialem Dei virtutem esse, idque, quia quicquid est in Deo, substantia est.* Atque hoc insuper addit; *Quando Sociniani docent, Spiritum Sanctum esse Dei virtutem, eos hoc tantum velle, Quod Deus sit illa virtus & Potentia; & dicissim, quod Potentia illa sit ipse Deus.* Sic ille, Explic: loc: Vet: & N. Test: p. 288, 289. Cum autem subjungit, *negare se cum suis, Spiritum Sanctum esse Personam substantialem, à Patre & Filio distinctam;* manifestè redarguitur ab ipso Christo ubi affirmat, Paracletum, siue Spiritum Sanctum, mitti à Patre, & à Patre procedere; mitti item in nomine suo, & à seipso mitti. Ego rogabo Patrem;

Patrem, & alterum Paracletum dabit vobis. Jo. 14. 16. Paracletum, qui est Spiritus Sanctus, mittet Pater in nomine meo. Ib. 26. Cum venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre, (Spiritus ille veritatis, qui à Patre procedit) ille testabitur de me. c. 15. 26. ex quibus patet, hos Tres esse personas inter se distinctas. Inter se enim necessario discriminantur mittens, & missus, & ille, cujus nomine Aliquis mittitur. Quod vero adjicit Schlichtingius in loco supra citato, *Voluntatem & Arbitrium*, tam in vulgi sermone, quam in S. literis, variis Rebus per similitudinem tribui, cum earum Actiones effectaque varientur & modo sic, modo aliter se habent. Sic ventus dicitur flare, quo vult. Jo. 3. 8. quia, modo in hanc, modo in illam Partem flat. & naves circumagi dicuntur à minimo Gubernaculo, quocunque Impetus Gubernatoris voluerit. Jac. 3. 4. Nec minus Instrumentis ipsi, eorum, qui per illa libere agunt, voluntatem tribui solere; ut cum dicimus, oculos aspicere quo velint, Aures audire quæ velint, manum largientis dare quæ velit, & quantum velit, & cui velit. Vera quidem hæc sunt, sed admodum infirma sui Dogmatis præsidia contra Fidem Catholicam de Spiritu Sancto. Quis enim nescit, per ea metonymiam non raro Accidentibus adscribi, quæ sunt istorum subjectorum propria, quibus Accidentia inhærent? necnon Actiones & effectus animantium proprios, Rebus inanimatis per Prosopopœiam attribui? Sed quam infirmum; imò quam absurdum est, hinc inferre, Spiritum Sanctum non esse Personam, cui omnes notæ, quæ veram Personam, proprieque sic dictam designant, non per Metonymiam, neque per Prosopopœiam, aliumve quævis Tropum, sed vere & proprie conveniunt, eique in S. Scriptura assignan-

tur? Hoc igitur Dogma, cum cæteris, in Socinianis damnetur, quod S. literis palam adversum est, & ab Ecclesia Catholica jam dudum in Pneumatomachis, & Sabellianis damnatum est.

§. 69. Negant solum Spiritum Sanctum esse causam nostræ Conversionis, atque Regenerationis. Sic enim disserit Sinalcus contra Frantzius, lc. Disp. 8. *Quod ait Frantzius, unum & solum Spiritum Sanctum efficere ista omnia virtute & operatione sua, (viz. internum Assensum verbi Divini, Conversionem ad Deum, Agnitionem Christi, & Fidem in illum) hoc est falsum. Certum est, Spiritum Sanctum nihil operari in eo, qui se aptum & obsequentem non præbet. Idem asserit, in nobis quoque situm esse, ut credamus Evangelio prædicato. Sic enim ille — Si hoc falsum est, quod, me affirmantem facit Smiglecus, cur præcipitur iis, qui audiunt Evangelium, ut credant Evangelio? nam si naturaliter, & absque alia Gratia, credere non possint, frustra id illis præcipitur, & Deus multarum Rerum absurdissimarum accusari potest, qui sc. id tentat, quod ipse novit impossibile esse. Exam. Err. 157. Err. 105. Idem alibi affirmat, Regenerationem nostram nullo modo solius Dei Opus dici posse, sed requiri ad eam, Hominis voluntatem, & Actionem. Resp. ad nova Monst. cap. 2. Asserit item, Regenerationem spirituales non effici per Spiritum Sanctum, sed illum deum jam Regeneratis dari. Sic ille, Ib. cap. 20. Hinc, grande discrimen instituit Moscorovins inter Generationem naturalem, & Regenerationem spirituales; referente Smiglecio. lib. de Bapt. cont. Mosc. p. 75. Id. de Bapt. cont. Smigl. c. 6. p. 114. affirmat, Prædicationem Evangelii, vi sua nulla modo conferre Fidem, verbi autem auditi opera & ministerio Animum sollicitari duntaxat ad credendum. Quare,*

ex eadem verbi virtute, fidem in Animo consurgere, si modo probus existat. Etiam Socinus in eo multus est ut probet in Homine convertendo aliquam Dei notitiam prærequiri, Animi probitatem, studiumque ea faciendi, quæ Deo probantur. Comm: in 1^a Epist. Joan. Ibidem quoque ait — *Apostolum indicare, in nobis aliqua ratione situm esse, ut nos ipsos puros faciamus; sc. cum Peccatorum sordibus inquinati sumus.* In cap. 3. v. 3. Denique asserunt, *Adultos solos, non autem Infantes, esse subiectum Regenerationis & sanctitatis capax.* Smalcus enim asseruit, *Infantem non posse dici Sanctum, cum nihil agat, aut intelligat.* Err. 111. Moscorovius vero ulterius procedens, excludit illos à salute, & Redemptione per Christum humano Generi parta, sic inquit — *Cum voluntas Dei de nobis servandis, & Redemptio Christi, ad eos tantum reipsa pertineat, qui propositas à Deo & Christo conditiones amplectuntur, & in iis persistunt — & Infantes per aetatem illas Conditiones admittere non possunt; apparet, hanc Dei voluntatem, & Christi Redemptionem, in Divinis literis contestatam, ad Infantes non pertinere.* De Bapt: cont: Smigl. c. 7. p. 119. 8.

§. 70. De libero Arbitrio, & legis Divinæ Implementatione, sic opinantur. Catech: Rac: ita de his statuit. p. 161. *Ubi novum fœdus satis à Deo confirmatum visum est (sc. per miracula, & extraordinaria Spiritus Sancti Dona) ii, qui ad credendum Evangelio apti fuere, ex eo quod ad confirmationem Fœderis factum erat, satis in posterum, quod crederent, habuerunt. Hi vero sunt, qui vel Animi probitate pradii sunt, vel ab ea non alieni.* & postea. p. 197. *Communiter in Hominibus, natura exigua admodum sunt vires ad ea, quæ Deus ab illis requirit, perficiendum; at voluntas*

ad perficiendum ea, omnibus adest natura. Nihilominus tamen ea vires non ita prorsus exiguae sunt, ut Homo, si vim sibi facere velit, divino Auxilio accedente, non possit voluntati divina obsecundare. Auxilium vero suum nemini prorsus Deus denegat ex iis, quibus voluntatem suam patefecit. Alioquin Deus neque castigare, neque punire iuste Contumaces posset; quod tamen utrumque facit. Et paulo post. p. 205. De Praedestinatiis ait Paulus, eos vocatos esse secundum Propositum; ut demonstret, eos demum juxta Propositum Dei Evangelio credidisse, & ad salutem praedestinos esse, qui Deum diligunt. Id vero in Potestate Hominis situm esse, superius expositum est. Ita quoque Smalcus de Perfectione Justitiae -- Perfectio absolutissima est, quando quis nunquam, ne semel quidem, peccavit. At etiam si difficillimum sit, propter Carnis Infirmitatem, ut Homo ad istam Perfectionem reipsa perveniat, non est tamen Impossibile prorsus. Disp: 6. cont: Frantz: Sect: 4. Atque alibi -- Etsi Christo soli concessum fuerit, nunquam peccasse; at nec S. litera, nec sana Ratio, nec Quicquam denique prorsus prohibet, ut qui antea peccavit, eo perfectionis postea perveniat, ut nunquam peccet. Nam si omnia possibilia Credenti, quomodo etiam possibile non sit, ut nunquam post agnitam veritatem peccet. Resp: ad Frantz: disp: 6. de Bonis Oper: Thef: 43. Idem lb: Thef: 48. Cum hoc Argumento urgeretur, ex oratione Dominica, Sanctos opus habere ut quotidie orent, Dimitte nobis Debita; nostra duplici hoc effugio elabinitu, at utroque miserrimo. Eorum primum est, Sanctos teneri orare pro delictis ante Cognitionem Christi atque Conversionem perpetratis; & sic, pro dudum praeiis, non pro peccatis post commissis. Secundum vero est, quod, cum Peccata non remittantur,

ur perfecte, nisi tunc, quando eorum pœna sc. Mors
aterna remittitur; ideo precationem istam prorogan-
dam esse usque ad plenam vitæ aternæ donationem. At
è contra apparet, non solum ex vetere, sed & ex
novo Testamento, viros piissimos, post Fidem ac-
ceptam, tum deliquisse, tum Delicta sua agnovisse;
imo, Cunctis Fidelibus agnoscenda præcepisse: nec-
non, mortem æternam, sive Pœnas futuri seculi,
remitti omnibus Justificatis, etiam in hac vita. Ca-
ro concupiscit adversus Spiritum, inquit Aposto-
lus, Illique adversatur, ita ut non quæcunque vul-
tis, illa faciat. Gal. 5. 17. In multis offendimus
omnes. Jac. 3. 2. Si in luce ambulamus, sicut & ip-
se [Deus] est in luce, sanguis Jesu Christi emundat
Nos ab omni Peccato. 1. Jo. 1. 7. Emundat, ait,
non emundavit. Unde inferimus, etiam eos qui
ambulant in luce, quamdiu sic ambulant, indige-
re emundatione à peccato. Et paulo post-Si dixe-
rimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos
seducimus, & veritas in nobis non est. Si confi-
teamur Peccata nostra fidelis est & justus, ut re-
mittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab
omni iniquitate. v. 8, 9. Deinde quod ad secundum.
Justificati ex fide, inquit Paulus, pacem habemus
apud Deum, per Dominum nostrum Jeum Chri-
stum. Per quem & Accessum habemus [ἐγγισμα, *enghisma*,
habuimus] per Fidem, in Gratiam istam, in qua
stamus & gloriamur in spe Gloriæ Dei. Rom. 5.
1, 2. Quis intentabit crimina adversus Electos Dei?
Deus est, qui justificat. Quis est qui condemnat?
Christus is est, qui mortuus est, imo potius, qui
resurrexit, qui etiam est ad dextram Dei, qui
etiam interpellat pro nobis. Rom. 8. 33, 34. In
Christum nunc, etsi non cernatis eum, tamen cre-

centes, exultatis Gaudio ineffabili & glorioso, re-
portantes mercedem Fidei vestræ, salutem Anima-
rum. 1. Pet. 18. 9. Nos scimus, quod translati
simus de morte ad vitam, quia diligimus Fratres
1. Jo. 3. 14. Qui edit carnem meam & bibit san-
guinem meum habet vitam æternam. Sic ipse Chri-
stus ad Judæos. Jo, 6. 54. Atque alibi certos nos
reddit de remissione peccatorum, per ministerium
potestatis Clavium Apostolis primo concessæ, &
per istos ad successores suos in Ecclesia derivatæ,
cum sc. -- Illos afflavit, & dixit eis, Accipite Spi-
ritum Sanctum, si quorum remiseritis peccata,
remittuntur eis. Jo. 20. 22, 23.

§. 71. 9. Quantum ad fidem de Ecclesia Ca-
tholica, Triumphantem omnino negant, & Militan-
tem contemnunt. Sacramenta ab ipsa usurpata vel
demunt, vel depravant. Cultum Ipsius defamant
quasi idolo exhibitum. Communionem ejusdem re-
jiciunt; perpetuitatem quoque ipsius inficiantur,
ut & Spiritum veritatis ipsi à Christo in
sæcula futura promissum. Signa sive notas, quibus
Ipsa ab aliis cœtibus discriminatur atque dignos-
citur, pro nihilo habent, ut inutiles & ineptas.
Denique, tum veteris Fidei integritatem, tum ve-
ræ Christi Ecclesiæ Nomen atque Prærogativam,
ut sibi peculiares, Cœtibus suis arrogant. Quæ sin-
gula ex sequentibus apparebunt. Siquidem Eccle-
siam nunc Temporis Triumphantem diserte negant
dum Sanctos defunctos nolunt secundum Animam
vivere & sentire ante diem Resurrectionis; quan-
do demum, & non prius, una cum Corporibus
suis Animæ reviviscent, & quasi ex somno quo-
dam profundissimo expergescent. Sic & Ecclesiam
Christi in hisce Terris militantem pariter vilipen-
dunt

dunt, licet ejusdem Christi sponsam dilectam, & omnium vere Fidelium Matrem jure venerabilem; dnm & ipsius Doctrinæ fidem derogant, & ipsius legibus obsequium denegant. Necessitatem & efficaciam Sacramentorum & Sacramentalium à Christo, in usum suæ Ecclesiæ institutorum, vel omnino tollunt, vel admodum diminuunt. Et cum Deum, quem in Trinitate Personarum semper agnovit, atque adhuc adorat, Ecclesia Catholica, pro cerebri humani Idolo habeant, necesse est ut hac ratione eandem Ecclesiam, ut Idololatriæ ream, condemnent. Socinus itaque vult suos se segregare ab Ecclesiis Evangelicorum, ob certos quosdam Abusus apud eos, licet à Pastoribus ipsarum minime probatos—*De multis rebus, inquit, quas sibi Evangelici permittunt, contrarias Dei Christique præceptis, quæ interim à præcipuis ipsorum Magistris minime approbantur, nec cum ipsius Religionis Evangelicæ Doctrina consentiunt (qualia sunt, connubia cum Idololatriis, luxus & Splendor in victu & vestitu, ludicra mulierum & vana in vita Actiones) mihi de ipsius Doctrina Evangelicorum erroribus agenti, nihil dicendum censui. Tametsi dubium non est, quin hæc quoque iusta censeretur causa unicuique Pietatis studioso, sese ab illorum Cætibus segregandi (præsertim, ubi alii sunt cætus Hominum Christum Jesum colentium, qui sibi ista non permittunt) & istis aliis adherendi. Sic ille, lib: Quod Regn. Pol. p. 705 Ostorodus item hanc Secessionem fieri vult, ob neglectum Disciplinæ Ecclesiasticæ, quæ ipso iudice, reddit Ecclesiam nomine Christi indignam. Instit. Cap. 29. Deinde, perpetuitatem Ecclesiæ visibilis, & in Terra militantis perperam asseri dicunt. Sic enim Socius — Non est necesse, aliquam extitisse isto Tempore*

Sæculo sc. primitivo, post obitum Apostolorum) Veram Ecclesiæ faciem. Neque enim eam perpetuo extitiram, usquam revera prædictum, aut absolute promissum est. Sol: Scrup: 30. ad 5. Et Paulo post— Illa Christi verba, dic Ecclesiæ, tum locum habere censenda sunt, cum is, de quo loquitur, fuerit in aliqua visibili Ecclesiæ. Christi voluntas erat, ut aliqua Ecclesiæ foret, utque per Apostolos colligeretur; non tamen sequitur, quin præ Hominum malitia fieri poterit, ut aliquando, idque per longissimum Tempus, nulla visibilis Ecclesiæ extiterit. ib: ad 7. Idem quoque in Praef: ad has solut:— Hanc Propositionem plane damnat, viz. Quod necesse sit semper extare visibilem aliquam Ecclesiæ, quæ puram Doctrinam de Deo filioque ejus retineat. Atque alibi— Ego non nego, sub Antichristo plenam Defectionem fuisse. Antichristum vero illum magnum Hominem illum perditum à Paulo prædictum, non ante extitisse judico, quam Romani Pontificis primatus extitit. De Ecclesiæ. p. 345. Imo, non veretur asserere, hunc defectum Ecclesiæ contigisse ab antiquissimis usque Temporibus, nempe, quamprimum Dogma Trinitatis apud eam valuit; quod nunquam non ab eadem assertum est, ut omnes norunt, quibus Historia Ecclesiastica veteris ævi non est prorsus ignota. Sic tamen Ille differit contra Ecclesiæ Catholicam; & ipsius existentiam, una cum Fide Catholica, destruere molitur; sc. Animadv. 10. In Assert: Theol. Coll. Posnan. Deum quidem unum esse (ait) agnoscit Universæ Dei Ecclesiæ. Sed ita ut Unitatem in Trinitate & Trinitatem in Unitate veneretur, id vel nulla Dei Ecclesiæ vel certe non quatenus est Dei Ecclesiæ, ullo modo potest agnoscere; cum Istud humanum prorsus commentum sit cui divina veritas omnibus

nibus modis apertissime refragatur. Hæc ille. Cui suffragatur Ostorodus. Inst. Cap. 42. Et Smalcus, Disp. 8. De Ecclesia. Sect. 9. Et paulo post, ad thesin 75, 76. Negant pariter (quod huic suo Dogmati affine est, illicque viam præstruit) Spiritum sanctum, à Christo Ecclesiæ suæ promissum, cum ea semper permansisse. Sic enim Socinus -- *Neque vero Spiritus Sanctus, qui omnem veritatem docere debebat, Ecclesiæ fuit promissus, sed Illis qui Fundamentum ejus jecerunt; Quorumque & Sermones & Scripta pro divinis, ac de quibus nemini dubium ullum restaret, haberi debuerunt; ut ita semper in promptu nobis situm esset, quod ad cognoscendam divini numinis voluntatem, recurreremus. Taceo, quod & ista verba [omnis Veritas] Aliud nihil significant, quam omnem veritatem, quæ ad jaciendum Ecclesiæ Fundamentum, Munusque Apostolorum probe obeundum, pertinebat -- De singulari quadam veritate sermo sit πᾶσιν, idem valet, quod ὅλως Omnem, quod totam. Sic ille, epist, 3^a ad Andr: Dudith: p. 501. Col. 2. Postremo, Socinus, ejusque socii ac Discipuli, neminem sollicitum esse volunt de quærenda vera Christi Ecclesia & de examine notarum, quibus ab Hæreticis & Schismaticis discriminatur; satis autem habent, quod Scripturas ad manum habeant, è quibus instruatur unusquisque in via Salutis. Atque insuper, veritatem Dei, veramque Christi Ecclesiam, ut sibi proprias, vendicare amant. Sic etenim Catech: Rac: p. 234. Non multum juvat signa vera Christi Ecclesiæ inquirere, cum Tibi exposuerim quid veram Ecclesiam constituat; nimirum, salutaris Doctrina; quam quicumque Cætus habet & profitetur, est vera Christi Ecclesia. Qui vero Cætus Doctrinam salutarem non habet, nec profitetur, etiam-*

si

si nescio quæ signa proferat atque pretendat, pro vera Christi Ecclesia haberi non potest. At tenere salutarem Doctrinam, cum Ecclesia Christi sit natura, Signum Illius, si proprie loquaris, esse non potest, cum Signum ipsum a re, cuius Signum est, differre oporteat. Ergo, ad cognoscendum quæ sit vera Christi Ecclesia, satis est cognovisse salutarem Doctrinam. Etenim, qui hanc amplectitur, jam est in ipsa Ecclesia vera. Quare nihil est cur de notis Ecclesiæ quæras è quibus Ecclesia agnoscatur. Salutaris porro Doctrina quæ sit, è nostro sermone, atque colloctione discere potuisti. Præclarum fane Argumentum, quod nos securos reddat de vera Christi Ecclesia rite dignoscenda; quodque nos vera Ipsius membra simus; nempe, quod vera Ecclesia sit, quæ salutarem Christi Doctrinam tenet atque profitetur; ista autem salutaris Doctrina, non Alia sit quam Sociniana, quæ in isto Catechismo proponitur & explicatur. Schlichtingius pariter in Confessione Fidei, cum Symbolum Apostolicum explicuisset ex Socini Sententia, hæc adjicit — Credimus Ecclesiam Catholicam non esse Doctrina & Fide variam, sed ubique & Omni Tempore, Initio ab Apostolis facto, unius ejusdemque Doctrinæ & Fidei; Istius nempe, quæ Symbolo hoc comprehensa est; ut qui hanc retineat, vere sit Catholicus; qui vero contrarii aut Alieni quidpiam admisceat, hactenus Catholicus esse non possit. In hanc igitur Sanctam Ecclesiam Catholicam credimus, quia, hæc omnia quæ Christiani Sanctis moribus dediti, semper & ubique professi sunt, pro veris & indubitatis agnoscimus. Sic ille, p. 114. Rectissime quidem si hoc Fidei antiquæ Symbolum exposuisset juxta sensum antiquæ Ecclesiæ; sed pessime in eo quod illud in multis depravet, ac detorqueat, ad Hæresin Socini astruendam

endam cumque Fidem simul & Ecclesiam, ejusdem sectæ proprias reddit. Smalcius demum diserte negat, sinceram Verbi Prædicationem, & legitimum Sacramentorum usum, esse veras notas Ecclesiæ veræ; quia sc. vera & salutaris Doctrina est forma Ecclesiæ, utpote quæ dat esse illi; & quod usus Sacramentorum maxime legitimus esse possit inter aliquos, qui tamen non sunt Christi Populus; nimirum, si in Aliis Rebus ad Salutem pertinentibus errent, & impie vivant. Disp. de Ecclesiâ. Sect. 6.

§. 72. 10. Ordinationem Cleri, sive Ministrorum Evangelicorum solennem vocationem atque missionem nullo modo necessariam esse volunt; sed unicuique, è contra, liberam relinquunt munia Ecclesiastica exequendi facultatem, qui se idoneum putat, & à populo pro Tali habetur. Ita nempe Socinus. Cuius Christiano Homini licet, etiam sine speciali ullo sibi legitime demandato ejus rei munere, Charitatem erga Proximum exercere. Hanc autem Charitatem, in quo consistat sic explicat. Cohortari Alios ad viam æternæ Salutis ingrediendam & insistendam, divinaque Oracula, quæ omnibus sunt proposita, illis explicare. Atque insuper, ut hoc fiat publice, perpetuo peculiarique munere. Ad illud, inquit, munus comprobandum, satis superque est, quod illi ipsi ita volunt, qui Cohortationes istas & exhortationes audiunt; & eorum Suffragiis, qui tale munus habet, vel deligitur ad illud, vel approbatur. Atque hoc extendit etiam ad Sacramentorum Administrationem; hac sc. Ratione motus — Quia quicquid aut virtutis, aut etiam (si ita placet) mutationis Signis istis accedit, vel Sanctitatis in tota Actione inest, id ab Instituto divino prorsus pendet, non autem ulla ex parte ex persona Administrantis; qui ut tali munere

vere merito fungatur, satis simpliciter, superque est, ut ab iis, quibus, & inter quos ista Sacramenta ministrat, vel ad Illud deligatur, vel in eo confirmetur. Hæc Ille in Brevi Demonstr. p. 325. Idem quoque in Tract. De Ecclesia ita disserit--*Verbi Dei Ministris, qui cum Ecclesia Græca aut Romana non consentiunt, controversia non est movenda, neque ab eis contendendum, ut sue vocationis aut muneris legitimum Authorem ostendant; cum non gerant se pro novis quibusdam Christi Apostolis, aut divinis Prophetis; nec inauditam prius Doctrinam, aut Religionem mundo se annunciare profiteantur; neque ex novis Principiis, priusve incognitis Testimoniis quicquam doceant, sed tantum ex iis Principiis, iisque Testimoniis, quæ apud omnes Christiani Nominis certissima sunt ex ipsis sc. Evangelistarum, & Apostolorum, Scriptis. Sententiam eandem tuetur Catech. Racov. p. 240, 241.-- Qui docent in Ecclesia & ordini tuendo atque conservando invigilant nullo modo opus habent, ut singulari aliqua Ratione mittantur. Etenim illi nunc nullam novam, nec antea inauditam Doctrinam afferunt, sed Apostolicam, ab Omnibus antiquitus exceptam tantum proponunt, inculcant, utque secundum eam Homines vitam instituunt, hortantur.*

§. 73. 11. De Justificatione seu Remissione Peccatorum per Christi Meritum, sic tenent. *Primo, Quod Patres sub vetere Testamento per Christum, ut Mediatorem, adeoque per Ipsius passionem & mortem, justificati & salvati non sint, aut per Fidem in Illius Meritum. Quod scribit Frantzius, ait Smalcus, veteres in Jesum venturum credidisse, & ea Fide justificados, inter crassos Errores jure recenseri debet. Disp. 4. cont. Frantz. ad Thesin octavam. Hæc quoque ibidem habet--Justificatio per Fidem nunquam*

nunquam fuit hominibus proposita ante Christum vel Fœdere inclusa; nec unquam promissum fuit, Hominem fide justificatum iri; sed nude tantum Hominibus Præcepta, pro ratione Temporis diversa, à Deo tradita fuere, quibus obedirent, nulla etiam Promissione aperta primitus addita Justificationis alicujus. Catech. Rac. idem asserit. p. 212. Sine Fide in Christum nemo prorsus justificatur. Verum id de eo Tempore intelligendum est, quo Christus patefactus est. De quo etiam illa Petri verba accipienda sunt, non esse nomen sub Cælo datum Hominibus, per quod nos servari oporteat, nisi nomen hoc, Jesus. Act. 3. 12. Nam quod attinet ad Tempus, quod antecessit Christi Patefactionem, de eo id affirmari non potest. Etsi enim omnes, qui unquam in Deum crediderunt, ob fidem justificabuntur (ut ex 11. Cap. ad Hebræos aperte colligi potest) nihilominus ea Justificandi Ratio Fœdere per Moysen dato non fuit comprehensa, verum ab ipsa Dei Gratia mere dependet. At nunc ea Justificandi Ratio per Fidem in Christum, in ipso Fœdere continetur. Unde illorum Fides Fidem in Christum non includebat, eoque Apostolus ait, fidem venisse per Evangelium. Atque ad eum modum illi non propter Fidem in Dei Filium, sed in ipsum Deum, sunt justificati. Secundo, Quod Homo non prius justificetur, quam se Christi Præceptis obedientem præstiterit, & omnibus virtutibus probe ornatum. Sic etenim Smalcus -- Regeneratio, & reliqua bona Opera, Dilectio, Invocatio; Obedientia, Spes, Charitas &c. tantum abest, ut sint effecta Justificationis, ut absque illis Justificatio nullo modo reipsa existere possit. Neminem enim Deus justificat, nisi illis omnibus virtutibus ornatissimum. Offeritur quidem Justificatio Homini etiam absque his, sed reipsa Justificatio nostri nulla esse potest, sine his operibus. Disp. 4. cont. Frantz.

Frantz. Socinus quoque hæc habet in eundem Sententium--*Obedientia preceptorum Christi, qua est executio, & perfectio, & tanquam forma Fidei, coram Deo nos justificat. De Justif. p. 65. Tertio, Quod Satisfactio seu obedientia Christi passiva, nobis minime imputetur. Hanc enim Sententiam Socinus vocat absurdam & impiam, & commentitiam, & quandam à S. literis, ipsoque cum humano, tum Divino sensu penitus abhorrentem, salutis nostræ Rationem. Immo, non veretur hanc censuram de illa ferre, quod adeo fœda & execrabilis sit, ut pestilentiorum errorem, post Homines natos, in Dei populo extitisse non credat. Plura in hunc sensum reperire est apud eum, lib. 4. De Servatore, Smalcus magistro suo suffragatur, cum hanc Doctrinam vocat, Satana Imposturam. Quarto, negant satisfactionem Christi per Fidem nobis imputari, id est, applicari seu impertiri. Hæc enim Doctrina, eodem Socino Iudice, vel seipsam destruit, vel sententiam perquam absurdam continet. Proinde pro mero Commento habet, Justitiam Christi nobis imputari. Et ibidem ulterius affirmat, Quod per hanc Doctrinam omnis vera Sanctitas convellatur; quodque hæc Persuasio ab hoste versutissimo Generis humani Imprudentium animis propterea fuerit ingesta, ad Sanctimoniam vitæ Christianæ prorsus tollendam. De his consulatur idem lib. 4. De Servat. Quinto, Quod Homo, propter Obedientiam, & Justitiam propriam, à Deo Justus pronuncietur. Afferit enim hoc Socinus, cum ait, Justificari à Deo nihil aliud esse, quam à Deo Justum pronunciarì. Id quod certe fieri necesse est, cum legis, quam dedit, Præcepta servantur, qualiacunque tandem fuerint. De Justif. p. 77. Idem quoque part. 4 de Servat. cap. 4. hæc habet--Cum Fidem Abrahamo pro Justitia, sive ad Justitiam, imputatam fuisse*

isse legimus, nulla causa est, cur aliena Iustitia mentionem fieri suspicemur, cum manifeste de propria agatur, pro, id est, cuius loco; sive ad quam, id est, ad quam nobis adscribendam, exemplo Abrahami, Fides nobis imputetur. Sexto, Quod solus Deus Fidei Causa non sit, cum Homo, vi liberi Arbitrii, verum Fidei Propositum acceptare possit. Sic enim Socinus, de Iustific. — Quoniam persuasione ista & Obedientia Fides in Deum continetur, qua S. Litera Hominem coram Deo justificari testantur; jam satis ex Prædictis constare potest, quanam in ipso Homine hujus Fidei sit causa & Fundamentum; nempe, recta faciendi, & prava vitandi Amor ac Studium. Idem, de Servat. part. 4. cap. 12. Ex his, inquit, Christi verbis (sc. Jo. 3. 19) Hominis probitatem & malitiam, hanc rejectionis, Illam Receptionis Evangelii, causam esse constat. Hæc item ibidem habet. — Fides Dei donum est, quia nemo, cui Facultas in Christum credendi datur (datur autem generatim Omnibus, quibus Christus annuntiatur) ut ea Facultas sibi daretur, commertus antea fuerat; non autem quia Quicumque in Christum credit, id ex singulari Spiritus Sancti Dono habuerit, quo caruerint Illi, qui non credunt; adeo ut in potestate eorum, qui non credunt, positum non fuerit, ut crederent. Septimo; Quod verbum Evangelii prædicatum nullo modo conferat Fidem, aut Illius effectiva Causa sit, ne quidem per modum Instrumenti. Ita Moscorovius, de Bapt. cont. Smigl. cap. 6. p. 114. ubi affirmat, Prædicationem Evangelii, vi sua, nullo modo Fidem conferre; illius opera & ministerio sollicitari duntaxat Animum ad credendum; in quo, si modo probus existat, ex eadem verbi virtute, Fidem consurgere. At è contra, Scriptura simul & experientia testantur, Probitatem hanc de qua loquitur Moscorovi-

us, (in quamplurimis saltem) Evangelio prædicato non præsupponi, sed ab illo effici, cum per multi improbi ad verbi auditi sonum conversi legantur; Gratia Christi, quæ Prædicationem istam comitata est, corda ipsorum emolliente, ut fertur de Zacchæo, deque tribus Judæorum milibus, qui ad Petri concionem corde compuncti sunt, ob Christi Crucifixionem à se procuratam, Aliisque pluribus in Historia Evangelica memoratis. Scriptura item multoties hanc verbi prædicati virtutem magnifice extollit. Paulus enim disertè asserit, Evangelium Christi à se prædicatum, esse Potentiam Dei ad salutem omni credenti. Rom. 1. 16. Potentiam item sive virtutem Dei, iis qui salvi sunt. 1. Cor. 1. 18. assimilatur malleo Petras conterenti. Jer. 23. 29. gladio ancipiti; & penetranti. Hebr. 4. 12. Sagittæ electæ, seu politæ. Isa. 49. 2. Nivi & Pluviæ, quæ Terram sæcundant. Isa. 55. 10, 11. & semini fructifero. Luc. 18. 11. Illi quoque attribuitur spiritualis Nativitas, Jac. 1. 18. 1 Per. 1. 23. vita spiritualis. Jo. 6. 63. Illuminatio spiritualis. Psal. 119. 105. 2 Pet. 1. 19. sanctificatio spiritualis Jo. 17. v. 17. & vita æterna. Jo. 6. 68. & 20. 31. *Octavo, Culpam Peccati in Justificatis manere, quando Reatus tollitur; quia sc. in Justificatione Peccata teguntur, & non imputantur. Smalcus, Err. 157. Nono, Quod in Christo confidendum sit (cum sit nudus Homo) non ut in objecto primario nostræ salutis, sed tantum ut in objecto intermedio, seu causa Instrumentali. Ita Socinus contra Wiekum. Cap. 4. Hæc sunt ipsius verba — Atqui, nec in Christo Homine ita confidendum est nobis, ut in nostræ Felicitatis Auctore, id est, sola & prima causa — Nec unquam probabunt Adversarii, alia Ratione, aliamve ob causam, in*
Christo

Christo nobis considendum esse, quam ut in secunda; seu instrumentali efficiente Felicitatis nostræ Causa; & ob id, quod ab illo uno Deo, nobis absolute felicitandis, hac conditione, ut illum pro Tali habeamus, præstitus fuit. Resp. ad Argum. 1um. Imo, neque Christi sanguinem seu mortem volunt esse Causam proximam instrumentalem Justificationis ex parte ipsius; sicut nec fidem ex parte nostri, sed utramque duntaxat causam sine qua non istius effectus; qua sc. confirmavit promissa ista Divina, quæ Patris nomine annunciavit, Fœdusq; inter Deum & nos confirmavit; at salutem nostram perfecit, inquit, per Divinam istam Potestatem, quam, morte ipsius interveniente, consecutus est. vid. Socini Miscell: non longe ab Initio. Et part. 3. de servat. cap. 9. Smalc. item de error. Arian. cap: 9. p. 76. At è contra, licet S. Scriptura Christum non statuatur solam Justificationis nostræ Causam, aut absolute primam, statuit tamen eum Justificationis nostræ Auctorem, à quo dependeremus, & in quo Fiduciam salutis consequendæ collocaremus; seu, ut verbo dicam, non ut causam instrumentalem proprie sic dictam, sed potius ut causam primariam, à qua cæteræ omnes inferiores dependent; ut & Actus, atque effectus ipsius. Siquidem dicitur causa Fidei. Pax, & Charitas, cum fide, optantur à Christo, æque ac à Deo Patre, ut Ephesiis donentur. Eph. 6. 23. & passim in principis Epistolarum, Gratia & Pax optantur, in salutatione Fidelium, à Deo Patre, & Domino nostro Jesu Christo. Idem dicitur ἀρχὴν καὶ τέλος τοῦ πίστεως, Auctor simul & consummator Fidei nostræ. Heb. 12. 2. Ἀρχὴ, seu causa æternæ salutis, cunctis qui ipsi obsequuntur. Ib. cap. 9. sicut per sanguinem ipsius justificati fuimus, sic multo magis, postquam

fuimus reconciliati, salvabimur per vitam ipsius, id est, per ipsum in Cœlis nunc viventem. Rom: 5. 9, 10. Creditis in Deum, & in me credite; ait Ipse ad Apostolos. Jo: 14. 1. Hinc dicitur sol Justitiæ. Mal. 4. 2. oriens ex Alto. Luc. 1. 78. Lux vera, quæ illuminat omnem Hominem venientem in hunc Mundum. Jo. 1. 9. Rex Justitiæ. Heb. 7. 2. Justitia nostra. Jer: 23. 6. Justificati sumus, ut & sanctificati, per illius nomen. 1 Cor. 6. 11. Nullumque aliud nomen sub Cœlo datum est inter Homines, per quod oportet nos salvari; neque salus est in aliquo Alio. Act: 4. 12. Comparatur demum cum Adamo, qui fuit principalis causa introducti peccati, ut & Condemnationis atque mortis inde consequentis; unde sequitur, ipsum esse æque principale causam justificationis ac salutis nostræ, quæ consistit in Remissione istius Peccati, Abolitione mortis, & collatione vitæ æternæ. Alioquin, Antitypus Typo non responderet; neque Remedium morbo æquipolleret. Collationem vero hanc ab Apostolo diligenter & accurate institutam habemus; tum Rom: 5. 12. 21. tum, 1; Cor: 15. 21, 22; & v. 45. 49. *Decimo; Quod credere, nostra Peccata deleta fuisse, per ea quæ Christus passus est, non sit ista Fides, qua justificamur; imo nullo modo esse possit.* Ita Socinus, part: 4. de Servat: cap: 9. in ipso Titulo istius Capituli. At S. Scriptura ex adverso passim affirmat, Christum Passione sua, id est, Pretium Redemptionis, solville pro nostris omnium Peccatis; quod si nobis vera, vivaque fide applicemus, tunc demum Peccata nostra actu deleri. Illud pertinet ad satisfactionem; Hoc, ad satisfactionis Acceptionem. Illud, ad salutis Acquisitionem spectat; Hoc, ad ejusdem Applicationem. Unde sequitur, eam esse veram & salvificam

Fidem,

Fidem, quæ meritum Christi, cum omnibus Beneficiis exinde pendentibus, rite apprehendit & applicat. Undecimo; Quod natura Fidei justificantis non consistat in Apprehensione Christi, & Applicatione meriti ipsius. Hoc enim Socinus pro humano Commento, & Somnio inanissimo habet--- Annon, inquit, dicunt isti (id est, Evangelici) Fidem istam, non quidem propria Dignitate, sed quia ipsam Christum apprehendit; justificare? — At hac vestra Christi Apprehensio, merum humanum Commentum, & inanissimum Somnium est. Sic ille, part. 4. de Servat: cap: 11. Smalcus item asserit, Plane insolens & exoticum quiddam esse, in meritum Christi Fidem requiri. cont: Frantz. Disp: 12. At certe S. Scriptura describit Fidem salvificam sub notione accipiendi Christum, & ea quæ per Christum consequimur, sc. Reconciliationem, Gratiā, & Justitiā, Misericordiam; & promissum Spiritus Sancti. Quotquot receperunt eum, dedit illis potestatem Filios Dei fieri, His, qui credunt in nomen ejus. Jo: 1. 12. Gloriamur in Deo, per Dominum nostrum Jesum Christum per quem Reconciliationem accepimus. Rom: 5. 11. Christus nos redemit à maledictione legis -- ut Benedictio illa Abrahamæ ad Gentes perveniret in Christo Jesu, ut Promissum acciperemus per Fidem. Gal: 3. 13, 14. Sicut accepistis Jesum Christum Dominum, in ipso ambulate. Col: 2. 6. Non habemus pontificem, qui non possit affici sensu Infirmorum nostrorum, tentatum autem per omnia similiter, absque tamen peccato. Accedamus ergo cum Fiducia ad Thronum Gratiæ, ut misericordiam consequamur [seu accipiamus *ἀποποιῶν*] & Gratiā inveniamus, in Auxilium tempestivum. Hebr: 4. 15, 16. Idem Apostolus de Fide Abrahamæ disserens, qua Pro-

missum Dei juramento firmatum firmiter amplexus est, hortatur nos, ad imitationem hujusce Patris Fidelium, ut validam consolationem habeamus, utpote qui confugimus [κρητῆσαι] ad apprehendendam spem [Nobis] propositam. Ib: cap. 6. 18. spem sc. vitæ æternæ in Cœlis, ab illo Jesu nobis comparatam, qui Præcursoris nostri instar illuc ingressus est, factus secundum ordinem Melchisedech Pontifex in æternum; ut postea se explicat. v. 19, 20. monetur item Timotheus, ut Divitibus hujus seculi denunciaret, spem in Deo vivo ponere -- *ἵνα ἐν τῷ θεῷ ζήσωσιν*, ut apprehendant vitam illam æternam. 1 Tim: 6. 17, 19. Denique, Deus per Isaiam Prophetam, sese amplissimis Benedictionibus protecuturum istos Alienigenas atque Eunuchos pollicetur, qui apprehenderint Fœdus suum. Isa: 56. 4, 6. nimirum per Fidem in Promissis inhibi contentis, & Obedientiam Præceptis adhibitam, ex ista Fide procedentem. Ex quibus satis patet, Fidem justificantem non male describi, cum dicitur consistere in prædicta Apprehensione, & Applicatione. Quid enim est, Christo confidere, & in illo salutis nostræ fiduciam ponere, quam ejusdem Meritum apprehendere, & nobis ipsis applicare? *Duodecimo*; Quod credere, & non credere dependeant ex probitate, vel malitia Hominum, quibus Christus annuntiatur. Ita Socinus -- *Ex probitate Hominis fit, ut Evangelio Fides adhibeatur & rursus -- Imprudentia* (sc. non Credentium) *malitia causa est & origo*; non scilicet atque *Animi Probitas Fidei causa est & Origo*, quam Evangelio alii adjungunt. De Servat: part 4. cap. 12.. At è contra, Scriptura passim attribuit Fidem salvificam (cum remissione Peccatorum & salute æterna

æterna exinde consequentibus) non præviis Hominum operibus aut Meritis, aut Probitati innatæ, sed meræ Dei Misericordiæ, & gratuito Ipsius dono. Gratia salvi facti estis per Fidem; & hoc non ex vobis, Dei Donum est; non ex Operibus, ne quis gloriatur; inquit Apostolus. Eph. 2. 8, 6. Vobis ~~ex æquitate~~, gratuito datum est pro Christo, non solum ut in eum credatis, sed ut etiam pro illo patiamini. Phil: 1. 29. Conclussit Scriptura omnia sub Peccato, ut promissio ex fide Jesu Christi daretur Credentibus. Gal: 3. 22. Non ex operibus Justitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum Misericordiam suam salvos nos fecit, per lavacrum Regenerationis, & Renovationis Spiritus Sancti; Quem effudit in nos abunde per Iesum Christum salvatorem nostrum; ut justificati Gratia Ipsius, Hæredes siamus secundum spem vitæ æternæ. Tit: 3. 5, 6, 7. Præcellimus? nullo modo. Nam Ratione reddita antea ostendimus, Judæos simul omnes & Græcos esse sub peccato: sicut scriptum est, non est justus, ne unus quidem. Scimus autem, quæcunque lex dicit, iis, qui in lege sunt, dicere, ut omnes obstruatur, & totus mundus fiat obnoxius Condemnationi Dei, Rom: 3. 9, 10; 19. Omnes enim peccaverunt, ac deficiuntur Gloria Dei; justificati gratis ipsius Gratia, per Redemptionem quæ est in Christo Iesu. Ib: v. 23, 24. & postea idem Apostolus disserens de Abrahamo, dicit eum gratuito justificatum fuisse, non ex bonis operibus quibuidam præcedentibus, vel ex probitate aliqua aut connata, aut morali, per frequentes sc. virtutis Actiones acquisita, & in Habitum adaucta; sed ex mera Dei Gratia, & misericordia, quæ justificat, non operantem, sed credentem in eum qui justificat Impium, &

cui fides sua reputatur ad iustitiam. Sicut & David dicit Beatificationem illius Homini cui Deus imputat iustitiam sine operibus; Beati, quorum remissæ sunt Iniquitates, & quorum oblecta sunt Peccata. Beatus Vir, cui non imputat Dominus Peccatum. Cap. 4. 1, 8. & Cap. sequenti -- Si unius lapsu multi mortui sunt, multo magis Gratia Dei, & Donum per Gratiam, quæ est unius illius Homini Jesu Christi in multos redundavit. v. 15. -- qui redundantiam illius Gratia, & Doni iustitiæ accipiunt, in vita regnabunt, per unum Jesum Christum. v. 17. ubi abundavit peccatum, superabundavit Gratia; ut sicut Peccatum regnavit in mortem, ita & Gratia regnaret per iustitiam, in vitam æternam, per Jesum Christum Dominum nostrum. v. 20, 21. & cap. 6. 23. Stipendia peccati, mors; Donum autem gratuitum, seu Donativum Dei, vita æterna, per Christum Jesum Dominum nostrum. Ex his aliisque S. Scripturæ locis, quæ huc adduci poterant, plus satis apparet, quam gratuita Res sit Fides, cum condonatione peccatorum, & vita sempiterna, quæ Fidem præsupponunt, & ex ea, quantum ad nos, dependent. Siqui autem sunt, vel fuerint, quorum Probitas Animi, Christi notitiam, & Evangelii annunciationem prævenit, Fideique salvificæ viam parat, neque Indoli Naturæ, neque morum probitati nativis viribus acquisitæ deberi censenda est, sed prævenienti Dei Gratia, per quam ab eo edocti, & tracti sunt, ut ad Christum veniant, inque ipsum credant; ut ipse Christus loquitur. Jo: 6. 44, 45. *ἔρχεσθαι*, apti seu idonei ad Regnum Dei. Luc. 9. ult: *ἑτάζουσιν*, parati seu dispositi ad vitam æternam. Act: 13. 48. *Decimo tertio*; Quod Homo infidelis, & non renatus, bona opera præstare possit. Ita Smalcus — Certum est, etiam Hominem non ren-

tum posse, *Natura & Ratione Duce, Bona Opera* prestare, licet non ita perfecte, quemadmodum *Is qui renatus est*; nec ita perfecta, nec Deo etiam ita accepta, quemadmodum ea sunt, quæ quis Christi amore facit. Sic ille, cont: Frantz: Disp: 1. De Bonis Operibus. At è contra, licet non prorsus incommode dici possit, Bona opera præitari posse ab Homine infideli, & non renato, in Genere loquendo, & respectu effectuum, qui ad alios inde deveniunt; haud tamen, proprie loquendo, hoc affirmari potest de istius modi operibus, cum destituta sint, requisitis ad opus bonum necessariis, quale sc. Deo acceptum sit, & efficax ad Felicitatem æternam comparandam. Siquidem & bono efficiente, & bono subjecto, & bono Fine destituuntur; cum neque à Gratia Dei, sive Spiritu sancto producantur; neque ex Homine per Fidem reconciliato, & regenito procedant; neque in Dei Gloriam tendant. Nemini enim ignotum est, quomodo celeberrimi Gentilium Philosophi, & eorum Discipuli, sibiipsis tribuerint quicquid eximii, vel in ipsis esset, vel ab ipsis perfectum, nimirum virtutes, virtutumque Opera quomodo item suam ipsorum famam, & Gloriam, nominisque celebritatem apud Posteror, in omnibus quæsierint; vel ad summum, Patriæ suæ, suorumque salutem, atque Commodum in hoc seculo; quomodo demum, eo usque abfuerint à Reconciliatione per Fidem, Regeneratione per Spiritum, & supernaturali Dei Gratia, cujus ope virtutum Habitus ad summam usque Gradum perducere possent, & egregia Opera perficere; ut Reconciliationis hujusce & Regenerationis Mysteria, vel palam abnegaverint, vel omnino ignoraverint; Fidem Christianam irriserint; suisque viribus nativis, atque Industriæ summæ,

omnia se debere professi sint, quibus supra vulgus eminebant; imo interdum eo usque elati fuerint, ut se Diis non tantum æquaverint, sed & prætulerint; quia nempe Dii natura Boni fuerunt, ipsi autem ex Instituto, & Industria, è spontanea voluntatis in adversa mutabilis electione, constantique liberi Arbitrii, inter tot tantasque Tentationes, quæ ad malum assidue sollicitarunt, Proposito.

§. 74. De Sacramentis in Genere affirmant, tum *usum eorum maxime legitimum esse posse inter Aliquos, qui non sunt Christi Populus*; ut antea è Smalcio ostendimus: tum *fabulosum esse, ut affirmemus, Sacramenta esse Canales quosdam, per quos Divinitatis virtutes ad nos, & in nos dimanent*. Sic enim Smalcius Cont. Frantz: Disp: 9. p. 422. & multo arrogantius in Exam: 100. errorum, ubi hanc Propositionem disertis verbis statuit --- *Per Sacramenta Gratiam Homini- bus conferri, tantum non Blasphemia est*. Err. 93. At è contra, nihil evidentius est, tum in S. Scriptura, tum in Doctrina atque Praxi veteris Ecclesiæ, quam quod Christus Sacramenta, quæ sunt Evangelici Fœderis sigilla, Ecclesiæ suæ propria esse voluerit; quodque eadem ipsi insuper donaverit, ut salutis media per spiritus sui Gratiam efficacia, quoties ex Illius Præscripto administrantur atque suscipiuntur.

§. 75. De Baptismo hæc habent, *Primo, Doctrinam de Baptismo non esse Articulum Fidei fundamentalem, sive necessarium; sed Talem, sine quo Pietas Christiana consistere potest, & circa quem unusquisque potest in suo sensu abundare*. Hoc enim est quod Socinus in se probandum suscipit. Disp: de Bapt: cap: 17. Smalcius item affirmat, *Ipsissimam Falsitatem [esse, Christum ad Sacramenta usurpanda, Homines*

sub

sub amissione vite aeternae obligasse, Cæna Domini ex-
cepta. Atque hoc extendit, non solum ad quinque
Sacramenta à Pontificiis superaddi solita, sed & ad
ipsum Baptismum. Exam. 100. errorum. Err. 94.
At è contra, si Evangelium consulamus, necessitas
Baptismi æque urgetur, ac Eucharistiæ à Fidelibus
participandæ; imo, ut videtur, verbis paulo diser-
tioribus. Qui crediderit, & Baptizatus fuerit, sal-
vus erit; inquit ipse Christus. Marc. 16. 16. Atque
iterum, in suo Responso ad Nicodemum -- Amen,
Amen, dico Tibi, nisi quis renatus sive genitus fu-
erit ex Aqua & Spiritu Sancto, non potest introire
in Regnum Dei. Jo: 3. 5. Baptismo item alibi at-
tribuuntur ablutio sive remissio Peccatorum, & sti-
pulatio bonæ Conscientiæ sine quibus ad salutem
æternam non pervenitur. Baptizare, & ablue Pec-
cata tua, inquit Ananias ad Paulum. Act: 22. 16.
& Petrus ad Judæos -- Baptizetur unusquisque ve-
strum in nomine Jesu Christi, in remissionem Pecca-
torum. Ib: c. 2. 38. Atque alibi nos salvos facit
Baptismus, non depositio sordium Carnis, sed sti-
pulatio bonæ Conscientiæ apud Deum. 1 Pet: 3. 21.
Quem & adeo necessarium putavit, ut in illos eti-
am conferri debere judicaverit, qui extraordinaria
Spiritus Sancti dona prius acceperant. Sic enim ille
de Cornelio, ipsiusque cognatis & Amicis, in quos
Spiritus Sanctus ceciderat, dum illius Sermoni aus-
cultabant -- Nunquid; ait, Aquam quis prohibe-
re potest, ut non Baptizentur Hi, qui Spiritum
Sanctum acceperunt, sicut & nos? Et jussit eos
Baptizari in nomine Domini. Act: 10. 47, 48.
Paulus quoque dicit, nos per Baptismum induere
Christum, & Filios Dei Fieri Gal. 3. 26, 26. &
per Eundem, commortuos esse, & consepeliri cum
Christo;

Christo; sive complantatos esse in similitudinem mortis ejus, ut Resurrectionis ejusdem Participes reddamur. sc: Rom. 6. 3, 4, 5. Alibi quoque Baptismum appellat Regenerationis lavacrum. Tit. 3. 5. Hæc autem singula requiruntur ad salutem, ac proinde necessitatem Baptismi demonstrant, ut medii divinitus ordinati ad ea comparanda. *Secundo*; Mandatum Christi, quod Apostolis suis dedit, de cunctis Gentibus baptizandis Matt. 28. 19. *non esse intelligendum de Baptismo aquæ sed de Doctrina & Evangelii publicanda, sive initiandis Discipulis per Rudimentorum Fidei Christianæ Traditionem.* Vid. Soc: disp: de Bapt: cap: 2. *Tertio*; Quod Salutem nostram querere in ritu Baptismi, qui initio N. Testamenti usurpatus est, sit imitari Israelitas, qui ex aneo serpente antiquitus usurpato fecerunt Idolum; quodque nobis temere persuasimus eo quod Christi Tempore legamus Homines Baptizatos fuisse, idem à nobis etiam requiri, cum tamen Baptismus ille ad nostra Tempora nihilo magis pertineat, nec saniori à nobis Imitatione usurpetur, quam si quis Arcam Noæ, Fugum Jeremie, aut Regis Joasi Sagittas, sine certo Dei Jussu & mandato, imitari & redintegrare velit. Ita Sommierus, Tract: de Bapt: Quanto; Baptismum Aquæ à Christo non fuisse præscriptum, sed libere tantum ab Apostolis assumptum. Ita Socinus arguit. Disp. de Bapt: cap. 16. *Quinto*; Baptismum Aquæ Ritum temporarium fuisse, non perpetuum adeoque ad Posterum non pertinere — *Præceptum ablutionis externæ*, ait Socinus (à Petro datum. Act. 2. 38.) non erat perpetuum, sed ad Tempus datum. Sic Ille, Ib. cap 5. p. 53, &c. *Sexto*; Baptismum Aquæ non requiri ad Christianum Hominem, sive efficiendum, sive etiam declarandum. Soc. Ib. cap. 16. Arg 1. Imo neque requisi-

tum

tum fuisse in ævo Apostolico: Paulo post enim affirmat, Tempore Pauli, quosdam esse non Baptizatos, & tamen vera Ecclesia membra fuisse. Ib. Arg. 3. Septimo; nos in, & per Baptismum, Adoptivos Dei Filios non fieri. Imo Smalcus omnino negat Adoptionem nostram. Homines, inquit, proprie loquendo, non sunt adoptivi Dei Filii, Exam: 157. Errorum. Err. 90. Cujus Assertionis rationem sic alibi reddere conatur — Fideles & in hoc seculo, ex Deo nati esse dicuntur; & olim Deo atque Christo similes futuri sunt natura. Adoptivus autem proprie sic dictus, nec ex eo natus esse, à quo est adoptatus, nec similis Ipsi natura, dici potest. Ergo, non sunt proprie adoptivi Dei Filii. Sic ille Resp: ad nova Monst: part: 2. cap: 20. p. 165. Quasi adoptati ab Hominibus non sint natura similes Adoptantibus; aut quasi nos, proprie loquendo, vel nunc sumus, vel olim futuri sumus essentia divinae participes, atque hac ratione Deo Christoque unigenito Ipsi Filius, naturasimiles. Octavo; Baptismum Aquæ non esse necessarium ad salutem. Soc: de Bapt: cap: 4. p. 45. &c: unde illa Christi verba ad Nicodemum. Jo: 3. 5. non vult intelligi de Sacramento Baptismi, sed vel de ablutione à sordibus Peccatorum, vel de ipsa Pœnitentia, per quam à Peccatis abluimur; vel ea referri vult ad Cognitionem Rerum divinarum; ut à Multis inquit, sit, & fieri debere videtur, nullo vero modo ad Baptismum. Sic enim arguit — Ex eo solo satis constat, hic de Aquæ terrena Baptismo Sermonem non esse, quod alioqui Neminem in Dei Regnum ingressurum esse sequeretur; nisi eo Baptismo foret initiatus. At è contra, Veteres tam ex Græca, quam ex Latina Ecclesia, hæc verba de Baptismo Aquæ communiter interpretantur, hujusque

que Sacramenti necessitatem inde concludunt; non quidem, quod absolute in Dei Potestate non sit, Aliquem sine Hoc salvare (neque enim suam ipsius Misericordiam intra certos limites coercuit, quando libertatem nostram lege sua restrinxit) sed quia hoc Sacramentum instituit ut medium quoddam æternæ salutis comparandæ; sive ut Januam quandam, per quam Hominibus Aditus patet in Regnum Dei; perque eam solam, si Dei Institutum spectemus, quod Ecclesiæ suæ dedit: sive per Regnum Dei intelligamus Ecclesiam in hisce Terris militantem, sive illam in Cælis triumphantem. Nono; Baptismum nihil aliud revera esse quam Christi nominis publicam & solennem quandam Professionem. Sic etenim Socinus, dum explicat illa Christi verba. Marc. 16. v. 15, 16. *Dico, inquit, in verbis illis [& Baptizatus fuerit] Baptismi nomine comprehendere, vel veram Pœnitentiam, vel Christi nominis publicam Professionem, vel utramque simul recte intelligi posse.* Ib: cap. 3. Quibus hæc consona sunt. Cap. 5. ad finem — *Cum is Baptismus nihil Aliud sit, quam publica & aperta Jesu Christi nominis Professio, sive ejus Professionis Symbolum.* Catechismus Racoviensis pariter. *Baptismus est Ritus exterior, quo Homines vel à Judaismo, vel è Gentilismo, ad Religionem Christianam accedentes, manifeste profitebantur, se Christum pro suo Domino agnoscere.* C. 4. p. 151. Decimo; Baptismum administrari posse in nomine alicujus, qui nec sit vere & natura Deus nec Persona. Nam apud eos Filius Dei est nudus Homo; & Spiritus Sanctus non est Persona, sed Rēs, nempe virtus seu efficacia Dei Patris. At è contra, cum Baptismus administratur in salutem Baptizati, & Remissionem peccatorum, in Dei solius nomine administrandus est, qui solus Au-
thor

thor est istius salutis, & Remissionis Peccatorum. Per hunc Baptismum item coniecramur Deo; & in Illius Fidem atque Religionem initiamur. Est quoque *Pars Cultus Deo debiti*, fatente ipso Ostrodo inst: cap: 39. §. 4. p. 354. Dicitur item Stipulatio bonæ Conscientiæ apud Deum. 1, Pet: 3. 21. Denique, solus Deus vim & efficaciam huic Baptismi Ritui conferre valet, sc: in peccatis tollendis, & Regeneratione efficienda; ut de Spiritu nascatur Spiritualis qui prius fuit Caro de carne natus, uti legimus. Jo: 3. 6. Unde est, quod Paulus à se, tanquam Rem soli Deo propriam removeat hoc, ut aliquis in suis ipsius nomen baptizetur. 1 Cor: 1. 13, 15. Quantum vero ad Spiritum Sanctum; modus loquendi neutiquam fert, ut in nomine Rerum illarum, quæ Personæ non sunt, quicquam dicamur facere Cum item à Christo dicitur, Baptizate eis *ὀνομα*, in nomen Patris & Filii, & Spiritus Sancti, notatur Author, sive Institutor, ad cuius mandatum Hoc fieri debet; præcipitur formula, ne Actio ista sit muta; invocatur ille, cui hic effectus debetur; atque editur Confessio, qua persona Baptizata in Deum credere profitetur. Quæ omnia soli Personæ, non Rei competunt. Præterea, Baptismus est Cærimonia fœderalis, per quam Homo in Fœdus cum Deo recipitur; non autem Res nuda, sed persona sola, in cuius nomen Baptizamur, dici proprie potest; nos secum in Fœdus admittere. Denique, in Idiomata sive Attributa Divina Baptismaum administrari, nimis absurdum est. Quis enim diceret, Homines Baptizandos esse in nomen Iustitiæ, Sapientiæ, aut Bonitatis & Misericordiæ Divinæ? Idcirco, nec in Spiritum Sanctum oportuit Baptizare, si modo nuda Dei virtus esset, sive Potentia. Itaque cum

Ecclesia

Ecclesia Catholica statuamus, Spiritum Sanctum, in Cujus nomen baptizamus, esse personam; sicut in Confesso est apud Omnes, ipsosque etiam Socinianos, Deum Patrem & Filium, esse personas. Undecimo; negant efficaciam Baptismi; & speciatim, istiusmodi effectus ei derogant, quos Catholica Christi Ecclesia Baptismo, rite administrato atque suscepto, semper attribuit, viz: Regenerationem, Remissionem peccatorum, salutem æternam, & jus ad omnia Christianismi privilegia. *Fabula sunt*, inquit Smalcus, *aliquam internam efficaciam esse in Baptismo.* cont: Frantz: disp: 9. p. 289. Et Pisciculus asserit -- *Baptismus non esse undam salutis, non Canalem Gratie, non merita Christi in nos derivare; sed Ritum & Ceremoniam esse, per quam Judæi & Gentes se Religione devinciebant, esse Dogma veritati Divina consonum.* Sic ille, Resp: ad 8. Rat. Cam. pag. 95. Smalcus item cont. Frantzium, de Bapt. p. 311. hæc affirmat — *Aquam Baptismi esse Organum seu Instrumentum Spiritus Sancti, quo in ipso Actu Baptismi Regenerationem operatur, non tantum falsam, sed aliquid Idololatricum, omnino censendum esse.* Idemque alibi, paucis verbis, at rotunde asserit. *Per Baptismum Aqua Homines non regenerari;* sc. Err. 139. & Catech: Rac: *Falluntur vehementer, qui putant se Ritum Baptismi regenerari.* p. 152. Contra efficaciam Baptismi ad remissionem peccatorum disserit etiam Socinus. Disp: de Bapt: cap. 7. p. 80. Moscorovius item, de Baptismo. Idemque Socinus negat Baptismum esse medium ordinarium adseiscendi nos in Societatem Ecclesiæ, quod est Corpus Christi mysticum, vel induendi Christum, vel ad delenda peccata necessario requisitum, sed hoc respectu tantum quia cum illo conjungitur publica Christi no-

minis professio, quæ sola sufficit ad hæc Beneficia à Deo consequenda. Sic enim Ille--Non nego quin in Baptismo Aqua, post Christi Resurrectionem instituta, Aliquid sit quod ad Peccatorum remissionem aliquo modo pertineat. Est enim in Ipso, (cum in Jesu Christi nomine ministretur) publica & aperta Jesu Christi nominis Professio, quæ nullo pacto omitti debet; Alioquin à Peccatorum reatu liberatio non continget. Verum professio ista externa isti Ablutioni non est adeo alligata, ut etiam alio modo fieri non queat; quemcunque sc: vel Ecclesia pro Temporum & locorum ratione elegerit, vel Res ipsa per se necessario tulerit. Itaque si contingat, Aliquem, citra illam ablutionem, publice & aperte Christi Jesu Nomen professum fuisse, & pro eo, qui Ipsi nomen dederit, passim habitum fuisse, quacunque tandem ratione id fieri contigerit, iste omne id habebit, quod in Aqua Baptismo continetur, ad Peccatorum deletionem pertinens nec ullo modo, ut peccata sibi remittantur, aqua præterea ablui necesse habebit. lb: cap: 7. p. 80 & c. Idem cap. 8. dicit, non per Aqua sed per Spiritus Sancti Baptismum, Christianos in unum Corpus coalescere. Quasi Christi Baptismus non comprehendat in se Aquam simul & spiritum, sine quibus una conjunctis consistere nequit, aut compleri. Idem, cap: 18. Falsum est inquit, per Aqua Baptismum Christum indui. Et postea-- Non concedendum est, Aqua Baptismum esse ordinariam quandam viam Christum induendi cum nihil per eum Baptismum vel à Deo Homini- bus conferatur, vel quavis ratione ipsis accedat, nisi quod per ipsum Christo publice nomen dant, & ejus familie quodammodo adscribuntur. Cum vero Apostolus, ad Hebræos, scribens nos ad Christum accedere vult (Sacerdotem illum magnum super Domum Dei, qui per sanguinem suum nobis Aditum patefecit in Sanctum Sanctum)

atorum) cum vero Corde & certa persuasione Fidei.
 c. 10. 22. Ad hoc requirens non solum, ut aspersi
 cordibus purgati simus à Conscientia mala, sed &
 corpore abluti simus Aqua munda, ut hoc pacto te-
 neamus confessionem Spei minime vacillantem. v.
 23. quæ verba Antiqui uno consensu, ut & Recenti-
 orum doctissimi, de Baptismo interpretantur, in
 quo Confessio ista publice edi solita est; Moscoro-
 vius consensum hunc Interpretum, veterum præse-
 ritim, scommate excipere aequum putat — Prode-
 ant Patres, ait, qui per *Aquam mundam* (Heb. 10.
 22.) *Aquam Baptismalem* intelligunt, & si *Rationi-
 bus evidentibus instructi fuerint, manus dabimus: sin-
 minus, Idem, quod primi Patres sensere, faciendum pu-
 tabimus, nihil esse sine Testimonio Divino, aut evi-
 dente Ratione admittendum*. Sic ille, De Bap̃: cont:
 Smigl: cap. 5. p. 103. Quasi hoc Divinum Apostoli
 Testimonium non sponte ducat nos in hunc sensum,
 nisi literam sine causa, & contra loci Circumstan-
 tias, transferre iubeat in Allegoriam; quasi Patres
 hunc sensum à primis Fidei Christianæ Magistris non
 acceperint; quasi hic sensus non optime congruat
 cum aliis S. Scripturæ locis; aut quasi evidens ali-
 qua Ratio, vel adducta fuerit à Moscorovio vel
 adduci possit, quæ sensum adversum aut alienum ad-
 mittere cogat. Prodeat ergo, si possit, vel Alius
 quisquam alieni sensus inventor, istumque Ratione
 evidenti, aut etiam Divino Testimonio confirmet,
 manusque dabimus. *Duodecimo*; Pædobaptismum
 vel acriter oppugnant, vel saltem neglectui habent,
 ut Ritum in se nullius, aut exigui admodum mo-
 menti, & qui omitti potius deberet, quam admini-
 strari. Oppugnatur à Herveto, Czechovicio, Smal-
 cio, ministris Transylvanis, & à Moscorovio in Ca-
 techi

tech. Rac. ubi hæc habet — *Infantes ad Ritum Baptismi nullo modo pertinent. Nam nec in Scripturis ullum mandatum aut exemplum ea de Re habemus, neque ipsi, ut Res ipsa indicat, Christum pro suo Servatore agnoscere per ætatem possunt.* pag. 151. neque hoc sane mirum est, cum alibi, neque voluntatem Dei de nobis servandis, neque Christi Redemptionem in Divinis Liberis contestatam, ad Infantes pertinere velit. De Bapt. cont. Smigl. cap. 7. p. 119. Smalcus autem negat, *Infantes vel Sanctitatis capaces esse, vel per Baptismum regenerari.* Imo, hanc Assertionem Idololatricum quidam sapere dicit. Exam. 157. errorum. Err. 111, 140. Socinus demum, licet paulo moderatior in hac Re videatur, ut unicuique liberum esse velit, Infantes suos Baptizare, ob dissidia vitanda, & ne plerique omnes (qui adhuc Baptismum aquæ à nemine negligi debere sentiunt) ad Ecclesiam (Sectæ suæ intelligit) aggregari recusarent: Alibi tamen affirmat, *Infantes non esse Partem Ecclesiæ.* Ad notas Mart. Czecho-
vicii, in lib. de Bapt. Except. 102. Idemque in altero libro, sc. Quod Reg. Pol. Homines &c. errorem vocat, putare *Infantium Baptismum esse Divinam Ordinationem*; aut certe Rem Divinæ Ordinationi consentaneam. Cap. 4. Err. 6. At è contra, mos Infantes Baptizandi adeo universum, atque adeo antiquitus, ab ipsis usque Apostolorum Temporibus, in Ecclesia Christi prævaluit, ut ne Pelagiani quidem, qui negarunt originale aliquod peccatum Infantibus adhærere, ullatenus ausi fuerint huic mori obniti, sed una cum cæteris, Pædobaptismum & approbarunt, & usurparunt; idque juxta formulam Ecclesiæ, in remissionem peccatorum. Quod nunquam fecissent, nisi illum in Scriptura fundatum judicassent, fideique Christianæ apprimè consonum; quam tamen in

aliis quibusdam lacessere haud verebantur. *Decimo. tertio*; Idem Socinus negat, vel remissionem peccatorum obsignari nobis in Baptismo, vel Fidem confirmari, vel Spiritus Sancti Gratiam omnibus illum rite suscipientibus conferri. Sic enim ille, lib. Quod Regn: Polon: &c. *Alius est error Evangelicorum, cum affirmant Baptismo Divinitus obsignari Peccatorum remissionem*; Id quod Cœna Dominica quoque tribuunt; & quemadmodum per Domini Cœnam, sic per Baptismum Adulterum, qui Baptizantur, Fidem confirmari credunt; cum tamen per Baptismum non obsignetur quidem, sed tantum adumbretur Peccatorum remissio. Cap. 4. Err. 6. & paulo post — *Dari hodie Spiritum Sanctum omnibus, qui Baptismum quantumvis rite suscipiunt, nemo temere affirmare ausus fuerit qui &c.* Hoc modo Socinus, illiusque Socii ac Discipuli vilipendunt atque depravant Baptismum, licet ab ipso Christo primitus institutum, & ab ipsius Apostolis constanter usurpatum, ut Riturum solennem quo Deo consecramur, in Ecclesiam Christi admittimur, & ad salutem æternam comparandam habiles reddimur. Unde Ecclesia Catholica jam olim nos jussit credere unum Baptismum in Remissionem peccatorum. Atque insuper asseruit, hoc Sacramentum esse medium à Deo institutum, quo omnibus Christianismi Privilegiis initiamur; utpote per quod regeneramur, in Filios adoptamur, membra Christi, Cœlique Hæredes efficimur.

§. 76. Quod vero ad alterum Sacramentum, viz. Eucharistiam sive Cœnam Dominicam attinet, hæc docesti, *Primo*; Smalcus hoc modo exopnit verba Christi quando illud primo instituit, sc. Hoc est Corpus meum. Id est, inquit ille, hæc Actio frangendi & comedendi Panem, est Commemoratio Christi Corporis

poris pro nobis fracti; sicut Vinum quoque dicitur Sanguis Christi, id est, Representatio effusionis Sanguinis paulo post futuræ. *Secundo*; illa Pauli verba, Panis est Communio Corporis Christi, & Calix est Communio sanguinis Christi; sc. 1 Cor. 10, 16. idem Smalcus interpretatur, non de reali aliqua Participatione, sed de professione sola Communionis cum Christo, in participatione Corporis & Sanguinis ipsius, hoc est, eorum omnium, quorum consequendorum causa Christus mortuus est. Disput. 11. de Cœna. Catechismus item Racoviensis ad eundem modum hæc Apostoli verba accipienda esse vult. Quod; sc. ii omnes, qui Calicem hunc benedicunt, id est, eo usi, sancte nomen Domini celebrant; similiter, qui Panem communiter frangunt; aperte testatum faciunt, quod participes sint Corporis & Sanguinis Domini, id est, omnium Honorum, quæ Christus nobis per mortem suam peperit. p. 149. *Tertio*; Negant Eucharistiam Sacramenti nomine insigniendam esse, aut Aliquid in nobis efficere. Sic enim Smalcus Disput. 12. de Cœna. Thesi 106. vox Sacramenti in hac significatione, barbara, vel saltem 8. literis incognita est; ab Homnibus vero otiosis, qui huiusmodi Cæremoniis nescio quid, præter S. Scripturam, superstitiosum, aut etiam Idololatriæ ex parte, tribuere non sunt veriti, ad tegendum Dolum est usurpata--*Nobis in Cœna Nihil conferri, sed nos esse qui per eam Gratias Deo agimus, ipsissima est Evangelii & purissima veritas. Item--Dum Christum in ea Actione Corpus suum & Sanguinem nobiscum communicare dicitur nomine occasio esset Doctrinæ hanc, ut anilem, absurdam, & perniciosam exagitandi; & dicendi, ipsos etiam pueros jam intelligere, quantopere delirent, & tantum non insaniant, qui in manducatione*

ducatione panis, & bibitione vini querunt Christi Cor-
 pus & Sanguinem? Similiter Catechismus Racov:..
 Sunt, qui in Cœna Domini, se autumant Corporis &
 Sanguinis Domini vere participes existere; Spiritua-
 liter tamen; Quæ opinio cum cæteris, est fallax & erronea.
 p. 146. Quarto; Negant hoc sacramentum ad no-
 ftam aliquam utilitatem in salutis negotio perti-
 nere, aut Beneficium aliquod nobis in eo exhiberi.
 Sic enim Socinus, lib: Quod Regn: Pol: &c: —
*Haud animadvertunt, non ut Aliquid nobis divinitus
 detur, sed ut nos testificemur Illa, quæ nobis jam da-
 ta esse agnoscimus, & sentimus; non proprie ad no-
 stram aliquam singularem utilitatem in ipso æterne
 salutis negotio, sed ad Christi & Dei Gloriam, sum-
 ma atque ineffabili ejus in nos Bonitate & Charitate
 prædicanda & celebranda, illustrandam atque am-
 plicandam, sacram ceremoniam istam omnino pertine-
 re.* Cap: 4. Err: 5. Moscorovius item — *Panis
 Eucharisticus usu tantum ab alio pane secretus est; &
 ejus usus nihil Aliud est, quam ejus Beneficii Christi,
 quod carnem suam dederit pro Mundi vita Annuncia-
 t o; & eidem pro eodem Beneficio, ac Deo Patri
 Ipsius Gratiarum Actio.* Sic ille, De Bapt: cont: Smigl.
 cap: 5. p. 98. Smalcus pariter, Disp: 11. de Cœna.
 Idem hoc Argumento probare contendit, Quia po-
 sito eo, quod Finis Cœnæ sit Gratiarum Actio,
 Alii Fines necessario tollantur — *Quemadmodum
 enim Judæi, inquit, cum Agnum Paschalem comede-
 rent, non Beneficium aliquod recens accipiebant, sed
 pro olim accepto Gratiarum agebant, & illud commemo-
 rabant; sic & Christiani, qui mortem Christi com-
 memorant, & pro ea Gratiarum agunt, non præsens Be-
 neficium requirunt, sed antiquam memoria repetentes,
 Illud laudibus extolunt, & religioso, gratissimoque
 Animo*

Animo revolvunt. etiam Catech. Racov. — Cum is Finis Cœnæ Domini usurpanda sit, ut pro Beneficiis acceptis Christo Gratias agamus, apparet non eo institutam esse, ut aliquid illic sumamus. p. 154. & postea — Pugnant inter se, reipsa Christi Corporis esse Participem, & illius spiritualiter esse Participem. & Opinionem istam nullo modo certam esse ipsi produnt, cum fatentur modum hunc sumendi Corporis Christi, esse prorsus inexplicabilem; aut qui id fiat, se plane ignorare. p. 148. Quasi multa non occurrant, non solum in Fidei mysteriis, quorum Ratio inexplicabilis sit; sed & in Rebus naturæ, quorum de causis, modoque operandi non tantum incerti simus, sed & plane Ignari. Verumtamen, satis nobis constat, tum de istis Fidei Mysteriis, ex Divina Autoritate; tum de effectibus istis naturalibus, ex sensuum nostrorum Testimonio, eoque frequentibus expectationis confirmato. Quinto; negant fidem confirmari & augeri in usu hujus Sacramenti. Ita enim Socinus — Quomodo Christi pro se mortui celebrare memoriam quis poterit, nisi jam sentiat & gustet fructum ipsius Christi mortis? Hunc vero sensum & Gustum habere quæ Ratione is poterit, qui firma Fide in ipsum Christum jam non sit præditus? Sic ille. lib. Quod Regn. Pol. cap. 4. Err. 5. ubi & hæc habet — Firma jam Fide cum præditum esse oportet, & Christi pro nobis mortui probe meminisse, qui ad Panem illum comedendum & Calicem illum bibendum digne accedere velit. Est enim sacra hæc Cæremonia in eum Finem à Christo instituta, ut solennis Commemoratio ipsius fiat, quatenus viz. Corpus suum pro nobis tradidit, & Sanguinem fudit. Smalcus magistro suo suffragatur — Quomodo tandem verum erit, inquit, fidem confirmari & augeri per usum Cœnæ Domini, cum fieri possit, ut al.

sit in Fide confirmatissimus, antequam ad Cœnam Domini accedat; ut de Apostolis, & aliis eorum similibus, qui sc. Spiritu Sancto pradii fuerant, & sunt, dicere potest ac debet? Celebratio autem. Cœna Dominica ad omnes in universum spectat. Adde, inquit, quod omnia; quæ nos in Fide confirmare debent, extra Nos posita esse oporteat, nec ullum opus nostrum delur, quo Fidem nostram confirmemus; sed quicquid facimus Fidei nostræ Testificatio est. Sic ille, Di. p. 12. De Cœna. Thes. 78. Quali Fides Christianorum in hac vita adeo firma & constans sit, ut nulli vacillationi, etiam inter validissimas Tentationes, obnoxia non sit; quasi ad eum usque Gradum excrescat, ut auctior reddi non possit; aut quasi Paulus aliquæ Apostoli, in suis Epistolis, non orent simul pro Fidelibus, eosque serio hortentur, ut in Fide, omnique Gratia indies crescant; & solícite moneant, ne vel Apostasiam ab illa faciant, vel in illa tepescant, aut deficient. Sexto; Negant hoc Sacramentum à Christo institutum fuisse ad solennem Recordationem mortis ipsius, sed ad solennem Celebrationem illius Beneficii, cujus antea meminimus, & quod in animo fixum habemus. Hoc inquit Socinus in verbis paulo supra citatis; & à Smalcio asseritur, Disp. 12. de Cœna. Catechismus quoque Racov. negat Cœnam Domini ea de causa institutam fuisse, ut mortem Domini Participantibus in mentem revocet. Et Rationem hanc addit -- Quod eum, qui vult Cœna Domini participare, ita prorsus animatum esse oporteat, ut ex illius animo nunquam mortis Domini excidat memoria. p. 145. At certe Christus satis discrete affirmat, in hujus Sacramenti Institutione, se illud instituisse in suæ mortis, & effusi Sanguinis Commemorationem -- Hoc est Corpus meum, ait quod pro vobis

vobis datur — Hic calix est novum illud Fœdus, sive Testamentum, in Sanguine meo, qui pro Vobis effunditur. — Hoc facite in meam Commemorationem. Luc. 22. 19, 20. Apostolus item, ubi de hac Institutione disserit. — Hoc est corpus meum, quod pro vobis frangitur. Hoc facite in meam Commemorationem — Hic Calix est Novum Testamentum in sanguine meo. Hoc facite quotiescunque biberitis, in meam Commemorationem. 1 Cor. 11. 24, 25. Et quomodo, quæso, hæc Duo inter se ita connexa non sint, ut alterius sine altero meminisse nequeamus; cum neque mortis Christi, sine isto Beneficio; neque Beneficii istius, sine Christi morte, Recordatio fieri possit à Fidelibus? Certe par est ratio utriusque. Neque magis opus erat, ut ad hujus, quam illius memoriam in perpetuum celebrandum, Sacramentum institueretur; cum utrumque æque aptum sit è memoria Hominum excidere, ac proinde eodem adjumento indigeat, ut illud in memoriam redigatur, vel in eam conservetur. *Septimo*; Negant fideles per legitimum usum hujus Sacramenti, remissionem suorum peccatorum consequi, & Promissorum Divinorum obsecrationem. Sic enim Socinus, loco antedicto — *Credere se Cæna digne colenda suorum Peccatorum remissionem consequi, hæud valde àiversum est ab eo, quod Papista sentiunt, qui illam propterea in Sacrificium pro vivis & mortuis transformarunt, & Idolum ex ea quoddam fecerunt.* Et Smalcus — *Hos errores graves, inquit, Tempus esset agnoscere; & nec seipsum, nec Populum Christi misere seducere; & efficere, ut confusus his commentitiis Consolationibus, nihil minus cogitet, quam ut Deo obediat. Quis enim de sua Carne cum omnibus concupiscentiis crucifigenda cogitet, si usus Panis & Vini, qui quotidie obviis est,*

possit remissionem Peccatorum, & obsignationem Divi-
 norum Promissorum, imo Stipulationem bona Conscien-
 tia, & Reconciliationis cum Deo facta, consequi? Sic
 ille, Disp. 11 de Cœna. Pariter, Catech. Rac. - Aliqui
 ex usu Cœna Domini, se consequi remissionem Peccato-
 rum, & firmare Fidem sperant - at qui vult digne
 illius Participem esse, cum de remissione Peccatorum ex
 parte Dei, certum. & confirmatum esse oportet. p. 145.
 Quasi Panis & Vinum in Cœna Dominica, non alios
 effectus in nobis sortiantur, quam quos cibus com-
 munis in corporibus nostris producit, cum Aposto-
 lus nos moneat discernere Corpus Domini in hoc
 Sacramento, ne indigne communicando, Judicium
 ipsis accersamus. 1 Cor. 11. 29. & Dominus ipse,
 cum Panem Eucharisticum Discipulis traderet, voca-
 verit Corpus suum, quod pro ipsis datum est; & vi-
 num pariter, sanguinem Novi Testamenti, qui pro ip-
 sis effusus est, & pro multis, in remissionem peccato-
 rum. Matt. 26. 28. Luc. 22. 29. Quasi modo dictus
 Apostolus non affirmet, panem simul, & vinum, in
 hoc sacramento, esse Communionem, id est, medium
 communicandi Corpus & Sanguinem Christi. 1, Cor.
 10. 16, 17. Quasi mors Christi, cum Beneficiis ex-
 inde pendentibus, non vivide represententur in illo,
 nec represententur solum, sed & per Fidem appli-
 centur cunctis digne sumentibus; unde sacrificium
 frequenter appellatur à Veteribus, & mensa Do-
 minica nomine Altaris insignitur, Apostolo præ-
 eunte. Heb. 13. 10. & 1, Cor: 5. 7. Quasi hoc
 sacramentum adeo non sit Obstaculo crucifigendæ
 carni, cum suis concupiscentiis, ut ad illud effici-
 endum sese habeat, instar medii aptissimi atque po-
 tentissimi; tum quia Christi Crucifixio in & per
 illud efficacissime menti repræsentatur, & in memo-
 riam

riam reducitur (quæ ad mortificationis opus peragendum , & validissime obligat , & exemplar exhibet perquam illustre) tum quia fœdus illud , quod in sanguine suo inter crucifigendum sancivit , & in hoc sacramento solenni more commemoratur , à Fidelibus illuc accedentibus solenniter quoque renovatur ; quod non parum facit ad Evangelicam Obedientiam Deo præstandam. Quasi demum , peccata quotidie commissa , quotidiana Remissione non indigeant ; aut fides nostra de remissione peccatorum assidue commissorum , non validius consumetur sacramenti hujus sigillo Diplomati Evangelico annexo , quam Indulgentia ista generali , quæ in promissis Evangelicis Cunctis offertur. *Octavo* ; Affirmant cibum & potum in hoc sacramento , esse nudum duntaxat panem & Vinum ; Corpus autem & Sanguinem Christi , negant manducari & bibi in Cœna. Sic Ostorodus Inst: c. 38. p. 332. Socinus item , Opinionem Illorum , qui dicunt verum & essentiale Christi Corpus , in Cœna sumi , comedique spiritualiter , risu excipiendum esse autumat. --- *Hac* , inquit , *inter se pugnant , revera veram Christi carnem sumere , & eam spiritualiter sumere.* Et postea --- *Hanc opinionem* , ait , *cum alii Evangelici , tum Pontificii omnes , cum Risu excipiunt* Quod & ipse probat. & Argumentis firmare nititur. Lib: Quod Regn: &c. At è contra , licet præsentiam Christi corporalem non asseramus in Cœna , neque modum istius præsentiae definire audeamus , affirmamus tamen , eam esse realem , & Christum Spiritualiter à fidelibus participari. Quod enim realiter non adest , realiter accipi non potest. Neque Corpus & Sanguis Christi , quorum participes reddimur in hoc Sacramento , unquam habebantur in Ecclesia Catholica , pro crasso

crasso & corruptibili Corporis nostri Alimento, sed pro Animæ solius Pabulo; adeoque non nisi spiritaliter accipi possunt. *Nono*; Sessioem solam probant ad mensam Domini in acceptione hujus sacramenti, Geniculationem autem omnino damnant. Sic enim Ostorodus--*Quod Aliqui Symbola geniculando sumunt, habemus nos pro superstitione, qua hand procul absit ab idolomania pontificia; merito à veris Christianis vitari debeat.* Inst. cap. 38. p. 344. At è contra, si aut veteris Ecclesiæ Praxis, aut ipsa hujus Sacramenti Dignitas, cum ratione sumendi, à nobis æstimanda sit, sessio ista ad mensam Domini omnino rejicienda est; cum neque consona sit isti praxi, quæ cum Adoratione semper conjuncta est, eadem sc. qua in publicis precibus usi sunt; neque naturæ atque Dignitati ipsius Sacramenti, in quo, sicut Symbola prece solenni benedicebantur, universo Populo acclamante, Amen; ita & cum prece Communicantibus distribuebantur, unoquoque ipsorum pariter dicente, Amen. Hoc innuitur ab Apostolo, cum de hoc more loquitur 1 Cor. 14. 16. Evidentius autem apparet ex antiquis liturgiis tum Græcis, tum Latinis; necnon è Justino M. in Apol: 2. juxta finem; & ex Hieronymo, Comm. 2. in Gal: Atque adeo universim invaluit olim in Ecclesia, ut Augustinus palam testetur -- Nemo Panem istum manducat, nisi prius adoraverit sc. Comm. in Psal. 98. Neque sessio hæc ullo modo probatur ab Ecclesia Christi hodierna, sive orientem, sive Occidentem spectemus. Imo passim ablegatur ab istis Ecclesiis, quæ Protestantium, seu Reformatorum nomine vulgo insigniuntur; & speciatim, à Polonicis, tum Boemicæ, tum Augustanæ, tum Helveticæ Confessionis quæ non semel in Synodum una congregatæ, hunc sessionis

llesionis Gestum junctis suffragiis damnarunt, ut inhonestum, & scandalosum, & infidelibus Arianis proprium, qui & Dominum, qui nos redemit, abnegarunt, & se cum illo pari solio collocarunt. vid. Harmon. confess.

§. 77. Quod ad statum Animæ separatæ; dicunt, eam non amplius vivere sed omni sensu carere; nulla voluptate frui, aut dolore torqueri nullam omnino Actionem exercere, aut exercere posse; Deum non videre, sed una cum Corpore dormire usque ad Diem Resurrectionis, quando simul cum eo resuscitabitur. Et, ut hanc Psychopannychiam validius astruant, negant animam humanam esse ex natura sua immortalem. Sic enim Socinus Epist. 5. ad Joah: Volkelium — *Tantum id mihi videtur statui posse, post hanc vitam Hominis animam, sive animum, non ita per se subsistere, ut ulla Præmia, Pœnæve sentiat, vel etiam ista sentiendi sit capax -- In ipso primo Homine, totius Immortalitatis rationem uni Gratia Dei tribuo; nec in ipsa Creatione quidquam immortalis vita in Homine agnosco. Quæ ejus verba etiam de anima primi Hominis intelligi vult, cujus Immortalitatem Puccius asseruerat. Idem paulo post differens de istis Christi verbis, quibus Sadducæos confundebat, Argumento ducto à verbis Dei ad Moysen. Matt. 22. 31, 32. cum Exod. 3. 6. hæc habet -- *Vivere adhuc apud Deum is dici & potest & debet, qui aliquando in vitam, eamque immortalem, ab ipso omnino revocabitur.* Tom. 1. p. 145. Huc etiam spectant, quæ ad Andream Dudithium scribit — *Nec de Immortalitate animæ, neque de altera aliqua vita, ullam in universis veteris Fœderis literis mentionem claram atque apertam unquam fieri credo. Agnosco tamen, multa ibi reperiri loca, qua mystice de alia quadam vita futura loquantur,*
*eamve**

camve innuant. Inter quæ & ille est à Domino Jesu explicatus, Ego Deus Abrahami & Deus Isaaci &c. Sic ille, Epist. 3. ad Dudith. p. 507. Col. 2. Tom. 1. Unde Frantz. non immerito illum sic redarguit. Non melatet, Te etiam negare immortalitatem Animarum, nisi Christianorum in Resurrectione. Et videmus infra Te confugere ad impium Dogma Epicureorum, ut eorum Patrocinio Te tegas. Puccii Def. ad Resp. Socini, Præfat: p. 264. col. 2. in fine. Tom. 2. Catech. Rac. in eandem sententiam — Homo natura nihil habet commune cum Immortalitate. pag. 15. Smalcius quidem contra Frantziū, videri vult, contra morem sane suum, paulo modestior in hoc Dogmate asserendo; dum se credere dicit, Animas vel spiritus Hominum post mortem redire ad Deum, & ita suo modo esse superstites. Disp. de extr. Judic. Sect. 4. Interea tamen, ad ista loca quæ ad immortalitatem animarum asserendam assert Frantzius Responsa qualiacunque potest, reddit; istaque loca invalida esse affirmat ad probandum illud, cujus gratia asseruntur. Idem Ib. Sect. 3. apertius sensum suum de hac Re profert, cum ait — An Spiritus ille, qui ad Deum redit, & à Corpore separatus est, sensu aliquo præditus sit, & an voluptate aliqua fruatur ante Adventum Christi, & ante conjunctionem istam novam sui cum Corpore glorificato, quod Deus olim daturus est credentibus, valde dubitamus; imo aliter se habere credimus. Nempe quemadmodum Corpus sine Spiritu, Cadaver est; ita vicissim, Spiritus sine Corpore, nullas actiones exercere potest. Idem, Exam. 100. Err. Animæ Sanctorum, post mortem, nihil sentiunt, nec aliqua Re perfruuntur, cum sine Corpore nullas operationes exercere possint. Err. 81. & in Exam. 157. Err. Animæ Sanctorum, ante Diem

Judicii

Judicii, Deum non vident. Err. 98. Denique, Idem in Resp. ad nova monstra. part. 1. c. 3. pag. 36. apertissime loquitur, sic inquires — Sanctos [sc. defunctos] nunc extare, nullo modo probari posse nobis persuasissimum est. Imo, eos omnes, in Christi demum Adventu, novam existentiam consecuturos, certum est ex eo, quod tunc demum ex mortuis resuscitandi esse creduntur.

§. 78. 16. De Resurrectione, & statu seculi post Resurrectionem futuri, hæc opinantur. Primo, eadem numero Corpora Hominum non resurrectura, sed alia spiritualia illis à Deo danda fore. Ita Smalcus in Exam. 100. Err. — Corpora hæc, quæ nunc circumferimus, resurrectura non credimus, sed alia nobis danda esse, ex Deo, vel ex Cælo, ab Apostolo edocti statuimus. Err. 89. 88. Atque corpora hæc à Deo nobis tunc danda, adeo pura & spiritualia esse putat, ut affirmare non vereatur — Post Resurrectionem nos futuros Deo similes, etiam quoad Corpora. Exam: 157. Err: Err: 103. Ostorodus item. Inst. cap. 41. p. 389. hæc habet — Paulus, ait, de credentium Corporibus differens, quod post Resurrectionem non sint futura Terrena, sed Spiritualia & cælestia, postquam sc. à Mortuis resurrexerint; & expresse concludit, quod Caro & Sanguis Regnum Dei hereditare non possint, (sc. 1, Cor 15. 5.) nomine Carnis & Sanguinis, Corpora carnalia intelligit. Secundo; Affirmant Impios, cum Diabolis, in æte num non victuros in Inferno, atque illic variis Cruciatibus, pro diversitate Meritorum, obnoxios futuros, sed potius delendos penitus, & annihilandos esse. Sic acta Manuscripta Colloquii Racovientis, in quibus hæc occurrunt — Animadvertendum est, Christum & Apostolos quodammodo coactos fuisse, Hominum Opinionibus, quæ

que tunc plerumque vigeant, se accommodare; quem admodum satis aperte docet parabola Divitis & Lazari. Nam Aliquem in Inferno fuisse, & ibi torqueri, aut in sinu Abraha decumbere, sunt plane fictitia, & similia Illis, quæ Poeta de Ixione, Sisypho, Tantaloscribunt. Hac etiam Prudentia hodie apud vulgus Christianorum, in hac materia, utendum est Illis, qui Gloria Dei consultum cupiunt. Hæc Illi, plus satis impie. Quasi Christus, & Illius Apostoli, Doctrinam suam accommodaverint fallis & fictitiis Hominum Opinionibus, & pro veritate Evangelii nobis tradiderint Gentilium Poetarum Fabulas. equidem, Christus in ista Parabola, Animæ Tormenta in Inferno describit, Similitudinibus à Corporis supplicio desumptis; sicut & alibi, cælestia gaudia depingit, sub Imagine Cœnæ nuptialis; neque enim aliter à nobis concipi potuerunt, qui omnem fere notitiam nostram per Sensuum Januas introuimus, & Res Spirituales non nisi Phantasmatibus corporeis velatas contemplamur. At si quis hinc inferat, Res ita representatas esse omnino fictitias atque fabulosas fallisque vulgi Opinionibus accommodatas; summamque prudentiam esse putet, imperitæ plebi imponere, dum eam in Erroribus istis confirmat, quos ex officio detegere tenetur, certe, nec Fidem in Deum tuetur, nec Charitatem erga Homines. Smalcus tamen idem Dogma tuetur, Disp. de Baptis. ubi hæc habet. *Splos pios in aeternum victuros, nonne petatum est è penetralibus S. Literarum quæ solas vitæ promissione solantur Fideles? Jam, si quis hinc colligat, Impios in aeternum non victuros, id non nostra Sententia, sed S. Literis potius adscribendum esset. Cum porro, de Interitu vel Iudicio Demonum legitur, nonne delendos eos esse, hinc jure colligi potest?*

Jam

Jam, quomodo hoc futurum sit, in eo, unicuique, nostro quidem Judicio, licet Sensu suo abundare. Idque idem etiam de Cruciatibus Demonum & Impiorum est statuendum. Idem quoque Ib. Sect. 5. ad omnia S. Scripturæ loca, quæ in contrarium adduci solent, ut potest, respondet. Ita sc. Sociniani Vitia tollunt, & Homines à peccando absterrent, dum supplicia peccatoribus impœnitentibus post hanc vitam intentata, è medio tollunt. Ita Gloriæ Dei consultum cupiunt, dum S. Scripturas dedecorant, & ludibrio habent. Ita Fidem antiquam restitunt, dum Origenis placita è Platoniceis hausta, atque olim cum Anathematismis damnata à Theophilo & Epiphanio in synodis Episcoporum, & postea in Concilio quinto Oecumenico, è sepulchro erunt & in luce collocant. Nemo quidem nescit, vitam sempiternam in S. Literis Piis duntaxat, Fidelibusque promitti atque destinari. At quis nescit, hanc vitam sempiternam esse simul vitam beatam, quæ sola vita dicenda est, eoque nomine digna; cum Dolores, & Cruciatibus, aliaque mala, quæ vitæ felicitatem vel tollunt, vel imminuunt, non semel nomine mortis, & perditionis insigniantur; Idque non solum in seculo futuro (in quo vocantur mors secunda, & interitus. Apoc: 2. 11. & 20. 6. 14. & 21. 8. 2 Thesi: 1. 9. 1. Tim: 6. 9. Matt: 7. 13. Rom: 9. 22.) sed & in hoc quoque seculo; in quo degimus, vitamque adhuc trahimus? Rogate Dominum, ait Pharaö ad Mosem & Aaronem, ut auferat à me mortem istam (locustas intelligens) Exod: 10. 17. Quotidie morior, inquit Paulus, cum disserit de Afflictionibus suis assiduus. 1 Cor: 15. 31. Atque iterum Deus, qui ex tanta morte nos eripuit. 2 Cor: 1. 10. de grandi Periculo loquens. Et rursus -- In mortibus frequen-

frequenter, sc. Iui. 2 Cor: 11. 23. Qui adulterium committit dicitur perdere Animam suam. Prov: 6. 32. non sane eam abolendo, sed à Deo abalienando. Eodem fere sensu, Donum dicitur perdere Cor Eccl. 7. 7. Paulus denique vult Incestuosum Corinthium Satanae tradi in Carnis interitum, ut Spiritus salvus fiat in die Domini. 1, Cor. 5. 5. Non certe ut mortem Corporis subiret, sed ut morbo quodam, aliove Cruciatu (instar Jobi) afflictus ac perdomitus, resipiscere disceret, & veniam à domino consequeretur. Quod & postea factum est, ut narratur. 2, Cor. 2. 6-11. vel etiam, ut Paulus ipse, ad quem Angelus Satanae missus est, ut eum colaphizet, ne excellentia Revelationum supra modum efferretur. 2, Cor. 12. 7. Itaque firma stet fides Catholica, verbis Christi & Apostolorum inrixa, quæ Animarum Immortalitatem statuit, & Corporum quoque humanorum post Resurrectionem, cum æternitate Pœnarum Gehennalium. Siquidem Christus, cum ad Iudicium venturus est sententiam dicturus in Hædos æque ac oves, id est, maledictos æque ac Benedictos, eadem plane voce utitur in Amborum mercede assignanda [sc. voce *αἰώνιος*] Hi, inquit, abibunt in Supplicium æternum; iusti autem, in vitam æternam. Matt. 25. ult. nempe in supplicium istud æternum, ubi vermis eorum non moritur, & Ignis non extinguitur; seu in Gehennam Ignis inextinguibilis, ut alibi loquitur. Marc. 9. 43 48. Quicumque blasphemaverit in Spiritum Sanctum, non habet Remissionem in æternum, sed reus tenebitur æterni Iudicii, id est, Condemnationis seu Pœnæ; inquit idem Christus. Cap. 3. 29. Atque iterum. Qui credit in Filium, habet vitam æternam; qui verò non obtemperat

temperat Filio, non videbit vitam, sed Ira Dei manet super eum. Jo. 3. ult: Apostolus item — Qui ignorant Deum & non obediunt Evangelio, Pœnam pendent exitium æternum, à facie Domini, & à glorioio ipsius Robore. 2 Thess: 1. 9. Petrus & Judas in eandem sententiam; qui de Gnosticis discentes, æternas Pœnas eis minantur — Quibus, inquit, Caligo Tenebrarum in æternum reservatur. 2 Pet: 2. 17. Jud: v. 13. Joannes demum in Apocalypsi prophetice narrat; quomodo Diabolus, qui Gentes seducebat, conjiciendus sit in stagnum ignis & Sulphuris, ubi & Bestia, & Pseudopropheta; & cruciabuntur die ac nocte, in secula seculorum. Apoc. 20. 10.

§. 79. 17. De magistratu Politico, & potestate illi divinitus concessa multa quoque tenent Heterodoxa. Nam *Primo*, negant illi fas esse, ut Gladio animadvertat in quosvis Maleficos cujuscunque facinoris rei sint. Etenim Ostorodus affirmat, *Præcepta Christi nulli Homini permittere, ut alteri vitam adimat*. Instit. cap. 28. *Secundo*, Smalcus speciatim excipit Adulteros & fures, ut & Homicidas, à pœna capitali subeunda — *Quemadmodum Christus, inquit, non præcepit Homicidas capite plectere; sic etiam, & tanto magis, statuendum est, eum non præcepisse, ut Adulteri vel fures Capite plectantur; quanto minus est Peccatum reipsa Adulterium, quam Homicidium, vel furtum. Nam Adulterium Honestatem tantum alienam petit; Furtum facultates, Homicidium vero, ipsam vitam. Cum autem Frantzius attulerat (Thesi sc. 30ma) exempla adulterii, ante legem Moïsis, morte puniti; respondet Smalcus; Tam e. que ante legem, quam que sub lege, licebant, censeri debere abrogata esse per Christum, quod ad Judicia*

attinet. Disp. de Rebus. civil. Sect. 2. *Tertio*, Idem Smalcus negat, Sententias Judicum in maleficos, dicendas esse ex legibus Imperatoriis, quæ, ut ille affirmat, *legalibus Mosis rigidiores multo sunt, & cum Christi sanctissima, ac mansuetissima Religione convenire non possunt.* Imo ulterius asserere audet, *legem Divinam moralem, & cum illa, legem Naturæ, ad legem Christi reformandam esse, limitandam, atque temperandam.* Ib: Resp: ad Theſ. 47. Frantzii. *Quarto*; Negant Christiano licitum esse, Bellum gerere. Unde sequitur, nec magistratui Christiano fas esse, Bellum indicere, & subditos suos Armis defendere contra Hostium Injurias; neque subditis, ad jussum Magistratus, Arma capere. Vid. Smalcium, Disp. 6. de Rebus civil. & Socinum, lib. Quod Reg. Pol. &c. cap. 3. ubi negat, *Primo*, licere nobis, sive per nos ipsos, sive per Magistratum, *Injurias nostras ulcisci.* *Secundo*, licere, *ita vim vi repellere, ut etiam Hominem interficere liceat*, si aliter vis repelli nequeat, cum Bellum injustum nobis infertur. *Tertio*, Perniciosissimum errorem vocat, paxæ Religionis, & Divini cultus conservandi Gratia, (si id aliter fieri nequeat) Aliorum Hominum Sanguinem fundere licere; & docere, *Christiani Magistratus Officium esse, eos, qui Hereses disseminant*, (discretim, si ab Incepto defiltere nolunt) *non modo vi reprimere, sed etiam interficere.* At è contra, Deus cunctis Noæ posteris, hoc est, toti humano Generi, hoc Præceptum dedit. Quicumque effundit sanguinem humanum, per Hominem Sanguis ipsius effunditor, quoniam ad imaginem suam fecit Hominem Deus. Gen. 9. v. 6. Sanguis polluit Terram, (inquit Deus alibi) neque aliter expiari potest, nisi per ejus sanguinem, qui alterius sanguinem fuderit:

Num:

Num. 35. 33. Quæ Ratio legi huic annexa, et si Israelitis à Deo tunc per Moysen data, ubique & semper valet. Christus item ad Petrum, qui Gladium suum distinxerat injussu Magistratus -- Convertite Gladium tuum in locum suum; omnes enim, qui Gladium acceperint, Gladio peribunt. Matt. 26. 52. Apostolus pariter, de potestate civili, sive Principe dissens, — Dei, inquit, minister est Tibi in Bozum. Sin malum feceris, Time; non enim frustra Gladium portat. Dei quippe minister est, vindex in Iram (id est, ad Pœnam infligendam) ei, qui malum fecerit. Rom. 13. 4. Neque cuiquam ignotum est, quomodo piissimi olim Imperatores, alique Principes Christiani, hanc Gladii potestatem, à Deo sibi datam, exercuerint in maleficos, nemine Episcoporum improbante; & quod Bella gesserint in Christiani nominis Hostes, ut Ecclesiam sibi subditam ab exterorum Injuriis vindicarent. Imo, quod & Gladio animadverterint in quosdam Hæreticos, qui palam Blasphemi erant, aut seditiosi; cujusmodi erant Manichæi in oriente, & Circumcelliones in Africa. Quidni enim hæc eis licerent cum nulla lex Christi vetet, sed potius comprobet? ubi autem non est lex, ibi nec Transgressio est. Rom. 4. 15. Quid vero Smalcio in mentem venit, cum asserere non vereretur, etiam ipsam legem Divinam moralem, cum lege naturæ ad Christi legem esse reformatam, atque limitandam? Quasi Christus venerit ad hanc quoque legem ex aliqua Parte tollendam, restringendam, aut infirmandam, & non potius, ad eam stabiliendam, explicandam, à Corruptelis vindicandam, atque consummandam sive complendam. Sic enim ipse diserte affirmat, & consentaneè se gerit in sermone suo super montem, ubi legis Christianæ

Praxin nobis luculenter exponit, & Authoritate legislatoris accurate servandam injungit. Matt. 5. v. 17, &c. Neque ipsi Sociniani hoc alibi negant. Imo, non id solum concedunt, sed & pro eo acriter contendunt; & Theologos istos Evangelicos damnare solent, qui negant Christum Decalogo novas aliquas leges de suo addidisse, sed illum duutaxat explanasse, & à maleficanis Scribarum atque Phariseorum Glossis vindicasse. Quod vero spectat ad naturam & obligationem legis moralis, ab omnibus Catholicis hætenus pro certo habitum est, eam invariabilem & immotam esse æqui, bonique Regulam, tam in officiis erga Deum, quam erga Homines; Regulam plane indispensabilem Actionum nostrarum; talemque, quæ semper & universim obliget Genus humanum. Hæc autem lex eadem prorsus est cum lege naturæ, quam Gentes etiam intus scriptam habebant in Cordibus suis, & factis demonstrabant, sine litera Tabulis lapideis insculpta; ut Apostolus loquitur. Rom: 2. 14, 15.

¶ §. 80. 18. Negant Diem Dominicum, aliosque Dies Festos, de Jure observandos esse à Christianis; pariterque statos Jejuniorum Dies damnant. Sic enim Catech: Rac: — *Nullo modo Christus constituit, ut Diem, quem vocant Dominicum, Sabbati loco obivemus; cum Religio Christi, quemadmodum alii Cæremonias; uti vocantur; ita quoque Delectum Dierum prorsus tollat; ut aperte scribit Apostolus. Col: 2. 16. Verum, cum Diem Dominicum antiquitus celebrari à Christianis videamus, nos eandem libertatem Christianis omnibus permittimus.* pag. 123. Et postea, de Jejuniis ita præscribit — *Jejunantes certis Diebus astringi nullo pacto debent. Id enim est contra Proprietatem & libertatem Religionis Christianæ, qua spi-*
ritualis

ritualis est, nec ullo modo ullis Temporibus astringitur.
pag. 142. At è contra; satis liquet Apoitolum ist-
hic loci, sicut de discrimine Ciboꝝum à Judæis ex
lege Mosaica observato, ita quoque de Festis Juda-
icis loqui, sc. Paschæ, Pentecostes, atque Taberna-
culorum; una cum neomeniis & sabbatis, quæ fue-
runt umbra futurorum; non autem de Festis in
Genere. Constat item ex libro Actorum, Apostolos,
quamdiu in Judæa degebant, Festa Judaica ob-
servasse, una cum Fidelibus ex ista Gente; Tem-
plum Hierosolymitanum istis Diebus adiisse; sta-
talque Precum publicarum Horas, simul cum Cæte-
ris, observasse; necnon, cum Judæis provincialibus,
per Asiam Græciamque dispe. sis, sabbata coluisse
in Synagogis illorum. Idcirco, multum fallitur Mos-
corovius in ista sua Catechesi, cum dicit Aposto-
lum in isto loco Delectum Dierum prorsus tollere;
neque enim vel Festa Judaica illic abrogat. Tantum
docet, fideles è Gentibus, quales erant Colossenses,
non obligari ad eorum Observationem -- Nemo, ait,
vos judicet, sive damnet, ob Cibus, vel Potum, aut
respectu alicujus Festi, aut Novilunii, aut Sabbato-
rum; Quæ sunt umbra Rerum futurarum. Col: 2.
16, 17. Pariter constat, Diem Dominicum, sive
primum Hebdomadæ Diem, à primis usque Tem-
po ibus, publicis Ecclesiæ Conventibus, sacrisque
officiis peragendis, dicatum fuisse; haud dubie, ex
Institutione Apostolica: necnon, quatuor solenni-
ora Festa, sc. Passionis Domini, Resurrectionis, As-
censionis, & adventus de Cælo Spiritus Sancti; quæ
Augustinus affirmat anniversaria solennitate celebra-
ta fuisse, ab universa, quacunque se diffundit Ec-
clesia, ab ipsis Apostolis commendata atque statuta
retineri. Epist: 118. *Januario.* Idem dici potest de

Jejunio quadragesimæ anniversario, item Feriæ quartæ & sextæ hebdomadatim; & de vigiliis solemniorum Festorum. Quæ omnia veteres referunt ad Traditionem Apostolicam. Neque sane aliam originem habuisse ullo modo verisimile est, cum & tam antiqua sint, & tam universim observata, ut ad alios Authores referri nequeant. Quid? quod cum publicus Dei Cultus sive in Festis, sive Jejuniorum Diebus, sit non solum ex Institutione Divina inter Christianos agnita; sed & pars Religionis naturalis, apud omnes Gentes, ex innato Rationis lumine demonstrata, cunctorumque Praxi ubique stabilita; necesse omnino est, ut ad publicum hunc Cultum celebrandum, ut certa loca, sic & certa tempora statuantur. Alioquin, tantum aberit, ut hujusmodi cultus decenter & ordine peragatur, secundum Apostoli mandatum, ut nec omnino peragi possit; cum Populus Christianus plane nesciat, vel ubi, vel quando convenire oporteat, ad sacra publice celebranda.

§. 81. 19. Sed ut in hoc nimis laxi sunt, & licentix neutiquam ferendæ Patroni; sic in aliis quibusdam nimis rigidi sunt, ac severi, & morosi libertatis alienæ Censores. *Negam enim Christiano fas esse, plus appetere, atquirere, aut habere, quam necessitas vitæ nostræ postulat. Plus etenim requirere, ex Ostorodi sententia, est avaritia ista, quæ à Christo, & Apostolo Paulo damnata est.* Inst: cap. 31. Veruntamen, cum magistri ipsius, Socini sc. Facultates in Pecuniis consistebant, è Re sua putavit easdem ferori dare, usuras solitas inde exigere, & hisce verbis defendere — *Concludo, inquit, nullum Fenus per se ullo Divino Præcepto esse prohibendum, nisi illud, quod cum Proximi ipsius, quo exigitur, damno fiat;*

nec quicquam cavendum præterea restare, nisi scandalum & offensionem aliorum. Quæ tamen tunc demum vitanda est, cum alioqui in nullam aliam majorem necessario sit incurrendum. Mihi, si Pecuniam, quam habeo, Fœnori non darem, multo majus scandalum & offensio præsto esset, quam nunc do. Nam & me, & Filiam meam, ad summam inopiam, extremamque egestatem redigerem; ex qua utrique nostrum ingentia salutis ipsius æternæ factura facienda pericula imminerent. Sic ille causam tuam agit contra Scandalum Fœnoris: Epist. 4. ad Christophorum Morstinum, Philippovix Capitaneum. Op. Tom. 1. p. 457. col. 2. At certe, aliæ viæ vocino suppetebant ad Incrementum à Pecunia sua capiendum, in sui & Familiæ suæ sustentationem, quæ nullius offentioni erant obnoxie; ita ut illi minime necesse fuerit, cum scandalo cujusquam, ad Fœnus exigendum confugere. Idem Ostorodus Christianis illicitum esse vult, in usu Potu, vestitu, reliquisque illius Generis, voluptatem aliquam quarere; licet olim Judæis permissa fuerit, quibus in Fœdere Mosaico Promissa data sunt de terrena salute atque felicitate. Sic ille, Inst. cap. 30. At ubi, quæso, prohibetur sub novo Fœdere, moderata ista ac tempestiva voluptas, quam Solomon, ut insigne Dei Donum prædicat, & ut eximiam felicitatis humanæ Portionem, quamdiu in his Terris vitam degimus? Eccles: 2. 24. & 3. 22. 8. 15. 6, 7, 8, 9. Christus item in Evangelio nullibi prohibet Epulas, sed eas ita dirigit atque moderatur, ut usui simul nostro commendet, ex ipsius Præscripto celebrandas. Luc: 14. 12, 13, 14. Ipse quoque Convivio excipi dignatus est; adeo frequenter, ut occasionem inde arripuerint Pharisei eum, pro Gulone ac Vini-potore, apud vulgus calumniandi.

Quandoque etiam se convivam ultro præbuit, & pia Hospitum officia gratissime semper excepit. Quinimo Phariseo illi inhumanitatem exprobrat, qui non satis laute & honorifice ipsum excepisset, viz. osculo salutatorio, aqua ad Pedes abluendos, & oleo ad Caput unguendum. ib. cap. 7. 44, 45, 46. Denique, primum omnium miraculum edidit in epulo nuptiali, ubi aquam in vinum optimæ notæ convertit, ad exhilarandos convivas, cum jam probe bibissent; ut plusquam innuitur. Jo. 2. 10. Et cum jam mundo valedicturus esset, dum Bethaniæ epulatus est, in Domino Simonis leprosi, gratissime accepit unguentum illud pretiosissimum, quo Caput ipsius perfusum est, Opusque istud mulieris pro Bono habuit, & magnopere laudavit; imo, per totum Terrarum Orbem, una cum Evangelio suo, prædicandum esse voluit, in honorificam mulieris istius Memoriam. Et quod observatu dignum est, satis acriter Discipulos quosdam increpuit, qui ad prodigam, ut sibi videbatur, unguenti istius effusionem, indignabantur. Matt. 26. 6-13. Apostolus quoque Corinthiis suis Epulas permittit, etiam in Domibus Idololatrarum, ex ipsis Idolothytiis, modo non fiat cum scandalo Ipsorum. 1, Cor. 10. 27, 28, 29. Postremo, tum Christus ipse, tum Joannes in Apocalypsi, cœlestia Gaudia describit, sub Typo epuli magnifici, sive Cœnæ nuptialis. Matt. 22. 2, &c. & 25. 1, &c. Apoc. 19. 9.

§. 82. 20. His omnibus adjicienda sunt, quæ non incongrue Cæteris anteponi potuerunt; nempe, quæ de primorum Parentum Statu, & conditione tenent tum ante, tum in, tum post lapsum. Nam *Primo*, De illis in statu Innocentiæ spectatis, hæc asserunt. Nimirum, *Primo*, Excellentem quandam

Dei

Dei Creatoris, aut Rerum creatarum notitiam, Neutri concreatam fuisse aut ab origine infusam. Adamus, inquit Smalcus, *instar Infantis vel pueri se esse nudum ignoravit.* De Ve. Dei Fil. cap. 7. p. 6. Atque item, *De Coniuge propria, non nisi Sensibus obvia cognovit; sc. quod nominanda foret Eva, quia Mater futura omnium Viventium; & virago, siue vira, quia de viro sumpta est.* Socinus item dicit, Adamum Bestiis nomina imposuisse qualia sibi visum est. Putasne, inquit, Bestiarum nomina præstantioris & reconditioris alicujus Significationis fuisse? Annon potius vides Bestiarum nomina non ad Alia respexisse, quam ad ea, quæ Sensibus sese prodebant, & unicuique manifesta esse potuissent? De statu primi Hom. cap. 4. Hæc quoque ibidem habet — *Nesciebat Adamus, antequam ex Arbore scientiæ boni & Mali comederet, vim illius Fructus (sc. Arboris vitæ) aut saltem, quanti vis illa facienda esset, ignorabat,* parag. ult. & postea, cap. 6. parag. 2. ita pergit in asserenda Adami Ignorantia — *Adamus, quamvis natura mortalis esset, se mortalem esse, nemine indicante, non vere agnovisset — vere autem non agniturum fuisse Adamum, se mortalem esse, nemine indicante, ex eo perspicuum est, quod nos ipsi de nobis Id, non nisi experientia ipsa, & Rationibus, propter experientiam animadversis, nosse potuimus.* Hæc illi. At è contra, Apostolus diserte assermat, novum Hominem renovari *eis ἐπίγνωσις*, ad, seu in Agnitionem [Dei sc.] juxta Imaginem Illius, qui Ipsum condidit. Col. 3. 10. unde sequitur. Adamus, qui primum conditus est ad Dei Imaginem, & ad Cujus exemplar exprimendum novus Homo indies renovatur, donec ad integram Ipsius Perfectionem pertigerit, excellentiore quadam Dei Creatoris notitia primitus imbutum,

imbutum fuisse. Quod vero ad Notitiam Creaturarum attinet; illa satis patet ex nominibus, quæ iisdem imposuit, priusquam, experientia Magistra, insignem istam Ingeniorum varietatem, quæ in tot Animantium speciebus reperitur didicisse potuerit; quæque Deus ipse rata habuit, utpote Singulorum naturis apprime Congrua. Gen. 2. 19, 20. Quod & ex Hebræo Sermone liquet, quo Adamus tunc utebatur, cum ista nomina imposuit, ut à viris doctissimis observatum est, quorum Sententia confirmatur Argumentis è Textu sacro petitis. Idcirco, huiusmodi nominum Impositio, luculentum erat tam scientiæ Adamo concreatæ Documentum; quam Potestatis atque Dominiî Ipsius in Creaturas. Ex hac autem una Instantia, si alia Argumenta decissent, non sine Ratione concludi posset, Sapientiam eidem Adamo concreatam fuisse, quæ se ad Cætera omnia simul extenderit, quibus idoneus, pleneque instructus redderetur, tum ad Cultum Deo rite præstandum, (qui non mediocrem ipsius cognitionem præsupponit) tum ad Dominium in creaturas exerendum; tum, ad suam Ipsius Felicitatem in hisce Terris procurandam, atque perficiendam; tum denique ad instructionem Posterorum, quomodo se gererent, tum erga Deum, tum erga se invicem; quomodo Pietatem erga Illum ut oportet, exercerent, & Societatem inter se mutuo colerent, ex Præscripto legum à se datarum. Atque hanc fuisse sententiam veterum sapientum apud Hebræos, Siracides idoneus Author est, ubi de primis Parentibus ita disserit. Deus Consilium, & linguam, & Oculos, Auresque, & cor dedit Iphis ad cogitandum; Disciplina Intelligentiæ replevit ipsos; Bona item & mala demonstravit Iphis. Eccclus. 17. 6, 7. Itaque, cum post
lapsum

lapsum se cognovisse dicuntur, quod nudi fuerint, intelligi nequit de nuditate simpliciter accepta, seu privatione vestium (quam ne pueri quidem, & Infantes hodie ignorant, multo minus primi Parentes nostri in statu Innocentiæ) sed de nuditate ignominiosa sive pœnali; quæ consistebat, partim in privatione istius Gratia, qua Illorum Animæ primitus vestitæ fuerant à Deo; partim in rebellibus Concupiscentiæ motibus quæ, Fræno isto amoto, insurgere cœperunt contra rectæ Rationis moderamen. Dicitur etiam de Adamo, quod ad primum Evæ conspectum, cum à Deo ad Ipsum adduceretur, pro certo noverit, eam fuisse compactam ex Carne & Ossibus Ipsius; quod tamen sensu percipere nequaquam potuit Ipso in somnum profundum demerso. Quod autem Adamus plane nesciverit vim salutarem Fructus Arboris vitæ, antequam comidisset ex Fructu vetito, gratis dicitur. etenim contraria Assertio multo probabilior est; cum haud verisimile sit, Deum celasse Adamum, quod ad vitæ, felicitis Immortalitatem procurandam tantopere conducebat; neque uspiam legamus, Deum hoc demum revelasse Adamo, post esum Fructus vetiti. Cum ergo legimus, Deum eiecisse Adamum de Paradiso, ne forte mitteret Manum suam & fumeret etiam de fructu Arboris vitæ, & comederet, & viveret in æternum; Gen: 3. 22. bene concludi potest Ipsum Fructus istius virtutem salutiferam probe cognovisse à quo Deus collocaverat eum in isto horto Edenis. Denique, Nihil obstat, quo minus Adamus à Principio noverit, se natura mortalem esse, quantum ad Corpus attinet, (quod ex fragili Terræ pulvere compactum erat sicut & Corpora brutorum Animantium; at ex Dono Dei Immortalem per-

permanfurum, quamdiu Innocens. Deique Mandato obsequens permanfurus effer. Neque enim ei metuenda erat Mortis Sententia, nifi ex comminatione Dei, ex hypothefi legis violatæ circa efum Fructus vetiti Gen. 2. 17.

Secundo; Imaginem Dei, in qua primi Parentes creati fuerunt, in fanctitate, & iuftitia quadam peculiari non conftitiffè. Hanc enim fanctimoniam, quam Frantzius una cum Aliis, tribuit Adamo ante lapfum, Smalcius appellat *Ideam quandam in Cerebro Ipforum natam, de qua ne γερὺ quidem in S. literis.* Difp. 2. cont. Frantz. Atque alibi -- *Primum Hominem, in fua Creatione, Sanctitatem & Dona fupernaturalia accepiffe, eft vetus, eaque putidiffima Fabula.* Exam. 157. Err. Err. 704. Eadem quoque habet. Refp. ad nova monft. part. 2. Cap. 24. pag. 215. At è contra, Homo dicitur conditus ad Dei imaginem. Gen: 1. 27. cujus Imaginis præcipua Pars eft Sanctitas; ad quam proinde repræfentandam, non femel ab eodem Deo admonetur, ubi ait, Sancti efferote, ficut & ego Sanctus fum. 1. Pet. 1. 16. Lev: 11. 44. & 19. 2. & 20. 7. unde & Apoftolus Paulus Ephefios fuos obnixe hortatur, ut vetere Homine deponito, novum induant, qui fecundum Deum creatus eft in Iuftitia, & ve a fanctitate. Eph: 4. 24. ea vero fine dubio per Renovationem Evangelicam inftaurantur, quæ in primis Parentibus ab initio fuerunt, & per lapfum deperdita funt. Solomon quoque affirmat, Deum ab initio feciffe Hominem Rectum [Hebr: Jafhar] Eccl: 7. ult. hoc eft, integri atque fideri, tum Iudicii, tum affectus. Hanc enim vocem 70 Interpretes varie transferunt, fed in eundem fere fenfum; viz. δικαίον, ὅσον, ἀληθινόν, ἀγαθόν, καλόν, ἀρετὸν, εὖδὺν & ὀρθόν, & κατὰ δὸν. Id eft, Iuftum,

Iustum, Sanctum, verum seu veracem, Bonum, Honestum, Acceptum, Rectum & purum Psal: 51. 12. Rom: 12. 2. Eph: 2. 10. Tit: 3. 5. *Tertio*; Hominem ab initio non creatum fuisse Bonum. Sic enim Socinus — *Quod ad Hominem attinet, non est intelligendum Deum vidisse ipsum Hominem esse Bonum; sed bonum esse, quod Homo a se creatus fuisset Talis, qualem eum antea descripserat Moses.* Tractat: c. 3. Resp: ad Argum. 2. At ex adverso, constat eum creatum fuisse ad Dei imaginem, quæ sine dubio erat optimum atque perfectissimum exemplar. Moses item ibidem affirmat, omnia Creationis opera fuisse Bona, idque valde Bona. Gen. 1. 31 Ergo, & Homo inter cætera, imo, & præ cæteris, quo cæteris excellentior. At Socinus ibidem respondet — *Non de Animi Bonitate, nec de Justitia, Sermonem illic esse; sed de aptitudine & convenientia ad id, quod Deus antea sibi proposuerat.* Fatemur quidem; si de Dei Operibus in universum loquamur, quorum Plurima nullatenus capacia sunt Iustitiæ alicujus internæ, aut Bonitatis Animi. At si verba hæc ad Hominem referantur, idem ille sensus, quem Socinus iis assignat; probat quod volumus. Siquidem inde sequitur, Hominem ab origine Creationis internâ Bonitate præditum fuisse, & istiusmodi Gratiæ dotibus instructum, quibus habilis redderetur ad Deo serviendum, & obsequium legibus ab ipso datis perfecte exhibendum, quæ sine tali Auxilio haud præstari poterunt. *Quarto*; *Adamum & Evam creatos fuisse mortales.* At è contra legimus, Mortem Peccati pœnam fuisse, quam sc. Deus minatus est Adamo, ex hypothese Fructus vitæ ab ipso comesti; quæ proinde non aliter Ipsum invasisset. Apostolus quoque diserte affirmat, per peccatum primi Hominis mortem

tem introiisse in Mundum, atque ita in omnes Homines pertransiisse, sive pervasisse. Rom. 5. 12. Et ante eum Sapiens Hebræus — Deus, inquit, creavit **Hominem** *עַדְמָה*, id est, in statu Incorruptionis, & fecit eum Imaginem *תְּמוּנָה*, id est, propriissimæ Naturæ suæ, [viz. ratione Æternitatis] Invidia autem Diaboli Mors introiit in Mundum. Sap. 2. 23, 24. equidem agnoscimus non inviti, primos humani Generis parentes non habuisse Corpora ex Naturæ suæ Principiis immortalia; (ex se enim terrena erant, & animalia, ac proinde corruptibilia) sed ex dono Dei singulari, quod iis ab origine concessum est præ cæteris Animantibus è Terra formatis; ita ut hujus Privilegii virtute potuerint non mori, neque Mortem unquam actu subiissent, si in primævo Innocentiæ statu permanissent. Huc quoque accessit Fructus Arboris vitæ, cujus virtute non sine ratione putatur Immortalitatem istam terreni Corporis, quam ex Dei dono primitus acceperant, promovendam fuisse atque conservandam. Quod & ipsius Dei verba non obscure innuunt, apud Mosen. Gen. 3. 22. Cum itaque Socinus dicit, peccatum non mortalitatis naturalis, sed necessariæ mortis causa fuit; & cum affirmat, primum Hominem, etiam ante lapsum, naturæ mortalis fuisse; quam Propositionem Argumentis probare laborat. Præf. cap: 1. Si hoc tantum intelligat, quod modo concessimus, plane nescio quem habeat Adversarium. *Quinto*; Imaginem Dei, juxta quam Homo creatus est, in Dominio super Creaturas unice consistere; seu ut alii, in eo magis principaliter: minus principaliter autem, in recta Ratione. Sic etenim malcius — *Non constat, an respectu*
Anima Homo conditus dicatur ad Imaginem Dei; cum
respectu

respectu Rationis, vel potius Potestatis, quam Deus in omnes Res creatas Homini concessit, (quæ sine Ratione exerceri non potest) ita appellatus esse legatur. Resp. ad nova Monst. part. 2. Cap. 24. p. 212. At certe Ratio recta fuit olim in Adamo, atque adhuc est in cunctis Illius Posteris, præcipua animæ humanæ facultas; in qua si Imago Dei consistat, ut Smalcius fateri cogitur, sine Causa dubitavit, an respectu Animæ conditus dicatur ad Imaginem Dei. At paulo supra ostendimus, Imaginem Dei in Adamo, non solum constituisse in anima, sed & in supernaturalibus Donis sapientiæ, Sanctitatis, & Iustitiæ, quibus Illius Anima à Deo adornata est: *Sexto*; Mulierem ad Imaginem Dei non fuisse conditam, eo quod Dominium istud in Creaturas ei competere non videatur. At Contrarium plane evincitur, tum de Imagine in Genere, tum de utriusque Dominio in Creaturas. Gen. 1. 26, 27, 28. mister subdita quidem fuit Marito suo; At Hoc minime impedit, quo minus Dominium una cum marito suo haberet in cæteras Creaturas. *Septimo*; Adamum, & Filios ex eo natos, etsi in statu Innocentiæ pe. mansisset, molestis & onerosis laboribus futuros fuisse obnoxios. Addunt insuper, huiusmodi Onera, quæ antea naturalia fuerunt, post lapsum facta fuisse necessaria. Ita enim Socinus — *Non est in Concesso, non arandam & vertendam fuisse Terram, si Homo non peccasset; præsertim cum jam Orbis Terrarum Hominibus repletus fuisset; & alibi, quam in Herro illo Plerisque sommorandum esset. maxime vero cum non desint, qui velint maledictionem illam Terræ nil Aliud mali Illi attulisse, nisi quod ea, quæ naturalia erant, necessaria effecerit; ita ut Homo ea non amplius tanquam naturalia, sed tanquam Delicti sui Pœnas agnoscere debeat.*

Sic

Sic illè, De statu primi Hom. cap. 6. circa medium. Cæterum ex adverso, nos quidem legimus, Deum posuisse Adamum in Horto Edenis, ad eum colendum atque custodiendum, minime vero ad durum aliquem laborem tubeundum. Exercitium itaque Adamo, exercitium jucundum atque salutare, impositum fuisse à Deo lubenter concedimus, at ingrati laboris onus & molestiam non sine Ratione denegamus. Hoc enim ei postea impositum est à Deo, in Pœnam peccati, ut in sudore vultus sui Panem comederet. Gen: 3. 19. Qualis autem conditio Adami fuisset, si in statu innocentiae perseverasset, eadem sine dubio & Filiorum ipsius futura fuisset, in eodem statu perseverantium; sicut & eundem quoque statum hodie sortiuntur, post ipsius lapsum. Quod vero ipsorum sententiæ favet, qui nihil aliud mali in illa maledictione agnoscere voluit, quam quod ea necessaria effecere, quæ prius erant Naturalia; in eo naturam calumniatur, Deumque Naturæ Authorem, quasi malorum illorum omnium ab origine causam, quæ peccato originem suam debent; cum Moses dilerte testetur; omnia à Deo creata, fuisse ex sua natura Bona; & Felicitatis humanæ, non supplicii instrumenta: quodque labor iste durus ac molestus in quotidiano victu comparando; Herbarum agri in Cibus datæ, pro varietate fructuum in Paradiso nascentium; & sterilitas Terræ maledictæ, quæ Spinæ & Tribulos pro Frumento colenti reddebat; non utique naturæ, sed peccati effectus essent, nunquam & nusquam in hoc orbe nostro visendi, nisi peccatum istud hæc mala peperisset. Idcirco naturalia non sunt dicenda, quæ non naturæ primum conditæ, sed Prævaricationi primorum Parentum; originem suam debent: neque hoc duntaxat

per peccatum istud effectum fuisse, ut necessaria fierent, quæ antehac non erant necessaria, cum sine peccato isto præcedente ne fuissent quidem.

§. 83. *Secundo*, De lapsu primorum Parentum, lapsusque istius consequentibus, hæc affirmant. *Primo*; Totum genus humanum in Adamo non peccasse, seu peccati reatum non contraxisse. Ita Socinus, explicans istud D. Pauli. Rom. 5. 12. *Apostolus*, inquit, *nequaquam affirmat, in Adamo omnes peccasse.* De statu primi Hom. cap. 10. At pace Socini, *Apostolus* ibidem affirmat, peccatum introiisse in mundum per Adamum, mortemque per istud peccatum, atque ita omnes Homines pertransiisse, *id est*, in quo, seu eo quod, omnes peccaverunt. Si autem vertamus, [in quo] verba ex se manifesta sunt, quod omnes Adami Posterii in Adamo peccaverint: sin [eo quod] idem sensus exinde colligitur. Nèmini enim ignotum est, Infantes quamplurimos quotidie mori, qui in suis ipsorum Personis nihil unquam peccaverunt, neque actu peccare possunt; imo (quod plus est, & os ultra obstruit Socino) qui originalis alicujus peccati nulla ex parte rei sunt, ex ipsius sententia. Itaque cum in hos quoque mors pertransierit, eo quod & ipsi, una cum cæteris, peccaverint; necesse omnino est, ut Adami peccatum, de quo *Apostolus* illic loquitur, illis imputetur in mortem. Hoc vero ex sequentibus clarius innotescet. Siquidem non longe post affirmat, per Inobedientiam unius [sc. Adami] multos factos fuisse peccatores. v. 19. ubi loquitur de cunctis Adami posteris. Et paulo prius asserit — Mortem illam, quæ introducta fuit per Adami peccatum, vim suam sive Dominium exercuisse in eos etiam, qui non peccaverant ad exemplar Transgressionis

sionis Adami. v. 14. in quorum numero, si non soli, certe præcipui sunt illi Infantes, qui ante usum Rationis morientes, nullius actualis peccati rei esse poterant per ætatem; at interim geniti erant, instar Sethi post lapsum, ad Imaginem & similitudinem primi Parentis. Quinimo, & experientia quotidiana satis demonstrat, cæteras Pœnas, quæ sunt peccati solius effectus, in omne Genus humanum exinde redundasse. Neque hinc Injustitiæ, aut nimii Rigoris Deus ullo modo argui potest, cum nihil utilitatis sit in statu civili, quam ut Perduellio parentum aliudve quodvis gravioris notæ flagitium, posteris imputetur, etsi nondum natis, in Dedecus & Damnum totius Familiæ. Legimus item, quod Achannis Sacrilegium, & Davidis Crimen in agendo censu totius Israelis, cesserint in damnum integræ Reipublicæ; & Principis erratum toti populo imputabatur in Pœnam. Cæterum Adamus, non solum totius humani Generis princeps erat, ratione dignitatis & Regiminis, sed & parens Communis ratione naturæ, utpote, in cujus lumbis totum delituit, & ut loquitur Damascenus, *ὁ ἀνὴρ Περὶ τῆς φύσεως*, virtute quadam feminali continebatur. Unde & Apostolus alibi ait, sicut in Adamo omnes moriuntur, sic & in Christo omnes vivificabuntur. 1 Cor. 15. 22. *Secundo*; Imaginem istam Divinam & similitudinem Dei, ad quam Homo primum creatus est, post peccatum in eo remanuisse. Soc: Prælect: Cap. 3. Smalc: cont: Frantz: Disp: 7. Ad quod probandum duo potissimum S. Scripturæ loca adducunt, viz. Gen: 9. 6. Jac. 3. 9. in quibus Homo, post lapsum, dicitur factus ad Imaginem & similitudinem Dei. Nos è contra, etsi fateamur istam Imaginem Dei in Homine, in qua ab origine conditus est, non penitus deletam

deletam fuisse per peccatum, deformatam tamen
 allerimus, atque diminutam. Homo quidem adhuc re-
 tinet Animam spiritualement, rationalem, immortalem,
 ac divinorum capacem; liberum item arbitrium in
 quamplurimis, & aliquale Dominium in Creatu-
 ras. At Scriptura simul & experientia testantur,
 quod humanum Genus, postquam à Deo per pec-
 catum descivit, à primævo statu multum degenera-
 verit. Quippe hunc degenerem statum plus satis
 ostendunt, multiplex Ignorantia menti nostræ con-
 nata, & Pronitas ad errores amplectendos; Per-
 versitas & obstinatio voluntatis qua nata est in ve-
 titum niti; effrænes Passionum impetus, & exleges
 Affectuum motus; Torpor, & Ignavia summa, in
 Bono prosequendo; viresque infirmæ ad resistendum
 malo, ut & ad edomandos rebelles affectus, intra-
 que modum coercendos. Huc accedit Rebello bru-
 torum Animantium ad extra, quorum pleraque
 palam abjecisse videntur istud Hominis Dominium,
 cui primitus subdebantur; reliqua vero, non nisi
 multo labore, studioque assiduo cicurantur, atque
 ægre admodum in officio continentur. Hos defectus
 atque morbos naturæ humanæ; infelicem primi
 peccati Sobolem, satis adverterunt ipsi quoque Phi-
 losophi atque Poetæ Gentilium; qui & de iisdem
 sæpe conquesti sunt, etsi veram illorum Causam ig-
 noraverint. At S. Scriptura, & morbos hos, & mor-
 borum originem, crebro clareque indicat; quibus
 & Remedia suppeditat. Siquidem, pro Dei Imagine,
 ad quam Adamus primum Creatus fuit, Imaginem
 Adami post lapsum memorat, secundum quam Se-
 thus genitus est. Gen: 5. 3. Tenebras menti huma-
 næ connatas demonstrat. Item, *Φρόνημα σαρκός*, seu
 quod Caro nostra sapit. Rom. 8. 7. *ἐπλήματα διανοιῶν*,

quæ Cogitationibus nostris allubescunt. Eph. 2. 3. veterem Hominem. Rom. 6. 6. Concupiscentiam innatam. Jac. 1. 14, 15. Figmentum humani Cordis, malum ab ipsa Juventute. Gen. 8. 21. & Carnem Spiritui obluentem. Gal: 5. 17. Ipsam Conceptionem nostram Iniquitatis labe aspergit. Psal: 51. 5. Onagri pulio Hominem assimilât, cum primum generatur. Job: 11. 12. & Stultitiam in Corde Pueri colligatam esse affirmat, quam virga Correctionis expelli necesse est. Prov: 22. 15. Denique asserit Hominem animale, (hoc est, Spiritu Dei destitutum) illorum omnino incapacem esse, quæ sunt Spiritus Dei, quia Stultitia ipsi videntur. 1, Cor: 2. 14. Eadem quoque Scriptura, Illuminationis gratiam, mentisque per Spiritum Dei renovatæ necessitatem passim inculcat, quibus hæc Dei Imago ab origine impressa, & posthac multum deturpata, denuo paulatim instauretur. *Tertio*; Adamum, per primum illud peccatum, se suamque naturam non corrupisse. Ita Socinus, in Prælect: cap: 4. *Unum illud Peccatum per se, non modo universos Posteror, sed ne ipsum quidem Adamum, corrumpendi vim habuit.* & Catech. Rac. cap. 10 pag. 195. *lapsus Adam, cum unus Actus fuerit, vim eam, qua depravare ipsam naturam Adami, multo minus vero Posterorum ipsius posset, habere non potuit.* At plane contrarium ex Antecedentibus liquet, quæ malignos istius peccati effectus plus satis manifestant, tum in Adami Persona spectandos, tum in ipsius posteris, qui ex illius natura post lapsum participarunt, præcipue vero, in persona ipsius Adami. Per istud enim factus est, ex Recto pravus, è Justo Injustus, è Puro & Sancto Pollutus, è libero Servus peccati, è Dei Filio Satanæ mancipium. Pudor item ex eo facto incussus

ei,

ei, è conspecta nuditate; Terrorque ex appropinquantis Dei voce, conscii peccatoris Aures feriente, satis ostendunt, quantum in pejus mutatus fuerit, & vel in suo ipsius conspectu Deformis; quamque tristi experimento didicerit istud Boni, malique discrimen, cujus scientiam Diabolus illusorie & fallaciter ipsi promiserat; Boni sc. discrimen, quod paulo antea ex Dei Creatoris Dono possederat; & mali, quod sua ipsius culpa sibi modo consciverat. Idcirco, mirum mihi videtur, quomodo Socinus, ejusque Discipuli asserere possint, per unicum Actum malum, peccantis naturam corrumpi non posse, multoque minus ad alios derivari; cum Contrarium sæpe spectetur, tum in natura, tum in moribus, variisque experimentis indubitate probetur. Nam satis constat lepram, Pestem, aliosque morbos contagiosos, unico Contactu vel Afflatu, universam humani Corporis Temperiem corrumpere, & ad alios quoque Tabem suam, virusque derivare. Idem constat de telis veneno tinctis, quæ vulnerati Cutim penetrant; de noxiis vaporibus, qui ore, naribusque attrahuntur; & de certorum morborum seminibus, quæ in Parentum Corporibus delitescunt, ad Sobolem suam ex traduce propagantur. Necnon, Idem constat, sicut in natura, sic etiam in moribus. Unicus enim gravioris Flagitii Actus, non solum peccantis Personam flagitiosam reddit ac denominat (viz. adulterum, Homicidam, Furem, Perjurum, Transfugam, Perduellem) sed & habitum vitiosum inchoat, totamque Hominis naturam eo usque depravat, ut multo prorsus reddatur ad idem Flagitium denuo perpetrandum. Porro, si unicus Rebellionis actus Angelos Apostatas eo usque corrumperit, ut exinde naturam habeant insanabiliter ma-

iam; quid vetat asserere, unicum primi Hominis peccatum adeo corrupisse ipsius naturam, ut non, nisi Gratia Divina de novo collata, ad primævam Dei Imaginem, & pristinæ perfectionis integritatem, instaurari possit. *Quarto*; Mortem Hominis in posteros ab Adamo derivatam, fuisse potius naturæ debitum, quam peccati Pœnam. Vult enim Socinus, Adamum mori quidem potuisse, & suapte natura debuisse, nisi Gratia divina supernaturaliter conservatus fuisset; non tamen omnino necessarium fuisse ut moreretur, cum Deus ejusmodi Gratia illum omnino privare decrevisset. Sic enim ille, De statu primi hominis — *Non aliud malum ex primo illo Delicto ad Posteror omnes necessario manavit, quam moriendi omnimoda necessitas; non quidem ex ipsius Delicti vi, sed quia, cum jam Homo natura mortalis esset, ob Delictum illud suæ naturali mortalitati relictus est; quodque naturale erat, in Delinquentis Pœnam prorsus necessarium est factum.* At e contra, Scriptura multa nobis observanda proponit, unde non difficile est concludere, Adamum in statu immortalitatis creatum fuisse, nec mortem potuisse subire nisi Dei mandatum in esu fructus vetiti violasset; adeoque mortem inde consequentem, non fuisse naturæ debitum, proprie loquendo, sed genuinam peccati Sobolem. Quæ autem Scriptura in hac Re nobis perpendenda offert, hæc fere sunt. Comminatio mortis Adamo à Deo intentatæ, ex suppositione fructus vetiti ab ipso comesti. Gen. 2. 17. Ubi mors ex conditione peccati istius admittendi denunciatur, non ex conditione naturæ eventura prædicitur. Deinde, mortis decretum peremptorium, non nisi post, & propter peccatum istud admissum — *Quia comedisti de arbore, ex qua præcepe-*
ram

ram
ris
sum
ris.
viz.
tioi
sus,
prim
lapsu
tio,
firm
Inco
deri
49;
efi
mi
Illam
Pecc
10;
pari
histo
à De
pecc
spina
fuisse
sit, i
est,
Deu
part
ipsu
steri
mina
Uter
orig

ram Tibi, ne comederes in sudore vultus tui vesceris Pane, donec revertaris in Terram, de qua sumptus es; nam pulvis es, & in Pulverem revertaris. Gen. 3. 17, 19. Item, Apostoli duplex Assertio; viz. Per unum Hominem, peccatum in mundum introivit, & per peccatum mors. Rom. 5. 12. & rursus, Stipendium peccati mors. Rom. 6. ult. Denique, primi & secundi Adami Collatio, à quorum primo, lapsus, Reatus, Infirmitas, Ignominia, Condemnatio, mors: à secundo autem, Gratia Donum, vires firmæ, Justitia & obedientia, Absolutio à peccato, Incorruptio & Immortalitas, Gloria, vitæque æterna, derivatur. vid. Rom. 5. 15. 21. & 1 Cor. 15. 21. 22; 43. 49; 53, 54. Huc adde conditionem Infantium, qui etsi nunquam ad similitudinem Prævaricationis Adami peccarunt, Morti tamen redduntur obnoxii, Illamque actu sibi habent, ob reatum originalis istius Peccati, quod Ipsi Adami causa imputatur. Quinto; Mulierem, *etiamsi non peccasset, cum Dolore parituram fuisse*. Ita Socinus At contra, ex Mosis historia patet, hunc Dolorem, post lapsum demum, à Deo Mulieri denunciatum fuisse, idque, in penam peccati Gen. 3. 16. Sexto; Terram etiam ante lapsum spinas atque tribulos produxisse, & producturam fuisse, si Homo nunquam peccasset. Quod etsi verum sit, indefinite loquendo, certum tamen ex adverso est, horum productionem & incrementum, prout Deus Adamo interminatus est post lapsum, esse partem Maledictionis istius, quam Ipsi, posterique ipsius denunciavit. Gen. 3. 17, 18. sicut & Terræ sterilitatem à Caino colendæ, quam ei postea comminatus est, in vindictam Fratricidii. Gen. 4. 12. Utcunque ergo concedamus, spinas & tribulos, ab origine Creationis è Terra productos fuisse, & è

O 4

Seminibus

Seminibus suis, una cum cæteris vegetabilibus, in perpetuum producendos, (ut certe suos usus habent, hominibus non ignotos) haud tamen dissitendum est, eos & fuisse & esse, tam maledictionis divinæ diros effectus, quam genuinos Terræ Fructus, si nimiam Illorum copiam spectemns, variasque noxas Graminibus, Herbis, & Segetibus illatas, quibus obrutis, atque suffocatis, Agricolarum labores irritos reddunt, Tellurique cultissimæ sterilitatem inducunt.

§. 84. Tertio; de peccato Originali, multum adversa docent Fidei Catholicæ. Originale vero dictum est, tum quod à primo Homine suam originem traxerit, tum quod Unicuique nostrum ab ipsa origine connatum sit. Consistit autem, partim in carentia Iustitiæ istius Originalis, quæ Adamo concreata est; partim, in pravitate ista morbosa vitiatæ Naturæ, quam ab Ipso derivamus, & qua, tum aversi reddimur à Bono, tum ad malum propclives; eaque de Causa, in Satanæ Regno constituti, & æternæ Damnationi obnoxii. At Sociniani hæc Omnia pro Fabulis inanibus habent, atque irritis humani Ingenii Commentis. Nam Primo Socipus dicit, *Non fuisse in primo Homine Iustitiam istam originalem; ac proinde, originale Peccatum non consistere in istius Iustitiæ carentia, qua fiat, ut Homo naturaliter, nisi Dei Gratia superveniente juvetur, nihil nisi errare possit, id est, contra Dei legem committere.* Prælect: cap. 4. At è contra, Christus expresse dicit, nos denuo, sive desuper nasci debere, & ex Aqua atque Spiritu regenerari, ut idonei reddamur ad introeundum in Regnum Dei. Item, Quod, quicquid ex Carne natum est, Caro sit; Illud vero solum Spiritus sit, quod ex Spiritu natum

natum est. Jo. 3. 3, 56. Apostolus vero affirmat,
 nos renovari debere in Spiritu Mentis nostræ, &
 novum Hominem induere, qui creatus est, secun-
 dum Deum, in Justitia & Sanctitate vera. Eph.
 4. 23, 24. & cum alibi, dum Collationem institu-
 it inter legem Mosaicam, & Christi Evangelium,
 appellasset Hoc, Ministerium Spiritus, atque Justi-
 tiæ, hæc subinfert sc. nos in Imaginem Domini
 transformari, à Gloria in Gloriam, sicut à Spiritu
 Domini. 2, Cor. 3. ult. Petrus item asserit, nos
 participes fieri divinæ naturæ, virtute Promissio-
 num Evangelicarum, cum ex ista Corruptione eva-
 simus, quæ est in mundo per concupiscentiam. 2.
 Pet. 1. 4. Hæc autem, & Alia plura, quæ prius
 attulimus, quid Aliud significant, quam privatio-
 nem originalis Justitiæ, nobis omnibus connatam;
 quam idcirco restaurari oportet per Gratiam Chri-
 sti in Evangelio oblatam; ut hoc modo capaces
 efficiamur intrandi in Regnum Cælorum, dum eidem
 Christo conformes efficimur in Gratia, quem hic idem
 Petrus, Sancti illius & Justī Titulo, alibi insignire
 amat, sc. in Concione sua ad Judæos habita. Act.
 3. 14. *Secundo; Naturam humanam, per primum A-*
dami peccatum nullatenus corruptam fuisse atque vi-
tiatam. Vid. Smalc. cont. Frantz. disp. 2. Ostor.
Instit. cap. 2. Socinus quoque affirmat — Ex
peccato illo primo Parentis, nullam labem aut pravi-
tatem universo humano Generi necessario ingentam esse,
siue inflictam quodammodo fuisse. Prælect. cap. 4.
Catech. item Rac. hæc habet — Peccatum originis
nullum prorsus est; quare nec liberum Arbitrium vi-
tiare potuit — Lapsus vero Adami ipsi Ipsiusve posteris,
in Pœnam irrogatum fuisse (sc. ad naturam ipsorum
depravandam) nec Scriptura docet, uti supra expo-
suimus

suimus; & Deum illum, qui omnis equitatis Fons est, incredibile prorsus est Id facere voluisse. Cap. 10. p. 195. Et sane minime mirum est, Hoc ab illis negari, qui negant ipsius Adami Naturam per illud suum peccatum ullatenus vitiatam fuisse. At è contra, præter loca S. Scripturæ antehac à nobis allata, quæ hunc Morbum, vitiumque Naturæ corruptæ satis indicant, & Remedii necessitatem simul ostendunt, non abs Re erit & alia quædam afferre, quæ in libro Jobi occurrunt; viz. Quomodo potest Homo iustificari apud Deum? aut quomodo ille purus esse potest, qui ex muliere natus est? Job. 25. 4. Quis potest educere mundum ex immundo? ne unus quidem, cap. 14. 4. ubi loquitur Jobus de Homine in Genere, & indefinite, quicumque sc. ex muliere natus est; ut patet v. 1. vet. lat. quæ & vulgata versio dicitur, sic explicat — Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? nonne Tu qui solus es? Sept. vero Interp. sic — Quis purus erit à Sordibus? Ne unus quidem, etsi unus dies sit vita ejus super Terram. Atque iterum in eodem libro legimus — Quid est Homo, ut mundus sit? & natus ex muliere, ut Justus sit? Ecce in Sanctis suis fiduciam non ponit; imo, Cæli non sunt mundi in conspectu ejus. Quanto magis abominabilis, & putidus est Homo, qui imbibit Iniquitatem, ut Aquam? Cap: 15. 14. 16. Quinimo, Hoc idem ab ethnicis agnoscitur, ut quid experientia compertum, etsi quoad Causam ignotum. Quod vel illud Horatii ostendit — Vitiis nemo sine nascitur, optimus ille est, Qui minimis urgetur — Neque hoc naturæ humanæ vitium ulla ratione Deo imputandum est, (ut Sociniani invidiose obijciunt) sed primis Parentibus. Deus enim nullius Mali Author est

est, sed isti Parentes nostri, ex suo peccato Grati-
 am Dei perdidērunt, tum pro se, tum pro po-
 steris suis, qua Rectrice Animæ sublata omnes Illi-
 us Facultates multum debilitatæ sunt, atque con-
 fusæ, harmonia pulcherrima in Discordiam versa
 est, Ordo perturbatus, & Rebello Affectuum excita-
 ta est contra sanæ Rationis dictata, denique Imago
 Dei Homini primitus impressa, si minus in totum
 deleta, saltem valde deformata est; adeo ut po-
 sthac Adamus Sethum genuisse dicatur (reliquam-
 que proinde Sobolem) non juxta Imaginem Dei
 primævam, sed suam Ipsius, hoc pacto fædatam,
 mutilamque & primigenia Pulchritudine atque In-
 tegritate omnino destitutam. *Tertio*; Concupiscen-
 tiam, sive proclivitatem ad peccandum, (in qua
 partim consistit peccatum originis) in omnibus.
 Hominibus naturaliter non esse, neque Hominum
 istorum, quibus inest peccatum, proprie dici pos-
 se. Sic enim Socinus — *De mala illa Cupiditate*
& ad peccandum pronitate, licet in plerisque sit, non
tamen affirmare possumus, eam in Omnibus prorsus
esse — Cum ad Culpam constituendam propria voluntas
 ejus, qui in Culpa futurus sit, omnino requiratur, nul-
 lo modo videtur dici posse, in Homine dum nascitur,
 ullam Culpam locum habere posse, cum Is propria vo-
 luntatis tunc nullum usum habeat, nec antea habere po-
 tuerit — *Cupiditas ista, & ad peccandum Pronitas,*
cum conjunctam secum Hominis ipsius, in quo est, Cul-
pam non habeat, ejus peccatum proprie dici non potest.
 Sic ille, Prælect. cap 4. At è contra, Apostolus
 appellat hanc Concupiscentiam, sive proclivitatem
 ad peccandum, peccatum in se habitans, & legem
 membrorum militantem adversus legem mentis, &
 se reddentem Captivum legi peccati. Rom. 7. 17,
 18,

18, 23. & agnoscit Eandem, non solum remanere, sed & vires suas in Piis atque Regenitis subinde exercere, contra S. Spiritus motiones, ut agere non possint quod maximè vellent. Gal. 5. 17. Constat item, irregularem hanc Concupiscentiam, qua Genus humanum, ut olim, sic & nunc Dierum, adeo proclive redditur ad peccandum, non fuisse in primis Parentibus ante lapsum (neque enim constitit cum ista Dei Imagine, juxta quam creati erant) sed per, & post lapsum, originem suam cepisse, & ab eo tempore totum Genus humanum pervasisse, ut fontem quendam sive Fomittem omnis actualis peccati, quod exinde ab Hominibus admissum est. Ita Jacobus — Unusquisque tentatur, cum à propria Concupiscentia abstrahitur, & inescatur. Deinde Concupiscentia, cum conceperit, parit peccatum; Peccatum vero, cum consummatum fuerit, parit mortem. Cap: 1. 14, 15. Paulus demum affirmat, hanc Concupiscentiam (quam *φρόνημα σαρκός* vocat. Rom. 8. 7.) esse Inimicitiam erga Deum, quia non subjicitur legi Dei, neque subjici potest. Quamvis ergo non imputetur piis atque Regenitis in peccatum, quoties pravis ipsius motibus non consentiunt, ex se tamen, & sua natura peccatum est, in quantum legi Dei adversatur. Peccatum enim nihil aliud est, quam *Ανομία*, id est, Aversio seu Discrepantia à lege Dei, Joanne Apostolo definiente. 1 Epist. cap. 3. v. 4. *Quarto; Pronitatem ad peccandum*, quæ in humano Genere hodie conspicitur, non à primo illo Peccato, seu ab illo primi hominis peccandi Actu, statim exortam fuisse, sed continuatis post illud Peccatum peccandi Actibus, peccandi Habitum Homines paulatim contraxisse, seque ipsos corripisse, atque ita Corruptionis semina per Propagationem

ad

ad posteros transmississe. Ita Socinus in lib. Quod Regn. Pol. Cap. 5. & Prælect. Cap. 4. Huic suffragantur Ostor. Instit. Cap. 34. Smalc. cont. Frantz. Disp. 2. & Catech. Rac. Cap. 10. At è contra, præter loca Scripturæ prius adducta, experientia quotidiana testatur, etiam Pueros, ante habitum peccandi repetitis Actibus contractum, esse pronos ad malum, refractarios autem & indociles, ineptos & ignavos, ad Boni Disciplinam atque Praxin; monitis frequentibus, exemplisque pulcherrimis ad imitandum propositis, frustra obstantibus. Constat item, homines non indifferenter se habere ad Bonum & malum, qualiter se primi Parentes habebant in statu Innocentiæ, sed ad malum multo proniores esse; quæ pronitas in Actum peccati erumpere parata est, quoties à Tentatione congrua extrinsecus sollicitatur. Denique, Ratio nobis dicat, vitiosos Animi Habitus, qui morbi quidam spirituales sunt, haud natos esse, instar morborum Corporis, à Parentibus ex traduce derivari. Cui & experientia astipulatur, quæ non raro nobis exhibet Filios ad virium admodum proclives, è spectatissimæ virtutis parentibus prognatos; & ex adverso, è Parentibus vitiosissimis Filios probatissimæ Indolis, bonæ Disciplinæ capacissimos, & (si ad alios plerosque conferantur) ad omnigenam virtutem comparandam quasi factos, seu potius natos. Quinto; *Congenitam pravitatem*, seu pronitatem ad peccandum in Hominibus; *non esse Peccatum*; etsi Socinus non simpliciter neget, eam vel nobis inesse, vel in nos propagari. Prælect. cap. 4. Rationem vero suæ Assertionis hanc affert, *Quod ad Culpam constituendam, propria voluntas ejus, qui in Culpa futurus est, omnino requiratur*; at ista congenita pronitas

pronitas ad peccandum, quæ in Infantibus esse dicitur, de propria illorum voluntate nihil participat, quam in Actum non exerunt, neque exercere possunt. At è contra, licet hæc pronitas seu pravitas, non sit actuale Infantis modo geniti peccatum, peccatum tamen sat proprie dici potest, tum quia adversatur legi divinæ; tum quia est quid Deo displicens; tum quia ex natura sua est quid malum; non autem malum Pœnæ, ac proinde malum Culpæ. Quid? quod Sacrificium in lege Moisaica præscribatur etiam pro peccato Ignorantiæ, quod tamen involuntarium est. Levit. 5. 2. 6. sed de hoc prius. *Sexto*, Pœnam peccati Adamitici (sc. mortem) sine peccati istius Reatu, in posteros transtulisse. Sic enim Soc. de servat. pact. 3. cap. 8. *Tametsi omnes ab Adamo prognati, morti perpetuæ sint obnoxii, id non ideo fit, quod ipsis Adami Delictum imputetur, sed quia ab eo progeniti sunt, qui morti perpetuæ divino decreto sunt addicti, atque ita non propter peccati Imputationem, sed propter Generis propagationem id illis contingit.* At huic Socini Assertioni refragatur, & Scriptura, & Ratio. Apostolus enim diserte asserit, Mortem in omnes Homines pervasisse per Adami peccatum, *per quod*, in quo, seu eo quod, omnes peccaverunt; nam utrovis modo hanc particulam interpretemur, necesse est ut fateamur, ex sensu Apostoli mortem ea de causa irrogatam fuisse Generi humano, eo quod istud Adamii peccatum cunctis Hominibus fuerit imputatum. Rom. 5. 12. Ratio quoque astipulatur, quæ docet, neminem Pœnæ subiacere posse, qui non sit reus Culpæ; cum Reatus; nihil aliud sit, quam obligatio ad Pœnam. Justitia Dei idem postulat. *Septimo*, Infantes nondum per Baptismum regenitos, & in Ecclesiam

clesiam
reos
cont
Quo
7. 14
ut n
nos
idem
Sanct
esse
Iuris
non
nato
sanct
nem
si cu
Sanct
1 T
est, fi
verb
sub E
Mat
& G
eodem
S.
go p
& m
nien
re ju
muni
quæ
plect
cum
illoru

clesiam admissos (adeoque peccati originalis adhuc reos) *regno Dei exclusos non esse.* Ita *Czechovicius* contra Pædobaptistas. Rationem hanc assert, Quod liberi Christianorum vocentur sancti. 1. Cor. 7. 14. At contrarium Christus asserit. Jo. 3. 3, 5, 6. ut modo ostendimus. Apostolus item, cum affirmat, nos esse natura Filios iuxta Eph. 2. 3. Cum igitur idem Apostolus dicit, liberos Christianorum esse Sanctos; vel cum Tertulliano dicendum est, eos esse Designatos Sanctitatis, & per hoc, etiam salutis, ex institutionis disciplina. Vel esse legitimos, non spurios, licet ex altero Parente infideli prognatos. Sic enim Apostolus alibi utitur hac voce sanctificandi, cum de Eduliis loquens asserit, omnem Dei Creaturam esse bonam nihilque rejiciendum, si cum Gratiarum actione sumatur, ἀγιάζεται γὰρ. Sanctificatur enim, inquit, per verbum Dei & preces. 1 Tim. 4. 4, 5. ubi per Sanctificari, intelligendum est, fieri esu licitam, sive legitimi usus; nimirum per verbum Dei quod omnium eduliorum usum, Nobis sub Evangelio libere & indifferenter concedit; (comp. Matt. 5. 11.) & per preces ad Deum Creatorem, cui & Gratiarum agere oportet, quia præbuit; & ab eodem petere, ut quæ sic præbuit, sumentibus profint.

§. 85. Ex hoc Dogmatum Socinianorum Catalogo plus satis patet, quam adversa sint, & Fidei, & moribus Ecclesiæ Catholicæ; quantamque perniciem afferant Pietati Christianæ, adeo ut sufficere jure videatur, ad Fideles contra Illorum virus muniendos vel ea recensuisse. At plura occurrunt, quæ merito, nos abstertere possunt ab iisdem amplectendis; Philautia & Arrogantia Defensorum, cum summo Aliorum contemptu conjuncta, qui se Illorum conatibus opponunt; derisio Fidei antiquæ Blasphemii;

Blasphemiis comitata, veterum despectus ac ludibria, non sine Calumniis & mendaciis; Ecclesiæ Catholicæ Authoritas fæde conculcata, & Contumeliis onerata; Contradictiones, & effugia miserrima, cum arctius premereutur ab Adversariis; zelus hypocrisin sapiens, pro Christo, & veritate Evangelii, vitæque Christianæ sanctitate, cum interim hæc omnia pro viribus corrumpant atque destruant; obstinatio animi & Contumacia summa in erroribus propugnandis, fictæ demum excusationes, & Tergiversationes haud ingenuæ, in Dogmatibus suis proponendis, cum ad rationem de iis reddendam legitime poscebantur. Hæc vitia Socini Sociorumque ipsius satis ex antedictis innotescunt; unde instantias quasdam excerpere fas sit; quibus & alias aliquas adjiciam, ad hoc idem plenius, clariusque demonstrandum. Nam primo, Socinus nullum prorsus in vivis Magistrum agnoscere dignatur, qui eum docere potuerit; in tractatu suo de Magistratu; quem contra Palæologum scripsit; neque aliquem omnino in universa Theologia, (quam fere totam innovando corrumpit) præter *La- lium Patrum pridem defunctum*, à quo paucula quædam conscripta se accepisse fatetur, aliaque plura breviter annotata. Ep. ad Squarcial. Idem Fr. Puccium conterraneum suum, virum nobilem ac doctum, ut ipse fatetur, acriter perstringit, quod multum suis opinionibus fiderit atque tribuerit, novamque quandam Theologiam condiderit. Epist. ad Dudithium. p. 497. Col. 2. Tom. 1. Cum nemo non videat, quam insigniter ipse istius Criminis reus fuerit, quod Puccio tam fidenter imputat. Idem fatetur, se Scholasticam Theologiam nunquam attigisse, & pleraque sua scripta composuisse, cum nondum *Arti Dialecticæ* nullam operam dedisset; levissime, & omni Præceptore destitu-

nam, bonarum artium litterarumque studiis operam impendisse; & florentissimos ætatis suæ Annos, 12. sc. perpetuos, ab Anno viz. 23. ad An. 35. in Patria otio, & partim in Aula, perdidisse; atque adeo haud mirandum esse, si in suis scriptis multa deprehendantur, minus recte tradita & conclusa. Hæc ille, in Ep. ad virum excell. N. N. quam paulo ante obitum conscripsit. Cur ergo tanto zelo & ardore Dogmata sua, ubicunque commoratus est, scripto mandavit, excudi curavit, & scriptorum exemplaria per omnes Terras studio tanto distraxit? Cur ea Discipulis suis tam vehementer inculcavit, & tanquam indubie vera Cunctis persuadere conatus est? Cur non ea ad examen revocavit, quæ fateatur se minus recte tradidisse? Cur non correxit? Scilicet fastidivit hoc Socinus, ut tam excelso Ingenio prorsus indignum; veritatem maluit periclitari, quam Palinodiam canere; Fideique potius, quam famæ, facere jacturam. Idem in eadem Epistola, jure metuens ne ob istiusmodi scripta reprehenderetur, hac ratione se purgat, quod vel *Jussu eorum*, quibus parendum sibi erat; vel *Adversariorum provocatione*, ad scribendum compulsus fuerit. At pace Socini, hæc excusatio Crimen ipsius auget, cum falsi comperta sit, & illius Hypocrisin aperte manifestet. Eandem tamen antehac reddiderat in Epistola ad Martinum Vadovitam, ubi affirmat, se nunquam, nisi plane provocatum ac laceffitum, vel Amicorum ac fratrum Precibus & Jussis coactum, aliquid hucusque scripsisse, sua autem sponte nihil. Imo, nullum inveniri posse inter omnes, quibuscum familiaritatem habuit, ex quo in Polonia commoratus sit per Annos 19. cum quo vel Disputationem ullam de Rebus Divinis instituerit; nedum egerit cum aliquibus, ut sen-

tentiis eorum de Religione abjectis, sua ipsius susciperent.
 Cæterum, contrarium clare patet ex Epistola Squarcia-
 lupi ad ipsum, qui cum eo familiarissime vixit, ut-
 pote Concivis, & exilii comes. Hic enim illum ibi
 unice, at serio redarguit, quod *Palæologum*, Ho-
 minem gravissimum, *ultra lacessiverit*, neque secum
 disputantem, nec contra se, nec de se, nec contra
 ipsius proximos. Merito igitur, inquit, suspicaris,
 ne Temeritatis te accuset Græcus, cum, ut fateris,
 falcem inferas in alienam messem. Ibidem quoque
 eum reprehendit, quod non solum disputare toleret
 cum aliter sentientibus, sed & fervide nimis, atque
 clamose — Scio, ait, non suspicor, immodicum esse
Animi tui Estum in Disputatione. Quoties volui
Te admonere disputantem, vel de levi jurgantem, &
Clamoribus maximis omnia perturbantem? Quod au-
 tem hujusmodi Disputationes fuerint de rebus ad
 Religionem spectantibus, satis constat ex Socini
 Responso ad eandem Epistolam — *Immodicum in*
Disputatione estum meum esse affirmas — sed, cum
 compertissimum habeam, Alios adhuc multis in erro-
 ribus versari, ex quibus Deus Bonitate sua me peni-
 tus extraxerit; cumque, præter animi summam quan-
 dam Ingenuitatem (sit mihi fas de meipso hoc prædi-
 care) — quam mihi natura indidit, Deus Pietatem ali-
 quam Cordi meo iniecerit; nulla ratione fieri potest,
 ut sæpissime, cum agitur de Religione, à cæteris non
 aperte dissentiam, sententiamque meam arcte retineam,
 sive in ipsis Dogmatibus, sive in Dogmatum Probatio-
 nibus, sive in Divinarum literarum Interpretationi-
 bus, sive in veritatis patefaciende via atque ratione,
 sive quacunque alia de Re, ubi de Dei, Christi que
 Gloria, & animarum salute agatur. In reliquis enim
 facile conviveo, & aliis assentiri videor. Sic ille. Et
 quamvis

quamvis in eadem sua Apologetica ad Vadovitam Epistola, de pacifico suo Ingenio, moribusque à tumultu ciendo, seditione ve fovenda alienis, multum se jactet, satis tamen apparet, tum ex vitæ ipsius historiola, ab equite Polono conscripta; tum ex suis ipsius Epistolis, quod sicut varias Anti-Trinitariorum sectas in unum collegerit, & singularum Opinionones (quotquot in tanta Diversitate poterat) in novum quoddam Systema consarcinaverit (eo facilius, quo pleræque ex iis negativæ erant, & Fidei receptæ everisivæ) ita se quoque Cunctorum Patrum, pugilemque strenuum & exercitatum ostentaverit, semper paratum ad Certamen ineundum cum ipsorum Adversariis, cujuscunque Generis aut nominis essent; quod item Quæstiones & Dubia, de quibus crebro interpellabatur, solvere studuerit; hæsitantes confirmare, recedentes ad se denuo attrahere, imperitioribus consulere, synodos ipsorum sese consulentes dirigere, iisque instar moderatoris Consilio suo præesse; denique omnia sectæ suæ negotia, quæ ad Religionem spectabant, pro arbitrio suo administrare. Hæc omnia patent ex Polemicis ipsius operibus, & ex Epistolis ipsius & amicorum invicem missis.

§. 86. Eandem quoque Philautiam & arrogantiam, quam in scriptis suis demonstrat, Discipulis suis persuadet, dum *unumquemque facit S. Scripturæ ex suo ipsius sensu Interpretem*, Controversiarum judicem, & Dogmatum sibi placentium Cooptatorem; eaque quæ sibi sic arrident, pro veris illos *admittere vult*, ac tenere, licet *universus Terrarum orbis in alia omnia irret.* Ep. 3. ad Dudith. Atque alibi, minime attendendum vult, quid alii Homines doceant, sentiant ve, vel antehac docuerint aut senserint, quicumque illi tandem,

aut quotcumque sint, aut fuerint. Sic ille, De Ecclesia, p. 344. Eadem vitia in Vorstio illius Discipulo olim notavit Seren. R. noster Jacobus, ubi animadvertit, illum novo isto nomine puri putique Evangelici mirifice g'oriari; damnare *Argumenta*, quæ vel à Patribus, vel à recentioribus Theologis, pro aeterna Christi generatione afferuntur, ut fallacia aut frivola; & sibi uni arrogare laudem veritatis asserta; his enim verbis utitur, de suis opinionibus loquens — Neque plures uno aliquo semper hic ditiores sunt, nec numero plures, uni alicui singulare quicquam invadeant. Ubi se prorsus eximit à Judicio Synodico Pastorum Ecclesiæ, cum dicere paratus sit, quoties ab iis erroris alicujus arguitur, nihil est vobis in me Juris, quia *Ego singulare quiddam supra vos omnes habeo*. Idem ibidem, cum probe nosset, certas credendi loquendique formulas, de Fidei nostræ mysteriis, per Consequentias è S. literis jam olim fuisse ab Ecclesia stabilitas, Ecclesiam non vult agnoscere eorum, qui ipsi objecti sunt, errorum Arbitrandum negat *Se Fidem suam ulli humanæ Authoritati alligare velle*, seque, *humanas Decisiones à Divinis mysteriis satis scrupulose segregare*. Quam procaciter & immodeste Censuram suam fert Socinus, ne dicam impie, de Interdicto sanguinis edendi, quod Deus dedit cunctis Noachi posteris statim à Diluvio; quod item Ecclesiis Gentilium denuo observandum imponitur ab Apostolis, in Synodo Jerosolymitana; & ab eo Tempore obtinuit, per multas Annorum Centurias, in Ecclesia Catholica. Cum enim Christophorus Morstinus, illius affinis objiceret, sibi videri, quod Interdictum istud adhuc valere oporteret, quia Deus prohibuit esum sanguinis sub lege, propter istiusmodi Rationem, quæ in perpetuum valebat, viz. quia vita Animalis

Animalis (de mortuo loquens) esset in sanguine; Socinus ita reponit — *Mi Affinis, hoc est quod mihi volui; Deum sui illius Interdicti causam attulisse, quam si quis paulo diligentius consideret, agnoscet illam, aut nullam esse, aut infirmissimam. Id quod sapientissime nihilominus Deus fecit, ut cum ejus Populus ipsumque adeo Genus humanum adultius esset factum, & exercitiores haberet sensus ad cognoscendum, quamam revera sint Divina, & in perpetuum permansura praecepta; vel ex causa ista interdicendi ejus sanguinis, quae nihil solidi habet, agnosceret interdictum istud non debuisse esse perpetuum, utpote, quod non aliunde pendeat, quam à mera & sola Dei voluntate.* Sic ille, Epist. 5. ad Chr. Morstinum. p. 458. Col. 1. Quibus in verbis vel sapientiam Divinam plane ludibrio habet, cum eam arguit infirmissimæ Rationis allatæ ad legem suam stabiliendam, dum interim eam agnoscere & laudare simulat; vel suæ saltem Rationis infirmitatem ostendit, dum Contradictoria Deo simul affingit. Porro, haud mirum est, Illum Ecclesiam Dei, ejusque Doctores nihili facere, qui causam Interdicti ab ipso Deo legislatore allatam, pro nulla habet, aut nullius valoris; aut si Dogmata Fidei ab iisdem communiter asserta, cavillis & calumniis, convitiis & blasphemis incessat. Siquidem ille, ejusque Socii hoc modo se gerunt. Cum Socinus urgetur Autoritate Clementis Romani, Dionysii Areopagitæ, & Ignatii; respondet, *Fabule!* Ad Testimonium Hieronymi, quod S. Joannes rogatus ab Asiæ Episcopis, adversus Ebionis & Cerinthi Dogma confurgens (quod Christum Deum verum esse negabat) suum scripsit Evangelium; sic respondet *Hieronymi Testimonio, qui trecentis circiter Annis post scriptum à Joanne Evangelium extitit, nullo modo hac in Re stan-*

dum est; præsertim, cum ejus quodammodo causa agatur. Resp. ad 7. Assert. Posnan. Quasi Hieronymus hoc Testimonium non accepisset a majoribus suis; aut quasi Dogma istud, cui Testimonium fert, esset ipsius privata sententia, & non Communis Ecclesiæ Catholicæ. Ibidem fatetur, Eusebium asserere, Joannem, in suo Evangelico, à Christi Divinitate exorsum esse. Ad quod respondet, *verum, id ex suo sensu dicit.* S.S. Trinitatis Dogma, quandoque *humanum*, quandoque *Antichristi Commentum* appellat, *tempore Justin Martyris inventum*; & Symboli Niceni Auctoritatem scommate excipit, ut nihil omnino valentem — *Egregia*, inquit, *probatio, cum ad eam* (sc. Trinitatem) *ex parte confirmandam Nicenum Symbolum afferatur, quod ducentis circiter ac sexaginta, post Apostolorum Christi Tempora, annis compositum fuit.* Nempe, cum jam divina veritas, que ipsorum Apostolorum Tempore nonnihil contaminari ceperat, magna ex parte, non paucis doctis, piisque viris frustra renitentibus, fadata ac corrupta fuisset. Sic ille, Animadv. in Assert. 10. Posnan. Atque alibi, Andr. Dudithius symbolum hoc eum Athanasiano, & Patribus Fidem illic traditam propugnantibus, calamo procaci insectatur, in Epist. ad Jo. Lasicium equitem Polonum — *Non sum jocus, inquit, Lasici, sed serio admodum professus sum Confessionis illius formulam, qua Athanasii nomine circumfertur (quam non ab Athanasio, sed ab otioso potius aliquo Monacho fuisse scriptam Camerarius noster opinatur)* itemque Nicenum illud Symbolum, non esse S. Literis, & Christiana Pietati consentaneum, sed ex humano sensu, & spinosis quibusdam frigidorum Sophistarum argutis depromptum. Oper. Soc. p. 510. & postea — *Audi Augustinum tuum, Trinitatis istius vestra Architectum.*

Alia

Alia plura non lubet referre, quæ iu eadem epistola fastidiote profert contra Authoritatem S. Patrum, Conciliorum, & totius Ecclesiæ Catholicæ. Inter hæc tamen, ne Arrogantiæ argueretur (ut sane jure merebatur) summum humilitatis ac modestiæ studium ibidem præ se fert, dum ita monet Lacisium suum -- *Sume in manus sacros libros. Illi Te docebunt, quid sequi, quid fugere debeas. Cave autem, tyrannicum, & minis alta sapientem, & humilia omnia contemnentem Animum, ad lectionem adferas. Superbis Deus resistit.* At cur ipse respuit Consilium; quod Lacisio suo dat; sensumque suum ab Ecclesia jampridem damnatum Fidei Catholicæ præfert? Cur humiles Fidei Discipulos contemnit, dum suo Ingenio Fidit, & se factuose erigit contra Ecclesiæ Tribunal, ab ipso Christo erectum, matrisque veneranda dictata pro nihilo ducit? Nam & alibi, Consensum veteris Ecclesiæ contemptim rejicit, ut nihil omnino valentem; & fidenter negat, Trinitatis mysterium ab Apostolis unquam agnitum fuisse, aut a tota illa orthodoxa Ecclesia. Quasi vetus Ecclesia Fidem suam ab Apostolis non accepisset, instar sacri Depositi non conservasset, eamque strenue non propugnasset contra Infideles & Hæreticos. Istiusmodi calumniis Ecclesiam istam primævam, Apostolicam, fidissimamque simplicis Fidei Custodem, atque vindicem, onerare solent; & ut sibi solis arrogant Fidem orthodoxam, Ecclesiam vere Christianam, literarumque S. Interpretationem ad miseram effugia se conferre coguntur; instar Maleficorum, qui in flagitiis deprehensi, omne legitimum Tribunal averfantur; ut qui probe norunt, se causâ casuros, si modo Factorum suorum examen juxta leges receptas institutur.

§. 87. Ita Socinus, ejusque Discipuli se gerunt in hoc Fidei negotio. Symbola omnia antiqua, Apostolici illius Interpretamenta, ut *Formulas Fidei adulterinas*, & *Spuria humani Ingenii Commenta*, rejiciunt. Imò, decantatum illud Athanasii, haud verentur *Satanasii Symbolum* nuncupare. Eundem Athanasium, una cum Augustino, *Fidei de Trinitate primos Authores sive Architectos* appellant; *Illum, in Ecclesia Græca; Hunc, in Latina*. Quasi explicare Fidem receptam, sit idem quod de novo condere; aut superstruere, quod fundamenta jacere: aut quasi utraque Ecclesia illos tanti fecisset, & utriusque scripta tam honorifice suscepisset, si modo in Fide innovassent, & Doctrinam ab Apostolis olim receptam Figmentis suis corrupissent. Parum referre dicunt, *de Ecclesia, ejusque Signis querere, quam illa sit, ad quam nos conferre oporteat, ad veritatem discernendam, salutemque comparandam*: & quomodo dignosci possit ab Hæreticorum & Schismaticorum Conventibus. *Unicuique satis esse, sese ad Scripturas conferre, ex quibus solis veritas salutaris petenda est*. Bene quidem, si ad Analogiam Fidei antiquitus receptæ eas interpretarentur; cæteraque adjuncta adhibere dignarentur, quibus Pii & modesti uti solent, & quæ ad genuinum illarum sensum rite eliciendum valde conducunt. At Hi ex adverso, ad illas legendas accedere solent, sectæ suæ Dogmatibus non solum prius instructi sed & penitus imbuti; ita ut sensus genuinos & simplices non eliciant e Scripturis, sed suos illuc afferant, & Scripturis affingant; nec Dogmata sua ad illarum examen referant, sed illarum verba in sententiam suis Dogmatibus faventem pervertant atque detorqueant. Negat Socinus, *Ecclesiam aliquam Christi visibilem, in perpetuum existere debere, aut Spiritum*
veritatis

veritatis Pastoribus illius à Christo promissum. Eam enim in totum deficere posse existimat, & revera ingentem Eclipsim passam fuisse, proximo post Apostolos Seculo. Celebratissimos veteris Ecclesiæ Doctores, modo, ut Ignorantia plusquam puerilis reos arguit; modo sacrilega perfidia in veritate per malitiam supprimenda, & Hæresis notam inurendo omnibus iis, qui veritatem ita suppressam in Jus pristinum vindicare studebant. Siquidem, in Præf. ad Solut. 30. Scrup. p. 327. Propositionem hanc expresse negat, *Quod necesse sit semper extare aliquam visibilem Ecclesiam, quæ pravam Doctrinam de Deo, Filioque ejus retineat.* & postea, Resp. ad 5um. *Non est necessarium, aliquam extitisse isto Tempore (sc. seculo primitivo post Apostolos) veram Ecclesiæ faciem neque enim eam perpetuo extitutam, usquam revera prædictum, aut absolute promissum est.* & Resp. ad 7. *Ista Christi verba, Dic Ecclesiæ, tunc locum habere censet, cum is de quo loquitur, fuerit in aliqua Ecclesia visibili. Christo voluntas erat, inquit, ut Ecclesia existeret; atque illi curæ erat ut Apostolorum opera colligeretur, non tamen sequitur, quin præ Hominum malitia fieri potuerit, ut aliquando, idque per longissimum Tempus, nulla visibilis Ecclesia extiterit.* Idem, Resp. ad 2. affirmat, *Promissum Christi de Spiritu Sancto, qui instar Ducis nobis præiret, & doceret omnem veritatem. Jo. 16. 13. non ad alios, præter Apostolos, spectare; aut si ad alios, solummodo ad veros ipsorum successores, quos necessario extituros fuisse, nusquam scriptum esse arbitratur; neque id de alia veritate accipiendum esse, quam de ea qua prorsus necessaria, est ad salutem.*

§. 88. Cæterum, in Ep. ad Squarcialupum. pag. 362. quam petulanti Censura ferit splendidissima illa antiquioris

Ecclesiæ lumina, quali crassis Ignorantiæ tenebris obvoluta fuissent, & propemodum extincta — Quasi non jam reipsa, inquit, compertum sit, in iis quæ ad Christianam Religionem attinent, Homines doctissimos, eosque numero pæne infinito, idque per multa secula, fœdissime lapsos esse: eaque penitus ignorasse, quæ hodie Infantes ipsi recte norunt. Atque alibi Apostasiam à Fide Apostolica imputare non veretur Ecclesiæ primitivæ, quod Hæreticos. Sui Antecessores sententia sua damnaret — Quamvis, ait, Pauli Samosateni, & Photini etate, jam contraria sententia ab Ecclesia, hoc est, generatim ab iis, qui Jesu Christo nomen dederant, recepta fuisset; non tamen ea, quæ ab ipsis asserbatur, nova erat, quippe quam ipsius Christi Apostoli constanter docuissent. Unde etiam dubium non videtur, quin post ipsos Apostolos, aliquamdiu ea ab universali Ecclesia retenta fuerit. Sed neque Historias, nec scripta illius Temporis ulla habemus, nisi eorum, qui contrariam sententiam sunt secuti; quibus, quod ad Historiam attinet hac in Re, minime fidendum est; quique, cum tandem Principatum in Ecclesia obtinuerint, facile curare potuerunt, ne Adversariorum scripta in Posterorum manus pervenirent. Hinc perspicuum est, de sententia illorum, qui Hæretici ab ipsis sunt habiti, nihil posse statui, utrum sc. ea ab antiqua Ecclesia, necne, recepta fuerit. Nec mirum, si ea, licet olim passim recepta, iis tanquam Auctoribus fuerit tributa, qui, posteaquam Hominum male doctorem culpa quodammodo exolevisset, illam instaurare sint aggressi. Quemadmodum atate nostra, nonnullæ de Christiana Religione sententiæ, quæ jam pæne exoleverant, Luthero, Zuinglio, & aliis quibusdam, tanquam auctoribus, attributæ sint, quæ tamen in ipsa universali Ecclesia quondam vigeant. Quod si libri & scriptores, unde hoc faci-

le

le intelligi potest, perinde invisi iis fuissent, qui in Ecclesia Dogmatum sunt adepti, atque ii fuerunt, quos ante diximus, non minus hoc, quam illud, incertum foret. Perissent enim ipsorum opera omnino ejusmodi quoque scripta. Sed quia plurima in illis sunt, quae ipsis aperte favent, adeo ut secundum ea scripta sententiam de omnibus Rebus, quae hodie controversa sunt, ferre non recusent, idcirco ea sunt conservata, & communia ipsorum & Adversariorum arma quodammodo effecta. Verum, quicquid hoc loco adversus Authoritatem sententiae nostra à Volano congestum fuerit, satis semper erit nobis, eam Divinis literis non modo non adversari, sed prorsus consentaneam esse, pra quibus humanam quantamlibet Authoritatem, vel ipso Volano Teste, nibili faciendam esse, satis demonstratum est. Sic ille, Disp. contra Volanum. Tom. 2. p. 421. col. 2. Quae Socini Apologia pro se, suoque Dogmate, non minus Rationi adversa est, quam Pietati & Charitati Christianae. Supponit enim, Catholicam Ecclesiam descivisse à Fide, quam Apostoli constanter docuerant; eam autem retentam fuisse tantummodo à Paulo Samosateno, Photino, aliisque paucis, ipsorum Discipulis, reliquis omnibus veritatem Evangelicam oppugnantibus, illiusque vindices acerbissime persequentibus; cum tamen post Apostolorum obitum aliquamdiu retenta fuerit ab universali Ecclesia. Quo quid malitiosus aut absurdus fingi potuit contra Ecclesiae Catholicae Pastores? Quasi omnes dedita opera, & contra Conscientiam apostataissent à Fide Apostolica, & Populum Christianum in eandem Apostasiam secum abduxissent, nemine refragante. Quis Christi Discipulus hoc voluisse eos putet? Quis Aristotelis Discipulus, eos hoc potuisse putet, si maxime voluissent? Etenim Religio vetat, ut illud credamus; nec minus

Ratio

Ratio, ut hoc fieri posse credimus. Supponit item, cunctos illius ævi Historicos, veritatem Gestorum suppressisse, & partibus fuisse; reliquosque scriptores, celeberrimi nominis in Ecclesia, curasse, ne Adversariorum scripta in Posterorum manus pervenirent. Cum ex adverso satis constet, tum ex Historia Ecclesiastica, tum ex aliis illius ævi monumentis, Acta atque Dogmata Hæreticorum accurate esse relata, singularum Hæresium originem atque progressum; Patronos ac fautores, quinam & quot fuerint; Disputationes habitas cum Catholicis (quarum pleræque adhuc extant) ubi Argumenta illorum cernere est, cum Responsis ad singula. Denique, ex veterum synodorum Actis, quæ unicuique fas est consulere, luculenter apparet, quanta fide atque diligentia, quanta moderatione & æquitate, Novatorum scripta, & sententiæ inde excerptæ, examinabantur, & cum Doctrina Catholica conferebantur; quæ non ante damnatæ sunt, quam deprehensæ fuerint, ex collatione sic instituta, contrariæ Fidei antiquitus receptæ, quam in majorum libris repereant, quamq; ipsi ab Apostolis primitus traditam accepissent. Quam alienum itaque à veritate est, nec minus à modestia, quod Socinus hic affirmat de Hæreticorum Doctrina; eam olim passim receptam fuisse, sed cum Hominum male Doctorum culpa quodammodo exolevisset (sic enim pro insigni sua modestia, appellat eximios Ecclesiæ Catholicæ Doctores) illis tributa fuerit tanquam primis Authoribus, qui tamen ipsam non de novo cuderunt, sed oppressam, & fere abolitam denuo instaurarunt. Cum autem ad hoc probandum, assert Instantiam ex Doctrina Reformatorum, quam Instituto suo valde congruam esse judicat, partim nihil veri in se habet, partim nihil

ad

ad Rem. Siquidem Doctrina ista, quæ restituta est ab iis Theologis, & communibus suffragiis Ecclesiarum Reformatarum approbata, viguisse probatur in vetere Ecclesia Catholica, ex indubitata fidei scriptoribus; qui priscis istis Temporibus viguerunt, quorum Testimonia passim citantur in Harmonia Confessionum, & in Theologorum nostrorum scriptis, tum Dogmaticis, tum Polemicis. Hoc autem de suæ sectæ Dogmatibus Socinus non audet asserere. Providentia enim Divina in hoc eximie elucet, quod, una cum S. Scripturæ voluminibus, scripta Patrum, acta Synodorum, Historicorum Ecclesiasticorum libri, & siqua alia vetustioris ævi monumenta, conservata sint, quibuscum conferri possent Dogmata, Ritusque Ecclesiæ Romanæ, & ad eorum normam emendari, quacunque in re à Recto aberraverint. Et sane æquum est, idem quoque sentire de scriptis veterum, ante Paulum Samosatenum, & Photinum; quæ tamen Socinus favisse vult istis Hæreticis, atque adeo per malitiam suppressa, ne contra ipsorum Adversarios Testimonium ferrent; cum tamen Catholici ex majorum suorum scriptis, Hæreticorum istorum Dogmata novitatis arguere solerent, & corruptæ Fidei damnare. Cur non & S. Scripturæ libros ab iisdem quoque oppressos aut depravatos asserit, qui, ut ipse arbitratur, aperte favebant istorum Hæreticorum Doctrinæ & Catholicæ adversabantur? At in confesso est apud omnes, hos neque in seculo isto primævo, neque postea sub Tyrannide Papatus, aut deletos fuisse, aut depravatos, quamvis præcipua Argumenta, quæ contra Ecclesiæ Romanæ errores, & abusus faciunt, illinc deprompta sint. Idcirco, quamvis Pontificii appellent specie tenus ad veterum scripta, ut & ad S. Scripturas, pro Doctrina

næ

næ suæ vindictis, haud tamen inde sequitur, Hæc magis, quam Illas Doctrinæ suæ patrocinari, quicquid ē contra Socino videtur, qui in Ipsorum Scriptis parum aut nihil versatus est. Utcunque ergo hic asserat, quamplurima in veterum Scriptis aperte favere Pontificiis, adeo ut secundum ea Sententiam de omnibus Rebus, quæ hodie controversæ sunt ferre non recusent; atque alibi audacius affirmet, ex Pontificiorum Scriptis contra Lutheranos & Calvinianos satis intelligi, quod si præter S. Literas, Istorum Authoritati standum sit, nobis omnibus Causa cadendum esse; sc. Epist. 3. ad Matt. Radecium. summam tamen suam imperitiam in hoc prodit. Pontificii enim Theologi, ut satis notum est, etsi multum deferre videantur Authoritati veterum, cum in genere loquuntur; quoties tamen ad particulares Controversias descenditur, quæ inter Illos & nostros agitantur, ubi paulo arctius premuntur Illorum Testimoniis, vel tergiversari solent vel ea aperte rejiciunt. Pariter fat liquet, Doctissimos quosque ē nostris Theologis, præsertim Anglicanis, fidenter appellare ad veterum Ecclesiæ Doctorum Tribunal, ut Sententiam suam ferant de questionibus controversis, cui & acquiescere se velle testantur, quoties concordibus Suffragiis latam comperiunt. Quod vero demum opponit Volano, & Testimoniis ab eo congestis, sibi satis esse, suam Sententiam divinis literis non modo non adversari, sed prorsus consentaneam esse; præ quibus humanam quantamlibet Authoritatem, nihili faciendam esse; miserrimum effugium est, & ineptissima petitio Principii. Sic enim se Judicem constituit in sua ipsius Causa, suæque solius sectæ Sententiam vult esse consentaneam S. Scripturæ; Cunctorum autem

autem
lescu
præ
præ
que
S.
Fr. I
Princ
dum
prec
non k
stum
tasse
negen
Cum
sem,
merci
jungi
licis
Jesum
p. 49
tioner
nec ju
hac i
Ep. a
Affirm
nihil
à Pat
sive m
voc. C
bis in
ferere
necessa
perio

autem aliorum sensus rejicit quotcunque aut qualescunque fuerint, ut alienos & erroneos; & sub prætextu Authoritatis divinæ, quæ omni humanæ præponenda est, suam occulte ingerit, & in utriusque locum doloie supponit.

§. 89. Cumque Idem alibi vehementer exagitet Fr. Davidis, & Chr. Franken Discipulos, qui (Ipsius Principiis insistentes) negabant Christum invocandum esse (quia Deus solus appellatur exauditor precum, & Cordium inspector) censeatque Illos non habendos esse pro Christianis, ut qui reipsa Christum non habeant; & Jesum esse Christum, licet fortasse aperte verbis non audeant, re tamen ipsa omnino negent. Instit. Christianæ Rel. p. 656. col. 2. Tom. 1. Cumque in epistola sua ad Synodum Nægroviiensem, nullum amplius cum Talibus in Rebus sacris commercium habendum esse arbitretur; atque insuper injungi velit omnibus suæ sectæ Ministris, ut in publicis precibus, statutis quibusdam Diebus, Christum Jesum Dei Filium nominatim invocarent. Tom: 1. p. 491. col. 1. Alibi tamen hanc Christi Invocationem in eo genere Adiaphororum ponit, quæ nec jussa sunt, nec vetita; & diserte affirmat, eam hac ipsa de Causa non esse necessariam. Sic Ille Ep. ad Geo. Eniedinum. Tom. 1. p. 485. col. 2. Affirmat item, ad Christi Invocationem asserendam, nihil opus esse, ut nos sciamus, eum fuisse Servatorem à Patre datum. Sive enim nos hoc sciamus, inquit, sive minus, verissimum id est, & erit semper. De Invoc. Christi Tom. 1. p. 356. col. 1. Quibus verbis inter se collatis, ut Contradictoria videtur asserere, dnm hoc Dogma de Christo invocando, & necessarium censet & adiaphorum; ita satis pro Imperio cunctis suæ sectæ Ministris istam invocandi Christi

Christi Praxin imponi curat, etsi à Deo minime iussam, prout Ipsi visum est. Quinetiam, Invocationem hanc Exigit ab iis, qui haud certi sunt, utrum Christus Nobis fuerit in Servatorem à Patre datus, annon? Quasi Oratio accepta esse possit sine Fide; aut Fides non præsupponat cognitionem illius Numinis, ad quod preces nostras dirigimus; aut, denique, quasi salutem ab eo rite poscere queamus, de quo dubii sumus, an Talis sit, qui nobis salutem istam conferre possit.

§. 90. Ita tergiversatur Socinus, ita Subterfugia quærit, ita totam Antiquitatem aut calumniatur aut contemnit, dum suo Dogmati patrocinium undiquaque petit. Quod malæ Causæ maximum Indici-um est. Neque hoc ei Proprium fuit. Idem enim factitatum legimus à senioribus Anti-Trinitariis, quorum Socinus, ut in Doctrina, sic in moribus videtur fuisse Discipulus. Siquidem accepimus, primarios quosdam ex horum numero, tam Polonos, quam exteros, qui post Servetum Genevæ combustum, in partes Transylvaniæ & Poloniæ certatim confugerant, hæresesque suas illic disseminare cæperant, quamprimum innotuere Ecclesiis Evangelicis & malefantiæ fuerunt Doctrinæ sic ab iis traditæ, comperti fuerint, hæretica sua Dogmata dissimulasse tamen, fidemque orthodoxam palam professos fuisse, quoties in Synodos citabantur ad respondendum de suspitione hæreseos. Ita Petrus Statorius Thionvilanus, in Synodum Pinczoviensem citatus, hanc suam Confessionem edidit, propriaque manu consignavit. A. D. 1559. -- *Propheticam & Apostolicam Doctrinam, quæ veram Dei Patris, Filii, & Spiritus Sancti cognitionem continet, amplector ac veneror; parique religione Deum Patrem, Filium, ac S. Spi-*

ritum

ritum, distincte secundum sacrarum literarum veritatem, colendum, implorandumque precibus libere profiteor. Denique omnem hæreticam de Deo Patre, Filio, & Spiritu Sancto Blasphemiam, plane detestor, sive Ariana illa, sive Servetiana, sive Eunomiana, sive Stan-
 cariana fuerit. Georgius item Blandrata, postquam Calvinus Ecclesias Polonicas, & Palatinum Vilen-
 sem de ipso tempestive monuisset, in altera synodo Pinczoviensi, A. D. 1561. quasi adversus Calvini injurias sese defensurus, his verbis Fidem suam publice testatus est -- Fateor me credere in unum Deum Patrem, in unum Dominum Jesum Christum Filium ejus, & in unum Spiritum Sanctum, quocum est essentialiter Deus. Deorum pluralitatem detestor, cum unus nobis sit tantum Deus, essentia indivisibilis. Fateor, tres esse distinctas Hypostases, & æternam Christi Divinitatem ac Generationem; & Spiritum Sanctum, verum & æternum Deum, ab utroque procedentem. Sic Hi Fidem suam ore testati sunt. Hac tamen Professione non obstante, satis constat, illos primos, atque acerrimos hæresis Anti-Trinitariorum Patronos ac Propugnatores extitisse, una cum Franc. Lismanino, qui tamen in altera synodo ejusdem Anni, Se non adeo Rem, atque Doctrinam Fidei, ac verba illa Scholastica Trinitatis, ac similia, accusare profitebatur. Itaque magis magisque indies detecti, cum non amplius sua virulenta Dogmata occultare potuerunt, & sub nomine Evangelicorum latenter obrepere, post unum & alterum Colloquium inter ipsos & Orthodoxos habitum, schismate palam facto, in segreges Cœtus abiere. vid. hist. Eccles. Slavonic. lib. 1. Hoc modo dissimulare soliti sunt hujusce Sectæ Antesignani, cum primum exorti sunt, & numero pauciores essent; quasi sui Dogmatis ipsos pueret,

deret, aut saltem ex impendentis periculi metu illud palam allerere non auderent. Qua in Re jure desideramus, non solum ipsorum Constantiam, sed & sinceritatem, contra quam graviter peccarunt, tam dissimulando, quod revera tenuerunt, quam profitendo illud, quod Corde abnegarunt; utrumque contra animi sui sententiam, & Conscientia refragante, ut eventus paulo post docuit. Ita mendaces deprehensi sunt primi hujus Sectæ Authores, non minus in se, quam in Deum & veritatem Catholicam; nec magis infames sunt ob Hæresin, quam ob Hypocrisin.

§ 91. Utcunque igitur Socinus, illiusque Socii ac Discipuli, summam humilitatem ac modestiam simulent, cum sincero veritatis amore, piæque vitæ studio; utcunque zelum Gloriæ Divinæ illustrandæ, Fidei vere Christianæ ubique propagandæ, & salutis animarum promovendæ præ se ferant; utcunque vitæ sanctitatem præ omnibus magnificere videantur, dicantque se facile posse dissensum in opinionibus ferre, modo Christianæ vitæ Innocentiæ, & singulari morum Integritati, studeatur; utcunque demum Amicorum judicium, eruditionem, & auctoritatem, se plurimi facere prætendat Socinus; & ante omnia Divini numinis auxilium, tum pro se, tum pro amicis imploret, quod utrosque dirigat & adjuvet in via veritatis; ex antedictis tamen sat liquet, hæc omnia simulari tantum, cum facta dictis minime responderint. Cunctos enim præ se contemnunt; Fidem Catholicam non solum ferociter oppugnant, sed & sædissimis Convitiis proscindunt; Ecclesiam Catholicam non solum deserunt, sed & in partes discindunt, imo quantum in se est, destruunt, & è medio tollunt; partim, dum eam extitisse per

per ali
Christ
vero a
ab Ec
& per
tiam a
tra ill
menta
tamen
vero T
lo, nec
nes Ca
ant, a
micor
cedere
via ve
vel cul
tis Op
veritat
clesia il
adhiber
hoc sol
Ecclesia
suorum
zelum i
& integ
convell
Psycho
die Juc
origine
um Pro
mus; si
nos effe
absterr

per aliquot secula negant; partim, dum Religionis Christianæ fundamentalia subvertunt. Quod pro vero antiquitus habitum est, rejiciunt; Hereses olim ab Ecclesia Catholica damnatas denuo resuscitant; & perniciosissimos suos errores, etiam post sententiam à cunctis per orbem Christianum Ecclesiis contra illos latam; & palmaria Catholicorum Argumenta, quibus perfossi & postrati sunt, mordicus tamen retinent, & obstinatissime propugnant; cum vero Trinitatem habeant pro Cerebri humani Idolo, necesse est ut omnes illius Cultores, hoc est, omnes Catholicæ Ecclesiæ Filios, pro idololatræ habeant, adeoque æternæ salutis incapaces; monitis Amicorum, quantumcunque pii doctique fuerint, cedere recusant; Preces, quas ad Deum dirigunt, ut in via veritatis dirigantur, vel non ex animo offerunt, vel culpa sua inefficaces reddunt; dum præconceptionis Opinionibus pertinaciter adhærent, & media ad veritatem inveniendam requisita, quæ Deus & Ecclesia illius, eorum usui impensius commendarunt, adhibere renuunt; cum autem pro aliis sic orant, hoc solum à Deo petunt, ut Catholicam Fidem & Ecclesiam deferentes, sua Dogmata amplectantur, suorumque Cœtibus se adjungant. Postremo, cum zelum intensiorem præ se ferant pro sincera Pietate, & integritate vitæ Christianæ; utramque tamen convellere satagunt per geminum illud Dogma de Psychopannychia & totali perditione impiorum in die Judicii, uti antehac observavimus. Itaque sive originem hujus Sectæ, sive fœdos exitus quamplurimum Professorum isti primitus adhærentium, spectemus; sive perniciosissimam Consequentiam, & malignos effectus errorum, quos obstinate tuetur, ista merito absterre possunt unumquemque Pium, qui salutem

suæ serio consulit, quo minus isti se adjungat. Si quidem Anti-Trinitariorum primarii Duces, quorum Copias Socinus tandem in unum, quasi exercitum collegit, ut contra Ecclesiam Catholicam conjunctis viribus militarent; aut sponte profugi erant, & perfidi Desertores Ecclesiarum Evangelicarum, aut inde expulsi; qui exinde in Poloniam, Transylvaniam, Regionisque vicinas confluxerunt; aut Homines ibidem orti & educati, at nullius fere aut mali nominis. Ex primo genere erant Valentinus Gentilis, Geo. Blandrata, Jo: Paulus Alciatus, alique quidam; quibus etiam accenseri potest uterque Socinus. Ex altero autem quam bonæ Indolis, vitæ, famæque fuerint, facile discere possumus ab excellenti quodam viro (sic enim Socinus illum appellat) qui inter cæteros scrupulos, numero 30. quos Socino solvendo proponit, hunc objicit, numero 13um. — *Quod hujusmodi Sectariorum plerique nulla Pietatis commendatione, nullo laudato prioris vitæ exemplo commendati forent. Imo, inquit, ut plerumque videmus, hac Doctrina de Christo per Homines vagabundos, & contentionum zeli carnalis plenis; alios ex Lustris, Aulis, Ganeis, prolata est. Quibus Principiis quomodo pares exitus responderint, idem paulo post indicat, sc. Scrup. 18. ubi de his Sectariis affirmat, quod, postquam præsevidius ipsorum zelus paulatim deferbuit in propagando Christi Regno, (ut ipsi præ se ferebant) in quendam Atheismum prolaberentur, ita ut alii aperte Christum, alii vero etiam Deum & inferos negarent. Quod & Socinus alibi taterur, uti prius advertimus, neque aliud habet quod reponat, quam illud Joannis Apostoli, è nobis prodierunt, sed ex nobis non erant. At hoc utique parum valet ad Dogma Socinianum, illiusque Patronos,*

nos ab hoc Apostasiæ crimine vindicandum, cum istius Doctrinæ soboles genuina sit; quippe quæ Fidei, Pietatisque fundamenta subvertit; quibus è medio sublati, quid amplius restat, quam opinionum incertitudo, discursatio vaga per inextricabiles errorum labyrinthos, viciscitudo Religionum & Cultuum, quos desultoria levitate invicem permulant, tandemque præceps Ruina in Abyssum Atheismi.

§. 92. Post Catalogum errorum Socinianorum, qui vel ex nuda recitatione faditatem suam demonstrant, Pii cujusque oculis, animisque Fidelium horrorem incutiunt, fas sit eorundem concessa subjicere, quæ vel ab amicis sanioribus moniti, vel ab Antagonistis arctius pressi, in scriptis suis exhibent. Hæc autem excerpti præcipue ex ipso Socino, Sæctæ hujus magistro; quædam item è Catechismo Racoviensi è Schlichtingio in Symbolum, è Joachino Stegmanno de judice & norma Controversiarum Fidei, & ex Andrea Dudithio. Quæ vero è Socino exhibeo, fere omnia extant in Tomo. 1° oper: ipsius, & sic se habent.

§. 93. 1. In Solut. 30. scrupulorum ab excellenti quodam viro propositorum. p. 327. Resp. ad Scrup. 23um. hæc habet. *Lutherus homines adduxit ad ejusmodi Rerum Divinarum cognitionem, quæ satis esse poterat ad salutem æternam consequendam per -- Lutherum ea fuerunt patefacta, quæ ad Hominem fidelem constituendum sunt necessaria.* Idem Ep. 3. ad Dudithium. p. 502. *neutiquam se dubitare affirmat, quin multi sint, vel saltem esse possint, è numero Calvinianorum, & Lutheranorum, qui Cœlestis vitæ hereditatem sint adituri, cum se ad præscriptum Christi gesserint. De Papistis, inquit, idem affirmare nolim, quos omnes ho-*

die Idololatræ esse statuo. Novi vero neminem Idololatræ salutis æternæ compotem fore. Quibus in verbis fatetur, Evangelicos utriusque Communioni, habere omnia ad Fidem & salutem æternam necessaria; & posse, dum tales manent, ad Christi præscriptum se gerere. Cur itaque Schisma fecit in Ecclesiis Evangelicis? Cur Discipulos suos, à publicis ipsorum conventibus, & ab omni Communione in Sacris, semovere voluit? Cur segreges suorum Cœtus instituit, ob discrimen in Rebus ad salutem minime necessariis? Cur Dogmata sua, tam nova in se, tam Evangelicorum Doctrinæ adversantia, tanto fervore, tam acri zelo, ubique urget, & quasi necessaria ad salutem, cunctis inculcat? Cur Evangelicorum Dogmata alibi impugnat, ac damnat, ut summe perniciofa, Fidei Christianæ adversa, & salutis æternæ destructiva; præsertim, illa de Trinitate, & satisfactione Christi? Cur Ecclesiam unamquamque, quæ istud S. S. Trinitatis Dogma asserit, Antichristianam appellat? Cur eandem Trinitatem, habet pro fictitio Idolo, & humani cerebri Commento, quam tamen omnes ubique Catholici & credant, & colunt, ut ipse probe novit; ac proinde, cunctos illius cultores pro Idololatræ, habet, quos omnes è regno Cœlorum excludit? Si quidem alibi, non pudet eum affirmare, *Contra Fidem de uno vero Deo nullum graviolem in Christi Ecclesiam ab Antichristi spiritu errorum inductum fuisse, quam in Deo, inquit illius simplicissima essentia, plures esse Personas inter se distinctas, quarum qualibet sit verus Deus.* Animadv. in 1^a. Assert. Coll. Posnan. p. 423. & in Resp. ad librum Jac. Coveti, quem scripserat contra Theses ipsius de Jesu Christo Servatore, ubi totis viribus impugnat *Christi Satisfactionem;*

nem
trin
um
com
se c
Deu
ment
S.
sic f
mon
sine
com
Scan
imbu
cinus
non
um p
quor
multa
comm
bo E
la ec
Divi
visum
re, ne
obscu
deline
que ill
At q
Eccle
deder
oli fin
Orbe
hæret

nem, satis innuit, Covetum in Defensione istius Doctrinae, contumeliosum fuisse in Deum, ejusque Filium, dum Evangelium ministravit; Populique sibi commissi damnationem procurasse, dum illius salutem se curare credidit. Unde & illum hortatur, precari Deum, ut sibi veniam benignus daret, suoque Spiritu mentem ipsius persunderet.

§. 94. 2. Idem in Resp. ad Scrupulum 30. qui sic se habuit. Cur tantopere omnes Ritus Cærimoniarum, Traditiones à nostris respuuntur, etiam sine delectu, quas à vetustissimis Ecclesiæ Patribus commendari videmus & observatas à Multis sine Scandalo, cum tamen illos Spiritu Sancto egregie imbutos nos ipsi non diffiteamur? Respondet Socinus. Si nostri Homines ab aliis jamdiu separati non essent, ab iisque penitus explosi, & pro Omnium pessimis reputati (quod attinet ad Doctrinam, loquor) facile paucas quasdam Cerimonias, quas & multa vetustas, & Sanctorum Virorum Authoritas commendabat, retinuissem; in quibus viz. quamvis verbo Dei additis, nullus tamen falsus Dei Cultus, nulla evidens superstitio fuisset. Sed quando jam tanta Divisio inter nos & reliquos omnes est facta, satius visum est Ecclesias nostras paulo diligentius reformare, ut ad simplicitatem illam Apostolicam, nobis haud obscure in Apostolorum ipsorum Actis atque Epistolis delineatum, quam proxime accedant, antiquissimamque illarum Ecclesiarum quam simillimæ sint. Sic Ille. At qui separationem hanc fecerunt ab omnibus Ecclesiis Evangelicis, aut Causam isti separationi dederunt? Quomodo factum est, ut tantopere explosi sint, non solum istis, sed & cunctis per totum Orbem Christianorum Ecclesiis, nisi ob Dogmata hæretica atque Blasphema, quæ communi omnium Ecclesi-

Ecclesiarum Suffragio damnantur, etsi in Aliis quibusdam inter se discrepantium? Qua de Causa renuunt, se vetustioris ævi Ecclesiis conformes præbere in Doctrina æque ac in Disciplina, Cultusque divini Cæremoniis, cum utrobique par sit Ratio? Cur in materia Agendorum, non admittunt, & in praxin reducunt, quæ Apostolicæ Ecclesiæ olim observarunt; quorumque mentio occurrit in novo Testamento, inque veteris Ecclesiæ monumentis, & ad nostra usque Tempora Praxi non interrupta derivata sunt? Cur veteres, piosque Ritus, (quod & ipsi non dissidentur) à seipso probatos, ea de Causa rejiciunt, quod in usu sint apud Ecclesias Evangelicas, à quibus ut seperati sunt, ita & damnati? Non sic Evangelici egerunt cum Ecclesia Romana, cum Illius communionem in sacris deferere coacti sunt. Tunc enim æquum putarunt retinere quod antiquitus obtinuerat, quod ad ædificationem spectavit, quodque usui statuique præsentis Ecclesiæ commode inservit, licet in Ecclesia Romana variis superstitionibus antea corruptum. Sic Abusum tollere prudenter instituerunt, Usumque pristinum denuo restituere; quod veræ Reformationis opus est. At Socinus cum suis, omnia fere e medio sustulerunt, quæ ab Apostolis, piissimisque Ipsorum Successoribus, in Ecclesiam introducta sunt ut, ex antedictis patet, praxique sua reprobarunt, quæ ex Rationis suæ Sententia non potuerunt non probare.

§. 95. 3. Idem in Epist. ad Simonem Ronemborgium. p. 430. col. 1. in fine, hæc habet —
Nulli dubium esse potest, quin Christianis Ecclesiis in Rebus indifferentibus id faciendum sit; quod major Pars Eorum, qui Christi nomen profitentur, faciunt,
 (quanto

(quanto igitur magis, id, quod maxima?) ut quam vehementissime Concordia & Pax, cum Omnibus Christiani nominis quaratur, neve exteris Christi nomen ludibrio exponatur, & divina veritati propaganda Aditus præcludatur. Ergo, ex Sententia Socini, ex officio incumbit Christi nomen profitentibus, quicunque sunt, aut cujuscunque sectæ, se conformes præbere praxi Ecclesiæ Catholicæ præsentis ævi, in Rebus adiaphoris; ita ut minor pars in hoc cedere debeat majori; sicut olim decretum est in Concilio Niceno, circa diem Paschatis. Deinde, hoc fieri vult, ratione istius Concordiæ atque Pacis, quas omnimode prosequi, summaque Cura conservare oportet, cum Omnibus Christianismum profitentibus, ne sanctissimam istam Fidem, sic à nobis professam, culpa nostra ludibrio exponamus, & ulteriorem Illius progressum intempestiva nostra morositate apud exteros impediamus. col. 2.

§. 96. 4. Idem in Epist. ad Geo. Eniedinum p. 484. Cui, cum dubitaret de invocatione Christi, eo quod non expresse præcipiatur in S. Scriptura, ita respondet Socinus *ὁ θεὸς κεῖται*, inquis, Deus odit, & frustra se coli humanis Commentis affirmat. Ergo subjicis, nihil est in Cultu Dei pro Bono habendum, nisi quod Ipse jussit ac mandavit, Respondeo, Commenta humana ea non esse, quæ ab aliquo divino Decreto atque Operatione, Nobis non modo patefacta & inculcata, sed etiam diligentissime commendata pendent, qualis operatio est exaltatio Jesu Christi; ejus, inquam, absolutum in suam Ecclesiam Regnum, plenissimaque Gubernatio, cum iis omnibus conjuncta &c. & paulo prius — video multa esse, quæ non debent ex Ecclesia explodi, & tamen non sunt omnino necessaria. Ubi advertere possumus; Primo, Socinum
multa

multa suo iudicio probanda ducere, quæ tamen non sunt diserte mandata in S. Scriptura, quoties ad Rem suam facit. Deinde, quamplurima esse, quæ ipse, cum suis, improbat ac rejicit, cum tamen rite deducantur è S. Scripturæ Principiis, & fundentur in aliqua lege, Operatione, vel Decreto Divino ibidem memorato; nostræ item observationi commendentur, vel ex Regulis parallelis isthic occurrentibus, vel sanctorum exemplis inibi probatis; ut Adoratio & Invocatio Trinitatis, Christi satisfactio, ejusdem Dietas, Spiritus S. Personalitas, necessitas Baptismi & efficacia, necessitas item Ordinationis, & Politicæ Ecclesiasticæ ab Apostolis institutæ, Consecratio Templorum, Dies statim ac solennes tum Festorum, tum Jejuniorum, usus Trisagii in sacris, Ritusque quamplurimi ad Liturgiam, atque Disciplinam Ecclesiasticam pertinentes; quos ipsi tamen nihili faciunt, si minus aperte damnant. Denique multa observatu haud necessaria, neutiquam tamen ejicienda esse ex Ecclesia. Quæ regula si modo valeat, istorum omnium Adiaphororum usum confirmat, quæ vel ab Ecclesia habemus injecta, vel Communi Piorum praxi nobis commendata.

§. 79. 5. Idem, In Disp. de Baptismo Aquæ. p. 736. Cap. 17. col. 2. Censet, ut quicumque è Judæis, Turcis, Aliisque infidelibus, ad Fidem Christianam convertuntur, initientur Ecclesiæ per Baptismum; sui-que Judicii hanc Rationem adfert. *Et si, inquit, ea de Re nullum expressum & perpetuum extat mandatum, Apostolos tamen, qui id facere consueverunt, imitari decet, presertim, cum ab universa Ecclesia eum morem receptum, ac perpetuo usu comprobatum fuisse, aut constet, aut certe admodum credibile videatur, quæ si*
aliter

aliter aliquando facere institueret, aliter quoque singulis privatis Ecclesiis esset faciendum. Unde sequitur, nobis non solum fas esse, sed & necesse, ex lege Decoris, imitari Apostolos in Rebus ad agenda spectantibus, etiam in iis, de quibus nullum extat mandatum. Deinde, hoc imitandi officium praecepue nobis incumbere, quoties aliquid ab Apostolis usurpatum Ecclesia Catholica admisit; seculisque sequentibus universali, constantique Praxi comprobatum est, sive Praxis ista certo cognita fuerit, sive à Testibus fide dignis accepta. Singulas demum privatas, sive particulares Ecclesias, se debere Catholicae conformes præbere.

§. 98. 6. Legitimum Adiaphororum usum qualia sc. in S. literis non præcipiuntur, aut prohibentur, alibi clarius & fortius asserit; viz. in Resp. ad notas Andr. Dudithii ad Disput. Socini de Baptismo. p. 739. col. 2. in fine. ubi sic inquit. *Addere Dei Præceptis, quod Moses fieri vetuit, nihil est aliud, quam aliquid inducere, vel faciendum dicere, tanquam à Deo præceptum, quod tamen Deus non præcepit; non autem simpliciter id facere, id est, eo nequaquam appposito, quod Deus ita præcepit. Deut. 4. 2. Quod si hæc Interpretatio non adhibeatur, sequetur, nihil prorsus fieri posse, quod Deus non præcepit; quod & ipsi sensui Communi, & sacra Historia mille in locis adversatur. Ob: At sequeretur hinc, bonam Intentionem, & Pharisaicas ἰδελογενεσίας stabiliendas esse. Resp. Bonæ Intentio, nisi in Actum Dei præceptis adversantem erumpat, culpanda non est. Pharisaica vero ἰδελογενεσία, nisi interim Dei Præcepta negligantur, per se ipsa non damnantur in S. literis. Hæc ille de Adiaphoris, satis Orthodoxe.*

§. 99. 7. Idem in Tract. de Ecclesia, quem ex
variis

variis Epistolis in unum compegit, hæc habet de certis, Doctrinæ Capitibus stabiliendis, quæ à singulis Ecclesiæ membris agnoscenda sunt pro veris, sc. P. 347. Col. 1. *Certa aliqua Doctrinæ Capita constituere, sine quibus nemini salus contingere queat; & qui in istis Tecum non sentiunt, in tuam Ecclesiam non recipere, aut eum inde ejicere, ut Apostolicum est, sic & nunc & semper fieri, & potuit & debuit. Videat modo Quisque, ut Capita ista ea constituat, quæ constituenda sunt. Id autem facile fiet, si ut profecto debet, ex solo, eoque aperto Dei verbo, omnia petantur. Quod si nihilominus hac in parte erratum fuerit, quatenus aliqua Capita constituta fuerint, quæ ex isto numero revera non sint, non idcirco vera Christi Ecclesia ea, quæ hoc fecerit, esse desierit, dummodo nullum eorum pratermiserit, quæ ex isto sunt numero. Et quacunque tandem ratione in iis constituendis erraverit, in eo tamen nunquam errare dici poterit, quod eos recipere nolit, qui in illis secum non consentiant. Imo errorem errori adderet, si eos reciperet. Etenim, contra suam ipsius Conscientiam ageret, & eos fratrum loco haberet, & Christi Fidelium, quos tamen à salutaris Christi Doctrina abesse plane sibi persuasisset. Quibus in verbis, non solum unumquemque Ecclesiæ particularis Fundatorem, sed & Ecclesiæ pridem fundatæ Præpositos, Authoritate donat, fundamentales Fidei Christianæ Articulos, sine quibus nemo salutem consequi potest, non constituere tantum, sed & aliis imponere pro talibus; eosdemque Judices constituit in hoc negotio, quænam sint hæc fundamentalia, & quæ non sint; Deinde, ex hoc Capite Ecclesiarum reformatarum Confessiones suo Calculo probat, ut rite factas & jure impositas unicuique membro istarum Ecclesiarum. Neque enim audet asserere Confessiones istas deficere*

deficere in aliquo dogmate, quod ad Salutem necessarium sit. Imo contrarium affirmat, ut modo ex Illius Scriptis ostendimus. Comprobat item, Judicium earundem Ecclesiarum, in Censuris contra suam sectam latis; reliquosque Anti-Trinitarios, quos à sua Communione universim excludunt. Imo, ex hoc probare videtur Censuras & Anathemata Ecclesiæ Romanæ, contra cæteras Ecclesias à se dissidentes lata; cum sit Ecclesia sui Juris; & utcumque plurima habeat superflua atque Superstitiosa, quæ Fidei antiquitus receptæ de novo adicivit, non tamen deficere putatur in necessariis. Probat saltem veteris Ecclesiæ Praxin in regula Fidei condenda; in exigendo Confessionem ejusdem à Filiis suis; in Decretis suis synodicis, quibus eam munivit undique, & contra omnis Generis Hæreticos asseruit; in Censuris item contra eosdem cum Anathemate latis, quibus Socinianorum Antecessores à sua Communione pepulerunt isti Patres, Catholica Ecclesia per totum Orbem diffusa, istiusmodi Censuras approbante; Ipsorumque consortium, præsertim in sacris, ut perniciosum atque Pestiferum, abhorrente. Tales Erant Ebion, Cerinthus Sabellius, Paulus Samolatenus, Arius, Eunomius, Photinus, Macedonius, aliique Anti-Trinitarii.

§. 100. 8. Idem in Epist. ad Synodum Nægroviensem. p. 491. Col 1. Censet omnes Fr. Davidis Discipulos, cæterosque similia sentientes, excommunicandos esse — *Non est, inquit, cum Isthis amplius, ut mihi quidem videtur, in Rebus sacris Commercium habendum.* Deinde vult statas Precum formulas omnibus Verbi Dei Ministris injungi, quas statutis diebus in Publico usurpent. Has demum preces ad Christum nominatim dirigi vult ut hoc modo suæ
Partis

Partis Homines discriminentur à Francisco-Davidianis, aliisque quibuscunque Anti-Trinitariis, qui necessarium hunc Fidei Articulum viz. Christum invocandum atque adorandum esse; ut divinæ Majestatis factum Participem, abnegarunt. Ex hac autem Socini Sententia sequitur; si paritas Rationis valeat, Catholicos non esse culpandos ex eo, quod Socinianos e Cœtibus suis excludant, & à Sacris arceant, eo quod Fidei Articulos ad salutem, ut ipsi judicant, necessarios, palam & obstinate negent. Neque ex hoc etiam, quod certas publicarum precum Formulas Ministris injungant, ex officio usurpandas, ut hac nota dignoscantur ab Hereticis, Fidemque Catholicam aperte profiteantur. E. G. Quibus Trinitas Personarum invocatur, tum conjunctim, tum separatim; potestas Regum à Deo solo derivari agnoscitur, Illique soli subdita; satisfactio Christi pro universi Generis humani peccatis, in officio Eucharistico; Necessitas Gratiæ divinæ ad Tentationes superandas omneque opus bonum perficiendum, à Deo indefinenter petendæ; Reatus peccati originalis, statusque damnationis inde consequentis, qui in officio Baptismali exponitur; efficacia utriusque Sacramenti, veraque Christi præsentia in Cœna Dominica; Resurrectio ejusdem numero Corporis, quæ in officio funebri asseritur; Insolubile Conjugii vinculum in officio Matrimonii; ministrorum Evangelicorum, sive cleri triplex ordo, & necessitas ordinationis ad opus ministerii, ab iis solenniter peragendæ, qui ad hoc potestatem habent in Ecclesia à Christo, ejusque Apostolis communicatam, in officio ordinationis; Denique, Potestas clavium in excommunicatione Contumaciam & readmissione Pœnitentium, sive in ligando & absolvendo;

quam

quam Ecclesia exercet, prout opportunum est, non solum in foro Ecclesiastico, sed & erga eos, qui ad Eucharistiam accedunt, & in officio Visitationis infirmorum; prout mos antiquus se habuit, ejusmodi Institutis conformis, quæ ipsa jam olim accepit, & pro ratis habuit. Hæc aliaque quædam majoris, momenti Dogmata, Ecclesia nostra Anglicana, (ut & Aliæ quædam publicis precibus interferenda curavit, ut omnibus constaret, quam sincerus & unanims esset Filiorum suorum Consensus in Doctrina Fidei neque Socinus hanc Praxin damnare potest, cum (ut paulo prius ex eo observari in Tract. de Ecclesia) Potestatem concedat Ecclesiæ Præpositis, recipiendi Profelytos in Ecclesiam, & receptos ejiciendi, pro arbitrio suo; atque alibi statuat, ut ad Cœnam Domini non accedant, qui peccato aliquo sunt illaqueati, quod eos à vita æterna arcere possit; & si ipsi hoc non faciunt, debet (inquit) Ecclesia eos arcere. Sic ille, De usu & fine Cœnæ Domini. p. 775. Col. 2. in fine.

§. 101. 9. Idem, Tract. de Ecclesia. p. 347. col. 2. agnoscit necessitatem officii Ministrorum in Ecclesia, & eorundem Authoritatem in Gregem Christianum. Sic enim inquit. *Sine munere ministrorum verbi Dei, sicut nihil unquam in Religione Christiana profectum est, sic Nihil unquam aut proficietur, aut profici potest. Tantum cavendum est, ne dominantur Gredi. Quod tamen ipsius Petri Tempore potius in ipsorum Pastorum voluntate, quam in Freno aliquo Ipsi quodammodo à Populo injiciendo, repositum fuisse, ejus verba non obscure docent, in quibus hac de Re, non quidem Populo, sed ipsis Pastoribus, dantur Præcepta. Similia quadam in Epistolis Pauli ad Timotheum & Titum scripta extant.*

Ex quibus nullo negotio intelligi potest, eorum, qui Populo docendo praefecti erant, exiguam fuisse Auctoritatem, quā ut bene uterentur, potius Ipsorum voluntatis esset, quam Populi cura. Hinc autem sequitur, necessario requiri, ut Ministri Evangelici habeant Munus istud sibi collatum ab Aliquo, qui Potestatem ad hoc habet in Ecclesia Dei; alioquin, Illud legitime nec suscipient, nec administrabunt. Deinde sequitur, illos non suscipere Potestatem suam spiritualem à Populo, cui docendo incumbunt; huic enim praesunt, non subsunt; neque Muneris sui Rationem Illi reddere tenentur, seu bene seu male Illud obierint. Quis autem in Socinianorum Cœtibus, ejusmodi potestatem confert pastoribus per solennem Manuum Impositionem, juxta Ritum ab Apostolis introductum & per omnia exinde secula constanter usurpatum? Pastores Illorum, ut puto, non sibi vendicabunt Missionem extraordinariam, qualem Apostoli habuerunt; sin ordinariam non habent, quo jure Munus istud sacrum usurpant, sci docendi publice in Ecclesia, Sacramenta administrandi, & gubernandi populum Dei? cum nec ipsi illud ab alio legitime susceperint, nec sua sponte sibi possint assumere? lubenter item discere vellem, quam Authoritatem Sociniani Pastoribus suis tribuant; qualem Fidem, obedientiamque illis deberi profiteantur; quibus item Regulis utantur, in judicando de Doctrina à Pastoribus suis praedicata; quibusque signis discriminent veros Doctores à Falsis. Cum enim singuli interpretentur Scripturam in sensu suo; nec Auditores astringantur ad sensum cujusque privati Doctoris admittendum; sed prout sibi visum fuerit, aut consonum menti Dei in Scriptura patefactæ, sanæque Rationi, aut ab iisdem

dem dissonum, illum vel amplectantur, vel aversentur; plane nescio, quomodo hæc Socini secta, certum Judicium, sibi que constans ferre possit, vel de Doctrina, vel de Doctoribus suis.

§. 102. 10. Idem hæc asserit de S. Scripturæ libris. 353. col. 1. in eodem Tract. de Ecclesia — *Ego quidem sentio, nihil in iis Scriptis, quæ communiter ab iis, qui Christiani sunt dicti, recepta & pro divinis habita sunt, constanter legi, quod non verissimum sit, hocque ad divinam Providentiam prorsus pertinere arbitror, ut ejusmodi Scripta nunquam depraventur, corrumpantur, neque ex toto, neque ex Parte. Et si aliqui Codices aut exemplaria alicubi mendosa sint, ex Aliis emendatioribus, vel ex antiquorum Interpretum Auctoritate emendari queunt. Præstat, mi Frater, mihi crede, cum in aliquem Scripturæ locum incidimus, qui nobis falsam Sententiam continere videatur, una cum Augustino, hac in parte Ignorantiam nostram fateri, quam enim, si alioquin indubitatus plane sit, in dubium revocare. Sic Ille. At nonne pat ratio valet de summa Fidei in Symbolis antiquis comprehensa, de Sacramentalibus & Ritibus, & de sensibus certorum locorum S. Scripturæ, quos Veteres testantur se accepisse, per Traditionem Apostolicam, una cum ipsis S. Scripturæ libris? Cur etiam existimarem parilem Dei curam, atque Providentiam Ecclesiæ suæ eo usque per omne Tempus invigilasse, Cujus Fidei atque custodiæ sacros hosce libros credidit, ut non sineret illam deficere in Dogmatibus ad salutem necessariis, & apostatare à Fide illic tradita; præsertim, cum exemplaria istorum Codicum ubique ad manum essent, quæ consulere in promptu erat; imo publice lecta & exposita in Ecclesiis? Cur igitur alibi di-*

cit, Ecclesiam posse totaliter deficere per multa secula; imo & actu defecisse? Eadem quoque Ratio valet, debita proportionem servata, de veterum Synodorum Decretis, quæ ad normam Doctrinæ ab Apostolis traditæ conformata dicuntur. Idem quoque affirmare æquum est, de veterum Patrum scriptis, eadem proportionem habita; quod 50. ad manus nostras integra & incorrupta pervenerint, quantum saltem ad summam atque substantiam Doctrinæ ab iis ibidem traditæ; & quod eandem Ecclesia Catholica sui Temporis tenuerit, quomodo à maioribus acceperat, sicut illi quoque ibidem testantur. Quinimo, & mihi æquum videtur, ut Socinus agnoscat veterum interpretum Auctoritatem in aliis etiam majoris momenti rebus, quoties una mente & voce consentiunt in aliquo S. Scripturæ loco explicando, vel in certo aliquo Dogmate astruendo, quod ex ea deducunt. In his itaque & similibus, non inique postulatur à Socini Discipulis, ut tantum modestiæ, Æquitatis, studii pro veritate simul & Pace Ecclesiæ ostenderent, quantum illos inducat ad suspicandum; potius aliquid erroris suis opinionibus inesse, quam ut falsi arguant Doctrinam à veteribus Ecclesiæ Doctoribus traditam, & Communiter assertam.

§. 103. 11. Similia habet, ubi differit de libro Apocalypseos, & Testimoniis, quæ exinde adversus eos, qui Jesu Christi Invocationem prorsus negant, petuntur. Tom. 2. p. 803. Col. 2. *Liber Apocalypseos, quamvis Auctor ejus ignoretur, seu potius ignorari à quibusdam asseratur (universalis enim Ecclesia Consensus cum Joanni Apostolo vindicat) est tamen jam à multis seculis, & hodie præsertim, in Ecclesia receptissimus — quin etiam universa Apostolorum & Evangelista-*

vangelistarum scripta, nisi quatenus cum scriptis Mo-
sis & Prophetarum apertissime consentiunt; & ab illis
evidenter, & literaliter, ut vocant, confirmantur, mi-
nimi nobis facienda erunt. Quare cavendum diligenter
est, ne vel apicem quidem unum in receptis ab Eccle-
sia libris, nedum ipsos libros in dubium vocari, illis
aliqua per nos occasio prabeatur. Alioquin ad univer-
sa novi Fœderis scripta subvertenda, eis ampla Fene-
stra aperietur. Ex qua Socini sententia pariter con-
cludi potest, unamquamque Doctrinam, vel expo-
sitionem S. Textus, quam Ecclesia universalis hujus
ævi Christo, ejusque Apostolis acceptam refert &
Cui Testimonium præbetur ab antiquis Ecclesiæ
Catholicæ Doctoribus, quod ab iisdem tradita fu-
erit, non esse in dubium vocandam, utpote quæ
Divinam Autoritatem sibi astipulantem habeat.
Deinde, ad hujusmodi Doctrinam acceptandam,
non requiri, ut evidenter consentiat cum Mosis
& Prophetarum scriptis, aut ex iisdem literaliter
confirmetur. Cujusmodi sunt quædam Fidei myste-
ria, quæ non adeo clare ac plene in libris veteris
Testamenti traduntur, ut Dogma Trinitatis, In-
carnatio Christi, Opus Redemptionis per sangui-
nem Christi, cum omnibus eo spectantibus, Resur-
rectio generalis, abolitio legis Mosaicæ, & aliquot
alia tum etiam, ne minimum quidem Apicem Do-
ctrinæ Christianæ immutandum esse, aut de eo am-
bigendum, ut cum Arianī *Ὁμοιουσίου* substituerunt
loco *Ὁμοούσιου*. Denique scripta Patrum, quæ hodie ex-
stant, & pro genuinis universim agnoscuntur, fi-
dem à nobis mereri in iis, quæ testantur de Doctri-
na atque praxi Ecclesiæ Catholicæ sui temporis, &
quod easdem à majoribus suis acceperint; æquum
item esse, ut quam Autoritatem ac venerationem

per tot hucusque secula merito obtinuerunt in Ecclesia Dei, apud nos hodie quoque retineant.

§. 104. 12. Idem, de Ecclesia, p. 357. Tom. 1. arguit, per Christi sessionem ad dextram Dei Patris intelligi debere, supremam post Deum potestatem atque Gubernationem, donec mors ultimus Hostis aboleatur, duraturam. Atque hoc probat, non solum è Circumstantiis S. Contextus; & ex Pauli, aliorumque Apostolorum expositione; sed etiam ex tota Religionis nostræ Analogia. At quid intelligit per hanc Analogiam? Num fundamentales Christianæ Religionis articulos, hic illic per Scripturam dispersos, & per Apostolos in Symbolum collectos, & postea in Synodis Oecumenicis à Patribus explicatos? Sin hos intelligat (ut à Theologis vulgo intelligi solent) nisi æquum putet in sua ipsius Causa Judicem esse, contra Ecclesiæ Catholicæ Testimonium, necesse est ut fateatur, non pauca esse Dogmata pro fundamentalibus ab ea semper habita, quæ tamen ipse & sui pro falsis habent, fideique Christianæ multum adversis.

Eadem fere profitetur Andr: Dudithius in Epist. ad Bez. Op. Soc. Tom. 1. p. 526. *Nobis Religio esse debet, vel latum unguem à Scriptura discedere, nam scriptum legimus, si quis non acquiescit sanis sermonibus &c. 1 Tim. c. 3. Non igitur admittimus, neque etiam debemus, novas, atque adeo portentosas Res, quæ cum Analogia fidei, cum totius Scripturæ perpetua Harmonia, & consensu pugnant.* Bene habet. At quis Interpretabitur hanc Scripturam; & cujus Interpretationi potius adhærescemus? Num veterum Ecclesiæ Doctorum, quorum fidem & auctoritatem Ecclesia Catholica semper agnovit; an Sociniano-

rum recentium, quorum Antecessores ob easdem Hæreses, fædasque S. Paginæ corruptelas, jam olim explosi sunt, & Anathemate percussi; utpote qui nova, & monstrosa, & à fide Catholica plane abhorrentia, propalaverint? Quos Judices statuemus in hac Re, an sc. Doctrina tradita sit consona fidei Analogiæ, perpetuæque Scripturæ Harmoniæ, an cum ea discordet? Num existimabimus Patres Catholicos, vel eam prorsus ignorasse vel ex Consilio, & scientes impugnasse? Certe illi Dogmata, sua, quæ cum in libris à se contra Hæreticos conscriptis defenderunt; tum Synodicis Decretis contra eosdem firmarunt, non tantum huic Fidei Analogiæ, seu perpetuæ Scripturæ Harmoniæ, in majoris momenti Articulis, omnino conformia judicarunt, sed & ejusdem partem non exiguam. Et ex adverso, omnes Catholici, tum hujus ævi, tum prioris cujusque ab ipsa Christianismi origine, Socinianorum Placita, ut ei adversantia, in totum repudiarunt.

§. 105. 13. Idem Socinus in Epist. 3. ad Matt. Radecium, & in modo dicto Tract. de Ecclesia, prope finem, plurimum tribuit Authoritati veterum, ut fortius astruat Invocationem & Adorationem Christi contra Francisco Davidianos. Verba antehac citavi, in quibus hæc occurrunt observanda. Primo, Christi Deitatem agnoscere cogitur, dum ait, *Eum fuisse unum illum Deum, qui omnia ex Nihilo creavit, vel saltem ex illius substantia genitum; juxta Sententiam veterum, qui in hoc errare non potuerunt.* Deinde quod pro apertissima veritate habendum sit, & mordicus retinendum, quicquid traditum habemus ab antiquis Ecclesiæ Doctoribus, pietatis & eruditionis nomine celeberrimis, & à sanctissimis Martyribus,

tyribus, ab ipso ferme nascentis Christi Ecclesie Initiatio. Tum, quod adeo gravem errorem (qualis alioquin esset Ille de Christi Divinitate) nunquam tenuissent, nisi ipsi animadvertissent, ea evidentissime in S. Scriptura Christo attribui, quæ soli Deo tribui solent; præ ceteris autem, Adorationem & Invocationem; vel illa, ex quibus necessario inferuntur; illa ut absolute debita, Hæc ut apprimè congrua. Denique, illum apertissima veritati resistere, qui istiusmodi Patrum Consensui, in Dogmate aliquo sic tradito ab eis, & expositione S. Scripturæ, refragatur. Siquidem non immerito censet, veritatis evidentiam in litera S. Scripturæ elutescentem, & Conclusiones inde clare deductas effecisse, ut in eadem Sententia convenirent; & Catholicam Traditionem, eos ad istum sensum facilius eliciendum, istasque Conclusiones sine dubio amplectendas, quasi manu-duxisse, Æquum itaque videtur, ut Illius Discipuli, non solum in hoc Dogmate, sed & in Aliis majoris momenti, pariter acquiescant in Sententia veterum, ubi inter se consentiunt in explicando S. Scripturæ sensu in Conclusionibus ex ea deductis; & in condemnatione Hæresium, quas suis Temporibus exortas, & diligentissime excussas, tam S. Scripturæ, quam Doctrinæ Ecclesiæ Catholicæ sui sæculi, à Majoribus autem acceptæ, adversas judicarunt. Non igitur, se opponant hodiernis Christi Ecclesiis, quæ hanc judicandi Regulam profitentur, Patrumque Authoritati, in hujusmodi Dogmatibus asserendis, innituntur. Ne dicant veterem Christi Ecclesiam, quæ Patrem istorum ductum sequebatur, in Doctrina admodum corruptam fuisse, si minus à Fide prorsus apostatasse. Agnoscant Dogmata jam olim recepta, & à Patribus defensa, sc. Trinitatis, Satisfactionis Christi, Justificationis,

onis, Peccati Originalis, Necessitatis gratiæ, efficacæ Sacramentorum, aliaque permulta, quæ passim in illorum Scriptis occurrunt, æque ac hoc de Christi Deitate, cui Adoratio atque Veneratio debentur. Et cum Socinus, ut hanc fortius altrueret, è re sua putaverit, ad veterum Authoritatem, tanquam ad Asylum confugere, quando acriter oppugnabatur ab Adversariis, in Causa, quam contra eos tuebatur; non iniquum putent illius Discipuli, siqui eadem Authoritate utantur, ad patrocinium Fidei Catholicæ, contra hæretica ipsorum Dogmata. Æquum enim est ut quem Testem pro nobis producimus etiam contra nos admitti patiamur; cum Illius Testimonium, si modo Fide dignus sit utrobique pariter valeat, sin fidem non mereatur, neque pro nobis valere debeat.

§. 106. 14. Idem in Epist. 5. ad Radecium. p. 394. Col. 1. Cum Sententia illius rogaretur de tribus Germanis Fratribus, quorum Ars erat, Imagines quasdam metallo insculpere, respondet — *Quod ad Ipsorum Artem attinet, nemo meo iudicio offendi debet illis Imaginibus, quæ ab omni periculo in Idolotariam inducendi penitus absunt.* Ex qua Socini Sententia sequitur, Lutheranos non esse culpandos, qui antiquas Imagines Papismi tempore erectas adhuc retinent in suis Ecclesiis; imo, cum aliquas de novo condentes, novas pariter Imagines in iisdem collocant, sc. Christi crucifixi, B. Virginis, Apostolorum, aliorumque Sanctorum; non autem Cultus, sed Commemorationis, historiæ, memoriæ, & ornatus gratia. Utenim Cultus istiusmodi imaginum prohibetur ex mandato superiorum, ita nec exhibetur à Populo. Multo minus culpanda est Ecclesia Anglicana, quæ non solent Imagi-

nes extantes Christi & Sanctorum è metallo aut ligno, aut lapide fabrefactas (cujusmodi in Lutheranorum Templis cernuntur) in Ecclesiis suis vel retinere vel de novo erigere, eo quòd superstitionum Abusui magis pateant; sed vel in parietibus aut fenestris depictas, vel aulaeis intertextas, vel etiam ligno aut metallo insculptas; cum nullo profus Idololatriæ periculo. Nemo enim inter nos aut eas veneratur, aut venerandas putat, contra Dei & Ecclesiæ mandatum.

§. 107. 15. Idem in antedicta Epist. ad Sim. Rönnebergium, senioremem Ecclesiæ Anab. apud Cracoviam. p. 430. col. 1. Pædobaptismum probat, & Illius validitatem asserit. Cum enim ille acrius urgeret necessitatem rebaptizandi omnes eos, qui ad Coetus suos accederent, ita respondet Socinus -- *Cum Plerique Omnes eorum, qui hodie Christum profitentur satis esse statuant, si quis in ipsa Infantia Baptismum à Quocunque Christi Ministrum præ se ferente, quantumvis mentiente, acceperit, idem vos quoque statuerere debetis.* Equidem addit, *si modo Baptismus Res indifferens est.* In quo graviter errat, ponendo hoc Sacramentum inter Adiaphora. At Argumentum hoc ejus à majori valet ex eo, quod Plerique Christiani, quorum Judicio nititur, hujus Sacramenti necessitatem asserant ad salutem consequendam. Idem in Disp. de Bapt. Aquæ. p. 736. col. 1. cap. 17. in princ. improbat reiterationem Baptismi -- *Quoniam passim, inquit, receptum est, ut qui Ecclesiæ annumerari debeant, Aquæ Baptismo sint tincti, tingantur vero Aqua Baptismo omnes, qui pro jam Tinctis non habentur.* Et paulo Post, sc. 737. col. 2. Pædobaptismum probat, ut Rem licitam, etsi Infantes non sint Fidei capaces; argumento à Circum-

cissione

cisione ducto, quæ ad Infantes, etiam ex Dei lege pertinebant, quamvis si Instituti hujus originem, rationemque spectemus, Abrahamo primitus data fuerit, ut sigillum Justitiæ Fidei.

§. 108. 16. Idem, in Epist. ad Mart. Vadovitam. p. 476. col. 2. concedit, *Heresiarchas*, qui *Seditionem concitant*, aut suo *Commodo student*, in *hæresibus propagandis*, *severissime tractandos*, ut qui non *intellectus*, sed *voluntatis vitio laborent*. Concedit item, & illos *Heresiarchas*, qui *solius Intellectus vitio laborant instar Furiosorum & mente captorum tractandos esse*, qui licet *miseratione digni sint*, attamen cum *Aliis nocivi deprehenduntur*, reprimi solent, & *Catenis etiam, si opus fuerit, constringi*; sic & *Hos*, *miserandos quidem esse*, interea tamen, *conatus Ipsorum in sua Doctrina propaganda, impedire oportere*, idque (si aliter fieri nequeat) *Carcere & Vinculis*.

§. 109. 17. Idem, Epist. 3. ad Dudithium. p. 502. col. 2. sic ait, *Videre nequeo*, cur dicas, *adco id esse Homini difficile*, ut *aliam post hanc restare vitam credat*, in os enim *Tibi reclamant perpetua tot Seculorum*, inde ab *omni memoria*, *experimenta*; contra *quæ*, nec *illæ*, quas *Tu allegas*, *Rationes*, nec *quotquot unquam allegari poterunt*, *quicquam virium habent*. Ubi *Primo*, observandum occurrit, quam *tristes Socinianismi effectus fuerint*, quibus ipsa *Christianæ Fidei Principia admodum quassata erant*, si minus *subversa*. Siquidem hic *Dudithius*, qui de altera vita *tan- toperè ambigebat*, imo & *Argumentis eam op- pugnare ausus est*, inter *Anti-Trinitarios principem locum tenuit*, sive *Ingenium*, sive *eruditionem*, sive *Dignitatem ejus spectemus*. Deinde, quid intelligit *Socinus* per *experimenta perpetua tot seculorum*, quibus altera post hanc vita probatur? Num *Ap- paritiones*

paritiones mortuorum? At Illæ infirma valde erant hujus Rei Documenta, cum potuerint esse sensuum nostrorum illusiones, vel malorum Spirituum ludibria; quod & sæpenumero factum est. Præterea, Ethnici negarunt Resurrectionem Corporis; & ipse Socinus Animarum apparitionem negavit, quippe qui affirmavit eas, post separationem à Corporibus suis somno quodam lethargico obrutas jacere sine omni sensu & motu; ac proinde revisere non posse hunc mundum, in quo degimus, aut si forte intelligat secula Patriarcharum piorum, Judæorum, & Christianorum, sibi ordine succedentium, qui unici veri Dei cognitionem professi sunt, illumque solum coluerunt; abneget suam Psychopannychiam, & abolitionem totalem Impiorum in Die Judicii, cum multis aliis Dogmatibus, quæ in Scriptis suis tuetur. Agnoscat item Sacrificia piacularia, Dei omnipræsentiam & omniscientiam, corruptionem Naturæ humanæ post lapsum Adami cum Aliis quamplurimis, quæ negat. Postremo, si per tot seculorum experimenta, intelligat concordantia sapientum atque Piorum Judicia istis Seculis degentium, contra quæ nullæ omnino Rationes, quæ à quoquam adduci possunt, quicquam valere poterunt; applicet hanc Regulam ad Dogmata à se asserta, & Argumenta, quibus illa astruere conatur, pro invalidis habeat, &, una cum ipsis Dogmatibus rejiciat.

§. 110. 18. Idem, Catech. fragment. cap. 2. p. 681. Col. 2. ut Christi Adorationem probet, ad Cypriani Authoritatem se confert, in Textu Apocalypicos citando, sc. Cap. 19. 10. & 22. 9. ubi pro Deum adora, (prout hodie legimus) habet, *Jesum Dominum adora*. Ita enim Cyprianus hoc Angeli Responsum

sum effert, De Bono Patientiæ in fine ubi, inquit, Socinus, (sub nomine Magistri) vox [solum] subintelligenda est. Discipulo autem replicante, Tunc Deus Pater excludendus esset. Respondet Magister, Angelus non exclusisset. Nam de Rebus creatis ejus verba accipienda essent, quemadmodum Ipse erat Res creata. Ac si dixisset, Inter Res creatas, nec me, nec ullum Alium adorare debes præter Jesum. Namque ille est Dominus, nos autem Omnes Servi, ut Tu es. Sic Ille. Ergo, qui Socini Sententiam in hoc sequuntur, eandem quoque Authoritatem in Aliis agnoscant, & similes S. Textus expositiones admittant, ubi par Ratio valet. Admittant Testimonium ejusdem Cypriani, ubi his verbis citat Illud Joannis. 1. Epist. 5. 7. & hi Tres unum sunt, hoc est, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus. Sic enim Ille, De Unit. Ecclesiæ. Licet hæc Clausula omittatur in per multis Codicibus à Syro item & Vet. Latino necnon à Patribus quamplurimis tam Græcis, quam Latinis. Admittant pariter similem Catholicorum expositionem de sensu particulæ [Solum] in illis Christi verbis ad patrem directis -- Hæc est Vita æterna, ut cognoscant Te Illum solum verum Deum. Jo. 17. 3. ita ut hæc Particula non Ipsum Christum excludat à participatione Deitatis, (qui ab eodem Joanne alibi appellatur Filius Dei unigenitus. Cap. 1. 14, 18. & à Paulo, idem seu proprius Filius, per Antonomasiam. Rom. 8. 32.) sed Creaturas solas. Siquidem, ipse Christus alibi affirmat, se esse unum cum Patre; neque se negat esse talem Dei Filium, qui Patri æqualis sit, quamvis ob hoc Blasphemiæ incusatus à Judæis, nec semel lapidationi expositus, unde & Apostolus affirmat, illum non rapinam duxisse, se esse æqualem Deo. Denique, ipse

ipse nihil moratus accusationem Blasphemiae, neque periculum à Judæis, qui illum interficere studebant, palam asserit Patris sui esse Placitum, ut Omnes honorent Filium, sicut honorant Patrem, qui misit Ipsam. Jo. 5. 23. Ita enim & ipse Socinus intelligit hanc Particulam [Sicut] & hoc Argumento nititur, ut probet Adorationem divinam Christo debitam esse. De Ecclesia. p. 353. col. 2. Æquum est quoque; ut admittant pro veris, alias S. Scripturæ Sententias, prout à patribus in Scriptis suis passim citantur, ubi Codices hodierni inter se discrepant. Denique non inique ab iisdem postulatur, ut istiusmodi S. Textus expositiones non repudient, quas verba proprie sumpta quasi sponte suggerunt, quibus scopus S. Scriptoris favet, & quæ consonæ reperiuntur locis parallelis, ubi eadem Phrases occurrunt observandæ, & eadem Materia tractatur, tales demum, quas Socinus hic loci dat, atque Aliis, ut Rationi consonas, proponit admittendas.

§. III. 19. Idem, in Disp. de Baptismo Aquæ. p. 737. Col. 1. hæc habet. *Omnia fiant, quæ ad totius Ecclesiæ unitatem atque concordiam, & Singulorum simul ædificationem ac salutem pertinere possint. Illud enim Pauli semper præ Oculis habendum, debemus nos firmiores imbecillitates Infirmorum sustinere.* Rom. 14. 1. loquitur quidem de baptizandis infantibus Adulorum, qui antea Baptismum non susceperant, eum tamen petebant. At si hæc Ipsius Regula universim teneat, ut ab illo proponitur, admitti postulat, non solum in Adiaphoris, quæ ad Disciplinam, Ceremonias, Cultusque divini Formulas pertinent, quoties ab Ecclesia Catholica præscribuntur, vel apud plerosque Christianos in usu sunt;

sunt, sed etiam in Ecclesiæ Decretis, quæ ad Doctrinam spectant, & Opinionibus passim inter Christianos receptis, siquidem consensus in his, & ejusdem Fidei Professio manifeste tendunt ad conservationem Unitatis, Concordiæ, & Ædificationis ad salutem; sicut è contra, Dissensus in Fide, & Opinionum Fidei receptæ adversarum difformis Professio, ex natura sua introducunt in Ecclesiam discordiam, atque Schismata, eademque sovent; quibus ni tempestive occurratur, pro Ædificatione Ruina, pro salute Perditio sequetur.

§. 112. 20. In disputatione, quam idem Socius habuit cum Christiano Franken, & extat inter Opera illius. Tom. 2. p. 767. non unum occurrit observandum; quod ipsius Causæ officere videtur. Nam primo, cum Franken recusaret disputationem inire cum Socino è *sacra Scriptura Testimoniis*, quæ detorqueri possunt, atque adeo ab Omnibus nunc, etiam absurdissimis sectariis (ut vere inquit) detorquentur ad victoriam; sed Ratione, si modo Illi placeret, secum agere vellet; tandem annuit Socinus, hoc Argumento nixus, quod *vera Ratio non sit contraria Theologia vera; quin è contra verum vero tam consentiat, quam Album Albo, aut Pulchrum Pulchro.* Unde sequitur Socini Rationem non esse veram, sanamque, quæ contradicit veteris Theologiæ Principiis, quam Catholica Ecclesia pro vera semper agnovit, ut à primis Evangelii Præconibus acceptam, qui Ecclesias ubique fundarunt. Secundo Franken sic urget Socinum, *Non Causam tuam sublevat, quod S. Lireræ Christum adorari jubent; nam & ego multa contra Te sacra Testimonia asserere possum, quibus & solus natura Deus adorari jubetur, & hunc Honorem nulli Creaturæ tribuendum esse significatur.*

Respondet

Respondet Socinus, *Ad illa omnia Testimonia ego possum respondere. Cui reponit Franken; & ego ad omnes tuos locos, Christi Adorationem urgentes probabilem potero Responsionem asserre. Quis igitur nobis præbebit Regulam, ad quam moderemur hanc diversitatem?* Respondet Socinus, *Scriptura recte intellecta nobis erit Regula. Cui Franken iterum; Regula debet esse recta & certa, Scriptura autem, quatenus ab hoc vel Illo Homine recte intellecta affirmatur, non est recta & certa Regula, quoniam dilatur, coarctatur, & pro varietate Ingeniorum, in varios sensus distrabitur. Replicat Socinus, satis inepte & ridicule - De veritate mea Sententia (viz. è S. Literis) tam sum certus, quam certo scio, me istum Pileum manibus tenere. Cui Franken sic reponit, sane multo gravius, & Rationi congruentius - Tua ista Certitudo non potest mihi & Aliis certa esse veritatis Regula. Nam reperietur Alius quispiam, qui dicat, Sententiam Tuam contrariam è S. Literis, sibi esse persuasissimam atque certissimam. Cumque in utroque eadem de Re summa sit certitudo, eaque diversa & contraria quomodo hæc esse potest veritatis Regula, Recta & certa veritatis Regula non potest sibiipsi esse contraria, sed eodem semper se modo habet, quibuscumque tandem Rebus dimetiendis applicetur. Hæc ille in utramque partem de Regula Controversias dijudicandi, cum ad S. Literas utrinque appellatur. Ex quibus intelligitur, quam difficile, seu potius quam impossibile sit, easdem determinari apud eos, qui sibi fas putant, S. Literas pro arbitrio exponere, suosque sensus Illis ad libitum affingere. Tertio. Cum Franken urgeret, Christum utpote finitam substantiam (juxta Socinum) non posse esse Objectum divinæ Adorationis atque Invocationis, cum Talis capax non sit infinita sapientia ac Potentia,*

quæ

que ad istiusmodi Objectum Cultus divini necessario requiruntur. Socinus respondet, Philosophica sunt Ista, & Christi Doctrina iminica. Cui Franken rursus, Atqui initio hujus Disputationis dicebas, verum vero non esse contrarium. Quomodo ergo nunc vera mea Ratio adversatur Christi Doctrina. Huic vero Socinus nihil habet quod reponat, quam, non est vera sed sophistica tua Ratiocinatio. At Franken in sequentibus ostendit, hanc suam Ratiocinationem, Socini principiis insistentem, nullatenus esse sophisticam, sed tam Theologiæ, quam Philosophiæ consonam. Quarto, Cum Franken sic arguit, Divina ista Potestas, quam Socinus Christo tribuit, non est Adoratione Religiosa digna, nisi eam ad divinam usque Naturam extendamus, quemadmodum faciunt Trinitarii, existimantes indissolubili nexu colligatam esse Divinam Potestatem, cum essentia & Adoratione Divina; verumque esse Idololatram, qui Adorationem à Deitate sejungit. Respondet Socinus, Decipiuntur isti, Ratione subvertentes Theologiam. Cum Franken reponit, Dissolve igitur, si potes, istorum Rationes. Sic enim argumentantur, illi veri sunt Idololatra, qui serviunt, id est, adorant seu invocant eos, qui natura non sunt Dii. Gal. 4. 8. qui Conservos, eosque qui sunt è fratrum numero, nec aliquid amplius, adorant. Apoc. 19. 10. & 22. 9. qui Creaturam aliquam invocant, aut religioso Cultu adorant præter Jehovah solum. Matt. 4. 10. cum Deut. 6. 13. & 10. 20. qui denique fiduciam ponunt in Homine, & statuunt, carnem Brachium suum, hi enim Maledicta pronuntiantur Jer. 17. 5. Respondet Socinus, Rationes istæ è S. Literis depromptæ, Nichil aliud concludunt, quam Christum non esse adorandum, ut Rerum omnium Auctorem, Parentem, & Architectum, posse autem ac debere adorari, ut quoddam

dam medium, per quod ejusmodi Adoratio tendit in Deum. Replicat Franken, hanc Causam Adorationis, nempe opus Creationis, Christo competere non posse juxta Socini sententiam, qui statuit eum nihil Commune habere cum Deo Patre in isto opere, utpote qui longe post ab eo creatus sit, & in mundum missus. Deinde, cum eximia illa Potestas, quam Socinus asserit Christo à Deo Patre datam, non pertingat ad Divinam illam excellentiam, quæ in Patre residet, quomodo ei deberi potest Divina Adoratio atque Invocatio, quæ præcipue Partes sunt excellentissimi illius Honoris, quem Deus sibi soli vendicat? Quinto, Cum Franken urgeret illud ipsius Dei Dictum apud Isaiam, Ego sum Jehovah, illud est nomen meum, & Gloriam meam alteri non dabo Isa. 42. 8. Quod iterum quoque repetit. cap. 48. 11. Ergo, inquit ille, cum Adoratio & Invocatio Divina sint partes cultus ad Dei Gloriam peculiariter spectantis, Christo, nudo Homini, tribui nullo modo possunt, ut qui à Deo multum diversus sit ac proinde Talis, Cui Gloriam istam se denegaturum profiteatur, subdit quidem aliquid Socinus Responsi loco, sed quam infirmum sit, & à Ratione alienum, cuius serio perpendenti facile patebit; quod & Franken statim advertit. Nam primo, inquit Socinus, Dictum hoc sic interpretandum est, non suam Gloriam meam ab altero accipi, & sibi arrogari, contra voluntatem meam. At, replicat Franken, hoc est, Oppositum; Activum, non Dabo, per Passivum, non patiar accipi; seu potius, non eripi mihi, contra voluntatem meam. Quamvis enim dare quandoque positum sit pro accipere, in S. literis, quia Correlativa sunt; quoties sc. quod sponte datur alicui, ab eo sponte accipitur; nunquam tamen ponitur dabo, sumi contra voluntatem meam, seu mihi per vim eripi. Hæc enim,

cuius

cum omnino contraria sint sibi invicem, non se mutuo respiciunt, adeoque alterum in alterius locum substitui non potest. Hic itaque genuinus verborum sensus est; nunquam suam, ut alius quicumque sibi assumat Gloriam mihi soli debitam, neque ipse unquam eam alio transferam. Deinde, hoc effugium quærit Socinus --- Potest hoc modo illud Isaia dictum intelligi, Gloriam meam alteri non dabo, id est, totam meam Gloriam alteri non cedam. Christo autem data est pars tantum hujus Gloriæ. Cui Franken ita replicat. Illud non est interpretari, sed torquere Scripturam. Nam eodem modo quis possit totam in absurdissimos, planeque contrarios sensus trahere. Ut primum illud Præceptum, non habebis Deos alienos præter me (ut hoc unum pro multis E. G. ponam) Te magistro, sic interpretabimur, non habebis Deos alienos præter me, quibus totum Honorem mihi debitum tribuas; habere autem Tibi fas est alios Deos, quibus mea partem Gloriæ impertias. Sed hæc tibi forsitan non absurda videntur. Neque Socinus in hoc sibi constat. Nam paulo prius contrarium asseruerat, quando dixit, Non divido Adorationem illam, quæ soli Deo debetur, inter Christum & Deum; sed dico, Deum adorari tanquam Authorem Rerum omnium; Christum autem, ut quoddam medium, per quod ejusmodi Adoratio tendit in Deum. Hæc habuit Socinus, quæ reponeret Adversario, istum Isaia locum contra ipsius sententiam alleganti; quam valide, judicent æqui lectores. Ostorodus itaque Responsis hifce diffusis, alia quædam affert, viz. hæc. Primo, inquit, per hujusmodi oppositionem, Adversarii explicant ea, quæ clara per se lucent, per ea quæ obscura sunt, Novum Testamentum per vetus, multa denique loca, per obscurum aliquem. Deinde, per vocem [Alteri] neque Christus, neque Piorum quispiam intelligitur. A

lioquin, Propheta sibiipsi contradiceret. Cap. 46. ult.
 Apostolis item. Rom. 5. 2. 2 Thes. 1. 12. 1 Pet. 5. 10.
 Apoc. 21. 11. Ipsique Christo. Ib. cap. 3. 21. Ergo,
 solum intelligit Idola, & Imagines Gentilium. Tertio,
 non dabo, inquit, Idem sonat, quod non permittem, ut
 Homines propria Authoritate Gloriam ipsius aliis as-
 cribant, sc. Idolis. Psal. 106. 20. Postremo, inquit, sa-
 tis liquet, sensum genuinum verborum hunc esse, quod
 Deus nolit Gloriam suam ad alios transferri, sc. ut
 per alienationem ipse illa spoliatur. Hoc vero ipsum
 Honorem Christi non attingit; cum ille, testante Scrip-
 tura S. à Deo ipso ei sit concessus; nec Deus propterea
 Gloria sua privetur, sed potius maximo Honori ipsece-
 dat. At neque hæc argumentum inde petitum solvunt.
 Nam primo, verba Dei apud Isaiam per se clara
 sunt, ubi bis repetuntur; atque alibi occurrunt
 plurima S. Scripturæ Testimonia, quibus hæc Gloria
 Adorationis atque Invocationis divinæ Deo soli
 ascribitur & asseritur. Neque ullatenus insolitum est,
 ut Christus & Apostoli illius Doctrinam suam con-
 firmant Testimoniis è lege petitis, & è Prophetis.
 Deinde, loca, quæ citat ad probandum, Gloriam
 Dei fuisse aliis Communicatam, nihil ad rem faci-
 unt; & si facerent, nimium probarent; nempe,
 Gloriam Adorationis atque Invocationis divinæ,
 aliis præterquam Christo, à Deo concessam. Itaque,
 cum dicit Deus, se positurum in Sione salutem, in
 Israele Gloriam suam. Na. 46. ult. hoc tantum vult,
 se illustraturum Justitiæ veritatisque suæ Gloriam in
 salute Israelis, qui coluit ipsum in Sione. Cum au-
 tem Apostoli dicunt, Deum nos facturum suæ Glo-
 riæ participes. 1 Cor. 15. 49. Phil. 3. 21. 1 Jo. 3. 2.
 Eodem sensu accipiendum est, quo illud Petri, cum
 affirmat, nos per Promissâ Evangelica factos esse par-
 ticipes

tipices divinae naturae. 2 Pet. 1. 4. non recte, quasi nunc in statu gratiae fieremus proprie participes essentiae divinae, quae dividi nequit in partes; vel quasi Gloriam Deitati propriam, in altero saeculo consecuturi essemus; sed respectu effectuum atque qualitatum à Deo in nos emanantium, quibus inchoatis plenius similes illi reddimur nunc Temporis in Gratia, & postea reddendi sumus in Gloria. Sedere demum in Throno cum Christo, quod ipse victori pollicetur. Apoc. 3. 21. est nihil aliud, quam unumquemque talem, suo modo & gradu Dignitatis atque Gloriam coelestis, una cum Christo, consortem esse. Col. 3. 4. Sic alibi Paulus affirmat, Sanctos mundum judicaturos, 1 Cor. 6. 2. Hoc tamen neutiquam aequat illos Christo Judici, neque derogat aliquid supremæ ipsius Potestati, in mundo judicando; ut neque Apostolorum Prærogativæ, de quibus idem Christus affirmat, quod cum ipse sessurus sit in Throno suo glorioso, illi quoque sint sessuri in duodecim Thronis, judicantes duodecim Tribus Israelis. Matt. 19. 28. Tertio, verba ista Dei generaliter efferuntur de omni, quod non est Deus, seu quod est alterum à Deo; neque restringi debent ad idola Gentilium, quamvis Instantia ponatur in iis quandoque, eo quod à cunctis fere Gentibus pro Diis colerentur. Neque enim minus prohibet Deus Honorem suum impertiri cuicunque Creaturae in Caelo, vel in Terra, quam Idolis & Imaginibus, ut soli, lunæ, stellis, elementis, Principibus Gentium & Heroibus defunctis. Postremo, Deus non solum prohibet, Gloriam sibi debitam, alteri tribui, ita ut ipse simul ea spoliatur, sed & nullam illius partem alteri communicari vult. Siquidem Judæi tunc temporis, publice colebant Deum in

Templo suo, & sacrificiis, & precibus, & observatio-
 ne Festorum solennium, ut patet ex eodem Prophe-
 ta. Isa. 1. sed Idololatriæ rei peragebantur, eo quod
 Deos alienos una cum vero Deo colerent. Imo, quod
 plus est, & verbis istis multo congruentius, Deus
 isthic affirmat, se non concessurum alteri cuiquam
 qualemcumque partem Gloriæ suæ, utpote quæ sit
 Majestatis Divinæ prærogativa, nulli Creaturæ
 communicabilis. Siquidem, non minus in Dei igno-
 miniam cedit, Gloriam sibi propriam alteri tribu-
 ere velle, quam ut alter contra suam voluntatem
 sibi istam arroget. Imo magis dedecorosum Deo vi-
 detur, & ab eo alienum, ut quod majestati suæ
 proprium est, alteri sponte cederet, quam ut con-
 tra fas ab altero arripi pateretur; vel alteri, con-
 tra mandatum suum, ab homine dari. Hoc enim
 est, Idololatriam permittere duntaxat; istud au-
 tem, probare. Hoc itaque sæpe factum est, & fere
 universim: istud vero, nunquam. Quod ergo à Chri-
 sto dictum est Juveni isti, qui cum ipsius Deitatem
 non agnosceret, humillime tamen eum salutavit,
 magistri boni Titulo ipsum honorans, quare me di-
 cis Bonum? Nemo est Bonus, præter unum, qui
 est Deus. Matt. 19. 17. non incommode adaptari
 potest Socini asseclis, qui, cum Christi Deitatem,
 non solum, cum isto Juvene, non agnoscant, sed
 & omnino negent, cultum tamen Divinum ipsi ex-
 hibent, & ab aliis omnibus exhiberi postulant;
 Quare me ut Deum colitis, cum Deitatem meam
 prorsus negetis. Ego, ex vestra opinione, nudus
 Homo sum, & non Deus. Nemo autem Honorem
 Deo debitum meretur, nisi solus Deus; qui palam
 professus est, se Gloriam hanc suam alteri non datu-
 rum. Ergo, vel me Deum agnoscite, vel nolite ut
 Deum honorare.

§. 113. 21. Idem in Resp. ad Defens: Fr. Puccii. Tom. 2. p. 273. col. 2. *Sentio, inquit, omnia Dogmata, quibuscum Fides in Christum, & Conservatio Præceptorum Dei, constare non potest, salutem, si retineantur, penitus eripere, & ob eam causam omnino ab omnibus respuenda esse. Quid ergo fiet de permultis Socini Dogmatibus, quæ Fidei Christianæ adversa comperiuntur; si modo illa habenda sit pro Fide in Christum, quæ à Christo & Apostolis Ecclesiæ Catholicæ tradita fuit, & ab ea semper retenta? Quam bene item convenit Doctrinæ Socinianorum de Psychopannychia & totali Impiorum perditione in die Judicii, cum obedientia Fidei, seu Conservatione Præceptorum Dei, cum è contra habenas laxent omnimodæ vitiorum licentiæ?*

§. 114. 22. Idem agnoscit necessitatem Gratiæ divinæ ad studia nostra dirigenda, mentemque illustrandam in cognitione Rerum divinarum. Sic enim precatur pro Fr. Puccio, in fine Responsi modo dicti — *Deus Opt. Max. pro sua Clementia Te nunquam deserat, & studia ac labores tuos ad Ecclesiæ suæ utilitatem dirigat atque convertat. Pro Coveto pariter — Deum ex animo precor, ut Spiritu suo mentem tuam perfundere, ac sui cognitionis luce collustrare velit. Resp. ad Covetum. Tom. 2. Plura ejusmodi occurrunt in illius Epistolis.*

§. 115. Hæc è Socini scriptis habemus, sequuntur alia quædam è Catechismo Racoviensi. 1. De libris Novi Testamenti hæc habet. *Quia ab ipsa Christianæ Religionis origine, Christiani omnes, etsi inter se diversi sentiendiis, in eo tamen concordēs & consentientes fuisse, Authores scriptorum Novi Testamenti eos fuisse, quos scripta præ se ferunt. Idcirco, qui tam unanimi tot Ætatum & Hominum consensui repugnare*

vult, hunc justissimam Causam ejus Rei asserre oportet. Recte quidem. At nonne par Ratio valet de iis S. Scripturæ sensibus, & articulis Fidei, & quibuscunque majoris momenti Dogmatibus, in quibus Christiani veteris ævi consenserunt, & hodierni simul consentiunt; præsertim, cum testentur se eadem ab Apostolis accepisse, una cum libris, & Titulis librorum Novi Testamenti? 2. Inter causas dissidiorum, quæ in eruendo Scripturæ sensu emergunt, hanc postremo adducit, *Quod Homines Spiritus S. Donum, quod Deus promisit Dies, noctesque eum invocantibus, non, quo par est, studio, implorent.* p. 14.

3. *Cognitio viæ ad immortalitatem ducentis Rationem humanam longe excedit; uti Apostolus diserte ait, Homo animalis non percipit ea quæ sunt Spiritus Dei.* 1, Cor. 2. 14. *Per ea vero intelligit, de quibus paulo superius egit, v. 9, 10. Quæ oculus non vidit, nec Auris audivit, nec in Cor Hominis ascenderunt, quæ Deus præparavit diligentibus se, & nobis revelavit per Spiritum suum. Quod & de Immortalitate, & viâ ad eam tendente accipi, Res ipsa aperte monet.* pag. 18.

4. Tertiâ orationis Dominicæ Petitionem, scil. *Fiat voluntas tua, ut in Cœlis, sic & in Terra, ita explicat. In hac oratione Deum precamur, ut nobis in obedientia præstanda, quæ ei debetur, & quæ vitæ atque factis exprimenda est, opem asserat. Multum enim opis Homo indiget, ut ea quæ Deus ei, potissimum sub Evangelio mandavit, præstare possit. Sunt enim ea ejusmodi, quæ vires ipsius multis partibus superent.* p. 109.

5. *Eos, qui Christum non invocant, nec adorandum censent, non esse Christianos sentio, cum reipsa Christum non habeant, & licet verbis id negare non audeant, reipsa negent tamen.* p. 115. *Quid igitur sentiendum de iis, qui ejusdem Christi Deitatem ne-*
gent

gent, quæ Invocationis & Adorationis istius, quæ Christus colitur, fundamentum & causa est? 6. *Liberatio nostra per Christum voce Redemptionis exprimitur, quod maxime interveniat similitudo inter eam & Redemptionem proprie sic dictam, viz Homo captivus; quæ Hominem captivum detinent, Peccatum sc. & mundus, Diabolus & mors; Deus & Christus, Captivi Redemptor; Denique Redemptionis Pretium, Ipse Christus, vel anima ipsius à Deo & ipso Christo impensa. Adjicit quidem — Tantum eo differt, quod in nostra hac liberatione, nemo est, qui accipiat aliquid liberationis nomine. Sic ille. p. 185, 186. At nonne hoc sequitur è concessis modo dictis? Num Christus animam suam impendit in Redemptionis pretium, & nemo est qui accipiat hoc pretium sic à Christo impensum? Quomodo ergo tunc Redemptio peragitur? Certe dare & accipere, in hoc Redemptionis negotio, correlativa sunt, & mutuo se inferunt. Sicut ergo nemo proprie accipit, quod non ab aliquo datur; ita nemo proprie & cum effectu dat, quod non ab aliquo accipitur. Ita in hoc opere Redemptionis, pretium illud, quod Christus Dei Filius impendit, Pater accipit. Quod & Scriptura non semel testatur. Redemisti nos Deo per sanguinem. Apoc. 5. 9. Christus semetipsum pro nobis tradidit oblationem & Hostiam Deo, in odorem suaveolentem. Eph. 5. 2. Sanguis Christi, qui per Spiritum æternum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis, ad serviendum Deo viventi. Hebr. 9. 14. Sacrificium & oblationem noluit, corpus autem adaptasti mihi -- Tunc dixi, ecce adsum, ut faciam, O Deus, voluntatem tuam — Qua voluntate sanctificati sumus, per oblationem*

lationem corporis Jesu Christi semel factum. Heb. 10. 5, 7, 10. Unde sequitur, quod sicut oblationes & sacrificia pro peccato, quæ Deo juxta legem offerebantur, ab eo acceptabantur, ad reatum offerentis tollendum; ita multo magis, corpus istud humanum, quod Deus Pater Filio suo adaptavit, ut offerretur in sacrificium pro peccato, juxta ipsius decretum ac voluntatem ab eo pariter acceptabatur, ad sanctificandum Genus humanum, seu emundandum à Pollutione ista, quam ex peccato contraxerat. Quod & alibi asseritur - Deus fecit, ut is, qui non novit peccatum [id est, (Christus)] pro nobis peccatum esset, id est, sacrificium pro peccato. 2 Cor. 5. ult. Christus ipsemet peccata nostra sursum tulit in Corpore suo super lignum. 1 Pet. 2. 24. 7. *Communiter in Hominibus natura, exigua admodum sunt vires, ad ea, quæ Deus ab illis requirit, perficiendum — Nihilominus tamen ea vires non ita prorsus exigua sunt, ut Homo, si vim sibi facere velit, divino auxilio accedente, non possit voluntati Divina obsecundare.* pag. 197. 8. *Libenter concedimus, neminem esse Hominem, qui voluntate & cursu suo, hoc obtinere potuerit, vel possit, ut Deum ad conferendum aliquod Beneficium in illum moverit. Sic enim Apostolus, non est volentis, neque currentis, sed misipientis Dei.* Róm. 9. 16. pag. 208. 9. *Fateor, Deum interdum quosdam Homines ita à Gratia sua rejicere, ut nec resipiscere, nec corrigi possint; ut Pharaonem, & Judam.* pag. 210. 10. *Pauca & obscura S. Scriptura Testimonia, omnino juxta sententiam & plurimum & clariorum accipienda sunt.* pag. 217.

§. 116. Hæc occurrunt in Catechismo Racovien-
si. Sequuntur ea, quæ habentur apud Jonam Schlich-
tingium, in explicatione Symboli. 1. *Symbolum, in-*
quit

quit, quod Apostolicum vocatur, antiquissimum esse, ipsamque simplicissimam, qualis ab initio fuit tradita, Apostolicam continere veritatem, à nemine fuit dubitatum. Quæ causa nobis fuit, ut cum toti orbi testatum esse vellemus nos ipsi Apostolica, & primæ veritati in omnibus insistere, in edenda hac Ecclesiarum nostrarum confessione, Symboli istius vestigia presso pede sequeremur. Sic ille, Epist. ad lect. p. 3. Bene est, quod extra dubium ponat summam Antiquitatem Symboli hujus, & simplicissimam veritatem ab Apostolis traditam, in ea contineri asserat. Sed oportet præterea, ut hoc antiquissimum & Apostolicum Symbolum accipiat; non solum quoad Verba, sed & sensum eundem, quo vetus Ecclesia illud accepit; alioquin Apostolicæ & primæ veritati in Omnibus nequaquam insistet; cum hæc non in vocibus, sed in rebus consistat. Hunc autem sensum reperire est explicatum in Conciliis antiquis, in Scriptis Patrum, & in istis Fidei Regulis, sive Symbolis isthic occurrentibus, quibus veteres plenius & apertius exposuerunt Fidem ab Apostolis acceptam, contra sui Temporis Hæreticos; & à pravis Ipsorum Glossis, variisque Corruptelis eandem vindicarunt. Equidem Schlichtingius in hoc suo Opusculo, passim citat Testimonia S. Scripturæ, quibus suam Sententiam, in cujusque Articuli explicatione, confirmare nititur. At quam absurdum est, & Rationi absonum, citare Scripturam in suo sensu, vel in sensu veterum Hæreticorum, quos Ecclesia Catholica olim damnavit, contra sensum istum, quem ipsa ab Apostolis, aliisque Ecclesiarum Fundatoribus acceptum, Filiis suis constanter tradidit? Par ratio est de litera S. Scripturæ, quam Hæretici absurdissimi una cum Catho-

Catholicis, olim retinuerunt, atque adhuc retinent; quorum interim singulæ sectæ, etiam ipsis Socinianis Iudicibus, pro Orthodoxis non habentur.

§. 117. 2. De Spiritu Sancto hæc habet. *Primi isti Christiani in Spiritum Sanctum tanquam in Divinum Ecclesie Doctorem, credendum esse dixerunt; quod rectissime fieri agnoscimus. Ib. p. 6. Adjicit quidem, sed perperam — Eo ipso tamen, dum eum in Rerum, quæ Personæ non sunt, Censum referunt, sese de Spiritu Sancto, usitatissima figura, loqui innuerunt. At è contra, ex omni historia Ecclesiastica constat, Spiritum Sanctum habitum fuisse pro tertia S. S. Triadis Persona, à cunctis Catholicis, contrariamque Sententiam, ut hæreticam, in Eunomio, Macedonio, aliisque Pneumatomachis, condemnatam fuisse. Et ipsum Doctoris nomen, quem veteres illi tribuerunt, & Schlichtingius approbat, idem denotat, si vox proprie accipiatur. Interdum quidem, S. Scriptura præeunte, de Spiritu Sancto figurative loquuntur, prout accipitur pro Domino, seu effectû Spiritus Sancti, pro Afflatu seu virtute Dei; sed quoties proprie loquuntur (quod apud eos multo usitatius est) Personam semper indigitant. Quod etiam in Symbolis antiquis manifeste cernitur. Cum itaque Schlichtingius hic affirmat, Veteres Spiritum Sanctum retulisse in Censum Rerum, quæ Personæ non sunt, non solum gratis dictum est, sed & gravissima Calumpnia, in favorem sectæ suæ conficta. Idem postea licet asserat Spiritum Sanctum esse *Nihil Aliud, quam Afflatum Dei, Virtutem Dei & efficaciam, Medium seu Instrumentum divinum, quod à voluntate divina regitur; & virtutem Altissimi, prout ab Angelo Gabriele**

brile appellatur. Luc. 1. 35. Cogitur tamen ibidem, istiusmodi Titulis Ipsum adornare, quæ Personæ soli proprie competunt, ut cum eum appellat, veritatis Evangelicæ, una cum Patre & Filio, celestem Authorem, & Magistrum, & Ducem, & Testem. Ideo, inquit, & in Nomen illius, sicut in Patris & Filii, tincti, initiatique sumus. Nam sicut Pater misit Filium de Cælo, sic Filius in Cælum profectus, sui loco misit Spiritum Sanctum, in quo velati Redux Orbi universo Evangelicam predicavit veritatem. Illum quoque vocat legatum Christi fidelem, qui Nihil à seipso loquitur, sed quodcumque audit, Id loquitur; Paracletum item, & Advocatum, Ecclesiæ suæ datum. Hæc, aliaque Plura, quæ ex Evangelio ut plurimum collecta una congerit in explicatione Articuli de Spiritu Sancto, non nisi Personæ proprie attribui possunt; neque aliquam Causam isthic loci assignat, quæ cogat nos in locum proprii sensus figurativum supponere.

§. 118. 3. De plenitudine Symboli ita differit — *Symbolum hoc omnia, quæ ad Christianam Fidem, & sic ad æterna Salutis adeptionem requirantur, continere, vel inde patet, quod antiquitus ad hæc usque Tempora in omnibus Christianorum Ecclesiis usu receptum sit, eos qui Ecclesiæ per Baptismum aggregantur, non de aliis quam de Symboli istius articulis, interrogare; & si ad Omnia in hoc Symbolo expressa interrogati annuerint, eosdem in Christianum Nomen cooptare. Qui mos nunquam in Ecclesiis invaluisse, nisi jam olim creditum fuisset istius Symboli professionem plenam esse & genuinam Christianismi Tesseram. Sic Ille in præf. p. 7, 8. Recte quidem, contra Pontificios, & siqui sunt alii, qui Articulos Fidei multiplicant, post Fidem hanc ab Apostolis receptam,*

tam, & ab origine Ecclesiæ traditam. At cum ex hinc infert — *Quam cum unicam Ecclesiæ nostræ agnoscant, non ulla Alia magis quam ista Christianum Nomen & Titulum usurpare debent* — Fraudulenter agit, Conclusionem inferendo contra veritatem, quæ sibi ignota esse non potuit; nimirum, quod illi, cæterique suæ sectæ Homines Verba duntaxat Symboli hujus antiqui admittant, at minime illud interpretentur juxta sensum Antiquorum; quem igitur quamdiu rejiciunt, & suum ex adverso in locum illius substituunt, quo jure expectant, ut in Ecclesiam Catholicam admittantur, & pro genuinis Ipsius Filiis agnoscantur? Ignorare item non potuit, quod vetus Ecclesia coacta fuerit non semel explicare hoc Symbolum in Synodis, sensumque genuinum asserere contra varias Hæreticorum corruptelas, quos & in iisdem Synodus damnavit, & à sua Communione prorsus abscidit. Qua fronte igitur postulant Sociniani, ut præ cæteris Ecclesiis Christianum nomen & Titulum sibi vendicent, eo quod Symbolum hoc verbo tenus agnoscant, cum Fidem ipsam Verbis istis contentam, Christique Fidelibus commendatam reapse negent, quantum ad plures Articulos, contra sensum Ecclesiæ Catholicæ, tum veteris tum hodiernæ? Quo jure se Catholicos existimari petunt ab Aliis, vel etiam censerì æquum putant à suis, quamdiu Tales manent? Non alio sane, quam sectæ cujusque Generis, quæ Christianismum ore tenus profitentur & S. Literas (in quibus hujus Symboli Articuli continentur) pro verbo Dei habent, pro genuinis Ecclesiæ Catholicæ Filiis haberi postulant, cum interea istas literas in sensus malefanos & hæreticos detorqueant, quibus Fidem Catholicam fædissime corrumpunt.

§. 119. 4. S. Scriptura Canonica apud nos hand dubia est *Authoritas*, p. 9. Verissime quidem. Sed quo certo *Judicio* Scripturam Canonicam à libris Apocryphis distinguere norunt? Nonne ad hoc *Discrimen* instituendum, necesse est adhibere *Testimonium* atque *Judicium* Ecclesiæ Catholicæ? Cur ergo recusant Eiusdem *Testimonio* atque *Judicio* inniti in Canonico S. Scripturæ sensu tradendo, eundemque discriminando à quovis sensu spurio & apocrypho?

§. 120. 5. De expiatione nostrorum Peccatorum per Christi sanguinem ita disserit. *Christus sacratissimum suum sanguinem effudit, tanquam victima piacularis, pro peccatis nostris, ut illa, tam præstanti; & prorsus eximio, Deoque acceptissimo facto suo interveniente, penitus expiaret & de illorum expiatione ac remissione, aternaque salute, nos plane certos redderet; quandoquidem per propriam sanguinis sui effusionem introivit in illa Sancta caelestia, ut sese, tanquam magnus sacerdos coram Dei vultu offerret, coram illo appareat, interpelletque pro nobis. Sic ille, p. 60. & postea. Si Christus posuerit Animam suam peccatum (id est victimam pro peccato) videbit semen &c. Isa. 53. 10. Idem docent omnia Scriptura loca, in quibus sanguini Christi peccatorum nostrorum expiatio & Remissio tribuitur, Christique sanguis cum Victimis expiatoriis confertur, vel Christus per sanguinem suum in caeleste Tabernaculum, ad expianda peccata nostra, ingressus esse dicitur. Sic ille, p. 65. unde bene concludi potest, Christum satisfecisse Deo pro peccatis nostris per sanguinis sui effusionem; sive Christi sanguinem sic effusum ad remissionem peccatorum à Deo impetrandam, fuisse Pretium ab illo acceptatum. Siquidem victimæ piaculares sub lege Mosaica, Deo*
fatif

satisfaciebant, ejusque iram placabant pro peccato contra legem admissio, illius reatum tollendo. Deinde si Factum hoc Christi, in sanguine suo effundendo pro nostris peccatis fuerit Deo acceptissimum, ergo Pretium hujus sanguinis, ut à Christo oblatum fuit, sic & à Deo in hunc finem acceptum fuit. Sin acceptum non fuit ad hunc finem consequendum, quomodo Christus per hanc sanguinis sui effusionem nos certos reddere possit, de peccatorum nostrorum expiatione atque remissione, & de æterna salute, quas hoc pacto nobis acquisivisse dicitur? Quomodo demum magnus hic sacerdos, per victimam hanc piacularem, & sibi & nobis Aditum patefecit in cæleste Tabernaculum, si minime Deo grata fuerit, & in eum finem accepta quo salutem nostram in Cælo perficeret?

§. 121. 6. Idem sic explicat Articulum Symboli nonum, de Ecclesiâ Catholica. *Credimus Christianos Ecclesiam, id est, congregationem visibilem constituere debere, eamque sanctam, non civilem, credimus eandem debere esse Catholicam seu universalem, id est, non uni alicui populo ascriptam; ut fuit Judaica, sed omnibus populis communem; nec Doctrina & Fide variam, sed ubique & omni Tempore, initio ab Apostolis facta, unius ejusdemque Doctrina & Fidei; istius nempe, quæ Symbolo hoc comprehensa est; ut qui hanc retineat, vere sit Catholicus; qui vero Contrarii aut alieni quippiam admisceat, hætenus Catholicus esse non possit. In hanc igitur Sanctam Ecclesiam Catholicam credimus, quia hæc omnia, quæ Christiani, sanctis moribus dediti, semper & ubique professi sunt, pro veris & indubitatis agnoscimus.* pag. 113. unde concludimus fuisse, & esse, & semper fore visibilem Christianorum Ecclesiam; nec uni Genti, nec uni alicui

alicui sectæ astrictam, quæ sibi soli Ecclesiæ Christianæ nomen arrogare velit; eandem quoque retinere Doctrinam istam atque Fidem Catholicam, quam Apostoli ubique prædicarunt, & Ecclesiis à se fundatis, sacerrimi Depositi loco, tuendam commendarunt; Catholicos esse, qui hanc integram servant & inviolatam; Hæreticos autem, qui adversi quidpiam, aut alieni intermiscunt. Denique in Ecclesiam Catholicam eo usque credendum esse, ut pro veris & indubitatis omnia ista habeamus, quæ semper & ubique professa est. Postulamus itaque à Socinianis, ut sua Dogmata ad hanc Regulam perpendant; tunc enim, vel ea abdicare cogentur, vel haud ægre ferent, si minus in Censum Catholicorum ascribantur.

§. 122. 7. Idem ad Sanctorum Communionem hæc requirit. *Credimus unumquemque, qui salvus esse velit, debere cum Sanctis istis, id est, Discipulis Christi Sanctam habere Conversationem, & Rerum sanctarum, quæ Christianam Pietatem constituunt, communionem.* Porro, Res istæ sanctæ sunt, *Fides, confessio, penitentia, Baptismus Aquæ, sacrorum conventuum diligens frequentatio, eucharistiæ celebratio, item Fructus & Opera Fidei ac Penitentia, & Spiritus Sancti, post Fidem ac Penitentiam, divino munere, in Christianis habitantis, sc. perfecta Charitas, sanctaque, omnemque civilem Honestatem exuperans, vita conversatio, veraque Regeneratio, sine quibus Fides est inutilis & mortua.* p. 117. ubi agnoscit necessitatem duorum Sacramentorum, sc. Baptismi, & Eucharistiæ; & opus Regenerationis, una cum Dono Charitatis, gratiæ Spiritus Sancti attribuit.

§. 123. 8. Efficaciam Baptismi his Verbis agnoscit — *Quicumque salvus esse vult, Baptismum*
Aquæ

Aqua subire debet, ut per eum Christo initiatur, & Ecclesia inseratur, & per sacrum hoc lavacrum peccata praeiterita abluat, nec carnis deponat sordes, nudam tantum Ceremoniam Corpore obeundo, sed id quod illa denotat, & cujus causa est instituta, Animo peragendo, & opere deinceps exequendo, bona Conscientia Interrogationem in Deum obtineat, per Resurrectionem Jesu Christi. p. 118.

§. 124. 9. Eucharistiae quoque effectus ita describit, dum ista Apostoli verba exponit — *Panis iste, quem frangimus, Communio Corporis Christi est; & Calix Benedictionis, cui benedicimus, Communio sanguinis Christi est. 1 Cor. 10. 10. h. e. inquit, id, per quod communicamus ipsi Corpori & sanguini Christi. Nam cum ex uno Pane omnes participemus, fit, ut unus Panis, & unum Corpus fiamus; id est, Communionem ac societate inter nos copulemur; (qui alter istius sacri Ritus finis est) Cum vero hic Panis Corpori Christi, illiusque memoria unice sacratus sit, fit, ut ei Communicantes, ipsi Corpori Christi communicemus, tantoque sanctius & arctius inter nos jungamur; non secus atque illi, qui victimas comedebant, altari; & qui Idolothyta, Daemoniis communicabant, quod victima altari consecrata essent. Idolothyta Daemoniis immolarentur. pag. 119.*

§. 125. 10. De Remissione peccatorum haec asserit — *Credimus omnia praeiterita, quamvis gravissima, Peccata; omnesque etiam, post agnitam veritatem, intercurrentis humana imbecillitatis lapsus, omnibus Sanctorum, quam diximus, Communionem habentibus, per obedientiam, & sanguinem, & Oblationem Jesu Christi, plenissime remitti; eosque hac Ratione non ex legis operibus, propriisque meritis; sed sine illis ex Dei Gratia justificari. Quae quidem Remissio peccatorum,*

ac

ac Justificatio, fide & Pœnitentia, ex parte nostra, comparatur, Fidei vero & Pœnitentia fructibus, conservatur. pag. 123, 124.

§. 126. 11. Mihi agnoscere quoque videtur ejusdem numero Corporis Resurrectionem, dum ista Scripturæ loca citat, in confirmationem hujus articuli quæ illud plane demonstrant. viz. Jo. 6. 39, 40. Rom. 8. 11. & 8. 23. 1 Cor. 15. 29, 30, 32, 42, 43, 44. 2 Cor. 5. 1, 4. Phil. 3. 20, 21. Quid enim proprie dicitur resurgere, nisi quod prius cecidit; aut resuscitari, nisi quod antea mortis somno quasi sepultum jacuit? Idem quod seminatur, non autem alterum aliquod semen, exsurgit in segetem. Si Christus surrexit in eodem corpore, & nos pariter, qui habemus eundem Spiritum vivificum, in nobis habitantem, cujus virtute mortalia nostra Corpora vivificabuntur. Christus servator noster, ut ait Apostolus, transformabit Corpus nostrum humile, ut fiat conforme Corpori suo glorioso. Ergo est idem corpus humile quoad substantiam, quod ita transformatur; licet forma seu species externa immutetur. Quod & alibi ab eo clarius asseritur, oportet hoc corruptibile induere Incorruptionem, & hoc mortale induere Immortalitatem. 1 Cor. 15. 53. Ergo corpora hæc nostra de novo vestientur, non illorum loco nova substituentur. Equidem caro & sanguis Regnum Dei hæreditare non possunt, id est, corruptibilis caro & sanguis, ut Apostolus ibidem sensum suum explicat, cum statim adjicit, — Neque corruptio hæreditat Incorruptionem. Et sane, si Corpora istorum, qui vivi deprehenduntur in Domini nostri Adventu, immutabuntur solum (ut istic asseritur) remanebunt autem quoad substantiam, par ratio valebit de corporibus mortuorum;

tuorum, ex hypothesi quod Deus potentiae suae vires, Justitiaeque suae aequitatem, erga utrosque pariter exercere velit, in suorum corporibus glorificandis; de quo non est, quod ambigamus.

§. 127. Hæc è Schlichtingio in Symbolum. Restant adjicienda, quæ reperire est apud Joachimum Stegmannum in libello de Judice & norma Contraversiarum Fidei. 1. *Apellamus*, inquit, *ad Judicium omnium, qui sana Ratione utuntur, etiam Adversariorum.* Act. 4. 19. 1 Cor. 10. 15. Idcirco, nisi putet alios omnes, qui ipsorum Dogmata, post accuratum examen adhibitum damnarunt, sana ratione omnino destitutos esse, necesse est, ut ipse, suæque sectæ Homines, eadem quoque damnent. At si Rationem sanam ipsorum propriam esse velint, Cæteris omnibus exclusis, nec modestiam certe sapit, nec sanam Rationem.

§. 128. 2. Inter principia maxime Generalia, atque certa, ab eo recensetur -- *Communis illa Fides, quam tum viri graves, tum consentientia Historiarum Monumenta, constansque fama publica, apud omnes merentur. Talia enim inficiari nemo ausit, nisi qui ipsum hoc universum velit evertere.* Recte quidem. Ergo & ipsi fidem adhibeant iis, quæ veteres Ecclesiæ Doctores, Historici Ecclesiastici, actaque synodorum testantur de Ecclesiæ primitivæ Doctrina, de Traditione Apostolica, & de novellis Hæreticorum Dogmatibus, contra Fidem Catholicam tunc temporis exortis, & unanimi Ecclesiæ sententia condemnatis.

§. 129. 3. *Judex est, qui recte explicat Scripturam, & ex ea colligit.* Hoc quidem verissime. Sed quis sententiam feret de hoc Judice, an recte explicet hanc Scripturam, & ex ea rite colligat?

Num

Num ipsi soli, an orbis Christianus, qui ex adverso stat?

§. 130. 4. *Totius Ecclesie, aut precipuorum ejus membrorum, sive extra Concilium, sive in Concilio congregatorum; seu id à Papa approbatum sit, seu non sit; tantum abest, ut aspernentur (Sociniani sc.) aut contemnant Judicium, ut facilius & certius multos, quam seorsim singulos; Doctos præsertim, quam simpliciores, quid verum falsumve sit, discernere ac judicare posse censeant; modo omnes illi sanam Rationem, & animum ab affectibus, seu Partium, opinionumque præconceptarum studio liberum, in Judicium adhibeant. Plus enim vident oculi, quam oculus, & quod unum effugit, multorum sedulitatem & industriam fallere vix potest. Hinc sequitur, Socinianos submittere se debere Ecclesiæ Catholicæ Judicio in rebus ad Fidem spectantibus; necnon, Synodorum decretis, quæ ab Ecclesia approbata sunt; Denique, tot Theologorum doctissimorum sententiæ, qui illorum Placitis Hæresis notam inusserunt; nisi dicere velint, eos omnes sanæ Rationis expertes esse, & à pravis affectibus, insano Partium studio, & opinionibus præconceptis eo usque in transversum abreptos, ut prorsus inepti sint ad Judicium indifferenter ac liberè ferendum. Quod non minus sanæ Rationi, quam Christianæ Charitati adversatur.*

§. 131. 5. *An aliquis in Ecclesiæ gremium admitendus; aut, si in Ecclesiâ fuerit, an ejiciendus sit? Ecclesiâ sive judicio, sive arbitrio subjectum est. p. 35. ubi auctoritatem Ecclesiæ agnoscit in exercitio Disciplinæ suæ, quantum ad membrorum suorum admissionem, vel ejectionem, prout illi visum fuerit; & consequenter, in repellendis, vel ex-*

pellendis Hæreticis, quales Sociniani sunt ex ipsius Judicio. Itaque, nihil est, quod querantur de Ecclesia, cum hanc Disciplinæ suæ Partem erga eos exercet.

§. 132. 6. Non vult unumquemque esse Judicem in iis, quæ ad Religionem pertinent ut, quidvis pro libitu statuatur, sine ulla reverentia Ecclesiæ aut Reipublicæ; aut sine metu Turbarum -- *Tantum abest*, inquit, *ut Ecclesia abjicere respectum liceat, ut potius qua Ratione quisque legitimus Ecclesiæ membrum fiat, vel maneat, acri Judicio inquirendum sit.* p. 52. Cur itaque Socinus unumquemque suo arbitrio relinquit in Rebus Theologicis, ut de iis, prout sibi visum fuerit, statuatur? Cur ille, una cum Sociis ac Discipulis, Catholicam Ecclesiam adeo vilipendit, & illius Judicium suo postponit, imo contemptum rejicit, perinde ac si nihil omnino valeret? Cur non Schismata passim excitavit in Ecclesiis Polonicis, aliisque vicinis, & Conventicula nescio quot suorum contra leges ubique coegit, quibus necesse erat Rempublicam quoque conturbare; sed & potestatem atque Jura Magistratus Politici diminuere tentavit, in Resp. ad Palaologi librum de magistratu? Qua de Causa cum seditionis postularetur apud Stephanum Batorem Poloniæ Regem, Cracovia discedere coactus est, & in ædibus Christophori Morstinii Paulicovii Domini Refugium querere? Cur item Socinus neminem sollicitum esse vult de hoc, ut exquirat, quænam sit illa vera Christi Ecclesia, ad quam se conferre debeat veritatis inquirendæ, & salutis comparandæ Causa; sed unumquemque privatum Sacre Scripturæ Interpretem constituit, & genuini sensus arbitrum? Cur denique hic ipse Stegmannus paulo post sibi ipsi

sibiipſi in hoc contradicit, cum ait — Non tantum norma nobis (cumprimis autem divina litera) satis clare & perspicue proposita est, sed & vires seu facultates sufficientes concessæ sunt, ut si modo velimus, & animum intendamus) dijudicare possimus, utrum, & quo in errore hæreamus; quidque verum atque sequendum; & contra, quid falsum, atque fugiendum, dignoscere. Quod si ita sit, quomodo fit, ut tot Ingeniosi, & eruditi, & indultrii veritatis inquisitores, ad eam tamen non pertingant, sed in errorum Devia diversimode abducantur? cujus luculentum Judicium est, Contrarietas illa, quam cernimus in illorum Interpretationibus, & sententiis. Idcirco necesse est, ut hujusce Defectus Causam alibi quæramus; nempe, in neglectu mediorum istiusmodi, quæ Deus nobis utenda proposuit subsidio ad veritatem exquirendam; qualia sunt Traditio Catholica, Consensus Patrum, Judicium præsentis Ecclesiæ, externa; & Gratia Spiritus Sancti interius illuminans; quam Ostorodus haud necessariam esse putat, ut nec ipse Stegmannus paulo infra. pag. 89. ubi affirmat, *Unumquemque sine peculiari illustratione Spiritus Sancti dijudicare posse tantum, quantum intelligi ad salutem sufficit, quamvis plus intelligere possit, & certius judicare de eo quod novit, accedente ope Spiritus Sancti.* & post paulo. pag. 91. *Multa sunt in S. literis fatemur, ad quæ peritius & perfecte intelligenda, Spiritus Sancti Illustratione opus esse credimus. Illa autem talia esse dicimus, sine quorum intellectu peritior quisque credere, ac porro etiam servari queat. Inde, non nisi jam Creditibus Spiritum Sanctum dari legimus; non certe, ut primum aliquid intelligant, quo credere possint, (id enim seipsum evertit) sed ut plura intelligant, tum*

quæ ad Fidei ipsorum confirmationem, tum ad aliorum informationem faciunt. Non mirum est igitur, si ex hoc duplici neglectu factum sit, ut & veritatem non assequantur, & in errores incidunt. Neque enim Deus solet Spiritus sui gratiam largiri, nisi humilliter petentibus, & in diligenti usu istorum medicorum assidue versantibus, quæ ad veritatis assecutionem, errorumque fugam, summa cura atque Benignitate nobis indulsit.

§. 133. 7. *De Re ignota nemo recte judicat. At credendum est unicuique in sua arte experto.* Sic ille, pag. 73. Hinc sequitur, non unumquemque è plebe Christiana, sed eruditos solos admittendos esse pro idoneis Judicibus, in Dogmatibus controversis, quorum sententia inniti oportet eos, qui ad iudicandum ex se inepti sunt. Sed quid facient, quoties eruditi in huiusmodi Rebus determinandis, sententiis inter se discrepant? Certe, in Rebus dubiis, tutius est illis adherere, quos verisimilius est nos fallere, nec posse nec velle; hoc est, eorum ductum sequi, qui non tantum numero plures sunt, sed & Doctrinæ, probitatisque nomine celebriores; seu (quod eodem fere recidit) præpositorum illius Ecclesiæ, cuius membra sumus, Decretis acquiescere. Ubicumque sc. manifestus error non apparet, qui oppugnet cæteras Ecclesiæ Catholicæ partes, vel veteris Ecclesiæ fidem atque Praxin, vel S. Scripturam.

§. 134. 8. *Si de Divinis iudicandum sit, quæ Christianam Religionem constituunt, Principia Divina omnino perspecta oportet, habeat. Accedat libertas à præiudicio, & sincerus Amor veritatis. Inprimis autem, Illustratio Spiritus Sancti, cujus ductum Ratio sequatur in iudicando.* Sic Ille. pag. 77. At hæc Divina Prin-

Principia dignosci certo nequeunt, neque Conclusiones ex iis rite colligi, si Adjumenta modo memorata neglectui habeantur. Et sane si Sociniani, cum aliis Hæreticis, immunes essent à Philautia ac Præjudicio, veritatemque sincero Amore colerent, istiusmodi errores tam arctis amplexibus nunquam foverent, & tam obstinate tuerentur; mediis omnibus retegendi eos, interea, aut superbe contemptis aut saltem crasse neglectis. Interim tamen, bene se habet, quod ad hoc opus judicandi imprimis requirat illustrationem Spiritus Sancti, cujus ductum Ratio sequi debeat. Hunc enim qui sequitur, neque in Ignorantiæ tenebris ambulabit, neque in devias errorum ambages se abduci patietur. Hoc autem lumen atque hunc Ducem, quicumque de Cœlo sibi dari velit, necesse est, ut (Impedimentis recte judicandi procul amotis) oculos suos aperiat ad hoc Cœleste lumen intromittendum, & Ducem præeuntem sedulo sequatur. Alioquin, hoc Divinum Auxilium vel omnino negabitur ei, vel incassum dabitur. Neque enim Deus hujusmodi Donum aut conferre in invitos solet, aut apud Ingratos & Ignavos conservare.

§. 135. 9. *Fides certior est scientia, etiam ea, quæ sensuum Testimonio nititur. Credis tamen haud dubie, Te videre, audire, legere. Imo, propterea credis, quia verum id esse agnoscis. Sicut Thomas. Jo. 20. 28, 29.*

§. 136. 10. *Multa credimus vera esse, quorum modum, quo pacto is sese omni ex parte habeat, Ratio perfecte non intelligit. Unde illud Taciti De moribus Germanorum -- Sanctius & reverentius visum, decretis Deorum credere, quam scire.*

§. 137. Hæc Socini, aliorumque quorundam præcipuæ notæ Socinianorum, Concessa notare, operæ

pretium duxi, quo via facilius præstruatur ad Ipsorum Dogmata aggredienda atque demolienda. Quam discòrdent enim cum iis, quæ alibi inscriptis suis passim asserunt, ac tuenda insciunt; & quantum virium habeant ad ea debellanda, non ægre animadverti potest ab æquo lectore, qui utraque inter se conferre velit. Itaque egregie dictum est à Stegmanno in hoc ipso libello. pag. 128. —

Ita mira Res est veritas, ut non possint non perpetuis se conficere Contradictionibus, quicunque eam oppugnantur eunt. Qui etiam postea, in Cap. de abusu Rationis, ingenue quidem fatetur vim præjudicii in sententia ferenda; & ad hoc demonstrandum, varias affert instantias; at interim, suæ sectæ Præjudicia, quibus Ratio inter judicandum pervertitur, & à recto aberrare cogitur, vel discernere nequit, vel non vult agnoscere.

§. 138. Hactenus de Socinianorum Concessis. Reliquum est ut eis proponamus quædam postulata, quæ, ut arbitror, haud iniqua putabunt; cum vel antecedentibus Demonstrationibus, vel ipsorum Concessis, vel evidenti Rationi & Æquitati innitantur. Sunt autem hæc quæ sequuntur. 1. S. Scriptura, non obstante illius plenitudine atque Perspicuitate, variis & adversis, falsisque Interpretationibus est obnoxia, ita ut moraliter impossibile sit, prout Hominum Irgenia & affectus se habent, ut de vera ejus sententia inter omnes Christianos conveniat, modo licentia unicuique detur in suo ipsius sensu acquiescere. Siquidem experientia cujusque ævi abunde testata est, quam fæde, misereque sensus S. Contextus fuerit corruptus, & in longe alienum transfiguratus; idque in Rebus maximi momenti, tum ad fidem, tum ad mores spectantibus.

§. 139. 2. Traditiones rituales, sive consuetudines

nes ab Apostolis, virisque Apostolicis introductæ, & ab Ecclesia Catholica generaliter observatæ per plures annorum Centurias; præsertim, si adhuc retentæ sint ab Ecclesiis, & numero pluribus, & Dignitate insignioribus; si minus observatu sint universim & absolute necessariæ, attamen æstimandæ sunt, & ex sua natura licitæ, & observatu laudabiles; neutiquam vero ab illis damnandæ, qui iis minime uti solent. Idem censendum est de iis, quæ jam pridem, certa de Causa, usurpari cœperunt. Necnon de eis, quas Ecclesiæ particulares hic illuc observarunt, vel adhuc observant, à Catholica vero non sunt damnatæ, adeoque silentio saltem approbatæ. Illæ vero, quæ semper & ubique invaluerunt, nec damnari possunt sine crimine Hæresis, nec contemptim omitti, sine crimine Schismatis. Cujusmodi sunt Pædobaptismus, observatio Diei Dominici, aliorumque quorundam Festorum, certæ & solennes precum publicarum Formulæ, Impositio manuum in Ordinatione Ministrorum, & Reconciliatione Pœnitentium, Dedicatio Ædium sacrarum, aliaque quædam, de quibus constat, eas receptas fuisse ab Apostolis, ut perpetuo & universaliter observandas. Sic enim Authoritas Apostolica vilipenditur, adeoque Divina, quæ in Apostolis residebat; cujusque virtute hujusmodi instituta primo condebant, & Ecclesiarum usui in posterum commendabant.

§. 140. 3. Ubi Ritus atque Consuetudines in diversis Ecclesiis differunt, aut in eadem Ecclesia liberæ observationis sunt, nihil dici aut agi debet, quod in contemptum, vel scandalum tendat, aut istorum Rituum, aut Ecclesiarum, quæ iis utuntur, aut quorumcunque ejusdem Ecclesiæ membrorum, quibus

quibus in usu sunt. Sic enim præcipit Apostolus. Estote sine offendiculo, & Judæis, & Græcis, & Ecclesiæ Dei. 1 Cor. 10. 32. Qui edit, non edentem ne pro nihil habeat; & qui non edit, edentem ne condemnet; Deus enim assumpsit eum. Rom. 14. 3. Ne amplius alii alios judicemus; sed hoc potius judicate, non esse offendiculum ponendum fratri, aut scandalum. Ib. v. 13. suum quoque exemplum in hoc nobis imitandum proponit — Factus sum Judæis, ut Judæus; ex legibus, ut exlex; ~~in~~ infirmis, ut Infirmus, omnibus factus sum omnia, ut omnino aliquos servarem. 1 Cor. 9. 20, 21, 22. Ego per omnia omnibus placeo, non quærens meam ipsius Commodum, sed Commodum multorum, ut servantur. Ib. cap. 10. ult. eandem quoque Regulam ex ore S. Ambrosii exceptam, si bique & Monicæ Matri datam oraculi instar habuit Augustinus, & perinde observavit, ut non semel testatus est. — Cum enim ab istis consuleretur de Jejuniis sabbati, quod Romæ observabatur, Mediolani non item; ita respondit Ambrosius — Quando hic sum, inquit (id est, Mediolani) non jejuno sabbato; quando Romæ sum, jejuno sabbato; & ad quamcunque Ecclesiam veneritis, ejus morem servate, si pati scandalum non vultis, aut facere. Aug. Epist. 86. ad Casulanum. Ubi sic pergit, in Regula hac ulterius explicanda — Sed quoniam contingit, (maxime in Africa) ut una Ecclesia, vel unius Regionis Ecclesiæ, alios habeant Sabbato prandentes, alios jejunantes, mos eorum mihi sequendus videtur, quibus Populorum eorum Congregatio commissa est. Quapropter, si Consilio meo libenter acquiescis, tuo Episcopo in hac Re noli resistere; & quod facit ipse, sine ullo Scrupulo, vel Disceptatione sectare.

§. 141. 4. Si constet de sensu alicujus loci Scripturæ sacræ, quod iste ab Apostolis devenerit, & ab iisdem Ecclesiæ relictus sit, cæteris omnibus præferendus est; & nulla Interpretatio ei adversa, à nobis admittenda est. Utrum vero sensus iste ab Apostolis devenerit, annon, judicandum est à Testimonio veteris Ecclesiæ, quod extat in Scriptis Patrum, qui Tale quid asserunt, communibusque suffragiis, ratum faciunt; & in Synodorum Decretis, ubi Idem accurratius excutitur, solenniusque, confirmatur.

§. 142. 5. Apostoli ore Tradiderunt, dum adhuc in vivis erant, & post se reliquerunt, summulam quandam Doctrinæ Christianæ omnibus istis Ecclesiis, quas toto orbe plantarunt, priusquam libri novi Testamenti conscripti fuerint, & per Ecclesias istas dispersi. Hanc enim professi sunt, & in Illius Fidem baptizati, quicunque in Christi Ecclesiam admissi sunt; quorum multa Millia memorantur, etiam ante Matthæi Evangelium in vulgus editum, quod cæteros novi Testamenti libros antecessisse perhibetur. Quicunque item hanc Fidei Apostolicæ Formulam corrupisse deprehensi sunt, vel addendo, vel auferendo, vel sensum ejus genuinum depravando, pro Hæreticis habiti sunt & ex Illius Sententia damnati. Hæc demum pro Regula data est cunctis S. Scripturæ Interpretibus, ut ad Illius Amussim expositiones suas omnes dirigerent; quam si forte neglexerint, & alienum, incongruumque sensum de suo comminiscerentur, expositio ista pro heterodoxa & erronea habebatur, si minus pro hæretica.

§. 143. 6. Quod universa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, non nisi Authori-

tate

rate Apostolica traditum rectissime creditur. Hanc Regulam olim tulit Augustinus. De Bapt. cont. Donatistas. Lib. 4. cap: 24. Rationi certe valde congruam. Siquidem hæc Unicuique dictat, unumquemque effectum necessario habere Causam sibi correspondentem, ac proinde ejusdem latitudinis. Quodcunque ergo antiquitus & universim per totam Ecclesiam obtinuit, necesse est, ut se referat ad Apostolos, ut Authores, qui Ecclesias ubique fundabant, sive ad Fidem, sive ad Praxin spectet; nisi constet de Decreto alicujus Concilii Oecumenici, quod istud Dogma, vel institutum primitus introduxit, & Ecclesiæ Catholicæ commendavit.

§. 144. 7. Istæ Traditiones pro Apostolicis habendæ sunt, quæ ad has Regulas quadrant, viz. *Primo*, Quando universa Ecclesia cujuscunque ævi Aliquid pro Fidei Dogmate amplectitur, & Oppositum pro hæretico damnat, etsi neque expresse inveniatur in S. Literis, neque Deductio illius ex principiis ibi contentis, Unicuique sit obvia. Ratio est, quia Catholica Ecclesia semper professæ est, atque hodie profitetur, se omnia Fidei Dogmata ab Apostolis accepisse, neque novas aliquas de Fide Revelationis post Illorum mortem, vel præ se fert, vel expectat. Tenet hæc Regula simpliciter, ni forte evidenter ostendi possit aliquod Dogma, quod Ecclesia Catholica hujus, vel cujuscunque antecedentis ævi tenet, aut esse tenuit, vel fuisse plane contrarium S. Scripturæ, aut Ecclesiæ veteris Doctrinæ; vel eam damnare, aut damnasse, quod illa de Fide tenuit. Quod certe neutiquam probabile, si modo Possibile sit. *Secundo*, Quando universa Ecclesia Aliquod observat, probatque quod nulla humana Potestas efficere valet,

let , sed à Dei solius Institutione dependet , quoad efficaciam Gratiamque ei annexam , æquum est dicere , Illud à Christo , & Apostolis ejus fuisse traditum. Ratio est , quia non est in Ecclesiæ Potestate , aliquam verborum Formulam , aut quemcunque alium Ritum instituere , cui divina Gratia necessario annexa sit , aut ejusdem vehiculum sit , ex vi suæ Ipsius Institutionis , quæ non nisi humana est ; cum Totum hoc pendeat ex Institutione divina , atque adeo ex eadem Authoritate ad Ecclesiam derivari debeat ; sicut & ipsa Ecclesia , sic ad eam derivatum fuisse profitetur. Hæc autem Regula eandem in Agendis vim habet , quam Prior habuit Credendis. *Tertio* , Quando omnes Ecclesiæ Catholice Doctores uno ore testantur , se tale Fidei Dogma , talemve Consuetudinem , ab Apostolis accepisse , sive in Conciliis una Congregati , sive seorsim in libris à se conscriptis , certissimum est Catholicæ Traditionis Argumentum. Quis enim dicere audeat , vel eos ignorasse , quid à suis Majoribus acceperint ; vel ex industria consensisse Omnes , in Posteris mendacio admodum pernicioso fallendis contra propriam sui Conscientiam ? *Quarto* , Vincentius Lirinensis in suo Commonitorio adversus Hæreses has , aliasque quascunque Regulas huc pertinentes in unam hanc contulit , quæ sola ex omni parte Tuta est , atque completa ; nimirum , *ut eam Traditionem pro Apostolica habeamus , quæ ubique , semper , & ab omnibus recepta est ; seu , quæ pro Testimonio adducit Universitatem , Antiquitatem , & Consensum unanimem ; Universitatem receptionis per Ecclesiam Catholicam ; Antiquitatem originis , à Sanctis Majoribus , & Patribus nostris , usque ad Apostolos deducta ; Consensum item unanimem omnium , vel parte omnium*

omnium Ecclesia Sacerdotum atque Magistrorum. Sic ille. Common. cap. 3.

§. 145. 8. Ecclesia Christiana his notis dignoscitur, & ab omni alia Societate discriminatur; quod sc. sit una, Sancta, Catholica, & Apostolica. Una in se, & respectu Regiminis; Sancta, respectu Fidei & morum; Catholica, respectu Amplitudinis; ut quæ nulli unì Genti astricta sit; Apostolica demum respectu Originis sive Foundationis. Una, ut excludat Schismaticos; Sancta, ut excludat Atheos & Infideles, Profanos atque Libertinos; Catholica, ut excludat Hæreticos & Perduelles; & Apostolica, ut excludat Enthusiastas, & quoscunque novæ Fidei Præcones. Porro, quicumque non est Membrum Ecclesiæ hisce notis insignitæ, extra quam non est salus, pro vere Christiano seu Fideli non est agnoscendus.

§. 146. 9. Ecclesia Christi est Cœtus visibilis, semperque fuit, eritque Talis, usque ad secundum ipsius Adventum. Hæc autem Ecclesiæ visibilitas, atque Duratio perpetua, ut disertis Christi Promissis innitur, sic & experientia omnium hucusque Seculorum de facto confirmata est, Eclipsin quidem passa est interdum, & in quibusdam Mundi Partibus, ubi olim inclaruit, multum obscurata est, si minus in totum defecit; at ex hac Eclipsi se paulo post recepit, pristinoque lumine denuo resplenduit; imo, & novas Regiones Tenebris prius obsitas, Evangelicæ veritatis salutari lumine perfudit. Nunquam autem, vel Hæreticorum Clandestinis molitionibus, vel aperta Persecutorum vi, vel intestinis Filiorum suorum Dissidiis, vel atrocibus rectæ Fidei Professorum scandalis moribusque flagitiosis eo usque oppressa est, ut non tempestive resur-

resurrexerit, Hostes vicerit, Perduelles subegerit, Filios dissidentes inter se tandem conciliaverit, mores emendaverit, disciplinam resarciverit, morbisque abactis, sanitatem, prius læsam, & imminutam recuperaverit. Constat item Cœtus hic visibilis, tam ex malis, quam ex Bonis, qui in externa ipsius communione simul degunt; ita ut Mixtio hæc non solum Plebem Christianam, sed & Ecclesiæ pastores, Comprehendat. Quod satis patet tum ex Historia Ecclesiastica cujusque seculi, quæ Rem ipsam demonstrat; tum ex Christi Parabolis, quæ futuram prædixerunt; sc. Ex Parabolis de Tritico & Zizaniis, in eodem Agro; de bonis & malis Piscibus, in eodem Reti; necnon, de Ovibus & Hædis, in eadem Caula. Quibus adjici potest Illud Apostoli, De vasis ad Honorem & Contumeliam, in eadem Domo. 2 Tim. 2. 20.

§. 147. 10. Ecclesia Catholica uniuscujusque ævi, & speciatim hujus, in quo degimus, non censenda est errare in Re aliqua majoris momenti, sive ad Credenda, sive ad Agenda spectante. Proinde, singulis illius membris tutissimum est ipsi confidere, in Determinatione Rerum controversarum, & in ipsius Sententia acquiescere, sive Fidem respiciat, sive Praxin, in iis sc. quæ ad Cultum divinum, & Politicæ Ecclesiasticæ administrationem pertinent.

§. 148. 11. Ecclesia non Catholica duntaxat, sed & quævis Particularis, quæ sc. Independens est, & sui Juris, habet Authoritatem legislativam circa Adiaphora definienda, quam omnia Ipsius membra agnoscere tenentur, ejusque Decretis obtemperare.

§. 149. 12. Discrimen necessario statuere oportet, inter Pastores Ecclesiæ, plebemque Christianam,

nam; cum pastores habeant munus sibi proprium, quod nemo usurpare debet; sive exercere, sine Missione legitima, hoc est, qui non est ad illud exercendum rite vocatus, ordinatus, & admissus.

§. 150. 13. Judicium pastoralis Directionis valde necessarium est in Ecclesia Christiana, nec temere rejiciendum à Plebe, utpote quod innititur Peritia simul atque Potestate Pastorum, qui à Christo summo illo Pastore, Gregi ducendo præficiuntur.

§. 151. 14. Jurisdiclio præterea competit primariis Ecclesiæ Pastoribus, qui dicuntur Episcopi; & Judicium coercivum, in Censuris Ecclesiasticis, quas ex Officio, & Potestate sibi à Christo data, tum legibus latis decernunt; tum juxta leges istas intelligunt, in immorigeros & obstinatos. Alioquin, ordo, Decorum, atque Pax, conservari nullo modo possent in Ecclesia Dei. Eadem potestas se pariter extendit ad Doctrinam Fidei, Cultusque Divini Praxin, quas eisdem incumbit, non solum proponere, sed & observandas præscribere. Extendit se quoque ad Personas omnium suæ Jurisdictioni subditorum, delictibus inter eos exortis judicium ferendo, errores condemnando, veritatem confirmando, Convictos erroris, & in Contumacia perseverantes, Censuris coercendo, & à Communione Ecclesiæ tandem secludendo.

§. 152. 15. Authoritas Conciliorum Generalium est sub Christo suprema in Terris, tum in determinandis Fidei Controversiis, tum in legibus Ecclesiasticis ferendis, quæ omnes Christianos obligent, in Rebus ad mores atque Disciplinam spectantibus.

§. 153. 16. Decrêta Synodorum legitime procedentium, & ab Ecclesia Catholica approbatarum, (etsi Generales non fuerint) non sunt à quoquam
Fidelit

Fideli repudianda; quippe quæ singulos Christianos obligant, tum ad professionem Fidei ibidem decretæ, tum ad praxin Disciplinæ, juxta Canones Illarum Authoritate Sancitos. At magis præcipue & peculiari jure Ecclesiarum istarum Membra obligant, quæ Delegatos suos ad Synodum miserunt, quarumque Delegati illuc ita imssi, Ecclesiarum suarum sensum atque Sententiam, in Synodo integre, summaque fide repræsentarunt, & congruenter Suffragia sua una cum Cæteris, tulerunt.

§. 154. 17. Concilia vere Ceneralia, qualia erant sex Priora, cum ab Ecclesia Catholica jam olim fuerint approbata, merito postulant, ut Authoritas Illorum universim agnoscatur, qua patet Ecclesia Christiana; & ut Decreta illic facta, præsertim ea quæ ad fidem spectant, admittantur ab omnibus vere Fidelibus.

§. 155. 18. Etsi nullæ Revelationes, post Christum & Apostolos, Ecclesiæ datæ fuerint ad condendum novos Fidei articulos, & substantiam Cultus divini aut Politicæ Ecclesiasticæ immutanda, opus est tamen interiore Spiritu s^{ci} Illuminatione ad Scripturam rite intelligendam, & Mysteria Fidei, ut oportet, percipiendâ; qui Spiritus nunc dierum, non est quærendus aut expectandus, nisi in usu istiusmodi mediorum, quæ idem Christus, & Ipsi Apostoli Ecclesiæ commendarunt; quæ item Ipsa in hunc finem olim cum Fructu usurpavit, Nobisque tradidit usurpanda.

§. 156. Hæc sunt Postulata, quæ Catholici à Socinianis approbari petunt, ut Christianismi principiis sanæque Rationi apprime congrua. Restant Alia quædam, quæ ab iisdem emendari postulant, sive corrigi, ut Christianismo, sanæque Rationi adversa; quippe quæ perperam ab eis, vel omissa, vel admissa sunt, hoc est, asserta, & in praxin
u redacta.

redacta. Hæc autem fere sunt.

§. 157. 1. Ut Dogmata sua ferant ad S. Scripturæ normam examinanda; non autem eam detorqueant ad sua ista Dogmata confirmanda. Sive, ut sine Præjudicio accedant ad S. Literas consulendas; adeoque cunctis opinionibus suis malefanis valedicere parati sint quamprimum eas verbo Dei adversas comperiant, prout exponitur juxta Analogiam Fidei sive summam Doctrinæ Christianæ in S. Literis traditæ, & juxta sensum Ecclesiæ Catholicæ, qui ut universaliter hodie admissus est, sic & antiquitus acceptus atque approbatus.

§. 158. 2. Ut non sibi las putent sensus novos atque peregrinos, perversos, & hætenus in Ecclesia Christi, aut inauditos, aut damnatos, S. Scripturæ pro libitu affigere, iis neglectis atque contemptis, quos Verba præ se usitate ferunt, & quos denotare solent in cæteris Scripturæ locis, etiam ipsis Socinianis Interpretibus; Tales item, quibus Scopus S. Contextus præcipue favet, locique Circumstantiæ optime congruunt; Quos demum Ecclesia Catholica, ut suo Suffragio approbat, sic & à Majoribus traditos accepit.

§. 159. 3. Ut licentiam, sibi non permittant mutandi ad arbitrium puncta, commata, periodos, apices literarum; ipsasque literas, syllabas, vocesque integras; non solum nulla exemplarium probatorum Authoritate subverti, sed & contra Fidem Codicum veterum, eorumque qui vulgo leguntur hodieque recepti sunt ab Ecclesia. Atque hoc, ut sua Ipsorum Dogmata stabiliant, sensibusque pravis istis, quos Verbo Dei affingunt, fidem faciant, è libris sacris ita corruptis atque interpolatis; & Catholicorum Argumenta inde petita simul eludent. Cum enim non solum infamæ
sit

fit in Actionibus forensibus, quæ circa Res civiles versantur; graveque malæ Cause Argumentum, publicas Tabulas falsare, Testiumve viciata suffragia in forum producere, sed & gravi multa plerendum; certe multo magis in sacris, ubi summe injustitiæ accedit summa Impietas, sacrilegium fraudi.

§. 160. 4. Ut lumen Rationis humanæ non opponant lumini Revelationis divinæ. Hoc nempe debile, & obcurum est, & diversimode fallax, ut unicuique patet, in Rerum quoque naturalium atque moralium examine, quæ nobis multo propiores sunt, & intellectu faciliores. Illud autem, ut in se clarum est, ita & certum; quippe quod in veritatis notitiam ducit, sine cujusvis erroris periculo. Neque certum duntaxat, sed & absolute necessarium ad discernendum, riteque dijudicandam ista Fidei Christianæ mysteria, quorum cognitio ad salutem necessaria est. Equidem fatemur, hoc Revelationis divinæ lumen à Socinianis verbotenus agnoscere, & quod aliquatenus ab eo se duci patiantur. At interim sæpius evenit, ut cum aliquod Fidei mysterium mentis ipsorum oculo contemplandum proponitur, quod Hominis *verum* sive animalis iudicio repugnat, aut saltem illius captum excedit; nimirum cui simile quidpiam ab eis reperiri nequit inter Creaturas; aut, quod in Contractibus, aliisve Commerciis inter Homines peragi solitis, sibi haud æquum videtur, rectæque Rationi consonum, hunc suæ mentis oculum aut occludant, aut avertant, ne agnoscere cogantur, quod non possunt non intueri.

§. 161. 5. Ut Hæreses antiquas, & Orco jam olim damnatas Ecclesiæ Catholicæ sententia, è sepulchris suis non effoderent, ad pestem de novo

spargendam per Orbem Christianum. Quis enim, qui modo æquus sit sanæ Rationis arbiter, non facile concesserit, veterem istam Ecclesiam optime nosse, qualem Doctrinam acceperit ab Apostolis, aliisque viris Apostolicis, qui Ecclesias particulares in diversis Mundi Regionibus primo plantarunt? Unde sequitur, nullos Judices magis idoneos desiderari posse qui quascunque Doctrinas de novo exortas, cum ipsi adhuc in vivis essent, ad Fidei Apostolicæ Regulam examinarent. Quomodo factum est igitur, ut quamprimum Hæreses istæ innotescere cæperint, non solum arguerentur, ut novæ ac peregrinæ; sed ut adversæ quoque Fidei semel traditæ, & Communiter in Ecclesiis receptæ? Cur illorum Temporum Episcopi adeo conturbabantur ad primam horum Dogmatum famam, si nihil novi aut periculosi illis inesset? Cur invicem literas mittebant, Concilia statim inibant, solícite monebant de hisce novatoribus cavendis & se mutuis exhortationibus studiosissime exacuebant ad hujusmodi Hæreses in ipso exortu supprimendas? Cur tam sedulo festinarunt, & undique coibant in Synodos, quoties aliquantulum otii dabatur, ut junctis Consiliis atque conatibus gliscenti Incendio tempestive occurrerent, si parum aut nihil mali Hæresibus istis inesset? Cur hoc fecerunt, etiam sub ethnicis Imperatoribus, & apertis Ecclesiæ Hostibus, nisi multo majus periculum Christianismo imminere judicassent à Corruptoribus Fidei, quam à Persecutoribus Fidelium? Legimus enim, complures orientis Episcopos, sub Aureliano Imp. convenisse ad extirbandum Paulum Samosatenum è sede Antiochena, & illius Hæresin una comprimendam; eandem Hæresin, quam impii isti Hæresiarchæ Ebi-

on

on & Cerinthus, Joannis Apostoli temporibus, primo divulgaverant; & à Photino Sirmienti Episcopo postea redintegrata; propter quam & condemnatus est; idque, non solum à Catholicis, in Concilio Sardicensi; sed & ab ipsis Arianis, in Concilio Sirmienti: à Socinianis demum, aliisque Anti-Trinitariis, post tot secula, ex orco resuscitata.

§. 162. 6. Ut, si coerceri nolunt intra Catholicismi Terminos, veteresque receptæ Fidei limites, quin, iis transcensis aut perruptis, aliena & peregrina Dogmata inter Christianos disseminare velint, à convitiis saltem & calumniis absteruerent. Ne causam suam agant maledictis & mendaciis; neque Catholicam Ecclesiam seculi primitivi, in qua Doctrinæ Apostolicæ Simplicitas atque Puritas, una cum sanctitate morum, quam maxime viguerunt, infamem reddere conentur, quasi Apostoliam fecisset à Fide Apostolica, aut eam saltem foedissime corrupisset. Cessent item piissimorum Episcoporum, & pro Fide Christiana Martyrum, famam malevolentissimis obtreptionibus incessere, quasi Doctrinam istam quam Apostoli Ecclesiæ primitus traderant, sacrisque Literis consignarant in usum Posterorum, pro virili sua suppressere studuissent, dum omnibus modis conati sunt sinceros veritatis Evangelicæ Professores, non tantum cunctis odiosos reddere, sed & ex orbe Christiano penitus exterminare. Siquidem Hæreticos istius ævi, Anti-Trinitariorum hodiernorum Patres, primosque Dogmatum Socinianorum Authores pro solis Fidei Apostolicæ Professoribus habent, à qua Catholici istorum temporum in universum degeneraverant, eaque de causa Professores hosce sinceros acerrime

U 3

persecuti

persecuti sunt. Ita fusque deque vertunt omnia, Catholicos in Novatorum, & Novatores in Catholicorum classem, sedem, nomenque transferentes.

§. 163. 7. Ut veterum Patrum insigniumque Ecclesiæ Catholicæ Doctorum Authoritatem non adeo vilipendant; illorumque Testimonia, quæ ab hodiernis Catholicis asseruntur ad asserendam Fidem Præxinque antiquæ Ecclesiæ, contemptim rejiciant, quasi nihil omnino valerent. Siquidem Hi, eximia suorum quique Temporum Ornamenta simul erant atque Munimenta; luminaria Ecclesiæ in Terris hucce militantis, præfulgida luminaria, à sole Justitiæ accensa, & undiquaque veritatis Evangelicæ radios spargentia; strenui imprimis Catholicæ Fidei Assertores, & Pugiles invictissimi; quam, ut ab Apostolis acceperant, ita fidissime conservaverunt, studiosissime docuerunt, & constantissime defenderunt, contra uniuscujusque generis Adversarios, Gentiles, Judæos, & Hæreticos; quam denique, ut à majoribus susceperant, ita posteris tradiderunt, sanctissimi instar Depositi, neque in Toto, neque in Parte, aut diminutam, aut depravatam. Horum utique Authoritas non parum valebit apud omnes modesti & moderati Ingenii Christianos. Utcunque enim fas sit de privatis illorum opinionibus liberius paulo ferre censuram, (quæ eo usque duntaxat à nobis fidem merentur, quousque Argumentorum vires sese porrigunt, è S. Scriptura, vel è Ratione petitorum) attamen se Res aliter habet in iis, quæ de publica Ecclesiæ Fide atque Praxi testantur, quorum inscii esse non poterant. Hic nempe æstimandi sunt, non ut privati Doctores, sed ut publici Testes. Quoties itaque

itaque testantur, nemine redarguente, Ecclesiam sui Temporis hanc Doctrinam, & universim approbasse & à majoribus accepisse; hanc item Disciplinam in Politia administranda; hunc ordinem, & hos Ritus in cultu Divino peragendo, & suscepisse pariter, & usurpasse, quis temere rejiciat ipsorum Testimonium? Siquidem in his probitas potius, quam Peritia requiritur. Durum autem esset, valde durum, illos ut male fidei Testes ablegare, aut saltem suspectos habere, qui pro Fide Catholica tam strenue decertarunt, imo & mortem oppetierunt; quæ omne genus falsi tantopere averfatur, ut nec pro salute animarum, pro Deo, ejusque veritate tuenda, mendacium quodvis ullatenus permittat. Sed & peritia quoque, non probitate sola, eminuerunt antiquiores ævi Doctores; præsertim in Fidei Dogmatibus, in quibus exquirendis, excolendisque diligentissimam operam navarunt. Itaque, siue fidelitatem in Testando, siue peritiam in Fide, de qua testantur, spectemus, haud facile nos in errorem inducere poterunt; adeoque digni censendi sunt, quorum Testimonium in hoc negotio admit-
tamus.

§. 164. 8. Ut sibi licentiam non assumant, decretoriam sententiam ferendi contra omnes Ecclesias Christi Fidem hodie profitentes, quæ longe lateque per orbem disperse sunt. Quod certe fieri non potest, sine summa Temeritate, atque Arrogantia. Siquidem has omnes vel crasse ignorantia, vel affectati erroris reas peragunt, quod falsa adhuc obstinate tueantur, & sinceram Evangelii veritatem summa perversitate rejiciant, etiam postquam & hanc & ista ipsi (ut arbitrantur) evidentissime demonstraverint. Neutiquam enim ipsos late-

re potest, quomodo cunctæ Ecclesiæ Christianismum profitentes, non hujus ævi duntaxat, sed & omnium retro seculorum, Socinianismi Dogmata damnaverint. Præsertim Ecclesiæ nuperioris seculi, in quo hæc nova Dogmata à Socino divulgata sunt, quamprimum apud ipsas innotescere ceperunt, atque insuper speciosissimis, quæ excogitari poterant; Argumentis studiosissime asserta sunt, ista tamen Communibus suffragiis damnarunt. Quis autem sana Ratione præditus, multoque magis Christiana Charitate vel modice imbutus, animum inducat ut credat, tot millia Catholicorum manifestam veritatis lucem, cum se ultro oculis ingessit, aut non potuisse discernere, aut contra illius fulgorem oculos sponte occlusisse, ne videre cogerentur, quod agnoscere noluerunt? Quin potius credamus, intra Fines Ecclesiæ Catholicæ quamplurimos reperiri, & semper fuisse repertos, qui Ingenio & perspicacitate Judicii pollent, qui veritatem intimo cordis amant, omnique Industria quærunt; qui Pietate, morumque Integritate inter cæteros excellunt; quibus denique, ante omnia, salus animarum in summo Pretio est, cui nihil magis officit, quam salutare Evangelii lumen affectatæ Ignorantiæ, errorisque Tenebris opprimere, & contra apertam veritatem mendacium perversissime tueri.

§. 165. 9. Ut si cohibere se nolunt, quin impugnent fundamentalia Christianismi Principia, saltem à Maledictis & Blasphemiis se abstineant, Ne Deum Christianorum, qui ab ipso Christi & Apostolorum ævo, ad nostra usque Tempora, in Trinitate Personarum agnoscitur & colitur, scommatibus, & opprobriis, sædissimisque convitiis pro-

proscindant, quasi *monstruosum aliquod Commentum, & cerebri male feriantis Idolum*. Ne alia quamplura Christianæ Fidei mysteria, quorum supra meminimus, vilipendant, & insectentur non solum ut falsa & inania, sed & *summe pernicioſa atque pestifera*. Non sic Apostoli se gesserunt in Evangelio prædicando, ne quidem contra Idola Gentilium, Ritusque istos impios, immites, & impuros, quibus Idola illa colebantur. Nam, si Scribæ Ephesio fides (qui, ut ipse Idolorum cultor erat, ita Res Pauli, & Sociorum ejus apud Ephesum ignorare non poterat) & ipse Paulus, & qui cum eo erant, etsi Idololatriam acerrimo zelo impeterent, & evertere conarentur, attamen haud soliti sunt falsa ista Idololatrarum numina atrocibus convitiis & maledictis incessere, sed æque immunes se præstiterunt à Blasphemia in Gentilium Deos, ac à sacrilegio in direptione Templorum. Sic enim ille in oratione ad suos Ephesios — *Adduxistis Homines istos, neque sacrilegos, neque Blasphemantes Deam vestram*. Act. 19. 37. Cum item Athenis esset & conspiceret urbem, ut Idolis refertam, sic & illorum cultui omnino deditam, quamvis ad hoc Spiritus ejus exacerbaretur, à contumeliis tamen abstinuit, tum in Idola ista, tum in ipsos Idololatras; nihil asperius efferens in Athenienses, quam quod adverte-ret eos quasi superstitiosos esse; & occasione arrepta ex conspectu cujusdam Aræ, cui inscriptum erat, *Ignoto Deo*, veri Dei notitiam, cultumque prædicans — *Quem, inquit, ignorantes colitis, Hunc ego vobis annuncio*. Act. 17. 22, 23. Ita se Paulus gerebat, ita cæteri quoque Apostoli, sobrie & modeste Rem suam agentes; neque atrocia convicia temere jactantes, sed solidis Argumentis Adversarios

versarios suos erroris convincentes. Porro, quod ipse Paulus facere assuevit, idem in mandatis dat Timotheo suo -- *Servum Domini pugnare, non oportet, sed mansuetum esse erga omnes, aptum ad docendum, tolerantem malos, cum lenitate erudentem eos, qui se contra opponunt; experiendo, an Deum forte illis daturus sit Resipiscentiam, ad veritatem agnoscendam.* 2 Tim. 2. v. 24, 25. Apostolos ergo in hoc, ut in cæteris, Sociniani sibi proponant imitandos; & ante omnia solícite sibi caveant à crimine Blasphemiae, quam Deus sub lege, diro lapidationis supplicio plectendam voluit; & piissimi Principes sub Evangelio, hanc Dei sententiam comprobantes, eandem vel capitali supplicio, aliove perquam severo, castigandam duxere. Imo, & ante eos Ethnici, natura Duce, ultimum supplicium statuerunt in Blasphemiae Reos; neque aliter Pietatem in Deos suos se satis demonstrare posse arbitrati sunt. Exemplo sint, præ cæteris, Athenienses modo memorati, in iis, quæ decreverunt contra Protagoram, Diagoram, Alcibiadem, ipsumque Socratem, quamvis de hoc crimine per calumniam damnatum.

§. 166. 10. Ut sibi solis non sapiant, aliosque omnes pro Insipientibus habeant. Cum enim rectam rationem omnium Controversiarum Judicem statuunt, eandem sibi solis attribuire solent, quasi suæ sectæ propriam. Quod enim Enthusiastæ dant Spiritui privato, Hi Rationi privatae tribuunt; quod isti lumini extrinsecus infuso, Hi lumini naturæ ingenito. In hoc quidem nimium liberales erga Rationem mere humanam, & desuper non illuminatam; cum experimentis frequentibus constet, quam varia sit & fallax in sua sententia ferenda, non solum

lum in diversis Hominibus, quorum Ingenia & mores plurimum variantur; sed & in eodem, pro diversitate Ætatum atque studiorum. Quomodo igitur tam incerto Duci confidere possunt in Rebus Fidei, quæ non nisi Cœlesti lumine discernuntur, & rite agnoscuntur, cum tam sæpe homines fallat, etiam in naturalibus & moralibus, quæ nobis multo propiora sunt, & intellectu faciliora? At certe multo iniquius & arrogantius est, sanam Rationem, præsertim in rebus Theologicis, sibi solis vindicare, quasi peculiarem quandam sectæ suæ Prærogativam; ac si alii omnes Christianismum profitentes sanæ mentis compotes haud essent. De *Chinensibus* quidem fertur, quod *sua Genti soli binos oculos tribuant, Europæis unum, Cateris neutrum.* At Sociniani, in hoc paulo arrogantiores, qui neque Europæis, paucis suæ sectæ exceptis, vel unicum concedunt. Illi Europæ incolas, non nisi luscus esse volunt; at Hi, plane Cæcos existimant.

F I N I S.

Index Capitulorum præcipuorum, quæ in hac Dissertatione tractantur.

- O** *Rigo Sectæ Sociniana à duobus Socinis, Lelio & Fausto; quorum Historia brevi percurritur.* pag. 2.
- Utriusque Ingenium, eruditio, & mores; præsertim Fausti. Ib. &.* pag. 12.
- Quomodo & unde hic Faustus Hæresum & Hæreticorum farraginem in unum compegerit, novamque Sectam de suo instituerit.* pag. 8.
- Artes, quibus usus est in Dogmatibus suis uniuscujusque Genio commendandis.* pag. 15.
- Opportunitates item, quas sedulo arripuit ad Hæreses suas disseminandas, præsertim in Polonia.* pag. 43.
- Adversarii Socini, Ipsiusque Dogmatum.* pag. 48.
- Etiam ex Anti-Trinitariorum numero.* pag. 55.
- Postulata Socinianorum æquiora, à Joachino Stegmanno proposita.* pag. 61.
- Postulata Socinianorum iniquiora de Judice Contraversiarum, Interpretatione S. Scripturæ, viribus Rationis naturalis in Religionis negotio, Hæreticis non coercendis, Ecclesia, & aliis quibusdam, ab eodem Stegmanno proposita, recensentur & redarguuntur.*
- Socinianorum Dogmata particulatim, & ordine enumerantur;*

merantur, digesta secundum primaria Theologia
Capita; prout eruta sunt, partim è Socini, partim
è præcipuorum Socinianorum Scriptis; quorum ple-
risquæ item breves Refutationes annectuntur. P. 100.

*Dogmatum Socinianorum summa Pernicies, cum vi-
tiis illius Sectæ Hominum; præsertim Arrogantia,
Inconstantia, Contumacia, Hypocrisis, atque Ter-
giversatio, Socini Sociorumque illius arguuntur.*
pag. 223.

*Socini & Socinianorum Concessa, quæ ad refellendum
Ipforum errores non parum conducunt.* pag. 245.

*Postulata Socinianis proposita, quæ vel in istis Con-
cessis fundantur, vel Argumentis prius allatis imi-
tuntur, vel alias sana Rationi, & Equitati con-
sona sunt.* pag. 296.

ERRATA.

P Ag. 10. l. 18. lege *uberius*. p. 34. l. 23. l. *suu*. p. 44. l. 9. l. *pugiles*. p. 51. l. 8. l. *communicarent*. p. 52. l. 16. l. 1595. p. 56. l. 33. l. *ipsi ruunt*
Autoritatem, tanquam ad Asylum. p. 63. l. 12. l. *tum parum*. p. 74. l. 27. l. *astimetur*. p. 92. l. 11. l. *sederent*. p. 129. l. 17. l. *non suscepiss*. *lb.*
 l. 22. l. *neque effecisse, ut nobis vita aeterna offerretur a Deo, sed*
ut nos illum a Deo. p. 132. l. 7. l. *secum*. p. 138. l. 2. l. *amplectendam*.
 p. 145. l. 4. l. *ex per*. p. 178. l. 31. l. *docens*. p. 184. l. 14. l. *nobis, ipsi*.
 p. 186. l. 3. l. *ideoque merito*. *lb.* l. 31. l. *Reformatarum*. p. 188. l. 4. l. *Puccius*. p. 194. l. 25. l. *praesertim*. p. 195. l. 2. l. *Isaie* *solis*.
 p. 214. l. 12. l. *non decrevisset*. p. 226. l. 1. l. *suas* *Ipsius*. *lb.* l. 5. l. *a-*
mice. *lb.* l. 15. l. *vel de Re Levi*. p. 228. l. 11. l. *intideant*. *lb.* l. 20.
 l. *Arbitram*. p. 235. l. 2. l. *Dominatum*. p. 236. l. 1. l. *credamus*. p. 240. l. 14. *dele* *suerunt*. p. 246. l. 23. l. *cedunt*. *lb.* l. 8. l. *errorem*. p. 253.
 l. 26. l. *Wegorziensem*. p. 254. l. *penult.* l. *Contumacium*. p. 255.
 l. 13. l. *observari*. p. 256. l. 2. l. *non exiguum*. p. 257. l. 26. l. *Cur*
itaque non. p. 258. l. 7. l. *se*. p. 262. l. 30. l. *Parum*. p. 263. l. 23. l. *Idolatriam*. *lb.* l. ult. l. *solet*. p. 265. l. 2. l. *pertinebat*. p. 270. l. 25. l. *Illi*. p. 271. l. 20. l. *Cui*. *lb.* l. 30. l. *maledicti*. p. 272. l. 10. l. *praecipua*.
lb. l. 28. l. *Oppositum* *intepretari per Oppositum*. *lb.* l. *penult.* *dato*,
pro, *patiar sumi*. p. 274. l. 5. l. *permittam*. p. 275. l. 1. l. *non certe*.
lb. l. 7. *dele*, *plenius*. *lb.* l. 8. l. *et postea plenius*. p. 285. l. 3. l. *indici-*
cio. p. 292. l. 18. l. *Cur non Schismata duntaxat*. p. 293. l. 16. l. *proposuit, ut subsidio esse possem ad*. *lb.* l. 19. l. *exterius*. p. 300. l. 24. l. *Revelationes*. *lb.* l. 28. *dele esse*. *lb.* l. 29. l. *vel esse, vel fu-*
isse. p. 301. l. 13. l. *in Credendis*.